

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
: กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

นางสาวณัฐนันท์ โรจนบุรานนท์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1496-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT GUIDELINES FOR SETTLEMENT IN THE VICINITY OF BANGKOK :
A CASE STUDY OF LAM LUK KA DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

MISS NATTANAN ROJJANABURANON

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Urban Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1496-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร
: กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

โดย : นางสาวณัฐนันท์ โรจนบุรานนท์

สาขาวิชา : การวางแผนผังเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลาศรนนท์

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับ
นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย ศิรินทร์ภาณุ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลาศรนนท์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธารานิติ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติ จิระกุล)

ณัฐนันท์ วจนบุรานนท์ : แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี (DEVELOPMENT GUIDELINES FOR SETTLEMENTS IN THE VICINITY OF BANGKOK : A CASE STUDY OF LAM LUK KA DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์ ;170 หน้า. ISBN 974-17-1496-3.

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับการขยายตัวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในพื้นที่

แต่เดิมพื้นที่ศึกษามีบทบาทด้านเกษตรกรรมโดยมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมคลอง การขยายตัวของกรุงเทพมหานครส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย การค้าและบริการ และสถาบันราชการ โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ได้มีการขยายตัวในด้านที่อยู่อาศัยและการค้าเป็นอย่างมาก โดยการขยายตัวของกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้พื้นที่เมืองขยายไปตามแนวถนนสายหลัก และบุกรุกเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ตอนใน ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินปะปนกันทั้งที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและอื่น ๆ ก่อให้เกิดปัญหาในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาด้วย

การขยายตัวของพื้นที่ได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคม ที่จะทำให้พื้นที่ศึกษามีศักยภาพในการเข้าถึงและเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครได้สะดวกยิ่งขึ้น การพัฒนาในพื้นที่ศึกษาก็จะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

แนวทางในการพัฒนา ได้เสนอแนะให้มีการพัฒนาในบริเวณพื้นที่เดิม ให้สอดคล้องกับศักยภาพ ข้อจำกัด และแนวโน้มการขยายตัวในอนาคต โดยกำหนดให้ชุมชนคูคตเป็นศูนย์กลางหลักของพื้นที่และเป็นศูนย์กลางชานเมืองกรุงเทพมหานคร และมีศูนย์กลางรองที่ชุมชนลำลูกกา นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการวางผังเมืองรวมให้เต็มพื้นที่เดิม เพื่อจำกัดการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมืองลายมือชื่อนิติต
สาขาวิชา การวางผังเมืองลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา 2545ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

427 41138 25 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD : DEVELOPMENT / SETTLEMENTS / LAM LUK KA / PATHUM THANI

NATTANAN ROJJANABURANON : DEVELOPMENT GUIDELINES FOR SETTLEMENTS IN THE VICINITY OF BANGKOK : A CASE STUDY OF LAM LUK KA DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE.. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR SIRIWAN SILAPACHARANUN,Ph.D., 170pp. ISBN 974-17-1496-3.

The Major objective of the study is to present guidelines for settlement development in Lam Luk Ka District Pathum Thani Province, consist of land use and infrastructure according to future development in the area.

The study area originally relied on agriculture in the pattern of canal linear settlement. The growth of Bangkok Metropolis impact to the development on real estates commercial and services and government institutes especially since 1987, the study area has the growth of residential and commercial development . The growth of development activities which resulted in built up areas along the main roads. and encroach to agricultural area inner of the study area. There are several land uses in the area. The mixed used of residential, industrial agricultural areas caused problems in infrastructure development and environment.

The study area is resulted of push factor and pull factor, especially transportation development potentially provides a more convenient access and connect between the study area and other areas, especially Bangkok 's center Business District. The growth of development is also increased.

This research suggested the development guidelines, according to potential limitation and development trend. Kukot communities are proposed to be a major development center of area and the northern suburban center of Bangkok Metropolis and Lam Luk Ka communities is the minor development center. Finally, Comprehensive Planning are recommended to cover all of the area.

Department of Urban and Regional Planning..... Student's signature

Field of study Urban Planning..... Advisor's signature.....

Academic Year 2002..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความช่วยเหลือและร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านผังเมือง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ อีกทั้งได้ตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย ศิรินทร์ภานุ ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิระกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ธาดานิติ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณที่คุ้ม พี่แดง และเพื่อน ๆ ในภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองทุกท่าน ที่มีส่วนในการให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ

ขอขอบคุณ คุณศุภิตพร คุณเอกมณี คุณฐิติมา และคุณกัลยา เป็นอย่างยิ่งที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจจนสำเร็จลุล่วงไปได้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และญาติ ๆ ทุกท่านที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนตลอดมา อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ณัฐนันท์ ไรจนบุรานนท์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนที่.....	ฐ
สารบัญรูปภาพ.....	ฒ
สารบัญแผนภูมิ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 วิธีการศึกษา.....	3
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	4
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน.....	6
2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน.....	6
2.3 ประเภทของการตั้งถิ่นฐาน.....	8
2.4 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของไทย.....	11
2.5 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองและการขยายตัวของเมือง.....	12
2.6 ชานเมืองและการเติบโตของชานเมือง.....	15
2.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ชานเมือง.....	17
2.8 การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตร.....	19
2.9 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร.....	20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.10 ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร.....	21
2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	
3.1 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.....	25
3.1.1 ด้านกายภาพ.....	25
3.1.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	43
3.1.3 ด้านประชากร.....	46
3.1.4 แผนและนโยบายของรัฐ.....	58
3.1.5 สรุปบทบาทของพื้นที่ศึกษาต่อภาค.....	67
3.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	69
3.2.1 ประวัติความเป็นมา.....	69
3.2.2 ด้านกายภาพ.....	70
3.2.3 ด้านเศรษฐกิจ.....	75
3.2.4 ด้านสังคม.....	85
3.2.5 ด้านประชากร.....	99
3.2.6 สรุปบทบาทของพื้นที่ศึกษา.....	100
บทที่ 4 วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอลำลูกกา	
4.1 ช่วงที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ.2430 -2475).....	103
4.1.1 การตั้งถิ่นฐาน.....	111
4.1.2 บทบาทชุมชน.....	112
4.1.3 การใช้ที่ดิน.....	113
4.1.4 สรุป.....	114
4.2 ช่วงที่ 2 ช่วงเกษตรกรรม (พ.ศ.2476-2510).....	114
4.2.1 ด้านกายภาพ.....	115
4.2.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	118

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.3 ด้านสังคม.....	118
4.2.4 โครงการ.....	119
4.2.5 สรุป.....	121
4.3 ช่วงที่ 3 ช่วงอุตสาหกรรม (พ.ศ. 2510-2530).....	121
4.3.1 ด้านกายภาพ.....	122
4.3.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	126
4.3.3 ด้านสังคม.....	126
4.3.4 ด้านประชากร.....	127
4.3.5 โครงการสำคัญ.....	128
4.3.6 สรุป.....	131
4.4 ช่วงที่ 4 (พ.ศ.2531-ปัจจุบัน).....	131
4.4.1 ด้านกายภาพ.....	132
4.4.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	134
4.4.3 ด้านสังคม.....	137
4.4.4 ด้านประชากร.....	137
4.4.5 โครงการที่สำคัญ.....	139
4.4.6 สรุป.....	142
4.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน.....	142
4.5.1 ปัจจัยผลักดัน.....	142
4.5.2 ปัจจัยดึงดูด.....	144
4.6 ปัญหาในเขตพื้นที่อำเภอลำลูกกา.....	148
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
บทที่ 5 แนวโน้มการพัฒนาในอนาคต	
5.1 การพัฒนาในพื้นที่ศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน.....	151
5.1.1 ด้านกายภาพ.....	151
5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	152
5.1.3 ประชากร.....	153
5.1.4 ทิศทางการขยายตัวและการใช้ที่ดิน.....	153

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2 แนวโน้มการพัฒนาของพื้นที่ศึกษาในอนาคต.....	154
5.2.1 บทบาทของพื้นที่ศึกษาในระดับภาค.....	154
5.2.2 บทบาทของพื้นที่ศึกษาโดยรวม.....	156
5.2.3 ระดับพื้นที่ย่อย.....	168
5.3 สรุป.....	180
บทที่ 6 แนวทางการพัฒนา	
6.1 แนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่อำเภอลำลูกกา.....	182
6.2 แนวความคิดในการวางแผนการใช้ที่ดิน.....	184
6.3 แนวทางการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน.....	184
6.4 สรุป.....	187
6.5 ข้อเสนอแนะ.....	187
รายการอ้างอิง.....	188
ภาคผนวก.....	191
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	200

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
3.1	จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำแนกตามพื้นที่ปี พ.ศ.2534-2543.....	37
3.2	พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2528-2538.....	42
3.3	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างการผลิตรายสาขาของภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531.....	44
3.4	สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ.2531.....	45
3.5	แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัด ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2542 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531.....	46
3.6	แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ปี พ.ศ. 2533-2542.....	47
3.7	แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในปริมณฑลรายอำเภอปี พ.ศ. 2513-2533.....	49
3.8	แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในปริมณฑลรายอำเภอปี พ.ศ.2533 - 2543.....	53
3.9	พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2528-2538.....	76
3.10	แสดงจำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้า จำแนกตามประเภทการจดทะเบียน เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543.....	77
3.11	แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน และคนงานในจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ.2533 และ 2543.....	78
3.12	แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน และคนงานในอำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2533 และ 2543.....	80
3.13	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างการผลิตรายสาขาของจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531.....	83
3.14	สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531.....	84
3.15	แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู และระดับการศึกษาที่เปิดสอนของ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา พ.ศ. 2543 จำแนกเป็นรายอำเภอ.....	86
3.16	แสดงจำนวนวัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุและสามเณร จำแนกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2543.....	88
3.17	แสดงจำนวนสถานพยาบาล จำแนกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2543.....	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.18 แสดงการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า และจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า เป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2543.....	90
3.19 แสดงกำลังการผลิตน้ำประปา ปริมาณน้ำประปาที่ผลิตได้ ปริมาณน้ำที่จำหน่าย แก่ผู้ใช้ ปริมาณน้ำที่ใช้ในระบบ และจำนวนผู้ใช้น้ำประปาเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543	91
3.20 บริการโทรศัพท์ ในจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2537-2543.....	92
3.21 แสดงเส้นทางการเดินรถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ.....	94
3.22 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากร จังหวัดปทุมธานี รายอำเภอ ปี พ.ศ. 2523-2543.....	95
3.23 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเป็นรายตำบล ในอำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2533-2543.....	96
4.1 แสดงสัดส่วนการใช้ที่ดินแต่ละประเภท ปี พ.ศ. 2510.....	115
4.2 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2530.....	123
4.3 จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากร รายตำบล ปี พ.ศ. 2530.....	127
4.4 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาปี พ.ศ. 2530 และ 2544.....	131
4.5 การเปลี่ยนแปลงประชากรปี พ.ศ. 2530 - 2543.....	135

สารบัญแนพื้นที่

แผนที่	หน้า
1.1 พื้นที่ศึกษา.....	5
3.1 แนวเขตวงแหวนรอบนอก.....	27
3.2 ระบบทางด่วน.....	29
3.3 ทิศทางการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2515.....	32
3.4 พื้นที่ปลูกสร้างอาคารของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2525 และ พ.ศ. 2529.....	33
3.5 การขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี พ.ศ. 2533.....	34
3.6 ทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2530 และ พ.ศ. 2536.....	35
3.7 จำนวนและสัดส่วนที่อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ ที่จัดทะเบียนเพิ่มขึ้น ปี พ.ศ. 2534-2543.....	40
3.8 ความหนาแน่นประชากรปี พ.ศ. 2513 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	51
3.9 ความหนาแน่นประชากรปี พ.ศ. 2523 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	52
3.10 ความหนาแน่นประชากรปี พ.ศ. 2533 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	56
3.11 ความหนาแน่นประชากรปี พ.ศ. 2543 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	57
3.12 โครงสร้างระบบเมืองตามที่เสนอโดย JICA.....	65
3.13 ศูนย์กลางชุมชนตามข้อเสนอของ MIT.....	66
3.14 ชุดดินในจังหวัดปทุมธานี.....	72
3.15 เขตการปกครองในจังหวัดปทุมธานี.....	73
3.16 เขตการปกครองในอำเภอลำลูกกา.....	74
3.17 ที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี.....	81
3.18 ที่ตั้งสถานพยาบาล โรงเรียน วัด และมีสียัด ในอำเภอลำลูกกา.....	87
3.19 จำนวนประชากร และความหนาแน่น อำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2533.....	97
3.20 จำนวนประชากร และความหนาแน่น อำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2543.....	98
4.1 คลองตามโครงการรังสิตที่บริษัทชุดคลองและคูนาสยามขอขุดในครั้งแรก.....	104
4.2 คลองตามโครงการรังสิตที่บริษัทชุดคลองและคูนาสยามได้ขุดในทุ่งหลวงฝั่ง ตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา.....	107
4.3 บริเวณคลองที่ตื่นเงินในปี พ.ศ. 2449.....	109

สารบัญแนบที่ (ต่อ)

แนบที่	หน้า
4.4 การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2510.....	116
4.5 โครงการและชุมชนในพื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียงปี พ.ศ. 2516.....	119
4.6 การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2530.....	124
4.7 โครงการและนโยบายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2517-2530.....	129
4.8 การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2544.....	135
4.9 ผังเมืองรวมชุมชนคูคต.....	140
5.1 เส้นทางการคมนาคมในพื้นที่ศึกษา.....	158
5.2 การแบ่งเขตพื้นที่ย่อยในพื้นที่ศึกษา.....	169
5.3 เขตพาณิชย์กรรมและชุมชนหนาแน่น.....	171
5.4 เขตที่มีการใช้ที่ดินหลากหลาย.....	174
5.5 เขตที่อยู่อาศัยปะปนกับเกษตรกรรม.....	176
5.6 เขตการใช้ที่ดินเกษตรกรรม.....	179

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบต่าง ๆ.....	10
2.2 ทฤษฎีรูปแบบการขยายตัวของเมือง.....	14

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

5.1 แสดงแนวทางการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี.....

155

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเมืองศูนย์กลางความเจริญในทุกด้านของประเทศ มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและเกิดการอพยพเข้าสู่เมืองหลวงของประชากรจากทุกภาคของประเทศ ดังจะเห็นได้จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจาก 3,068,336 คน ในปี พ.ศ. 2513 มาเป็น 5,668,550 คน ในปี พ.ศ. 2543 จากการขยายตัวดังกล่าวทำให้พื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวในลักษณะแนวสูงในเขตชั้นใน ในขณะที่เดียวกันเกิดการขยายตัวทางแนวราบกระจายสู่พื้นที่ที่อยู่รอบนอก โดยเฉพาะในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดปริมณฑลที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครมีการใช้ที่ดินหนาแน่นสูงขึ้นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าทางเศรษฐกิจมากที่สุด ประกอบกับปัจจัยด้านราคาที่ดินในพื้นที่ชั้นในที่สูงขึ้น ในขณะที่ราคาที่ดินในบริเวณพื้นที่ชั้นนอก และที่ดินในบริเวณเขตจังหวัดปริมณฑลที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครยังมีราคาไม่สูงนัก เมื่อระบบการคมนาคมขนส่งมีความสะดวก สามารถเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้มีการกระจายตัวของประชากรออกไปสู่พื้นที่รอบ ๆ มากยิ่งขึ้น

อำเภอลำลูกกาอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว โดยขยายตัวไปตามแนวถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครไปสู่ภาคอื่น ๆ การเดินทางจึงมีความสะดวก ประกอบกับจังหวัดปทุมธานีเองเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ทั้งด้านแหล่งงาน สถาบันการศึกษา ตลอดจนโครงการสำคัญอื่น ๆ ทำให้ประชากรเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น มีการขยายตัวของโครงการที่อยู่อาศัยต่าง ๆ มากมาย ในที่สุดการขยายตัวเริ่มที่จะเข้าสู่พื้นที่อื่น ๆ โดยกระจายตัวตามแนวถนนลำลูกกา และได้ขยายเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตลอดจนวิถีชีวิต แต่เดิมนั้นการใช้ที่ดินในอำเภอลำลูกกาเป็นการเกษตรกรรมเป็นหลัก และเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด มีพื้นที่กว้างเป็นอันดับสองรองจากอำเภอหนองเสือ โดยมีการเพาะปลูกข้าว พืชผัก ผลไม้ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งใช้น้ำจากการชลประทาน มีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม ตั้งถิ่นฐานตามแนวคลองชลประทาน ต่อมาเมื่อมีการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3312 (ลำลูกกา) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นอย่างมาก พื้นที่เกษตรกรรมลดลง ในขณะที่การใช้

ที่ดินในกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้บางชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ในขณะที่บางชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ยังเป็นลักษณะของชุมชนดั้งเดิม เพราะมีการเข้าถึงของเส้นทางการคมนาคมทางบกไม่มากนัก ขณะเดียวกันบางชุมชนอยู่ในขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชนบทไปเป็นเมือง

จากการขยายตัวของเมืองดังกล่าว ทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ในอำเภอลำลูกกามีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมีแรงผลักดันจากภายนอกพื้นที่ และแรงดึงดูดจากความเหมาะสมของพื้นที่เอง ซึ่งการขยายตัวนั้นมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมสายสำคัญ ตลอดจนมีถนนวงแหวนรอบนอกตัดผ่านพื้นที่ ทำให้การเดินทางไปมาระหว่างพื้นที่กับกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจะมีมากตามไปด้วย พื้นที่เกษตรกรรมลดลง มีการปะปนกันของการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่เพียงพอของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งปัญหาการปล่อยที่ดินให้รกร้างว่างเปล่าไม่ได้ทำประโยชน์เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่อำเภอลำลูกกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรที่จะศึกษาเพื่อวางแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และรองรับการขยายตัวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันของเมืองทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ปัญหา ศักยภาพของพื้นที่ ตลอดจนแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งสัมพันธ์กับพื้นที่กรุงเทพมหานคร

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1) ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การศึกษาค้นคว้ากำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาในเขตอำเภอลำลูกกา มีเนื้อที่ประมาณ 299 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 8 ตำบล คือ ตำบลคูคต ตำบลลำลูกกา ตำบลลำไทร ตำบลลาดสวาย ตำบลบึงทองหลาง ตำบลพืชมงคล ตำบลบึงคอไห และตำบลบึงคำพร้อย

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพและปัญหาในปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางการพัฒนาในอนาคต

1.4 วิธีการศึกษา

1) ศึกษาทฤษฎี และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้หนังสือ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาสภาพพื้นที่ศึกษาและพื้นที่เกี่ยวข้องในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร รวมทั้งนโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บรวบรวมข้อมูล และการสำรวจในพื้นที่

3) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ คัดกรองผลกระทบ และแสดงผลในรูปแบบตาราง กราฟ แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น

4) นำเสนอแนวทางการพัฒนา

5) สรุปและข้อเสนอแนะ

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา จากการสังเกตพร้อมทั้งการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งผู้มีอำนาจเกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากเอกสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์จากห้องสมุดต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ได้แก่

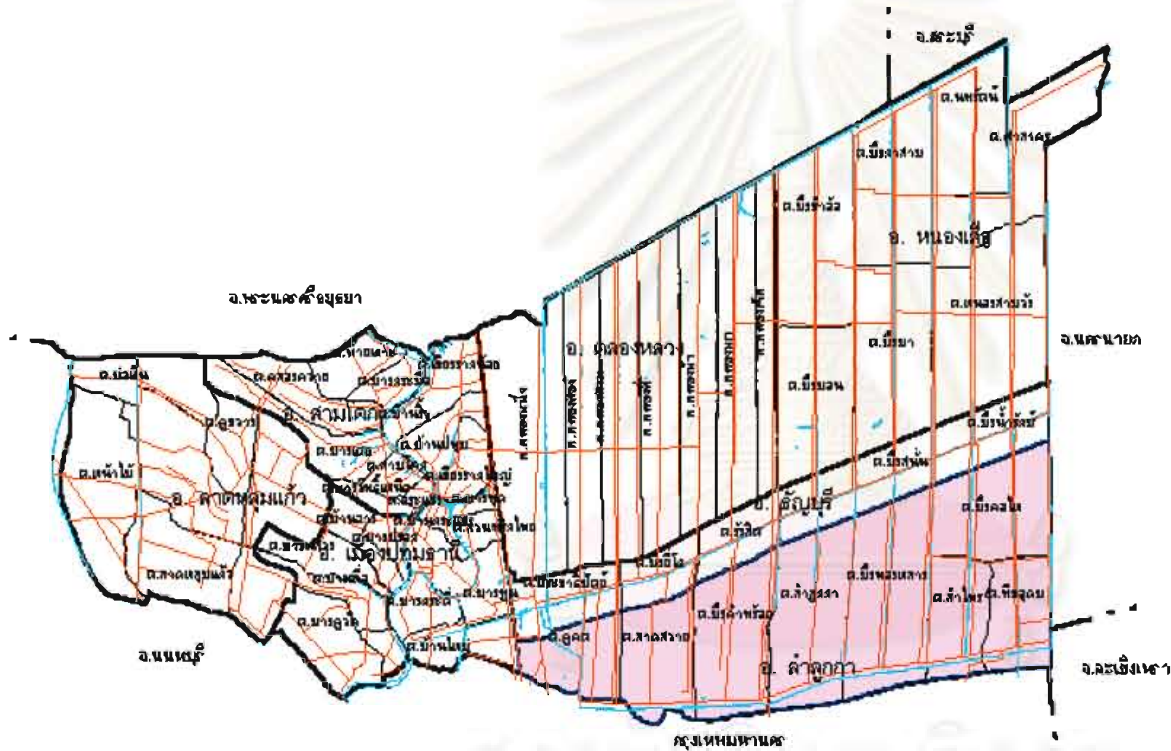
สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 กรมแผนที่ทหาร
 กรมการผังเมือง
 กรมการปกครอง
 กรมพัฒนาที่ดิน
 สำนักงานจังหวัดปทุมธานี
 ที่ว่าการอำเภอลำลูกกา
 สำนักงานที่ดินจังหวัดปทุมธานี
 สำนักงานผังเมืองจังหวัดปทุมธานี
 ฯลฯ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
- 2) ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา
- 3) ทำให้ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนแนวโน้มการพัฒนาเมือง เพื่อรองรับการเจริญเติบโตในอนาคต
- 4) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอลำลูกกา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะเดียวกันในอนาคต

1.7 ข้อจำกัดของการวิจัย

- 1) การศึกษาข้อมูลในอดีต ซึ่งเป็นข้อมูลที่หายาก อาจเป็นปัญหาในการศึกษาและอาจขาดความสมบูรณ์เท่าที่ควร
- 2) ข้อมูลที่ได้จากแต่ละหน่วยงาน อาจจะคลาดเคลื่อนกันบ้าง จึงจำเป็นต้องยึดเอาข้อมูลของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นหลัก

สัญลักษณ์

- - ขอบเขตจังหวัด
- — ขอบเขตอำเภอ
- — ขอบเขตตำบล
- — ถนน
- แม่น้ำ
- พื้นที่ศึกษาร

ที่มา : กรมการปกครอง

แสดง : พื้นที่ศึกษาร

มาตราส่วน

แผนที่ 1.1

ภาควิชากรวางเเผนภาคและเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทฤษฎี แนวความคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยเน้นการศึกษาการตั้งถิ่นฐาน

2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน

Leong and Morgan (1975) ได้อธิบายไว้ว่า การตั้งถิ่นฐาน คือ การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์เป็นหมู่บ้านและเป็นเมือง ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางธรรมชาติ (Physical Factors) เช่น สภาพภูมิประเทศ ดิน อากาศ แร่ธาตุ แหล่งน้ำ ฯลฯ และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม (Social Factors) เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทัศนคติ ความแตกต่างของประชากร เป็นต้น

ดอกซิดิส (อ้างถึงใน พามิลา, 2544) นักผังเมืองและนักวางแผน การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ หมายถึง การจัดรูปแบบพื้นที่โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อการอยู่อาศัยของมนุษย์และยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นตามลำดับ การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ จึงหมายถึงการพัฒนาของมนุษย์นั่นเอง การที่จะเข้าใจการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ได้ต้องอาศัยมิติของเวลาและสถานที่ และเริ่มด้วยจักรภพลงมาถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ บรรยากาศ ตัวมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานที่มีขนาดตั้งแต่ที่อยู่อาศัยชั่วคราวไปจนถึงที่อยู่อาศัยกึ่งถาวรและถาวร ดังนั้นการศึกษาการตั้งถิ่นฐานต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ 5 ประการ คือ มนุษย์ สังคม สภาพแวดล้อม ที่อาศัย และโครงสร้างพื้นฐานในลักษณะที่ละเอียดแต่ละเอียดและในที่สุดจึงผสมผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียว

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน

นักภูมิศาสตร์หลายท่าน ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานไว้ดังนี้ (นำพวัลย์, 2528 : 13) คือ

เทอร์วาร์ตา ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานไว้ 3 ประการที่สำคัญคือ

- ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ (Natural Factors) ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ อากาศ ดิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ เป็นต้น
- ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Factors) ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทัศนคติ เป็นต้น
- ปัจจัยเกี่ยวกับประชากร (Demographic Factors) ได้แก่ ความแตกต่างของประชากร เกี่ยวกับการเกิด การตาย การย้ายถิ่น เป็นต้น

คลาร์ค กล่าวถึง สิ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับการกระจายของประชากรและการตั้งถิ่นฐาน คือ อิทธิพลจากธรรมชาติ กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมาของประชากร และอิทธิพลทางสังคม เป็นต้น

โรบินสัน ได้อธิบายการเลือกบริเวณการตั้งถิ่นฐานของประชากรในแต่ละบริเวณว่าขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ซึ่งพอสรุปปัจจัยสำคัญได้ดังนี้คือ

- แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค (Water Supplies)
- ดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร (Farming Land)
- ความปลอดภัยจากการรุกราน (Defence Possibilities)
- พื้นที่แห้งปราศจากน้ำท่วม (Dry Land)
- แหล่งกำบังภัยธรรมชาติ (Shelter)

จากอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานตามที่ได้มีผู้อธิบายหลายท่านด้วยกันนี้ มีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็พอจะกล่าวได้ว่าอิทธิพลที่สำคัญ คือ อิทธิพลทางสภาพธรรมชาติหรือสภาพทางกายภาพ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเดิมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ ต้องพึ่งพาอาศัยสภาพทางธรรมชาติและมีอิทธิพลอื่น ๆ คือ อิทธิพลด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม สนับสนุนร่วมกัน โดยอิทธิพลทางสภาพทางธรรมชาติและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยในการกำหนดการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัย แต่อิทธิพลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากรในอดีตและส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานและมีพัฒนาการของเมืองที่ถาวรจนกระทั่งปัจจุบัน

2.3 ประเภทของการตั้งถิ่นฐาน

Rubenstein (1996 : 477-484) กล่าวถึง การตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การตั้งถิ่นฐานในชนบท กับการตั้งถิ่นฐานในเมือง ซึ่งการตั้งถิ่นฐานทั้ง 2 แบบนี้จะมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเกี่ยวกับจำนวนประชากร โครงสร้างของการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบ บทบาทหน้าที่ การขยายตัว ตลอดจนปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

- การตั้งถิ่นฐานในชนบท (Rural Settlement)
- การตั้งถิ่นฐานในเมือง (Urban Settlement)

การตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกจะมีลักษณะที่ไม่ได้มีการวางแผนมาก่อน ในระยะต่อมาเมื่อมีการขยายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การจะให้มีการวางแผนในพื้นที่บริเวณนั้นจะทำได้ยากหรือไม่สามารถทำได้ ผลที่ตามมาคือปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเป็นระเบียบของที่อยู่อาศัย ความแออัด การจราจรคับคั่ง ตลอดจนปัญหามลพิษ เมื่อปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นจนไม่สามารถแก้ไขได้ทันและในบางปัญหามนุษย์เริ่มเรียนรู้มากขึ้น มีการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในระยะหลังจึงเปลี่ยนแปลงโดยเริ่มมีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น

2.3.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบท

การตั้งถิ่นฐานในชนบทส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนมาก่อน แต่มักยึดถือปัจจัยธรรมชาติเป็นหลัก เพราะการตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกเป็นการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนจำนวนน้อยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นการขยายตัวของบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปัจจัยอื่น ๆ ทำให้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานไม่เป็นระเบียบและก่อให้เกิดปัญหาในระยะหลัง จึงได้มีการวางแผนการใช้ที่ดินในชนบทโดยเฉพาะเกี่ยวกับการเกษตร เพื่อให้การใช้ที่ดินได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเต็มที่ ดังนั้นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบทจึงสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1) การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ของโลก ประกอบด้วยรูปแบบที่แตกต่างกันคือ

- การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุก (Clustered Settlement)
- การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement)

- การตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม (Random Settlement)
- การตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement)

2) การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน เป็นการตั้งถิ่นฐานที่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุด นอกจากนี้อาจพบว่าการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอาจอยู่ในรูปแบบเดียวกัน การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้มักเป็นการตั้งถิ่นฐานของโครงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลหรือเอกชนที่ดำเนินการโดยมีจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น โครงการนิคมสร้างตนเองเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร โครงการของเขื่อนต่าง ๆ โครงการนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น ในการตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผนนี้อาจมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ ได้แก่

- การตั้งถิ่นฐานกลางพื้นที่การเกษตร
- การตั้งถิ่นฐานบริเวณสี่แยกเส้นทางคมนาคม
- การตั้งถิ่นฐานบริเวณเส้นทางคมนาคม
- การตั้งถิ่นฐานเป็นรูปวงกลม (Round Settlement)
- การตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนใหญ่ (Regional Settlement)

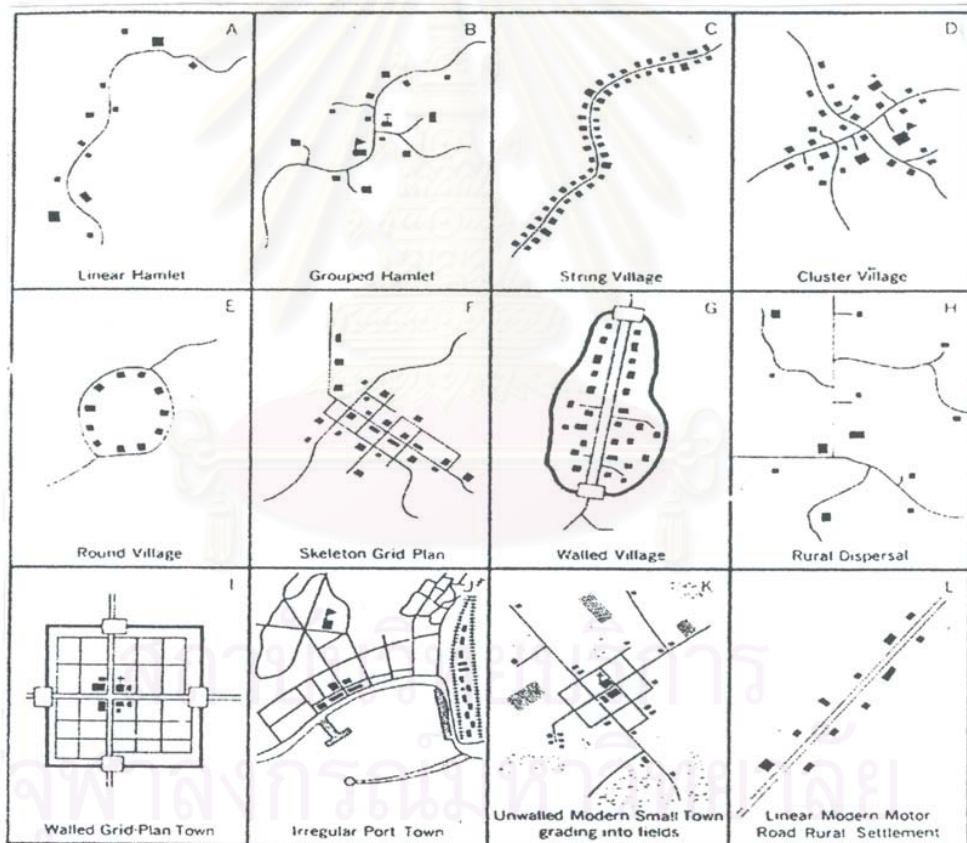
2.3.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในเมือง

การตั้งถิ่นฐานในเมืองแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1) การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของเมืองทั่วไปในปัจจุบัน ที่มีลักษณะการสร้างที่ไม่ได้มีการวางแผนมาก่อน ทั้งนี้เพราะการสร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มเพื่อความปลอดภัย เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยได้ใกล้ชิดกัน การไปมาหาสู่มักใช้การเดินทางหรือสัตว์พาหนะ ต่อมาเมื่อประชากรเมืองเพิ่มขึ้น ความจำเป็นที่ต้องขยายเมืองในแง่ที่อยู่อาศัย ที่ประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการตัดสินใจเรื่องการใช้ที่ดินในเขตเมืองจะกระทำโดยเอกชนหลายกลุ่ม หลายอาชีพ โดยไม่มีการวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบ การขยายตัวของเมืองจึงขึ้นกับสภาพทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับปัจจัยทางพื้นที่ จากผลดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา อาทิ ความแออัด สกปรก ไม่เป็นระเบียบ มลพิษต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาการจราจร เป็นต้น

2) การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีขึ้นในระยะหลัง หลังจากที่เกิดปัญหาตามเมืองต่าง ๆ โดยจะมีการวางแผนหรือกำหนดผังแม่บทเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ในแต่ละบริเวณเพื่อเป็นการเตรียมการขยายเมืองในอนาคต แบ่งออกได้ดังนี้

- การตั้งถิ่นฐานแบบวงกลม (Radial Settlement) หรืออาจเรียกว่าการตั้งถิ่นฐานแบบใยแมงมุม (Spider's Web Settlement)
- การตั้งถิ่นฐานแบบกริด (Gridiron Plan) หรือเรียกว่าแบบตารางเหลี่ยม (Chequerboard)
- การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของเส้นทางคมนาคม (Linear Town)

ภาพ 2.1 แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานต่าง ๆ

2.4 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของไทย

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของไทย เนื่องจากเป็นชุมชนเกษตรกรรม ดังนั้นแหล่งน้ำจึงเป็นเสมือนหัวใจของการตั้งถิ่นฐาน โดยจะอยู่ตามบริเวณลุ่มน้ำอย่างหนาแน่น มีลักษณะต่อเนื่องกันมาตลอด จากลุ่มแม่น้ำสู่ลุ่มแม่น้ำ จากเหนือจรดใต้ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเคลื่อนไหวย้ายถิ่นเข้าไปสู่บริเวณลุ่มน้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำป่าสัก เป็นต้น ในส่วนที่มีการตั้งถิ่นฐานเบาบางก็อาจเนื่องมาจากพื้นที่ที่เป็นภูเขา บริเวณแห้งแล้ง เช่น พังงา ร้อยเอ็ด หรือบริเวณที่ไม่มีความปลอดภัยจากมนุษย์เนื่องจากภัยสงครามและธรรมชาติ เช่น แถบลุ่มแม่น้ำโขง

การตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังเป็นลักษณะ "ชุมชนแบบชนบท" คือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประมาณร้อยละ 80 ยังอาศัยอยู่ในชนบท การอพยพเคลื่อนย้ายประชากรที่ผ่านมายังเป็นการโยกย้ายจากชนบทหนึ่งไปสู่ชนบทหนึ่ง เพื่อแสวงหาพื้นที่เพาะปลูกหรือที่ทำกินใหม่ การอพยพของคนชนบทเข้าเมืองมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ชาวชนบทจะอาศัยแหล่งน้ำเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ จึงมีบทบาทที่สำคัญที่สุดที่จะก่อให้เกิดชุมชนและยังสร้างอาชีพแก่ประชากรที่มาอาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์และความเหมาะสมทางกายภาพ ณ ที่นั้น

- การตั้งถิ่นฐานในภาคกลาง

ภาคกลางมีลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์แบ่งเป็น 3 บริเวณ คือ ภาคกลางตอนล่าง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเกิดจากตะกอนทับถมจากแม่น้ำ ได้แก่ ลักษณะดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณภาคกลางตอนบน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลูกฟูกกับอีกบริเวณหนึ่งคือ บริเวณขอบที่ราบภาคกลาง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบแคบ ๆ บริเวณเชิงเขา ภาคกลางเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะบริเวณภาคกลางตอนล่าง Barton (Thomas Frank Barton, 1957 อ้างถึงในน้ำพวิทย์, 2528 : 53) เรียกบริเวณนี้ว่า "Heart of Thailand" หรือ "Great Population Triangle" ซึ่งถือเป็นหัวใจของประเทศไทย

ในภาคกลางมีการตั้งถิ่นฐาน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม เป็นการตั้งถิ่นฐานที่มักจะปรากฏในบริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำ บริเวณแยกของเส้นทางคมนาคม เช่น บริเวณถนนตัดกัน บริเวณแม่น้ำ หรือลำคลองบรรจบกัน ตัวอย่างการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม คือ ผู้ประกอบอาชีพทำนา รูปแบบที่สองเป็นการตั้งถิ่นฐานกระจาย จะพบบริเวณที่มีการเกษตรกรรมแบบ

เพิ่มผลผลิต (Intensive Cultivation) หรือการทำการเกษตรแบบเข้มข้น เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพ การทำสวน ทำไร่ โดยมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของตนเอง รูปแบบที่สามเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม ซึ่งเป็นการดึงดูดการตั้งถิ่นฐานของประชากรตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะแม่น้ำลำคลอง มีการสร้างบ้านเรือนบนคันดินสองฝั่งแม่น้ำ มาในระยะเวลาหลังเมื่อมีการสร้างเส้นทางคมนาคม การตั้งถิ่นฐานจะอยู่ตามแนวถนนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นเส้นทางที่สะดวกรวดเร็ว โดยจะมีการสร้างบ้านเรียงรายริมฝั่งตามแนวยาวของถนน และถ้าเป็นบริเวณตรงแยกของถนนหรือเป็นชุมทาง การตั้งถิ่นฐานจะหนาแน่นมากขึ้น

2.5 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับเมือง และการขยายตัวของเมือง

เมืองหรือชุมชน เป็นวิวัฒนาการด้านการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ เกิดเป็นปรากฏการณ์การตั้งหลักแหล่งอันถาวร โดยค่อย ๆ ก่อรูปจากชุมชนชนบทขยายตัวและเติบโตขึ้นตามลำดับจนกลายเป็นชุมชนเมือง

เมืองย่อมมีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และวิทยาการ ตามช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับตัวของจำนวนประชากรภายในสภาพแวดล้อมดังกล่าว เป็นเหตุให้เมืองมีรูปร่างและโครงสร้างแตกต่างกันออกไป

การศึกษาถึงสภาพรูปแบบ โครงสร้าง และการขยายตัวของเมืองได้มีการพัฒนามาเป็นเวลานาน โดยในระยะแรกส่วนมากจะอธิบายรูปแบบการใช้ที่ดินทุกประเภทรวมตัวกัน โดยมีทฤษฎีจำแนกรูปแบบของเมือง (Urban Pattern) ออกเป็น 3 ทฤษฎี ที่เป็นที่ยึดถือกันอยู่คือ (สมเกียรติสุนทรไชย 2523:10-13)

1) ทฤษฎีวงแหวนร่วม (Concentric Theory) ในปี ค.ศ. 1925 Ernest W. Burgess นักสังคมวิทยาได้กล่าวเป็นหลักการทั่วไปว่า เมืองขยายตัวออกไปจากศูนย์กลางเมืองในลักษณะเป็นวงกลม หรือส่วนของวงกลม โดยมีเขต/ย่านการใช้ที่ดินอีก 4 เขต/ย่าน ที่ล้อมรอบเขตธุรกิจศูนย์กลาง (Central Business District) ซึ่งเป็นแกนกลางของเมืองเป็นชั้น ๆ ถัดออกมาคือเขตปรับเปลี่ยน (Zone in Transition) ซึ่งเป็นส่วนผสมของย่านธุรกิจกลางกับโกดังเก็บของคลังสินค้า บางแห่งเป็นที่อยู่อาศัยคุณภาพต่ำ ซึ่งมักเรียกว่า เขตเสื่อมโทรม ถัดออกมาเป็นเขตที่ 3 เป็นย่านอยู่อาศัยของชนชั้นกลางผสมกับกรรมกรโรงงาน เขตนี้จะมีสิ่งแวดล้อมดีกว่าเขตที่ 2 ถัดมาเป็นเขตที่ 4 เป็นย่านอยู่

อาศัยชั้นดี (Zone of Better Residences) และเขตนอกสุดจะเป็นเขตสัญจรเข้าเย็น (Commuter's Zone) ซึ่งโดยทั่วไปอยู่นอกเขตเมืองออกไปตามเส้นทางสำคัญโดยรวมกันเป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัยของผู้มีฐานะดี โดยมีการเดินทางไปทำงานในเขตกลางเมือง เข้าออก เข้าเย็นเป็นประจำ

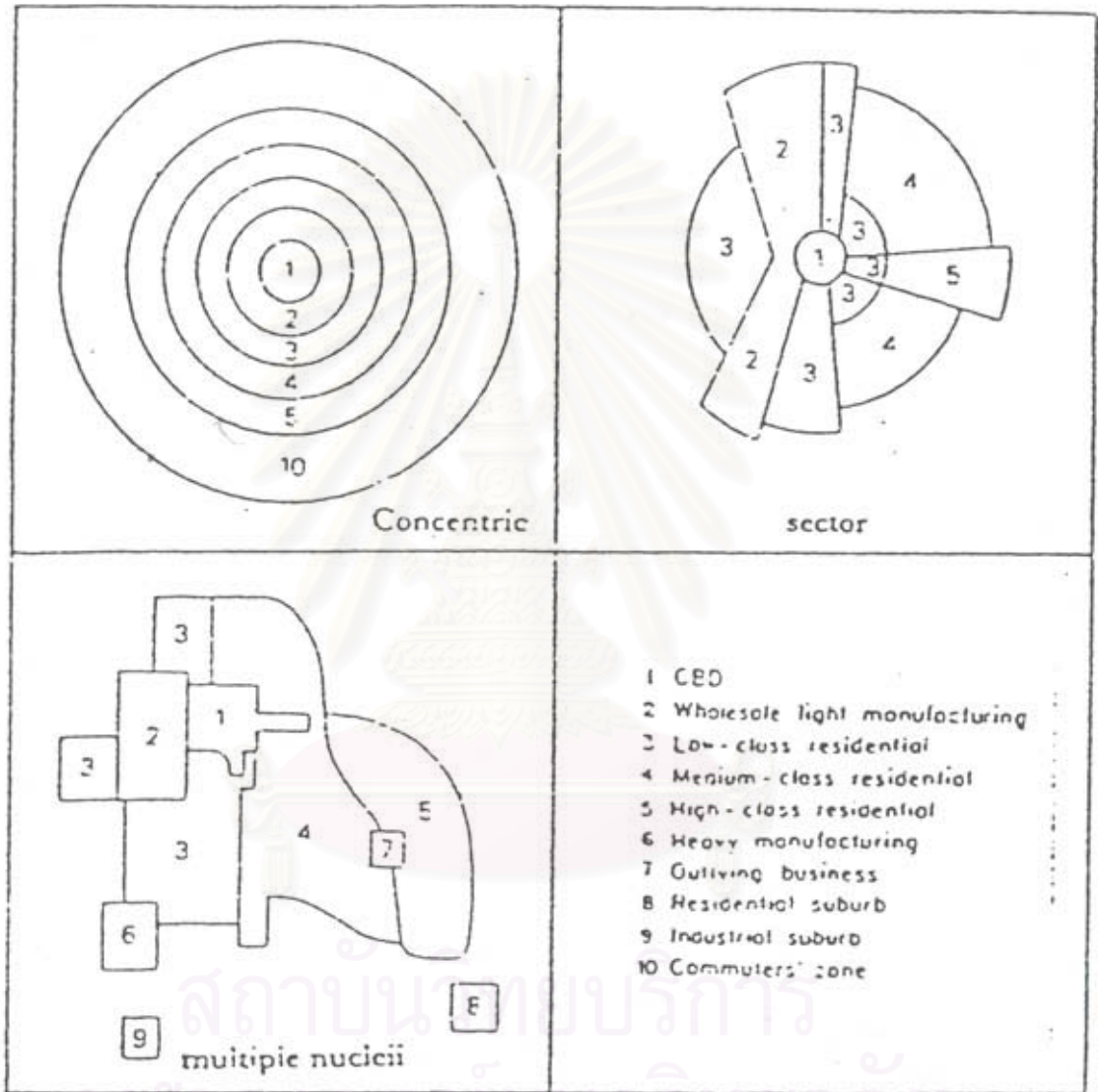
อย่างไรก็ตาม Burgess เห็นว่าโซนต่าง ๆ ที่เสนอนี้มีได้คงอยู่เช่นนี้ตลอดไป แต่จะแปรเปลี่ยนไปตามความเจริญของเมือง โดยเฉพาะเวลาเมืองขยายตัวออก โซนชั้นในจะรุกร้าโซนชั้นนอก และชั้นถัดไป จึงเกิดการกระเพื่อมคล้ายกับระลอกน้ำ

ปัจจัยที่ทำให้ทฤษฎีนี้มีความเบี่ยงเบนไปจากสภาพการณ์ความเป็นจริงของเมืองในสมัยใหม่ หรือเมืองที่มีวิวัฒนาการมาจากเมืองเก่า นั้น ที่สำคัญเห็นจะได้แก่เทคนิควิทยาการที่เปลี่ยนไปและส่งผลแก่ระบบการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้โครงสร้างและรูปแบบของเมืองเปลี่ยนไป

2) ทฤษฎีรูปเสี้ยวและลิ้ม (Sector Theory) ในปี ค.ศ. 1939 Homer Hoyt ได้เสนอทฤษฎีเพื่ออธิบายรูปแบบการใช้ที่ดินของเมืองในความคิดของเขา มีบางส่วนคล้ายคลึงกับทฤษฎีของ Burgess ในประเด็นที่ว่า เมืองเติบโตขยายออกไปรอบนอกจากศูนย์กลางของเมืองซึ่งมีอยู่แห่งเดียว แต่ลักษณะการขยายไม่จำเป็นจะต้องเป็นรูปวงกลมซ้อนกันเสมอไป เขาเห็นว่าเส้นทางขนส่งและลักษณะด้านกายภาพของเมืองมีอิทธิพลต่อการกำหนดประเภทการใช้ที่ดินและการขยายตัวของกิจกรรม ดังนั้นโครงสร้างรูปแบบการขยายตัวของเมืองจึงมีลักษณะคล้ายใบพัดหรือรูปลิ้ม

นอกจากนี้เขาเห็นว่า ค่าเช่า เป็นตัวแทนคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยทั้งหมด และเขตเช่นนี้มีได้คงที่ตายตัวแน่นอน อาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือย้ายที่ออกไปสู่เขตรอบนอก ดังนั้นที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะดีจึงมีการขยายตัวออกไปสู่เขตรอบนอกบริเวณชานเมือง และโดยทั่วไปจะขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวกที่สุด นอกจากนี้การเคลื่อนที่ของยานที่มีราคาแพงจะมีอิทธิพลดึงดูดเมืองให้เจริญไปในทิศทางนั้นด้วย

3) ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multi Nuclei Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับการเสนอโดย Chauncy D. Harris and Edward L. Ullman ใน ค.ศ. 1945 โดยได้รวมเอาแนวความคิดของสองทฤษฎีแรกเข้าด้วยกัน แล้วผสมผสานออกมาเป็นแนวคิดใหม่แบบมีศูนย์กลางหลายแห่งขึ้นมา เขาเสนอว่าศูนย์กลางของเมืองใหญ่ ๆ นั้นมีได้เพียงแห่งเดียว และการขยายตัวมิได้เกิดขึ้นโดยรอบ

ภาพที่ 2.2 ทฤษฎีรูปแบบการขยายตัวของเมือง

ย่านศูนย์กลางเมืองหรือย่านธุรกิจลงเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากแต่ขยายตัวโดยรอบบริเวณศูนย์กลางหลาย ๆ แห่ง ซึ่งอยู่ในเมืองนั้น เมืองยังมีขนาดใหญ่ก็ยังมีศูนย์กลางจำนวนมากขึ้นเพียงนั้น นอกจากนี้เขายังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าศูนย์กลางย่อยดังกล่าวส่วนมากมักเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณที่พักอาศัยของคนชั้นกลางและสูง

การที่เมืองเกิดมีหลายศูนย์กลางในบริเวณต่าง ๆ กันนั้น เนื่องจากอิทธิพลร่วมของปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

- กิจกรรมบางประเภทต้องการความสะดวกโดยเฉพาะ เช่น ย่านการค้าต้องการทำเลที่ตั้งเข้าถึงสะดวกที่สุด ย่านอุตสาหกรรมต้องการทำเลที่เหมาะสมในเรื่องขนาดที่ดิน และอยู่ใกล้น้ำและเส้นทางคมนาคม เป็นต้น

- กิจกรรมบางประเภทมักตั้งอยู่ใกล้กัน เนื่องจากได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มกัน เช่น ร้านค้าย่อยอยู่รวมกัน เพราะได้เปรียบจากลูกค้าร่วมกัน ย่านการเงินและการธนาคารได้รับความสะดวกในการติดต่อระหว่างกัน เป็นต้น

- กิจกรรมบางประเภทที่มีความแตกต่างกัน ไม่เหมาะสมที่จะนำมาอยู่รวมกันเนื่องจากจะทำให้เกิดผลเสีย เช่น ย่านที่พักอาศัยของผู้มีรายได้สูงกับโรงงานต่างๆ

- กิจกรรมบางประเภทไม่สามารถตั้งในทำเลที่ดินที่ต้องการได้ เนื่องจากค่าเช่าที่สูง เช่น ย่านที่อยู่อาศัยแบบหนาแน่น จำเป็นต้องตั้งในที่ดินราคาถูกและมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ค่อยดีนัก เป็นต้น

2.6 ชานเมืองและการเติบโตของชานเมือง

การขยายและเติบโตของเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร การเมือง การปกครอง เทคโนโลยี วิทยาการ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมา เป็นต้น อิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวซึ่งมีลักษณะและขนาดความสำคัญที่แตกต่างออกไปในแต่ละเมือง ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์และส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ขนาด ตลอดจนรูปแบบและโครงสร้างของเมืองตามระยะเวลาที่ผ่านมาซึ่งได้ปรากฏออกมาให้เห็นทางด้านกายภาพ และในอดีตด้านหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านนามธรรม ได้แก่ กิจกรรม บทบาทหน้าที่ ตลอดจนความสำคัญของชุมชนและภายในชุมชนเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของแต่ละเมืองขึ้น การขยายตัวของชานเมืองถือได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งในการเติบโตของเมือง ที่แสดงออกในทางราบหรือเชิงพื้นที่

และถือเป็นลักษณะขั้นตอนหนึ่งในการเติบโตของเมือง ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวโดยกลไกต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะการเติบโตของเมืองในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา

ชานเมือง (Suburban) หมายถึง บริเวณส่วนหนึ่งที่อยู่ในเขตรอบนอกของเมือง มีการติดต่อเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันกับเมืองใหญ่ในทุก ๆ ด้าน เช่น สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมลักษณะแหล่งชุมชนอาจสืบเนื่องมาจากความเจริญเติบโตในใจกลางเมือง ทำให้ประชากรและกิจกรรมล้นแ่อกออกมาถึงบริเวณดังกล่าว หรืออาจเว้นว่างแล้วก้าวกระโดดมาสู่ชานเมืองเลยก็ได้ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2527 : 33)

อาจกล่าวได้ว่า ในเขตชานเมืองนั้นเป็นเขตเปลี่ยนแปลงระหว่างชนบทกับเมือง เป็นเขตที่สามารถเปลี่ยนมาเป็นภาวะแบบเมืองได้ง่าย เพราะภาวะเดิมจากชนบทจะมีลักษณะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และความว่างเปล่ามีสิ่งก่อสร้างน้อย ทำให้โอกาสการพัฒนาเป็นเมืองมีง่ายกว่าที่จะไปแทรกตัวในส่วนกลางของเมือง นอกจากนี้เขตชานเมืองยังมีความแตกต่างกับบริเวณอื่นในแง่ที่ว่าพื้นที่ให้เลือกมากกว่าในเขตอื่น ๆ ของเมือง ทั้งยังมีความเหมาะสมทางสภาวะแวดล้อมธรรมชาติ เช่น สภาพภูมิอากาศ ความสะอาดบริสุทธิ์ของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เขตต่อชนบท (Rural-Urban Fringe) เป็นเขตหรือพื้นที่ (Space) ระหว่างเมืองกับชนบท ชานเมืองเป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างออกไป ซึ่งมีส่วนหนึ่งที่คล้ายการเติบโตของเมือง อีกส่วนหนึ่งยังคงเป็นชนบท เป็นพื้นที่ที่เมืองพัฒนาอย่างรวดเร็วรุนแรงกว่าส่วนอื่น รุกเข้าไปในชนบท เป็นสาเหตุของรูปแบบการใช้ที่ดินไม่ต่อเนื่องกัน มีความหลากหลาย หมู่บ้านเก่า ย่านพักอาศัยใหม่ที่ขยายตัวกว้าง การค้า อุตสาหกรรม บริการของคนเมือง และการใช้ที่ดินทำการเพาะปลูกอย่างเข้มข้น เหล่านี้ทำให้มันเป็นคุณภาพที่แตกต่างกันออกไป สามารถสรุปคุณลักษณะของเขตชนบทได้ดังนี้ (Harold Carter, 1975 : 289)

- มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการครอบครองที่ดินอย่างไม่ลดละ
- ทุ่งนาเนินขนาดเล็ก
- การเพาะปลูกเป็นไปอย่างหนาแน่นเข้มข้น
- ประชากรเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความหนาแน่นปานกลางถึงต่ำ
- ย่านพักอาศัยขยายตัวอย่างรวดเร็ว
- การเตรียมการบริการสาธารณะ สาธารณูปโภคไม่พร้อม
- สิ่งปลูกสร้างทั่วไปมีลักษณะธรรมดา

สภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นธรรมชาติของเขตต่อชนบท (Fringe) รวมทั้งเห็นถึงการผลักดันความเป็นเมืองลงไปในชนบทโดยรอบ

2.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ชานเมือง

การเติบโตของเมืองที่มีลักษณะเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าเพียงแห่งเดียว ดังเช่น กรุงเทพมหานคร จะมีที่อยู่อาศัยภายนอกเขตเมือง โดยเฉพาะย่านชานเมือง ทั้งนี้เนื่องจากประชากรเมืองชั้นในต้องการหนีความแออัดคับคั่ง และปัญหาสภาพแวดล้อมในเมือง ออกสู่พื้นที่ชานเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า และมีพื้นที่ที่อยู่อาศัยเป็นบริเวณกว้าง เหมาะสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบกับราคาที่ดินไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับราคาที่ดินในเขตเมืองชั้นใน (พงศศิษฐ์ อ่างถึงใน กรกช, 2540)

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาแบบกระจัดกระจายในพื้นที่ชานเมือง ด้วยการขยายตัวของพื้นที่เมือง และการพัฒนาพื้นที่ชนบทโดยรอบให้เป็นพื้นที่เมือง พิจารณาเป็นสองลักษณะของแรงกระทำ (สุวัฒน์, 1996 : 11) ที่มีผลต่อพื้นที่ชานเมืองหรืออีกนัยหนึ่ง คือ พื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นพื้นที่สีเขียวในอดีต ปัจจัยทั้งสองลักษณะ ได้แก่

1) ปัจจัยแรงบุก (Invasion Force) เป็นปัจจัยที่ผลักดันการพัฒนาในพื้นที่ชานเมือง ให้เป็นพื้นที่เมือง ทั้งนี้อาศัย

- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งทางด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน เมื่อพื้นที่นั้น ๆ มีการสร้างถนนจะเกิดการพัฒนาด้านถนน และถนนเป็นปัจจัยชี้้นำการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หากพื้นที่นั้นพร้อมไปด้วยความสะดวกทางด้านไฟฟ้า น้ำประปา บริเวณดังกล่าวจัดเป็นความเจริญของพื้นที่เมือง นอกจากนี้ บริการทางด้านสาธารณูปการ เป็นปัจจัยเสริมให้เกิดการพัฒนา

- นักพัฒนา (Developers) เป็นผู้ลงทุนที่จะกว้านซื้อที่ดิน ที่มีโครงการสร้างถนนผ่านพื้นที่นั้น ๆ อีกทั้งยังเก็บกักพื้นที่เพื่อเก็งกำไร ลักษณะของนักพัฒนาอยู่ในธุรกิจภาคเอกชน ได้แก่ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จัดสรรที่ดิน ฯลฯ

- มาตรการควบคุมพื้นที่ของรัฐบาล มาตรการที่กล่าวบางมาตรการมีลักษณะไม่ชัดเจนเปิดโอกาสให้กับนักพัฒนาที่ฉวยโอกาส ใช้ช่องว่างทางกฎหมายพัฒนาพื้นที่ ให้มีลักษณะตามที่นักพัฒนาต้องการ โดยปราศจากการควบคุมดูแลจากภาครัฐ ที่จะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ทั้งนี้แรงบุกมีผลอย่างมากเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความหนาแน่นประชากรมีสูงในเขตพื้นที่เมือง ดังนั้นความต้องการพื้นที่ (Spatial Demand) โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทชานเมืองเป็นพื้นที่ที่ถูกต้องอย่างสูง เพื่อนำมาจัดสร้างที่อยู่อาศัย จากข้อจำกัดของพื้นที่ในเขตเมืองที่มีจำนวนจำกัดและมีราคาที่สูงมาก จึงเกิดความต้องการพื้นที่ชนบทชานเมือง ที่มีราคาต่ำกว่าและมีพื้นที่อีกเป็นจำนวนมากพอที่พัฒนาได้ พื้นที่เกษตรกรรมชานเมืองจึงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

2) ปัจจัยแรงต้าน (Resistant Force) เป็นปัจจัยที่ต้านการพัฒนาที่ไม่เป็นระเบียบ เพื่อไม่ให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพื้นที่ที่พัฒนาในลักษณะที่กระจัดกระจาย สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้แก่พื้นที่ แรงต้านจึงเป็นปัจจัยที่จะควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปอย่างเป็นลำดับ ขั้นตอน ทั้งนี้แรงต้านต้องอาศัย

- เจ้าหน้าที่จากรัฐบาล เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลพื้นที่ตามพระราชบัญญัติผังเมือง และจะต้องรักษาระเบียบแบบแผนนโยบาย ตลอดจนมาตรการอย่างเคร่งครัด เพื่อจัดระบบการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมให้เป็นไปตามผังเมืองรวม

- นักวางแผน (Planners) เป็นผู้ศึกษาข้อมูลด้านผังเมืองอย่างละเอียด รวมทั้งศึกษางานวิจัยโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการวางแผนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านผังเมือง รวมทั้งการเสนอแนะวิธีและมาตรการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

- ประชากรและเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ จะเป็นผู้ที่ต่อต้านการพัฒนาที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวมและท้องถิ่น

ปัจจัยแรงต้านที่นำมาใช้ต้องอาศัยเครื่องมือ นั่นคือ กฎหมาย (Laws) พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่จะควบคุมดูแลให้เป็นไปตามผังเมือง

โดยสรุปแล้วพื้นที่ชานเมือง เป็นบริเวณที่อยู่รอบนอกของเมืองที่มีปัจจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ชานเมือง ดังนี้

- ที่ตั้งของเขตชานเมืองจะเป็นเขตติดต่อยกเว้นระหว่างเมืองกับชนบท เป็นเขตที่สามารถเปลี่ยนมาเป็นภาวะแบบเมืองได้ง่าย เพราะภาวะเดิมของชนบทจะเป็นเกษตรกรรม

- ราคาที่ดิน ที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากยังคงมีพื้นที่ว่าง มีสิ่งก่อสร้างน้อยทำให้โอกาสในการพัฒนาเป็นเมืองมีง่ายกว่าที่จะไปแทรกตัวในส่วนกลางของเมือง จึงดึงดูดให้นักพัฒนาที่ดินซื้อเก็บได้

เพื่อการเข้าถึง การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงเป็นการพัฒนาในลักษณะที่เน้นผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากกว่าผลประโยชน์จากการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

- เป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีข้อกำหนดหรือข้อกำหนดใดสามารถนำมาใช้ควบคุมได้ชัดเจน
- การคมนาคมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของภาครัฐ โดยเฉพาะถนนทำให้การเข้าถึงพื้นที่ชานเมืองมีความสะดวกคล่องตัว การเดินทางเข้าและออกจากพื้นที่จึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว
- การปรับปรุงและขยายโครงข่ายของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน ทำให้มีความสะดวกในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบต่าง ๆ

นอกจากนี้เขตชานเมือง ยังมีความแตกต่างกับบริเวณอื่นในแง่ที่ว่า มีพื้นที่ให้เลือกมากกว่าในเขตอื่น ๆ ของเมือง ทั้งยังมีความเหมาะสมทางสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สภาพภูมิอากาศ ความสะอาดบริสุทธิ์ของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้นเขตชานเมืองจึงมีความหมายเน้นถึงลักษณะกายภาพของพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท โดยเฉพาะเขตชานเมืองในเอเชียที่มีการแข่งขันในการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมแบบเมืองและชนบทอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่

2.8 การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตร (Agricultural Landuse)

การใช้ที่ดินเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงบนที่ดินนั้น ๆ โดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดลักษณะของการใช้ที่ดินว่าเป็นไปในรูปใด เช่น การทำการเกษตร การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตลอดจนสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น การใช้ที่ดินที่ถูกต้องและเหมาะสมนอกจากจะช่วยให้ประชากรที่อยู่บนที่ดินนั้นมีสภาพทางเศรษฐกิจมั่นคงดีแล้ว ยังทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย การตัดสินใจในการใช้ที่ดินมักจะเป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการของสังคมของมนุษย์ในสมัยก่อน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมีสาเหตุมาจากการวิวัฒนาการที่ละน้อย และเป็นผลทำให้เกิดการตัดสินใจแตกต่างกันในการใช้ที่ดินของแต่ละคน ปัจจุบันโลกมีประชากรมากขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น การใช้ที่ดินมักจะมีมาจากการวางแผนการใช้ที่ดิน (Process of Landuse Planning)

โดยทั่วไปการใช้ที่ดินเพื่อทำเกษตรในประเทศไทย มีการใช้ที่ดินหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน โดยคำนึงถึงสมรรถนะของที่ดินเป็นสำคัญ สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกพืชอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงจะมีลักษณะของการใช้ที่ดินแคบลงจากการปลูกพืชทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตามลักษณะของดินบาง

อย่างอาจปรับปรุงให้เหมาะสมกับพืชชนิดนั้น ๆ ได้โดยการจัดการด้านการชลประทาน นอกจากนี้ การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรอาจใช้ในรูปของการทำการเกษตรร่วมกัน เช่น การปลูกพืชไร่พืชสวน และการเลี้ยงวัวนม หรือเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ บนพื้นที่เดียวกันได้ และบางกรณีอาจจะใช้ที่ดินโดยจัดลำดับการใช้ที่ดิน หรือการใช้ที่ดินร่วมกันหลาย ๆ อย่างในการปลูกพืช เช่น การปลูกหญ้า หรือไม้ผลต่าง ๆ ระหว่างแถวของมะพร้าว เป็นต้น การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในแต่ละอย่างหรือหลายอย่างรวมกัน โดยสรุปจะต้องพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ของดินและสมรรถนะของดินเป็นสำคัญนั่นเอง

2.9 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

สากล สถิติวิทยานันท์ (สากล, 2532:67) ได้สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ไว้ดังนี้ คือ

1) ปัจจัยทางกายภาพ ที่สำคัญได้แก่ ดิน ดินแต่ละชนิดมีความเหมาะสมในการใช้ที่ดินไม่คงที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจัดการที่ดินและข้อจำกัด เนื่องจากลักษณะของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินและสภาพพื้นที่ พื้นที่ต่างกันเหมาะสำหรับการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกพืชแตกต่างกัน สภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะฝนและการกระจายฝน เพราะปริมาณน้ำฝนและระยะเวลาในการตกของฝน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มจำนวนประชากรทำให้ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มประชากรยังทำให้พื้นที่การเกษตรถูกนำไปใช้ในการขยายตัวเมือง อุตสาหกรรม และอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย

3) ปัจจัยการทำฟาร์ม การทำฟาร์มเป็นลักษณะการเกษตรกรรมน้ำฝน (Rained Agricultural) และมีลักษณะการขยายเนื้อที่เพื่อการเพาะปลูกมากกว่าการเกษตรแบบเข้มข้น (Intensive Farming) อีกด้วย จากเหตุผลทั้งสองประการนี้ทำให้การใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกไม่แน่นอนและผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอนด้วย

4) ปัจจัยด้านการตลาดและราคาสินค้าเกษตร ในอดีตที่ผ่านมาการใช้ที่ดินถูกปล่อยให้ไปอย่างไม่มีแบบแผน ที่ดินถูกใช้ไปตามความต้องการของประชากร ซึ่งมีแรงจูงใจในการใช้ที่ดินปลูกพืช โดยมีราคาของผลผลิตและตลาดเป็นเครื่องกำหนด การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจึงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2.10 ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

ฟอน ฐูเนน (Von Thunen อ้างถึงใน บุญเลิศ สดสุขชาติ 2525:132-133) ได้เสนอทฤษฎีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร โดยถือว่าเมืองเป็นจุดศูนย์กลางและเขตโดดเดี่ยว (Isolated State) สภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยรอบเมืองเหมือนกันหมด ทำอย่างไรจึงจะทำให้การลงทุนประกอบกิจการเกษตรแบบต่าง ๆ ในบริเวณรอบ ๆ เมือง ได้ผลดีมีกำไรมากที่สุด เขาได้กำหนดแบบรูปอย่างง่าย ๆ ขึ้นมา โดยมีเมืองเป็นจุดศูนย์กลางจะจัดให้เขตใดทำเกษตรแบบใดเพื่อการค้าได้ (Model) นั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงดังต่อไปนี้ คือ มีตลาดแห่งเดียวอยู่ที่เมืองอันเป็นศูนย์กลางนี้เท่านั้น เกษตรกรผลิตพืชผลเพื่อมาจำหน่ายในเมือง สภาพภูมิศาสตร์แวดล้อมเหมือนกันตลอดทุกเขต การคมนาคมขนส่งใช้ทางเดียวกันตลอด เกษตรกรผลิตเพื่อการค้าและประชากรในเมืองต้องการบริโภคผลผลิตจากฟาร์ม การเลือกของกิจกรรมที่ผลิตขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ชนิด คือ ราคาสินค้าที่ตลาด จำนวนการลงทุนในแต่ละฤดูกาลและค่าขนส่ง ผลกำไรจากการทำฟาร์มอาจคำนวณได้จากสูตรดังต่อไปนี้

$$P = V - (E+T)$$

กำไร = ราคาของของผลผลิต - (รายจ่ายในการผลิต + ค่าขนส่ง)

ฐูเนน ให้เหตุผลว่าการใช้ที่ดินทางการเกษตรจะเกิดเป็นรูปวงแหวนซ้อนกัน 6 วง รอบ ๆ เมือง ภายในวงแหวนแต่ละวงซึ่งมีรัศมีต่างกันจะมีการใช้ที่ดินต่างกันรอบเมืองโดดเดี่ยว ดังนี้ โซนติดกับเมืองมีการปลูกพืชสวน เลี้ยงวัวนม เปิดไถ่ ถัดออกไปเป็นโซนป่า แล้วจึงเป็นโซนที่ใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจที่ใช้ที่ดินแบบเข้มข้น แบบธรรมดาและแบบผสม ถัดจากโซนนี้ออกไปจะเป็นโซนเลี้ยงปศุสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นโซนนอกสุดที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เพราะถัดจากโซนนี้ออกไปก็จะเป็นพื้นที่โล่งว่างเปล่าซึ่งไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ

ฐูเนน สรุปกฎออกมาว่า การใช้ที่ดินคือค่าของที่ดินจะลดน้อยลงเมื่อระยะทางเพิ่มขึ้นจากศูนย์กลาง กำไรอันพึงได้รับจากที่ดินแปลงหนึ่งต้องสูงกว่าต้นทุนอันเป็นปัจจัยควบคุมการใช้ที่ดิน ชาวไร่จะไม่ปลูกพืชที่มีต้นทุนสูงกว่ากำไร ที่ดินแปลงไหนจะปลูกอะไรขึ้นอยู่กับว่าทำกำไรให้สูงสุดหรือเปล่าหลังจากนั้น ฐูเนน ค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพที่สมมุติไว้ในแบบจำลองตอนแรกให้ใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น โดยการเพิ่มเส้นทางคมนาคมเข้าไปในแบบจำลอง คือ กำหนดให้ลำน้ำไหลผ่านเมืองนั้น เนื่องจากการขนส่งทางน้ำถูกกว่าการใช้ทางเกวียน ดังนั้น เขตการใช้ที่ดินก็จะเปลี่ยนรูปไป

เป็นลักษณะวงรีโค้งไปตามลำน้ำ ต่อมาก็ได้เสนอให้มีศูนย์ตลาดหลายแห่งและมีการปลูกพืชผสมหลายอย่าง ตลอดจนต้นทุนในการผลิตแตกต่างกันออกไป ฐเนน ยอมรับว่าคุณภาพของดินก็แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีได้กล่าวถึงปัญหานี้อย่างแจ่มชัด (Haggett อ้างถึงใน ฉัตรชัย 2530:153)

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Mocine (1956) ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาชนเมือง พบว่า เมื่อเมืองพัฒนาขึ้นก็มีความต้องการเพิ่มขึ้นในการใช้ที่ดิน เพื่อรองรับสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านคมนาคมขนส่ง สำหรับเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมต่าง ๆ การขยายตัวของเส้นทางคมนาคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินชนเมือง คือ การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย อันเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรนั่นเอง ปัญหาของการพัฒนาพื้นที่ชนเมืองก็คือ การแผ่ขยายของเมืองอย่างไม่เป็นระเบียบ โดยเฉพาะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่าง ๆ และปัญหาต่อเนื่องอีกมากมาย ความรู้สึกภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนก็จะถูกทำลาย

Bunce (1982 : 161-168) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับชนบทที่อยู่รอบนอกหรือพื้นที่ที่อยู่ในอิทธิพลของการขยายตัวของพื้นที่เมืองในแง่ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทว่าพื้นที่เหล่านั้นคือ บริเวณรอบรับที่อยู่อาศัยของมหานคร (Residential Hinterland of Metropolitan region) อันเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นระหว่างสองพื้นที่นี้ ซึ่งนอกเหนือจากการเคลื่อนย้ายของประชากรจากเขตชั้นในออกมาหาที่อยู่อาศัยในบริเวณชนบทรอบนอกแล้ว ยังมีส่วนของการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มความสำคัญของแหล่งงานในเมืองซึ่งจะดึงดูดประชากรในชนบทซึ่งอยู่นอกภาคเกษตรกรรมและที่เลิกทำเกษตรกรรม ให้กลายเป็นผู้สัญจรไปกลับระหว่างแหล่งงานในเมืองกับบริเวณชนบทรอบนอกหรือชนเมืองนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ในชนบทที่อยู่ในเขตอิทธิพลการขยายตัวของเมืองหรือมหานคร โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณเขตต่อระหว่างเมืองและชนบทหรือในเขตชนเมืองนั้น เป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินไปเป็นแบบเมือง และการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยของเมืองที่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการใช้ที่ดินในชนบทและการตั้งถิ่นฐานได้อย่างชัดเจน ก็คือ การจัดสรรที่อยู่อาศัย ในรูปของบ้านจัดสรร ซึ่งจะรวมเอาที่ดินเกษตรกรรมแปลงย่อยเข้าด้วยกัน แล้วจัดแบ่งซอยพื้นที่เป็นตารางเพื่อปลูกบ้านและการตั้งถิ่นฐานของผู้ที่มาอยู่ใหม่เหล่านั้น ผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่จะครอบครองบริเวณที่จัดสรรแล้วตามขอบของหมู่บ้านเดิม ในขณะที่ผู้อยู่เดิมจะอยู่ในพื้นที่ของชุมชน

เดิม นอกจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยในลักษณะบ้านจัดสรรแล้ว ยังมีที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในสไตล์แบบเมือง กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่นี้ และยังรวมไปถึงบ้านที่เป็นแบบห้องแถว ซึ่งเป็นลักษณะของที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณชานเมืองอีกแบบหนึ่ง ประกอบกับความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินของชาวนาหรือเจ้าของที่ที่กำลังจะละทิ้งการเกษตรไป

รังสรรค์ นันทกาวงศ์ (2531) ได้ศึกษาถึงแรงต้านและแรงบุกรุกพื้นที่เมืองในเขตหนองแขม พบว่า มีพัฒนาการจากชุมชนเกษตรกรรมริมคลองกลายเป็นชุมชนพักอาศัยแบบเมืองตามแนวถนนสายหลัก ในขณะที่พื้นที่เกษตรกรรมถูกบุกรุกโดยที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นนาข้าวจะเปลี่ยนแปลงเป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองง่ายที่สุด ส่วนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความเหมาะสมของพื้นที่ในเชิงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อจะเพิ่มแรงต้านทางการบุกรุกของพื้นที่เมืองให้ได้ในที่สุด

น้ำทิพย์ รัตนสกุล (2531) ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี พบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่สำคัญทางด้านเหนือของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สาเหตุสำคัญของ การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับศูนย์กลางของกรุงเทพมหานคร ที่ได้กระจายนวัตกรรมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และความเป็นเมือง นอกจากนี้การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมได้กระจายตัวไปตามแนวถนนสายหลัก และรวมตัวกันในพื้นที่บางแห่งซึ่งเหตุผลในการเลือกที่ตั้งคือ อยู่ใกล้แหล่งที่มาของปัจจัยกระบวนการผลิตได้แก่ วัตถุดิบ ตลาด การขนส่ง แรงงานและทุนจากศูนย์กลางกรุงเทพมหานครมากกว่าปัจจัยภายในจังหวัดปทุมธานี

เฉลิมชัย เรืองนนท์ (2537) ศึกษาแนวทางการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พบว่าพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานีที่มีศักยภาพในการพัฒนามากที่สุดคือ อำเภอคลองหลวงบริเวณตำบลคลองหนึ่ง ในอำเภอรัญบุรี บริเวณตำบลประชาธิปไตย อำเภอลำลูกกาบริเวณตำบลคูคต และอำเภอเมือง บริเวณตำบลบางพูน ตำบลบางเขย และบางส่วนของตำบลบางหลวง บ้านกลาง และโครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดมีสาขาทุติยภูมิ (อุตสาหกรรม) เป็นสาขานำทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด โดยในปี 2532 สาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนถึง 76.56% โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย 8.96% ต่อปี เป็นอันดับสองของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรองจากสมุทรปราการ

สุรางค์รัตน์ อภิชาติโสภากา (2540) ศึกษาแผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า การขยายตัวของกรุงเทพมหานครส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ทำให้มีการเข้าถึงและเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ ทำให้มีแรง

ดึงดูดประชากรเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น โดยการพัฒนาศูนย์ใหญ่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งค่อย ๆ ลดบทบาทความสำคัญลงเช่นเดียวกับภาคอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวในอัตราที่ลดลง ทำให้ต้องมีการกำหนดแผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต โดยกำหนดให้พื้นที่ชุมชนประชาธิปไตย และชุมชนคูศตเป็นศูนย์กลางหลักและศูนย์กลางชานเมืองกรุงเทพมหานครทางด้านเหนือ โดยให้มีการใช้ที่ดินแบบผสม มีศูนย์กลางรองในบริเวณบางชั้นเป็นศูนย์กลางการศึกษา และศูนย์กลางย่อยในบริเวณนวนครและบางกะดี

สรุป

แต่เดิมอำเภอลำลูกกาเป็นสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานโดยอาศัยปัจจัยทางกายภาพ นั่นคือ การตั้งถิ่นฐานริมคลอง ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีนโยบายของรัฐเข้ามาอิทธิพลต่อการขยายตัวของพื้นที่ ที่เป็นปัจจัยทางสังคมที่มาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของพื้นที่เมืองจึงเป็นไปตามเส้นทางถนนสายหลัก คือ ถนนพหลโยธิน ที่ได้รับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร การศึกษาจึงมุ่งศึกษาสภาพพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน มาอธิบายชุมชนในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง ว่ามีการกระจุกตัวอยู่บริเวณใดบ้าง เนื่องจากอำเภอลำลูกกามีลักษณะการตั้งถิ่นฐานเปลี่ยนไปจากเดิม มีการขยายตัวของเมือง โดยมีการผสมผสานระหว่างการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทและแบบเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Rubenstein ซึ่งการตั้งถิ่นฐานทั้งสองแบบมีความแตกต่างกัน โดยอธิบายลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้จากตัวแปรทางด้านประชากร โครงสร้างเศรษฐกิจทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และภาคบริการต่าง ๆ รวมไปถึงสิ่งปลูกสร้าง การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการศึกษาการวางแผนการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา พื้นที่ที่กิจกรรมการใช้ที่ดินหลากหลาย เมื่อมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของชุมชนก็จะมี การขยายตัว ที่อยู่อาศัยก็จะเพิ่มจำนวนขึ้นด้วย เมื่อที่อยู่อาศัยเพิ่ม ร้านค้า พาณิชยกรรม ก็จะเกิดขึ้นเพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น การใช้ที่ดินที่มีการปะปนกันหลายอย่าง จะทำให้เกิดปัญหาการจัดหาบริการโครงสร้างพื้นฐาน และปัญหาสิ่งแวดล้อม พื้นที่เกษตรกรรมเดิมถูกบุกรุกจากกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ซึ่งภาคเกษตรกรรมจะถูกลดความสำคัญลงไป

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงบทบาทและความสำคัญ
ของพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาในภาพรวมและรายละเอียดซึ่งมีความจำเป็นต่อการศึกษาโอกาส
เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้มีความเหมาะสม

3.1 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ในที่นี้จะกล่าวถึงการขยายตัวและการเชื่อมโยงของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร
และสมุทรปราการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และใน 5 จังหวัดปริมณฑลที่อยู่รอบนอก
กรุงเทพมหานครล้วนได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถแยกเป็นด้าน
ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1 ด้านกายภาพ

1) ระบบคมนาคมขนส่ง

ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีระบบโครงข่ายถนนเชื่อมต่อกันกระจาย
จากกลางกรุงเทพมหานครออกสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในปริมณฑล โดยในสายเหนือมีถนนสายหลัก คือ
ถนนพหลโยธิน ตัดผ่านอำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวง ในจังหวัด
ปทุมธานี เป็นเส้นทางไปสู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สายใต้มีถนนเพชรเกษมผ่าน
ไปยังภาคใต้ และในด้านตะวันออกมีถนนสุขุมวิท ถนนรองส่วนใหญ่จะเป็นถนนที่เชื่อมถนนสาย
หลัก โดยการตัดเป็นถนนแนวรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมต่อ
ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างถนนสายหลัก

ในพื้นที่ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีบริการรถโดยสารประจำทางของ
องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ทั้งรถโดยสารธรรมดา รถโดยสารปรับอากาศ และรถตู้
โดยสารปรับอากาศ ซึ่งให้บริการประชาชนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอก โดย
เส้นทางการให้บริการในพื้นที่รอบนอกอยู่ในแนวถนนสายหลัก เช่น ในด้านเหนือเส้นทางที่ให้
บริการจะตามเส้นทางถนนพหลโยธิน และมีชุมทางที่จอดรถบริเวณตลาดรังสิต ซึ่งในปัจจุบันมี

การขยายเส้นทางไปจนถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต เพื่อบริการนักศึกษา และประชาชนที่จำเป็นต้องเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครและพื้นที่อื่น ๆ

ในการเชื่อมโยงทางรถไฟ มีโครงข่ายทางรถไฟในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีแนวรัศมีออกจากกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกับถนน โดยมีสายต่าง ๆ ดังนี้

-สายเหนือ จากกรุงเทพมหานครไปยังภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผ่านอำเภอลำลูกกา ัญบุรี และอำเภอดอนเมือง จังหวัดปทุมธานี

-สายใต้จากกรุงเทพมหานครไปยังภาคใต้ และจากกรุงเทพมหานครไปยังอำเภอนครชัยศรี กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

-รถไฟสายแม่กลอง เป็นสายสั้น ๆ จากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดสมุทรสงคราม โดยผ่านจังหวัดสมุทรสาคร

เส้นทางขนส่งทางน้ำของภาคเป็นส่วนหนึ่งที่ต่อเนื่องกับเส้นทางขนส่งทางน้ำในประเทศ โดยในทางเหนือจากกรุงเทพมหานคร-นนทบุรี-ปทุมธานี-สุพรรณบุรี ในด้านตะวันออกจากกรุงเทพมหานคร-ปากเกร็ด นนทบุรี-คลองรังสิต ปทุมธานี ไปยังจังหวัดนครนายก และด้านตะวันตก มีแม่น้ำท่าจีนและคลองต่าง ๆ เป็นเส้นทางขนส่งทางน้ำ

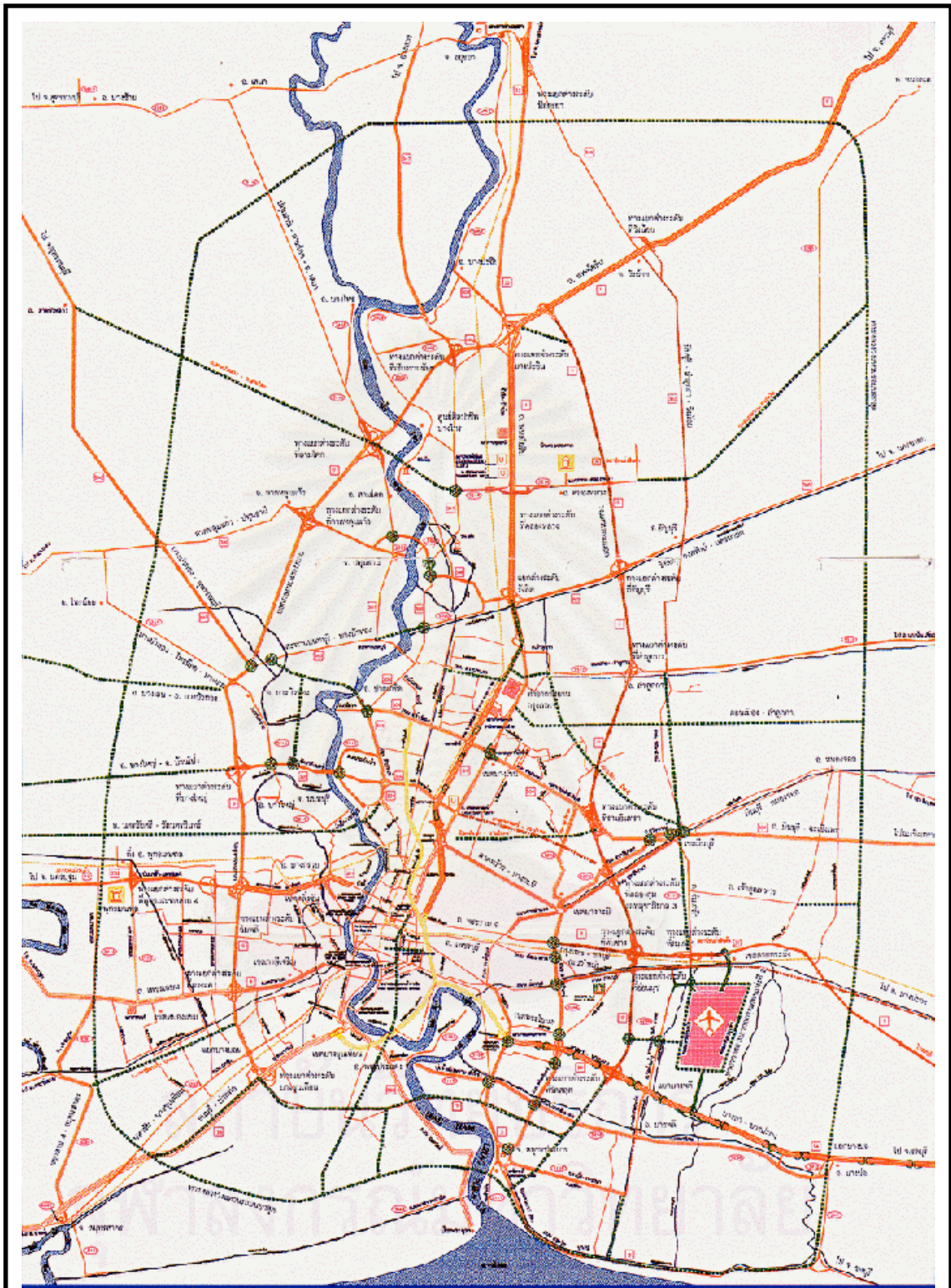
ในด้านการขนส่งทางอากาศนั้น ในจังหวัดปริมณฑลมีสนามบินที่ใช้ในกิจการทหารที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และมีสนามบินพาณิชย์แห่งเดียวคือ สนามบินดอนเมือง ซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติ และเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางอากาศทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานครมีความสะดวกในด้านการคมนาคมทั้งการคมนาคมระหว่างจังหวัดอื่น ๆ และกับกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ ทางน้ำ และยังอยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมืองอันเป็นสนามบินที่สำคัญของประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้การเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ในปริมณฑลมีความสะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากมีโครงการต่าง ๆ ในด้านการคมนาคมขนส่งดังนี้

ก. โครงการทางหลวงสายกาญจนภิเษกหรือวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร

เป็นทางหลวงพิเศษที่สามารถช่วยแบ่งเบา และแก้ปัญหาการจราจรที่ติดขัดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่มีปริมาณการจราจร และการขนส่งเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องการระบบการจราจร และการขนส่งในลักษณะต่าง ๆ ทางหลวงสายนี้จะเป็นเส้นทางเปรียบเสมือนทางเลี่ยงเมืองที่เชื่อมโยงทุกภาคของประเทศโดยไม่ต้องผ่านเข้าไปในใจกลางกรุงเทพมหานคร (แผนที่ 3.1)

แผนที่ 3.1	%	ที่มา : กรมทางหลวง
แสดง : แนวเขตดวงแหวนรอบนอก		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี		

โครงการทางหลวงพิเศษสายนี้ ได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านตะวันออก (บางปะอิน-บางพลี) เป็นทางแนวใหม่ระยะทาง 63 กิโลเมตร แบ่งการก่อสร้างเป็นทางขนาด 4-8 ช่องจราจร ค่าก่อสร้าง 11,892 ล้านบาท ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2541

-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านตะวันตก (บางปะอิน-บางบัวทอง-บางขุนเทียน) ระยะทาง 68 กิโลเมตร ก่อสร้างแล้วเสร็จโดยช่วงบางปะอิน-บางบัวทอง เป็นทางแนวใหม่ระยะทาง 44 กิโลเมตร ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2538 และช่วงบางบัวทอง-บางขุนเทียน ระยะทาง 24 กิโลเมตร โดยขยายทางเดิม 2-4 ช่องจราจร เป็น 10-12 ช่องจราจร ค่าก่อสร้าง 6,175 ล้านบาท ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2543

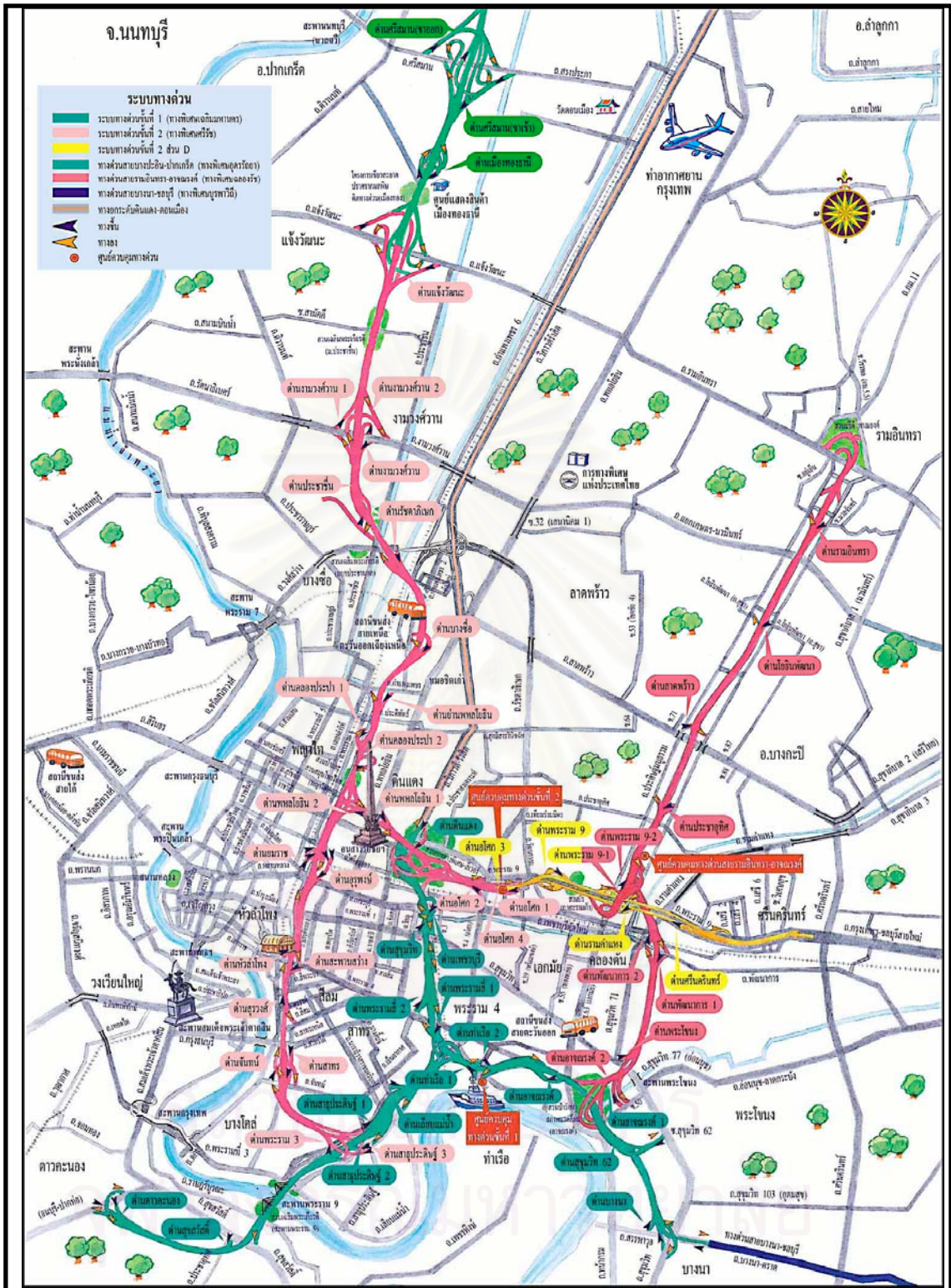
-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านใต้(บางขุนเทียน-บางพลี) ระยะทาง 34 กิโลเมตร

ข. การพัฒนารถไฟรางคู่ 234 กิโลเมตรในเส้นทางรถไฟสายชานเมือง เพื่อเพิ่มความสามารถในการรองรับปริมาณเดินรถและการขนส่ง

ค. ทางยกระดับดินแดง-ดอนเมืองมีระยะทาง 15.4 กิโลเมตรครอบคลุมถนนวิภาวดีรังสิต เดิมจากดินแดงถึงหลักสี่ และขยายไปจนถึงอนุสรณ์สถาน และมีโครงการเชื่อมต่อกับทางด่วนชั้นที่ 1 และ 2 อีกด้วย

ง. โครงการสถานีขนส่งสินค้าสาธารณะชานเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นสถานีขนส่งสินค้าถ่ายสินค้าเพื่อลดปริมาณรถบรรทุกที่จะเข้าสู่กรุงเทพมหานครโดยมี 3 แห่ง คือ สถานีขนส่งสินค้าคลองหลวง ตั้งอยู่ทางด้านเหนือ สถานีขนส่งสินค้าพุทธมณฑล ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตก และสถานีขนส่งสินค้าร่มเกล้าอยู่ทางด้านตะวันออก

จ. โครงการทางด่วน ซึ่งมีทั้งโครงการทางด่วนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร และโครงการทางด่วนระหว่างเมืองที่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ (แผนที่ 3.2) โดยโครงการทางด่วนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการแล้วคือ ทางด่วนชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และทางด่วนรามอินทรา-อาจณรงค์ และโครงการทางด่วนภายในกรุงเทพมหานครอีกหลายโครงการ และมีโครงการที่มีการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่รอบนอกได้แก่ โครงการทางด่วนปากเกร็ด-บางปะอิน ระยะทาง 34 กิโลเมตร เริ่มที่ทางด่วนชั้นที่ 2 ที่แจ้งวัฒนะถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต และสิ้นสุดแนวทางที่วงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรมทางหลวงที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโครงการทางด่วนไปสู่จังหวัดอื่น ๆ โดยรอบ เช่น โครงการทางด่วนสายรามอินทรา-วงแหวนรอบนอกที่มีระยะทาง 6.1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นส่วนต่อขยายจากทางด่วนสายรามอินทรา-อาจณรงค์ โครงการทางด่วนบางนา-บางปะกง โครงการทางด่วนดาวคะนอง-บางขุนเทียน-สมุทรสาคร โครงการทางด่วนสายพญาไท-พุทธมณฑล-นครปฐม เป็นต้น

แผนที่ 3.2	%	ที่มา : การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
แสดง : ระบบทางด่วน		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี		

จากโครงการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะทำให้ระบบคมนาคมขนส่งในพื้นที่จังหวัดปริมณฑล สามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้สะดวกยิ่งขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ต่อเนื่องที่มีโครงการต่าง ๆ ขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ ซึ่งจะสามารถดึงดูดให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมในพื้นที่ และเป็นส่วนส่งเสริมการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เข้าสู่พื้นที่ปริมณฑลทางตอนเหนือมากขึ้น ทำให้พื้นที่ศึกษาติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

2) ไฟฟ้า

กรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้รับบริการไฟฟ้าอย่างเพียงพอ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงานคือ การไฟฟ้านครหลวง รับผิดชอบพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับผิดชอบพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี นครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบทั้งสิ้น 4,464 ตารางกิโลเมตร

3) ประปา

การประปานครหลวงให้บริการครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ รวมพื้นที่ให้บริการ 625 ตารางกิโลเมตร และในจังหวัดอื่น ๆ ขึ้นกับการประปาส่วนภูมิภาคของจังหวัดนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามแหล่งน้ำดิบของการประปานครหลวงส่วนหนึ่งมาจากแหล่งสูบน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่โรงสูบน้ำลำแล อำเภอมะเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือประมาณ 32 กิโลเมตร โดยมีคลองประปาเชื่อมต่อมายังแหล่งผลิตที่สามเสน สมทบด้วยการสูบน้ำจากบ่อบาดาลอีกประมาณ 110 บ่อ และส่งต่อไปยังพื้นที่ที่ให้บริการต่อไป

4) สถานศึกษา

ปัจจุบันในกรุงเทพมหานครมีสถานศึกษาทั้งหมด 1,465 แห่ง เป็นการศึกษาทุกระดับซึ่งส่วนใหญ่กระจุกตัวในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันจังหวัดปริมณฑลมีสถานศึกษาทุกระดับเช่นกัน โดยมีสถานศึกษาทั้งหมด 1,227 แห่ง ประกอบด้วยโรงเรียนสายสามัญ อาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษาของทางราชการ มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ที่จังหวัดปทุมธานี โรงเรียน

นายร้อยตำรวจที่สามพราน โรงเรียนการบินกำแพงแสน และโรงเรียนตำรวจภูธร 7 ที่จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกระทรวงมหาดไทย เช่น โรงเรียนนายอำเภอ เป็นต้น

ปัจจุบันสถานศึกษาระดับอุดมศึกษากระจายตัวออกมายังเขตปริมณฑลมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยของเอกชนมีวิทยาเขตในปริมณฑล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยรังสิต เป็นต้น จึงนับว่าจังหวัดปทุมธานีจะกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาต่อไป

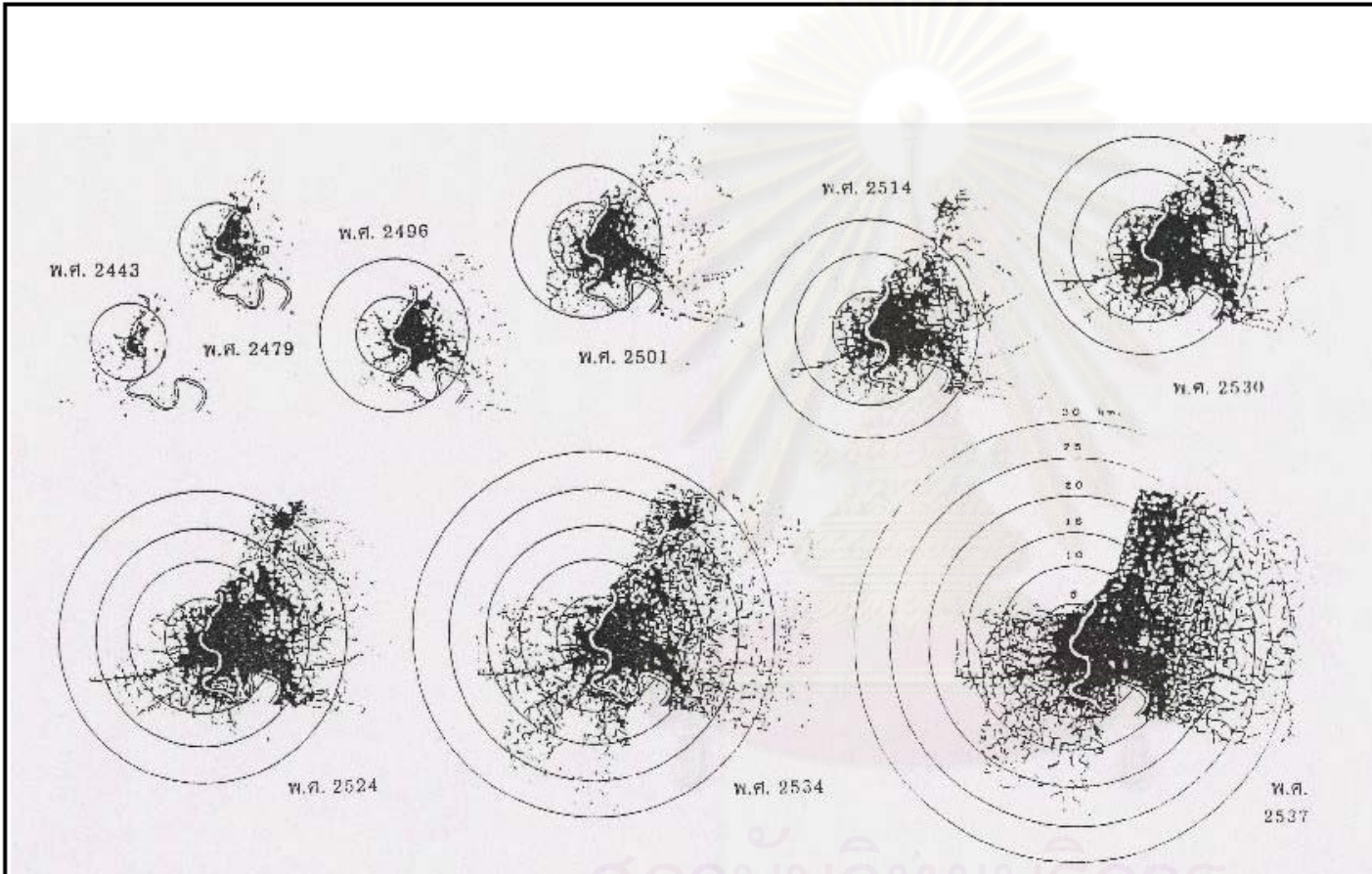
5) สาธารณสุข

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของการบริการสาธารณสุขของประเทศทุกระดับ โดยเฉพาะระดับสูงและมีคุณภาพดี พื้นที่ปริมณฑลที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครจึงมีความได้เปรียบกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศ โดยในปี 2538 มีจำนวนสถานพยาบาล 165 แห่ง แพทย์ 6,830 คน พยาบาล 20,174 คน และเตียงผู้ป่วย 28,085 เตียง โดยมีสัดส่วนระหว่างแพทย์ต่อประชากร คือ 1 : 1,494 จังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรมากที่สุด คือ จังหวัดนครปฐม เท่ากับ 5,462 คน และจังหวัดที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรน้อยที่สุด คือ นนทบุรี เท่ากับ 1,159 คน แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในจังหวัดปริมณฑลสามารถเดินทางเข้าไปใช้บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกเพราะมีพื้นที่ติดต่อกัน

ในปัจจุบันพื้นที่ปริมณฑลเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของกิจกรรมสาธารณสุข โดยเฉพาะโรงพยาบาลเฉพาะโรคมากขึ้น เช่น โรงพยาบาลธัญวัชร จังหวัดปทุมธานี โรงพยาบาลบาราศณราดูลง โรงพยาบาลศรีธัญญา และโรงพยาบาลทรวงอกในจังหวัดนนทบุรี โรงพยาบาลโรคเรื้อน โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

6) การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลง และทิศทางการขยายตัวในอนาคต

จากการศึกษาพื้นที่ปลูกสร้างอาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในปี พ.ศ. 2525 ของกรมการผังเมือง (แผนที่ 3.4) พบว่า บริเวณที่มีความหนาแน่นมากจะอยู่ในส่วนกรุงเทพมหานครชั้นในและชั้นกลาง พื้นที่เมืองส่วนใหญ่จะกระจุกตัวตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

สัญลักษณ์

■ พื้นที่การขยายตัวของเมือง

แสดง : การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

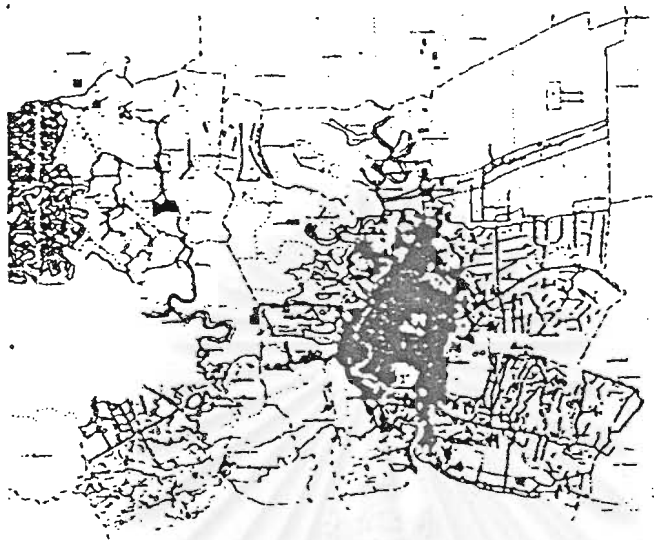
แผนที่ 3.3

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.4		ที่มา : กรมการผังเมือง	พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร
แสดง : พื้นที่ปลูกสร้างอาคารของทท.ปริมณฑลปี 2525 และ 2529		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

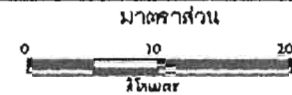

สัญลักษณ์

- พื้นที่การขยายตัวของเมือง
- ทิศทางการขยายตัว

ที่มา : TDR

แสดง : การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2533

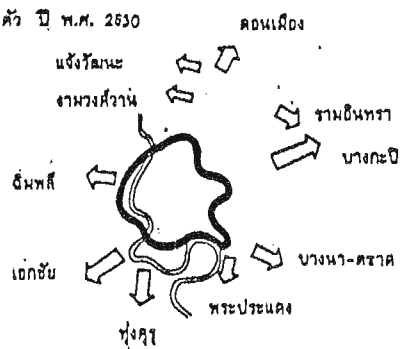
แผนที่ 3.5

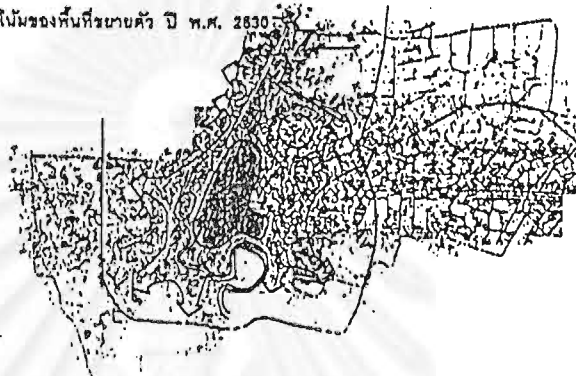
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ทิศทางการขยายตัว ปี พ.ศ. 2530

แนวโน้มของพื้นที่ขยายตัว ปี พ.ศ. 2530

สัญลักษณ์

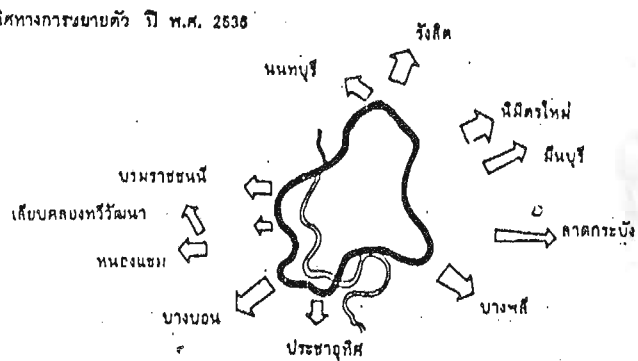

ทิศทางการขยายตัวแนวสูง

ทิศทางการขยายตัวแนวราบ

ทิศทางการขยายตัว ปี พ.ศ. 2536

แนวโน้มของพื้นที่ขยายตัว ปี พ.ศ. 2536

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

แสดง : ทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวของกทม. ปี 2530 และ 2536

แผนที่ 3.6

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

และถนนสายหลักที่ต่อเนื่องกับสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ สะพานพระรามหก สะพานกรุงธนบุรี สะพานปิ่นเกล้า สะพานพุทธยอดฟ้า สะพานกรุงเทพ และสะพานสาร

ในปี พ.ศ. 2529 มีการกระจายตัวของพื้นที่อาคารเป็นบริเวณกว้างในเขตกรุงเทพมหานครและมีการขยายตัวออกไปในชุมชนในเขต โดยการขยายตัวจะเป็นไปตามเส้นทางสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธิน สุขุมวิท เพชรเกษม ธนบุรี-ปากท่อ เป็นต้น และมีการขยายตัวตามคลองสายหลัก ซึ่งเป็นแนวเส้นทางการคมนาคมทางน้ำแต่เดิม ได้แก่ คลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ และคลองภาษีเจริญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกองผังเมืองกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2530 (แผนที่ 3.6) โดยทิศทางการขยายตัวในแนวสูงจะกระจุกตัวในเขตชั้นใน ขณะที่การขยายตัวในแนวราบกระจายออกสู่พื้นที่รอบนอก โดยมีทิศทางการขยายตัวในด้านเหนือไปยังดอนเมืองตามแนวถนนพหลโยธิน แจ้งวัฒนะ งามวงศ์วาน ด้านตะวันตกขยายตัวไปด้านถนนบางกอกน้อย - นครชัยศรี ถนนเอกชัย ด้านใต้ในบริเวณเขตทุ่งครุ พระประแดง ถนนสายบางนา-ตราด และทางตะวันออกทางเขตชั้นนอกคือเขตบางกะปิ และถนนรามอินทรา

ในปี พ.ศ. 2533 การศึกษาของสถาบัน TDR (แผนที่ 3.5) พบว่า บริเวณที่มีอาคารหนาแน่นคือบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณที่เป็นศูนย์กลางการค้าในอดีต เช่น ยาวราช เจริญกรุง บางกอกน้อย คลองสาน บริเวณศูนย์กลางคมนาคมและท่าเรือ ได้แก่ ท่าเรือคลองเตย บริเวณที่เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักออกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ รวมทั้งสถานีรถไฟ และสถานีขนส่งต่าง ๆ ตลอดจนบริเวณศูนย์การค้าที่สร้างขึ้นใหม่

ในเขตจังหวัดปริมณฑลแหล่งชุมชนที่มีอาคารหนาแน่นจะอยู่รอบบริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัด และที่ตั้งสถานีราชการ สถานศึกษา และนิคมอุตสาหกรรม การศึกษาด้านทิศทางการขยายตัวของเมือง พบว่า การขยายตัวทางด้านเหนือจะเกาะตัวตามแนวถนนพหลโยธิน ในจังหวัดปทุมธานีกระจายไปตามย่านอุตสาหกรรม และแนวคลองต่าง ๆ ซึ่งมีการเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณอำเภอลำลูกกา ัญญบุรี และคลองหลวง บริเวณที่มีถนนพหลโยธินตัดผ่าน

ในปี พ.ศ. 2536 กองผังเมืองกรุงเทพมหานคร (แผนที่ 3.6) ได้ทำการศึกษาทิศทางการขยายตัวของเมือง พบว่า การขยายตัวในแนวสูงยังคงเกาะกลุ่มอยู่ในเขตชั้นใน และกระจายออกสู่พื้นที่ชั้นกลาง ส่วนการขยายตัวในแนวราบกระจายออกสู่พื้นที่ชั้นนอกและอำเภอในเขตปริมณฑลที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครโดยทางด้านเหนือขยายออกสู่รังสิต จังหวัดปทุมธานี และนนทบุรี ด้านตะวันตกขยายสู่บริเวณตลิ่งชัน ภาษีเจริญ หนองแขม บางบอน ในด้านใต้ขยายออกสู่ประชาอุทิศ บางพลี ในด้านตะวันตก บริเวณลาดกระบัง มีนบุรี

ในด้านที่อยู่อาศัยของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาการพัฒนาที่อยู่อาศัยในรูปที่ดินจัดสรรและบ้านจัดสรรเริ่มพัฒนามากขึ้น บริเวณที่มีการพัฒนาบ้านจัดสรรมากจะเป็นบริเวณเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร และบริเวณชานเมือง ได้แก่ ถนน

ตาราง 3.1 จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำแนกตามพื้นที่ ปี พ.ศ. 2534-2543

ลำดับที่	เขตการปกครอง	บ้านเดี่ยว	ทาวน์เฮาส์และอาคารพาณิชย์	แฟลตและอาคารชุด	รวม	
					จำนวน	สัดส่วน(%)
1	กรุงเทพมหานคร	203,824	149,392	325,207	678,423	59.93
	คลองเตย	2,791	1,397	20,037	24,225	2.14
	คลองสาน	798	929	4,020	5,747	0.51
	คลองสามวา	1,534	316	1,595	3,445	0.30
	คันนายาว	375	115	1,664	2,154	0.19
	จตุจักร	4,519	2,679	18,318	25,516	2.25
	จอมทอง	3,900	3,534	7,278	14,712	1.30
	ดอนเมือง	8,619	8,458	15,089	32,166	2.84
	ดินแดง	723	654	4,544	5,921	0.52
	ดุสิต	1,275	522	2,122	3,919	0.35
	ตลิ่งชัน	14,054	5,068	4,022	23,144	2.04
	ทวีวัฒนา	947	-	1,009	1,956	0.17
	ทุ่งครุ	985	213	816	2,014	0.18
	ธนบุรี	1,296	1,359	2,166	4,821	0.43
	บางกอกน้อย	1,774	1,644	5,784	9,202	0.81
	บางกอกใหญ่	1,148	537	3,096	4,781	0.42
	บางกะปิ	5,700	4,866	48,277	58,843	5.20
	บางขุนเทียน	20,846	4,623	2,389	27,858	2.46
	บางเขน	9,987	21,930	12,025	43,942	3.88
	บางคอแหลม	889	655	2,053	3,597	0.32
	บางแค	1,000	21	835	1,856	0.16
	บางซื่อ	2,988	2,759	4,096	9,843	0.87
	บางนา	239	185	788	1,212	0.11
	บางบอน	966	12	1,419	2,397	0.21
	บางพลัด	2,527	1,189	6,102	9,818	0.87
	บางรัก	397	331	3,201	3,929	0.35
	บึงกุ่ม	10,123	10,027	12,263	32,413	2.86
	ปทุมวัน	359	559	5,662	6,580	0.58
	ประเวศ	11,360	6,657	26,206	44,223	3.91
	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	169	166	790	1,125	0.10
	พญาไท	1,306	577	8,455	10,338	0.91
	พระโขนง	3,717	3,952	13,577	21,246	1.88
	พระนคร	351	277	1,173	1,801	0.16
	ภาษีเจริญ	15,072	7,526	4,210	26,808	2.37
	มีนบุรี	20,794	16,490	4,650	41,934	3.70

ตาราง 3.1 จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำแนกตามพื้นที่ ปี พ.ศ. 2534-2543 (ต่อ)

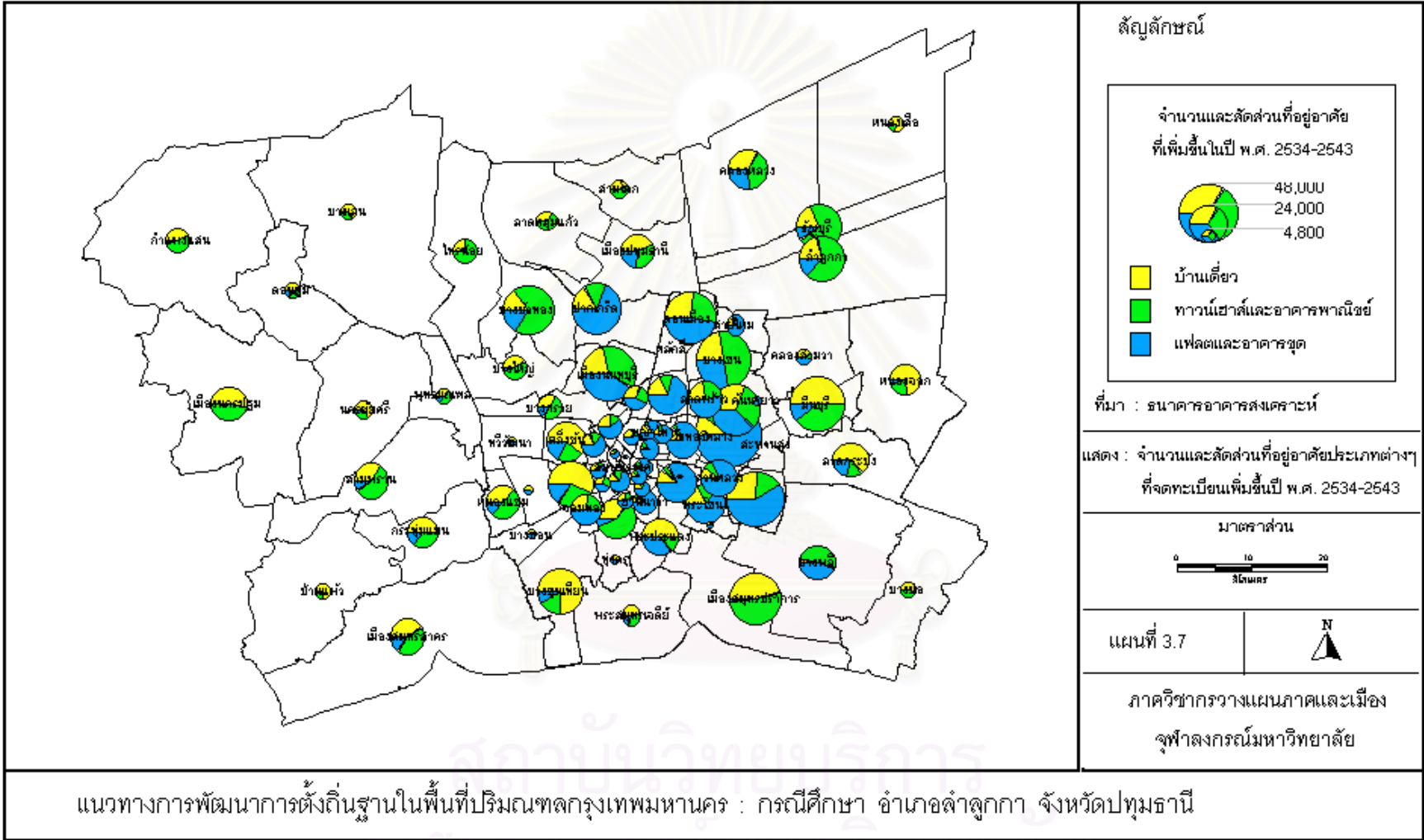
ลำดับที่	เขตการปกครอง	บ้านเดี่ยว	ทาวน์เฮาส์และอาคารพาณิชย์	แฟลตและอาคารชุด	รวม	
					จำนวน	สัดส่วน
	ยานนาวา	877	680	10,682	12,239	1.08
	ราชเทวี	312	615	6,563	7,490	0.66
	ราชบุรีบูรณะ	8,511	14,281	1,547	24,339	2.15
	ลาดกระบัง	11,389	2,833	3,647	17,869	1.58
	ลาดพร้าว	3,897	4,020	9,466	17,383	1.54
	วังทองหลาง	636	39	1,277	1,952	0.17
	วัฒนา	244	160	50	454	0.04
	สวนหลวง	1,500	1,499	13,917	16,916	1.49
	สะพานสูง	511	93	52	656	0.06
	สัมพันธวงศ์	45	85	668	798	0.07
	สาทร	846	545	3,065	4,456	0.39
	สายไหม	869	265	4,953	6,087	0.54
	หนองแขม	6,876	9,496	2,489	18,861	1.67
	หนองจอก	10,592	3,371	575	14,538	1.28
	หลักสี่	682	103	375	1,160	0.10
	ห้วยขวาง	2,509	1,080	16,150	19,739	1.74

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.1 จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำแนกตามพื้นที่ ปี พ.ศ. 2534-2543 (ต่อ)

ลำดับที่	เขตการปกครอง	บ้านเดี่ยว	ทาวน์เฮาส์และอาคารพาณิชย์	แฟลตและอาคารชุด	รวม	
					จำนวน	สัดส่วน(%)
2	ปทุมธานี	35,265	65,129	17,311	117,705	10.40
	เมืองปทุมธานี	8,402	6,770	4,699	19,871	1.76
	คลองหลวง	7,565	8,830	5,885	22,280	1.97
	ธัญบุรี	5,211	19,790	2,523	27,524	2.43
	หนองเสือ	2,439	750	-	3,189	0.28
	ลาดหลุมแก้ว	2,712	5,380	255	8,347	0.74
	ลำลูกกา	6,310	20,257	3,949	30,516	2.70
	สามโคก	2,626	3,352	-	5,978	0.53
3	นครปฐม	31,031	31,062	4,472	66,565	5.88
	เมืองนครปฐม	8,883	7,746	44	16,673	1.47
	กำแพงแสน	3,996	5,303	413	9,712	0.86
	นครชัยศรี	4,953	1,839	714	7,506	0.66
	ดอนตูม	2,286	1,606	854	4,746	0.42
	บางเลน	2,518	1,213	60	3,791	0.33
	สามพราน	6,800	11,003	1,770	19,573	1.73
	พุทธมณฑล	1,595	2,352	617	4,564	0.40
4	นนทบุรี	30,960	63,404	50,919	145,283	12.83
	เมืองนนทบุรี	8,900	15,300	17,249	41,449	3.66
	บางกรวย	3,799	5,667	1,738	11,204	0.99
	ปากเกร็ด	6,055	5,688	25,936	37,679	3.33
	บางใหญ่	4,788	6,771	500	12,059	1.07
	บางบัวทอง	5,010	22,887	5,496	33,393	2.95
	ไทรน้อย	2,408	7,091	-	9,499	0.84
5	สมุทรสาคร	18,503	14,547	5,032	38,082	3.36
	เมืองสมุทรสาคร	7,456	7,872	2,685	18,013	1.59
	กระทุ่มแบน	8,034	5,698	2,305	16,037	1.42
	บ้านแพ้ว	3,013	977	42	4,032	0.36
6	สมุทรปราการ	32,405	37,168	16,373	85,946	7.59
	เมืองสมุทรปราการ	17,020	19,940	566	37,526	3.32
	พระประแดง	8,829	2,342	6,312	17,483	1.54
	บางพลี	657	9,672	8,219	18,548	1.64
	บางบ่อ	2,556	2,261	-	4,817	0.43
	พระสมุทรเจดีย์	3,343	2,953	1,276	7,572	0.67
	รวม	351,988	360,702	419,314	1,132,004	100.00

ที่มา : ธนาคารอาคารสงเคราะห์

พหลโยธิน สุขุมวิท รามคำแหง เป็นต้น ในปัจจุบันราคาที่อยู่อาศัยเพิ่มสูงขึ้นความสามารถในการซื้อบ้านเดี่ยวจึงอยู่ในกลุ่มของผู้มีรายได้สูง รูปแบบที่อยู่อาศัยจึงเปลี่ยนเป็นทาว์นเฮาส์และอาคารชุดของผู้มีรายได้น้อยอยู่บริเวณชานเมือง ได้แก่ ถนนรามอินทรา บางนา สุขสวัสดิ์ เทพารักษ์ เพชรเกษม ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรม จากการศึกษาการขยายตัวของที่อยู่อาศัยของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากตารางที่ 3.1 แสดงให้เห็นถึงที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2534-2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,132,004 หน่วย โดยกรุงเทพมหานครมีส่วนการเพิ่มขึ้น 59.93% ในขณะที่จังหวัดนนทบุรีมีส่วน 12.83% ตามมาด้วยจังหวัดปทุมธานี 10.40% จากแผนที่ 3.7 พบว่า การขยายตัวของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของประชากร โดยกรุงเทพมหานครในเขตชั้นในมีจำนวนที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นน้อย โดยการเพิ่มจะเป็นลักษณะของแฟลตและอาคารชุดพักอาศัยมากกว่าประเภทอื่น ๆ เนื่องจากที่ดินในเมืองมีราคาสูง รูปแบบที่อยู่อาศัยจึงต้องสร้างให้คุ้มค่ามากที่สุด ในขณะที่การขยายตัวของที่อยู่อาศัยกระจายออกสู่พื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ประเวศ บางกะปิ มีนบุรี บางเขน เป็นต้น และขยายออกไปยังจังหวัดปริมณฑลโดยรอบ ได้แก่ อำเภอบางบัวทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของทาว์นเฮาส์และอาคารพาณิชย์ ซึ่งการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในปริมณฑลจะอยู่บริเวณถนนสายหลักที่สามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก

ในด้านพาณิชย์กรรมมักกระจุกตัวอยู่ในส่วนใจกลางเมือง โดยอาศัยความสะดวกในการคมนาคม และความได้เปรียบเชิงที่ตั้ง อาคารพาณิชย์กรรมจะอยู่ในรูปของตึกแถว ห้องแถว ซึ่งมีการพัฒนามานานแล้ว ย่านการค้าจะอยู่บริเวณเมืองเก่าหรือเขตชั้นใน เช่น ย่านคลองถม วัดตึก สำเพ็ง พาหุรัด เป็นต้น ส่วนย่านค้าปลีกที่สำคัญ ได้แก่ เยาวราช บางรัก สะพานควาย สะพานใหม่ ตลาดรังสิต บางกะปิ เป็นต้น ย่านธุรกิจแนวสูง จะอยู่ย่านสีลม ซึ่งที่ดินมีราคาสูงมาก ทำให้เกิดการขยายธุรกิจออกไปสู่พื้นที่บริเวณถนนสุขุมวิท พระรามสี่ และถนนวิฑู เป็นต้น ต่อมาธุรกิจการค้ามีการขยายตัวอย่างมากในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น ทำให้เกิดความต้องการอาคารสำนักงานเพิ่มขึ้น จึงเกิดย่านธุรกิจใหม่ในบริเวณเมืองชั้นกลาง ได้แก่ ถนนพหลโยธิน วิภาวดีรังสิต รัชดาภิเษก ลาดพร้าว และรามคำแหง เป็นต้น

ในด้านอุตสาหกรรมในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา มีการขยายตัวในอัตราสูง และมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของประเทศ แต่การผลิต การจ้างงาน และที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมยังคงมีการกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ถึงแม้ว่าในระยะหลัง รัฐบาลมีความพยายามที่จะกระจายอุตสาหกรรมออกสู่จังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก สาเหตุสำคัญคือ ความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งของเขตมหานคร ที่มีความพร้อมด้านการ

คมนาคมขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน การเงิน และการตลาด นักลงทุนจึงเลือกที่จะลงทุนใน กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะต้นทุนในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้เปรียบมากกว่าการตั้ง ในส่วนภูมิภาค โดยย่านการผลิตที่สำคัญของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลคือ จังหวัด สมุทรปราการ ปทุมธานี และสมุทรสาคร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมใน กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหาร ที่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ตลาด และอุตสาหกรรม บริการที่ใช้เนื้อที่น้อย ส่วนใหญ่จึงอยู่ในตึก และใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วย

อุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีนั้น เป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีการใช้แรงงาน สูง และส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก จังหวัดปทุมธานีมีนิคมอุตสาหกรรม 2 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมบางกะดี

สำหรับพื้นที่เกษตรกรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นมีขนาดเล็กลงอย่าง ต่อเนื่อง เนื่องจากพื้นที่ได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรกรรม ดังตาราง 3.2 โดยเฉพาะจังหวัดปทุมธานีมีส่วนส่วนลดลง ร้อยละ 19.93

ตาราง 3.2 พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเปลี่ยนแปลงในปี 2528-2538

อำเภอ	พื้นที่การเกษตร (ไร่)		การเปลี่ยนแปลง เฉลี่ย/ปี (ร้อยละ)
	2528	2538	
เมืองปทุมธานี	47,684	21,372	-55.18
สามโคก	58,422	30,253	-48.22
ลาดหลุมแก้ว	109,346	83,088	-24.01
ธัญบุรี	46,703	28,530	-38.91
ลำลูกกา	161,528	108,357	-32.92
คลองหลวง	148,435	80,939	-45.47
หนองเสือ	182,813	144,966	-20.70
รวม	621,331	497,506	-19.93

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2537 เศรษฐกิจโดยรวมของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการขยายตัวโดยเฉลี่ยสูงถึง 7.72 % ต่อปี (ตาราง 3.3) ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นศูนย์กลางการผลิตและความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่เดิมนั้นธุรกิจต่าง ๆ มักจะกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันได้มีการขยายตัวออกไปสู่จังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ประกอบกับปัจจัยด้านราคาที่ดินในเมืองที่สูงขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้กฎหมายที่ประกาศใหม่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตามมาด้วย ในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติผังเมือง และปี พ.ศ. 2537 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม มีสาระสำคัญในการห้ามก่อสร้างใหม่หรือต่อเติมขยายโรงงานทุกชนิดในเขตกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตรายใหม่ จำเป็นต้องมีการกระจายตัวไปยังแหล่งผลิตอื่น ๆ แต่จังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร และนครปฐม ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าวมากนัก อุตสาหกรรมยังคงเติบโตได้ดี และมีผลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภายในภาคเองอย่างชัดเจน นั่นคือ จังหวัดสมุทรสาคร ปทุมธานี และนครปฐม ยกฐานะเป็นจังหวัดที่สำคัญทางด้านการผลิตของภาคในทันที ซึ่งจะมีผลต่อรายได้ต่อหัวของประชากรตามมา โดยที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การเงิน การธนาคาร ในขณะที่จังหวัดในเขตปริมณฑลมีภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนสำคัญ

ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 เศรษฐกิจโดยรวมของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการขยายตัวในอัตราที่ลดลงถึง -2.03 % ต่อปี ทั้งนี้ในช่วงเวลานี้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศตกต่ำอย่างหนัก สภาพภาวะการลดค่าเงินบาท ทำให้ธุรกิจต่าง ๆ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก หลายกิจการต้องปิดตัวลงไป ทำให้ทุกสาขาการผลิตมีอัตราการเติบโตลดลงอย่างเห็นได้ชัด

1) ผลិតภัณฑ์มวลรวม เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวม ซึ่งแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 สาขาหลัก คือ ภาคปฐมนิคม ทุติยนิคม และตติยนิคม โดยศึกษาข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2533-2542 ดังตาราง 3.3 ปรากฏว่า ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในภาครวมแล้วมีโครงสร้างการผลิตหลัก คือ สาขาตติยนิคม มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ. 2542 ถึงร้อยละ 50.90 ของภาครวมลงมาคือ โครงสร้างด้านทุติยนิคม ร้อยละ 46.91 และด้านปฐมนิคม ร้อยละ 2.19 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด จังหวัดที่มีโครงสร้างการผลิตพึ่งพาสาขาตติยนิคม คือ กรุงเทพมหานคร และนนทบุรี ในปี พ.ศ. 2542 (ตาราง 3.4) มีสัดส่วนถึงร้อยละ 60.47 และ 51.51 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ส่วนจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรปราการ และนครปฐม มีโครงสร้างการผลิตพึ่งพาสาขาทุติยนิคม โดยมีสัดส่วนร้อยละ 83.04, 75.10, 70.64 และ 56.27 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด ตามลำดับ

ตาราง 3.3 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างการผลิตรายสาขาของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ปี										อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี		
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2533-2537	2538-2542	2533-2542
ภาคเกษตรกรรม	21,721	25,165	27,159	27,344	29,856	29,374	29,286	29,068	28,346	29,895	7.49	0.35	3.76
กสิกรรม	4,861	5,934	6,349	5,969	6,353	5,588	5,582	5,519	5,223	5,781	6.14	0.69	1.89
ปศุสัตว์	2,656	2,685	2,212	1,859	2,022	1,984	2,020	1,945	1,797	2,145	(4.77)	1.62	(1.92)
ประมง	4,338	4,953	5,491	5,861	5,859	6,602	6,370	7,110	7,066	7,044	7.01	1.34	6.24
ป่าไม้	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
บริการทางการเกษตร	232	228	203	190	188	177	171	163	146	150	(3.79)	(3.05)	(3.53)
การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร	9,634	11,365	12,903	13,465	15,434	15,023	15,143	14,331	14,114	14,775	12.04	(0.33)	5.34
ภาคอุตสาหกรรม	482,881	531,454	563,555	616,635	647,232	700,779	715,468	693,223	590,706	641,431	6.81	(1.69)	3.28
เหมืองแร่และย่อยหิน	336	368	507	746	724	1,162	1,161	1,490	1,287	1,126	23.10	(0.62)	23.51
อุตสาหกรรม	400,320	438,379	461,361	501,101	527,134	577,095	592,301	580,877	506,469	567,798	6.34	(0.32)	4.18
การก่อสร้าง	56,211	65,052	72,199	82,958	85,027	85,428	83,216	71,849	45,936	35,639	10.25	(11.66)	(3.66)
การไฟฟ้าและประปา	26,013	27,654	29,489	31,830	34,347	37,094	38,789	39,007	37,015	36,868	6.41	(0.12)	4.17
ภาคบริการ	512,438	545,081	600,149	665,753	732,556	791,400	830,125	801,773	680,416	696,032	8.59	(2.41)	3.58
การคมนาคมขนส่ง	100,173	107,168	116,541	129,977	141,780	156,178	173,369	176,837	162,413	175,524	8.31	2.48	7.52
การค้าส่ง-ค้าปลีก	181,562	195,014	204,228	221,170	241,147	264,121	267,420	257,435	221,120	228,821	6.56	(2.67)	2.60
การธนาคาร-ประกันภัย	76,659	78,551	107,687	131,283	153,379	160,609	162,077	137,167	71,193	57,007	20.02	(12.90)	(2.56)
ที่อยู่อาศัย	18,515	19,752	21,154	22,825	24,664	26,798	28,955	32,131	33,566	34,344	6.64	5.63	8.55
การบริหารป้องกันประเทศ	17,922	18,799	18,871	19,533	20,406	22,749	24,020	24,727	26,784	27,162	2.77	3.88	5.16
การบริการ	117,607	125,797	131,668	140,965	151,180	160,946	174,284	173,475	165,340	173,174	5.71	1.52	4.72
G R P.	1,017,039	1,101,700	1,190,863	1,309,731	1,409,644	1,521,554	1,574,879	1,524,065	1,299,468	1,367,358	7.72	(2.03)	3.44

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตาราง 3.4 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531

สาขาการผลิต	ปี									
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542
ภาคเกษตรกรรม	2.14	2.28	2.28	2.09	2.12	1.93	1.86	1.91	2.18	2.19
กสิกรรม	0.48	0.54	0.53	0.46	0.45	0.37	0.35	0.36	0.40	0.42
ปศุสัตว์	0.26	0.24	0.19	0.14	0.14	0.13	0.13	0.13	0.14	0.16
ประมง	0.43	0.45	0.46	0.45	0.42	0.43	0.40	0.47	0.54	0.52
ป่าไม้	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
บริการทางการเกษตร	0.02	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	0.95	1.03	1.08	1.03	1.09	0.99	0.96	0.94	1.09	1.08
ภาคอุตสาหกรรม	47.48	48.24	47.32	47.08	45.91	46.06	45.43	45.49	45.46	46.91
เหมืองแร่และย่อยหิน	0.03	0.03	0.04	0.06	0.05	0.08	0.07	0.10	0.10	0.08
อุตสาหกรรม	39.36	39.79	38.74	38.26	37.39	37.93	37.61	38.11	38.98	41.53
การก่อสร้าง	5.53	5.90	6.06	6.33	6.03	5.61	5.28	4.71	3.53	2.61
การไฟฟ้าและประปา	2.56	2.51	2.48	2.43	2.44	2.44	2.46	2.56	2.85	2.70
ภาคบริการ	50.39	49.48	50.40	50.83	51.97	52.01	52.71	52.61	52.36	50.90
การคมนาคมขนส่ง	9.85	9.73	9.79	9.92	10.06	10.26	11.01	11.60	12.50	12.84
การค้าส่ง-ค้าปลีก	17.85	17.70	17.15	16.89	17.11	17.36	16.98	16.89	17.02	16.73
การธนาคาร-ประกันภัย	7.54	7.13	9.04	10.02	10.88	10.56	10.29	9.00	5.48	4.17
ที่อยู่อาศัย	1.82	1.79	1.78	1.74	1.75	1.76	1.84	2.11	2.58	2.51
การบริหารป้องกันประเทศ	1.76	1.71	1.58	1.49	1.45	1.50	1.53	1.62	2.06	1.99
การบริการ	11.56	11.42	11.06	10.76	10.72	10.58	11.07	11.38	12.72	12.66
G R P.	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.5 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัด ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2542 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด		สาขาปฐมภูมิ		สาขาทุติยภูมิ		สาขาตติยภูมิ	
	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	1,013,726	74.14	5,874	0.58	376,242	37.11	631,610	62.31
สมุทรปราการ	115,694	8.46	8,537	7.38	75,846	65.56	31,310	27.06
ปทุมธานี	89,501	6.55	1,949	2.18	69,787	77.97	17,765	19.85
สมุทรสาคร	62,578	4.58	7,645	12.22	43,104	68.88	11,829	18.90
นครปฐม	40,915	2.99	4,649	11.36	20,801	50.84	15,465	37.80
นนทบุรี	44,944	3.29	1,240	2.76	18,783	41.79	24,921	55.45
รวมภาค	1,367,358	100.00	29,895	100.00	604,563	100.00	732,900	100.00

ที่มา : กองบัญชาประชาชนติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2) **รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล** จากปี พ.ศ. 2533-2539 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัด ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพิ่มสูงขึ้นโดยในปี 2539 มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 223,104 บาท ในขณะที่ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 นั้น รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง เนื่องจากประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อรายได้ต่อหัวของประชากรตามไปด้วย ในปี พ.ศ. 2542 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคเท่ากับ 202,332 บาท โดยในภาคเดียวกันนี้จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดคือ 231,184 บาท รองลงมาได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรปราการ นนทบุรี และนครปฐม ตามลำดับ ดังตารางที่ 3.6 ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของภาคการผลิตต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่จังหวัดปริมณฑลรอบนอกมากขึ้น

3.1.3 ด้านประชากร

1) **ขนาดและการกระจายตัวของประชากร** ปัจจุบันกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวนประชากรรวมกันประมาณ 9.3 ล้านคน ซึ่งเป็นจำนวนประชากรตามทะเบียน ในขณะที่จำนวนประชากรจริงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีมากกว่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ด้วย จากการศึกษาประชากรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในปี พ.ศ. 2513-2543 พบว่าช่วงปี พ.ศ. 2513-2523 มีประชากรกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เขตชั้นใน (แผนที่ 3.8) โดยมีความหนาแน่นประชากรสูงมากกว่า 10,000

ตาราง 3.6 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ปี พ.ศ. 2533-2542

หน่วย : บาท

จังหวัด	ปี											อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี	
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2000p	2533-2537	2538-2542
ภาค	127,275	141,296	155,214	174,054	191,222	210,989	223,104	222,007	201,842	202,332	208,434	10.05	(0.82)
กรุงเทพมหานคร	142,675	159,187	176,857	200,630	217,133	236,462	250,576	251,729	226,457	226,754	234,052	10.44	(0.82)
นครปฐม	34,479	39,561	47,960	54,740	72,058	81,262	84,795	81,597	79,524	78,025	80,099	21.80	(0.80)
นนทบุรี	67,595	71,017	78,980	81,758	82,731	105,413	115,363	117,711	109,052	100,885	102,662	4.48	(0.86)
ปทุมธานี	109,561	125,689	133,531	160,842	200,108	234,595	246,870	229,202	213,361	231,184	207,511	16.53	(0.29)
สมุทรปราการ	155,297	163,012	155,786	157,252	169,956	194,309	204,187	193,756	177,487	181,779	198,806	1.89	(1.29)
สมุทรสาคร	89,181	108,152	136,069	152,209	195,018	211,925	217,132	220,862	221,854	216,093	232,244	23.74	0.39
ประเทศ	39,104	44,307	49,410	54,563	61,815	70,474	76,847	78,093	75,594	74,946	78,591	11.62	1.27

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คนต่อตารางกิโลเมตร (ตาราง 3.7) ซึ่งความหนาแน่นค่อย ๆ ลดลงไปจนถึงพื้นที่เขตชั้นนอก ในขณะที่พื้นที่ในจังหวัดปริมณฑลมีความหนาแน่นต่ำกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 การขยายตัวของเขตชั้นในยังคงมีความต่อเนื่องและความหนาแน่นได้ขยายพื้นที่ออกไปยังเขตชั้นกลาง และชั้นนอกตามลำดับ ดังแผนที่ 3.9 โดยในช่วงปี พ.ศ. 2533-2543 นั้นการขยายตัวของประชากรในกรุงเทพมหานครได้ชลอตัวลง ทิศทางการขยายตัวของประชากรออกไปยังจังหวัด นนทบุรี และปทุมธานีทางด้านเหนือ และจังหวัดสมุทรปราการทางด้านตะวันออกเฉียงใต้มีความชัดเจนขึ้น โดยการขยายตัวของประชากรในพื้นที่รอบนอกนั้น เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของประชากรในใจกลางกรุงเทพมหานครออกไปและการย้ายเข้าของประชากรจากจังหวัดอื่น รวมทั้งการขยายตัวภายในพื้นที่เองอีกด้วย

2) ความหนาแน่นของประชากร จากตาราง 3.8 ในปี พ.ศ. 2533 ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่เขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครยังคงมีอยู่ และกระจายออกไปสู่พื้นที่ชั้นนอก และจังหวัดในเขตปริมณฑล (แผนที่ 3.10) การขยายตัวของประชากรในกรุงเทพมหานครได้ชลอตัวลง ในขณะที่อัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานีมีประชากรเพิ่มมากขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.88, 5.54 และ 3.15 ต่อปี ตามลำดับ ทิศทางการขยายตัวของประชากรจะขยายออกไปยังจังหวัดนนทบุรี และทางด้านเหนือของจังหวัดปทุมธานี รวมทั้งด้านตะวันออกเฉียงใต้ของสมุทรปราการ

ในปี พ.ศ. 2543 ความหนาแน่นของประชากรในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครยังคงมีอยู่ แต่มีการลดลงเล็กน้อย เนื่องจากในปี พ.ศ. 2540 มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ จากเดิม 38 เขต เพิ่มเป็น 50 เขต จึงมีการกระจายของประชากรไปอยู่ในเขตที่ตั้งขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามบริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มมากขึ้นจะเป็นเขตชั้นกลางและชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร รวมถึงอำเภอที่ต่อเนื่องไปในปริมณฑล ได้แก่ ลาดกระบัง หนองแขม หนองจอก มีนบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางบัวทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม (แผนที่ 3.11)

3) การเปลี่ยนแปลงประชากร ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2543 พบว่า การขยายตัวของประชากรยังคงต่อเนื่องจากช่วงปี 2523-2533 คือกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของประชากรค่อนข้างน้อย โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 0.01 ในขณะที่จังหวัดในปริมณฑลมีการขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.91 โดยที่จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวสูงสุดคือร้อยละ

ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2513		พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		อัตราการขยายตัวเฉลี่ยปี (ร้อยละ/ปี)	
			ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	2513-2523	2523-2533
			(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)		
1	กรุงเทพมหานคร	1,568.74	3,068,336	1,956	4,697,498	2,994	5,627,204	3,587	5.31	1.98
	เขตคลองสาน	6.05	126,687	20,940	129,407	21,390	124,523	20,582	0.21	(0.38)
	เขตดุสิต	22.21	283,108	12,747	431,939	19,448	574,076	25,848	5.26	3.29
	เขตดุสิต	79.70	42,740	536	61,956	777	110,004	1,380	4.50	7.76
	เขตธนบุรี	8.63	200,363	23,217	240,590	27,878	272,344	31,558	2.01	1.32
	เขตบางกอกน้อย	23.30	178,193	7,648	342,967	14,720	328,927	14,117	9.25	(0.41)
	เขตบางกอกใหญ่	6.18	74,506	12,056	93,044	15,056	96,242	15,573	2.49	0.34
	เขตบางกะปิ	149.14	87,879	589	236,141	1,583	599,270	4,018	16.87	15.38
	เขตบางขุนเทียน	181.16	93,667	517	187,541	1,035	311,861	1,721	10.02	6.63
	เขตบางเขน	169.26	186,407	1,101	355,639	2,101	607,880	3,591	9.08	7.09
	เขตบางรัก	5.54	91,753	16,562	117,845	21,272	79,567	14,362	2.84	(3.25)
	เขตปทุมวัน	8.37	133,364	15,934	208,620	24,925	150,218	17,947	5.64	(2.80)
	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย	1.93	105,350	54,585	171,961	89,099	82,350	42,668	6.32	(5.21)
	เขตพญาไท	40.41	336,230	8,320	651,996	16,135	320,439	7,930	9.39	(5.09)
	เขตพระโขนง	143.46	382,471	2,666	482,349	3,362	701,898	4,893	2.61	4.55
	เขตพระนคร	5.54	119,992	21,659	111,199	20,072	103,835	18,743	(0.73)	(0.66)
	เขตภาษีเจริญ	53.95	110,421	2,047	171,044	3,170	256,450	4,753	5.49	4.99
	เขตมีนบุรี	171.33	36,671	214	51,753	302	103,403	604	4.11	9.98
	เขตยานนาวา	39.91	256,923	6,438	350,686	8,787	362,852	9,092	3.65	0.35
	เขตราชบุรีบูรณะ	42.87	61,297	1,430	105,354	2,458	183,069	4,270	7.19	7.38
	เขตลาดกระบัง	122.86	29,459	240	39,563	322	77,358	630	3.43	9.55
	เขตสัมพันธวงศ์	1.42	67,268	47,372	70,154	49,404	39,781	28,015	0.43	(4.33)
	เขตหนองแขม	48.28	22,886	474	39,165	811	84,396	1,748	7.11	11.55
	เขตหนองจอก	237.26	40,428	170	46,585	196	56,461	238	1.52	2.12

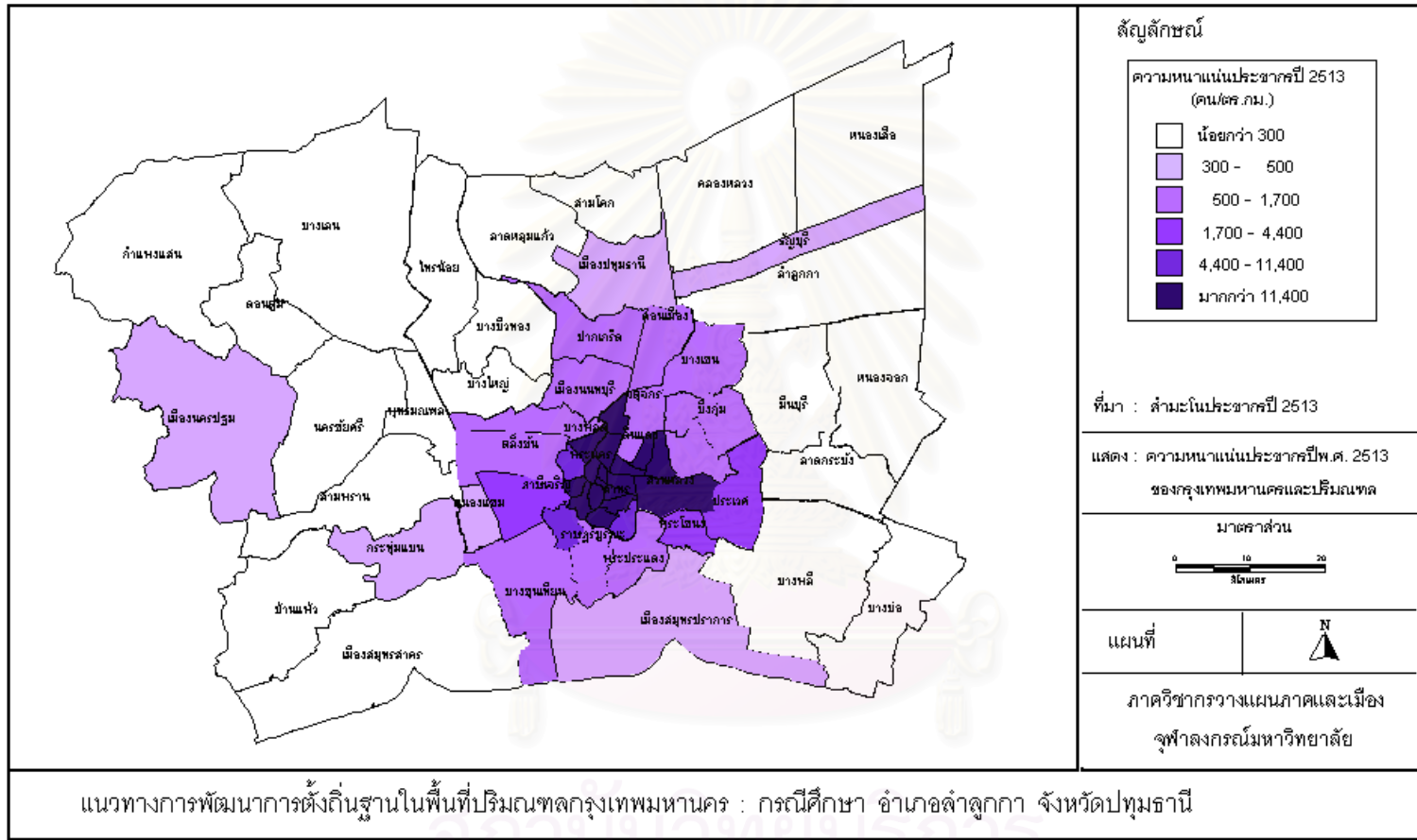
ที่มา : สำนวนประชากร

หมายเหตุ : เขตที่ตั้งขึ้นใหม่รวมตัวเลขกับเขตเดิม

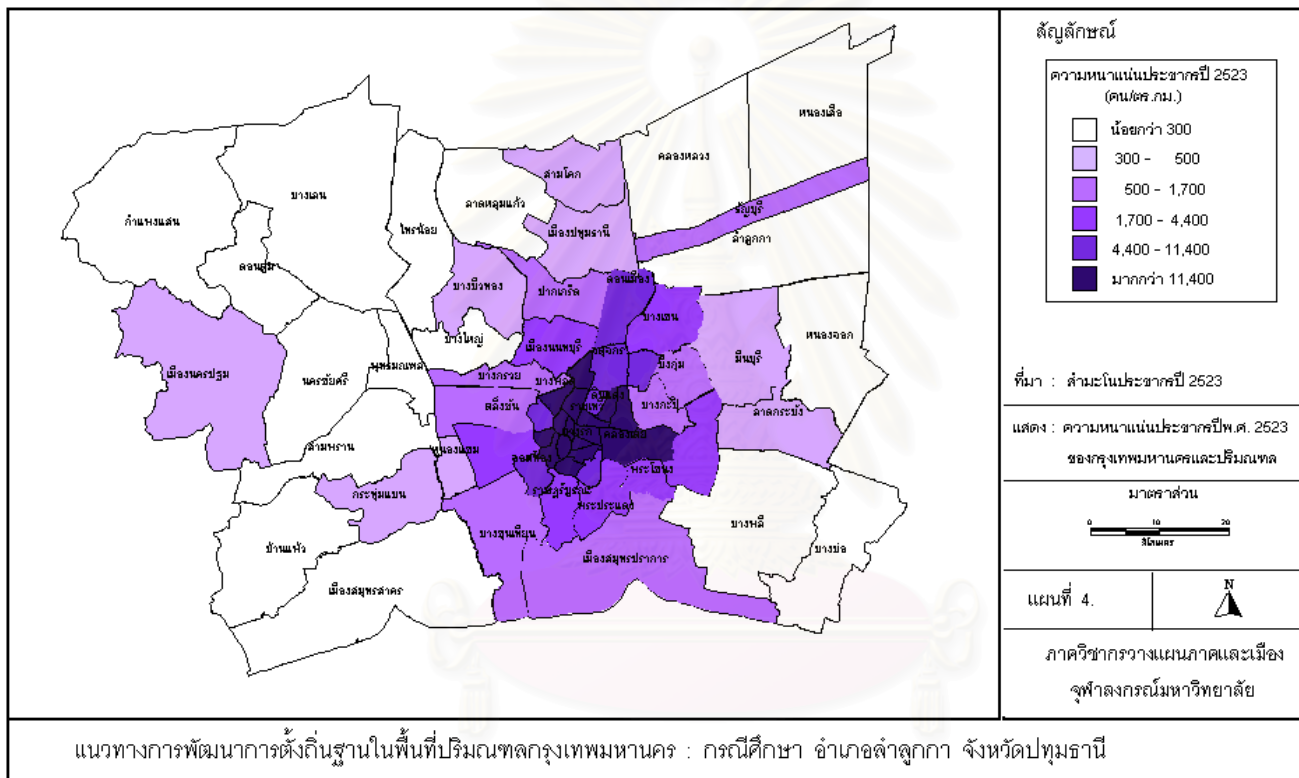
ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2513		พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		อัตราการขยายตัวเฉลี่ยปี (ร้อยละ/ปี)	
			ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	2513-2523	2523-2533
			(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)		
2	ปทุมธานี	1,525.86	233,861	153	313,674	206	412,407	270	3.41	3.15
	เมืองปทุมธานี	120.15	46,104	384	59,238	493	80,016	666	2.85	3.51
	คลองหลวง	299.15	37,271	125	60,849	203	86,375	289	6.33	4.19
	ธัญบุรี	112.12	38,358	342	57,657	514	76,219	680	5.03	3.22
	หนองเสือ	413.63	25,252	61	30,967	75	33,353	81	2.26	0.77
	ลาดหลุมแก้ว	188.12	23,500	125	27,672	147	30,089	160	1.78	0.87
	ลำลูกกา	297.71	37,141	125	48,381	163	75,604	254	3.03	5.63
	สามโคก	94.97	26,235	276	28,910	304	30,751	324	1.02	0.64
3	นครปฐม	2,150.71	395,062	184	493,226	229	629,573	293	2.48	2.76
	เมืองนครปฐม	401.97	137,883	343	185,605	462	216,885	540	3.46	1.69
	กำแพงแสน	275.00	65,093	237	72,569	264	99,786	363	1.15	3.75
	นครชัยศรี	325.10	67,296	207	79,853	246	94,625	291	1.87	1.85
	ดอนตูม	165.00	22,870	139	31,050	188	36,257	220	3.58	1.68
	บางเลน	743.58	64,779	87	75,768	102	78,705	106	1.70	0.39
	สามพราน	240.06	37,141	155	48,381	202	103,315	430	3.03	11.35
4	นนทบุรี	624.38	269,067	431	369,777	592	574,702	920	3.74	5.54
	เมืองนนทบุรี	77.87	99,359	1,276	164,038	2,107	256,588	3,295	6.51	5.64
	บางกรวย	61.27	39,092	638	43,331	707	66,200	1,080	1.08	5.28
	ปากเกร็ด	88.84	50,650	570	75,337	848	133,481	1,502	4.87	7.72
	บางใหญ่	96.18	26,052	271	27,828	289	34,953	363	0.68	2.56
	บางบัวทอง	114.59	30,550	267	34,530	301	54,057	472	1.30	5.66
	ไทรน้อย	185.63	23,364	126	24,713	133	29,423	159	0.58	1.91
5	สมุทรสาคร	851.23	200,460	235	247,168	290	320,959	377	2.33	2.99
	เมืองสมุทรสาคร	480.13	98,644	205	121,266	253	155,029	323	2.29	2.78
	กระทุ่มแบน	132.00	40,925	310	56,921	431	98,942	750	3.91	7.38
	บ้านแพ้ว	239.10	60,891	255	68,981	289	66,988	280	1.33	-0.29
6	สมุทรปราการ	890.24	329,404	370	484,829	545	769,822	865	4.72	5.88
	เมืองสมุทรปราการ	281.82	137,104	486	227,590	808	376,372	1,336	6.60	6.54
	พระประแดง	65.54	87,240	1,331	143,239	2,186	181,586	2,771	6.42	2.68
	บางพลี	323.88	57,149	176	69,294	214	132,271	408	2.13	9.09
	บางบ่อ	219.00	47,911	219	44,706	204	79,593	363	-0.67	7.80
	รวม	7,611.16	4,496,190	591	6,606,172	868	8,334,667	1,095	4.69	2.62

ที่มา : สำมะโนประชากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิจัยประชากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.8 แสดงจำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในปริมณฑล
จำแนกเป็นรายอำเภอปี พ.ศ.2533 - 2543

ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2533		พ.ศ.2543		อัตราการ ขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี)
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
1	กรุงเทพมหานคร	1,568.74	5,662,695	3,610	5,668,550	3,613	0.01
	คลองเตย	12.99	252,300	19,417	138,803	10,682	(4.5)
	คลองสาน	6.05	122,409	20,230	112,012	18,511	(0.8)
	คลองสามวา	110.69	-	-	95,481	863	-
	คันนายาว	25.98	-	-	77,610	2,987	-
	จตุจักร	32.91	205,324	6,239	169,943	5,164	(1.7)
	จอมทอง	26.27	171,043	6,512	172,863	6,581	0.11
	ดอนเมือง	36.80	226,813	6,163	146,525	3,981	(3.5)
	ดินแดง	8.35	-	-	162,002	19,392	-
	ดุสิต	10.67	177,502	16,643	155,744	14,603	(1.2)
	ตลิ่งชัน	29.48	119,649	4,059	100,509	3,410	(1.6)
	ทวีวัฒนา	50.22	-	-	53,800	1,071	-
	ทุ่งครุ	30.74	-	-	90,427	2,942	-
	ธนบุรี	8.55	262,384	30,685	184,181	21,539	(3.0)
	บางกอกน้อย	11.94	143,355	12,002	160,035	13,399	1.16
	บางกอกใหญ่	6.18	103,885	16,810	88,809	14,370	(1.5)
	บางกะปิ	28.52	231,707	8,124	143,046	5,015	(3.8)
	บางขุนเทียน	120.69	124,346	1,030	109,723	909	(1.2)
	บางเขน	42.12	208,567	4,951	170,089	4,038	(1.8)
	บางคอแหลม	10.92	150,985	13,825	118,485	10,849	(2.2)
	บางแค	44.46	-	-	174,466	3,924	-
	บางซื่อ	11.55	189,246	16,392	160,755	13,924	(1.5)
	บางนา	18.79	-	-	100,312	5,339	-
	บางบอน	34.75	-	-	76,040	2,189	-
	บางพลัด	11.36	161,309	14,200	120,200	10,581	(2.5)
	บางรัก	5.54	86,653	15,653	61,994	11,198	(2.8)
	บึงกุ่ม	24.31	178,143	7,328	137,184	5,643	(2.3)
	ปทุมวัน	8.37	139,592	16,680	102,776	12,281	(2.6)
	ประเวศ	52.49	200,826	3,826	121,459	2,314	(4.0)
	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1.93	85,260	44,153	75,220	38,954	(1.2)
	พญาไท	9.60	204,967	21,362	91,091	9,494	(5.6)
	พระโขนง	13.99	204,333	14,610	100,481	7,184	(5.1)
	พระนคร	5.54	92,701	16,745	81,687	14,756	(1.2)
	ภาษีเจริญ	17.83	255,345	14,318	141,063	7,910	(4.5)

ตาราง 3.8 แสดงจำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในปริมณฑล
จำแนกเป็นรายอำเภอปี พ.ศ.2533 - 2543 (ต่อ)

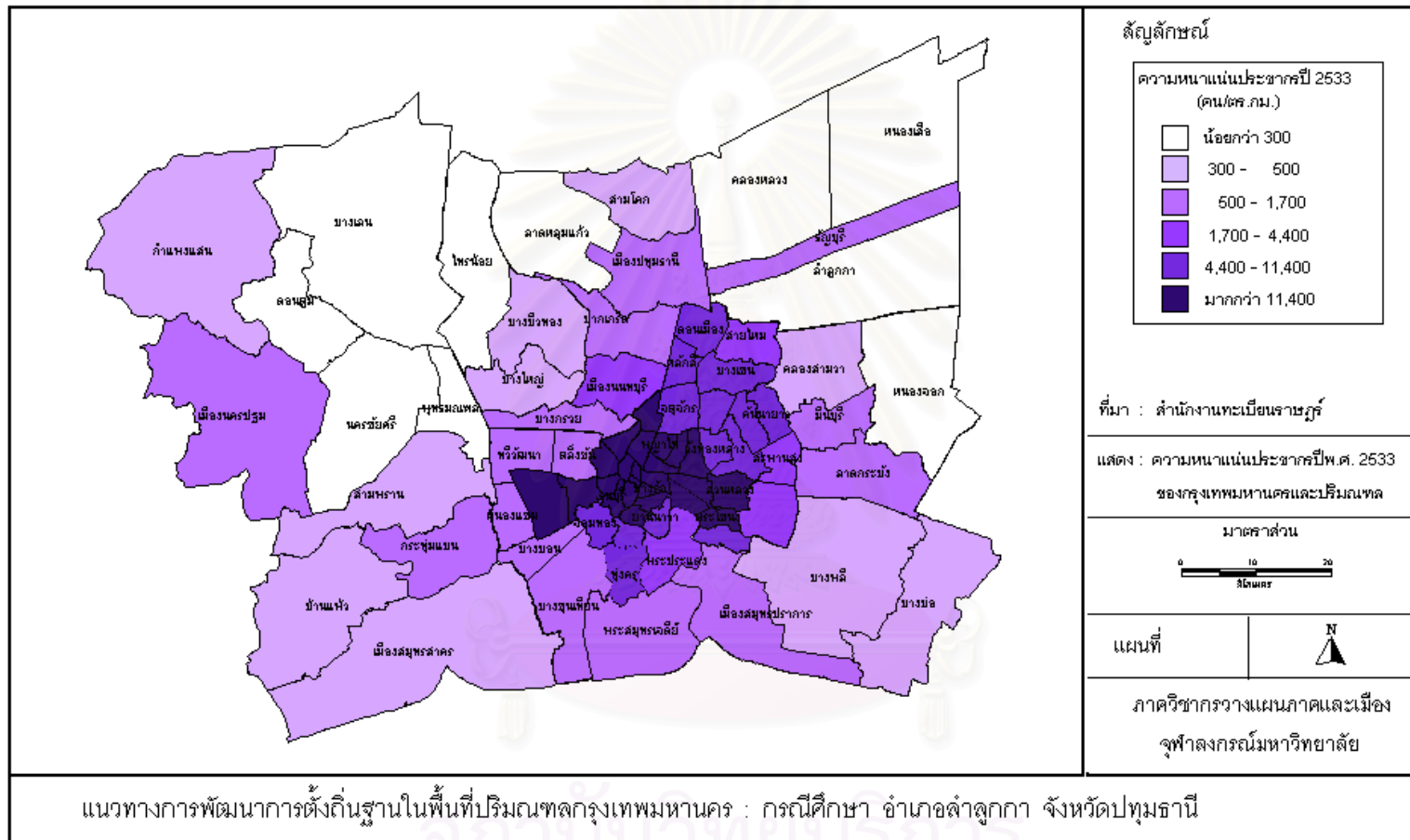
ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2533		พ.ศ.2543		อัตราการ ขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี)
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
	มีนบุรี	63.65	94,232	1,481	102,375	1,609	0.86
	ยานนาวา	16.66	110,797	6,650	93,403	5,606	(1.6)
	ราชเทวี	7.13	97,380	13,665	104,816	14,709	0.76
	ราษฎร์บูรณะ	15.78	165,818	10,507	93,482	5,923	(4.4)
	ลาดกระบัง	123.86	65,685	530	116,844	943	7.79
	ลาดพร้าว	21.56	115,758	5,370	108,125	5,016	(0.7)
	วังทองหลาง	19.87	-	-	107,903	5,432	-
	วัฒนา	12.57	-	-	80,905	6,439	-
	สวนหลวง	23.68	-	-	111,898	4,726	-
	สะพานสูง	28.12	115,758	4,116	72,745	2,587	(3.7)
	สัมพันธวงศ์	1.42	47,035	33,217	25,096	17,723	(4.7)
	สาทร	9.33	143,526	15,390	109,014	11,689	(2.4)
	สายไหม	44.62	-	-	145,892	3,270	-
	หนองแขม	35.83	80,834	2,256	112,579	3,142	3.93
	หนองจอก	236.26	60,821	257	92,180	390	5.16
	หลักสี่	22.84	-	-	117,883	5,161	-
	ห้วยขวาง	15.03	266,407	17,721	78,595	5,228	(7.0)

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร์

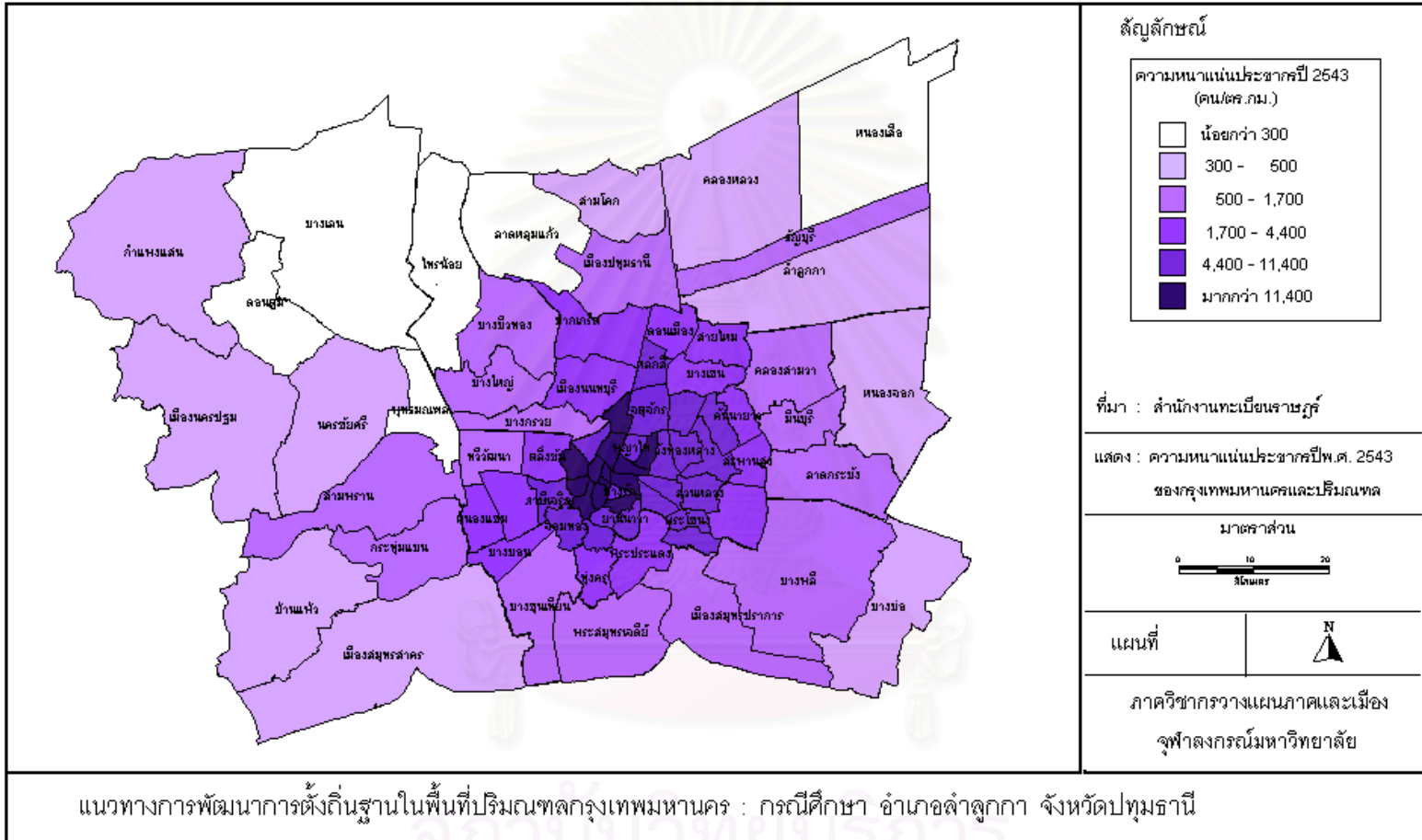
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.8 แสดงจำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในปริมณฑล
จำแนกเป็นรายอำเภอปี พ.ศ.2533 - 2543 (ต่อ)

ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543		อัตราการ ขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี)
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
2	ปทุมธานี	1,525.86	452,693	297	654,701	429	4.46
	เมืองปทุมธานี	120.15	91,449	761	134,339	1,118	4.69
	คลองหลวง	299.15	79,788	267	116,624	390	4.62
	ธัญบุรี	112.12	83,029	741	128,577	1,147	5.49
	หนองเสือ	413.63	40,047	97	45,950	111	1.47
	ลาดหลุมแก้ว	188.12	35,201	187	43,378	231	2.32
	ลำลูกกา	299.00	84,311	282	141,503	473	6.78
	สามโคก	94.97	38,868	409	44,330	467	1.41
3	นครปฐม	2,150.71	640,524	298	781,138	363	2.20
	เมืองนครปฐม	401.97	221,887	552	169,800	422	(2.35)
	กำแพงแสน	275.00	102,030	371	120,705	439	1.83
	นครชัยศรี	325.10	96,201	296	121,081	372	2.59
	ดอนตูม	165.00	37,156	225	45,029	273	2.12
	บางเลน	743.58	81,825	110	87,766	118	0.73
	สามพราน	240.06	101,425	422	143,661	598	4.16
4	นนทบุรี	624.38	620,680	994	859,607	1,377	3.85
	เมืองนนทบุรี	77.87	269,986	3,467	339,645	4,362	2.58
	บางกรวย	61.27	74,844	1,222	82,855	1,352	1.07
	ปากเกร็ด	88.84	145,722	1,640	185,152	2,084	2.71
	บางใหญ่	96.18	39,630	412	61,148	636	5.43
	บางบัวทอง	114.59	57,124	499	148,000	1,292	15.91
	ไทรน้อย	185.63	33,374	180	42,807	231	2.83
5	สมุทรสาคร	851.23	346,236	407	428,814	504	2.39
	เมืองสมุทรสาคร	480.13	174,355	363	210,147	438	2.05
	กระทุ่มแบน	132.00	87,271	661	126,507	958	4.50
	บ้านแพ้ว	239.10	84,607	354	92,160	385	0.89
6	สมุทรปราการ	923.82	822,259	890	995,838	1,078	2.11
	เมืองสมุทรปราการ	281.82	326,768	1,159	435,652	1,546	3.33
	พระประแดง	65.54	195,484	2,983	200,154	3,054	0.24
	บางพลี	323.88	140,558	434	189,233	584	3.46
	บางบ่อ	219.00	84,969	388	85,300	389	0.04
	พระสมุทรเจดีย์	125.23	74,480	595	85,499	683	1.48
	รวม	7,644.74	8,545,087	1,118	9,388,648	1,228	0.99

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.46 ตามด้วยนนทบุรี ร้อยละ 3.85 สมุทรสาคร ร้อยละ 2.39 นครปฐม ร้อยละ 2.20 และสมุทรปราการ ร้อยละ 2.11 ตามลำดับ จากแผนที่ 3.9 จะเห็นว่าการขยายตัวของประชากรในเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครยังคงลดลง ในขณะที่อัตราการขยายตัวมีมากในเขตชั้นนอก และเข้าสู่จังหวัดปริมณฑลในอำเภอที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร การกระจายตัวออกจากพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครจะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากราคาที่ดินในใจกลางเมืองสูง ประกอบกับมีการพัฒนาบริการพื้นฐานไปสู่พื้นที่รอบนอกและปริมณฑลมากขึ้น รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีการกระจายออกจากกรุงเทพมหานคร ทำให้การกระจายตัวสู่พื้นที่รอบนอกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือที่มีปัจจัยด้านการเดินทางที่สะดวกเป็นตัวสนับสนุน

3.1.2 แผนและนโยบายของรัฐ

3.1.3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑลมีประชากร 8.3 ล้านคน ทั้งนี้กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีประชากรไม่เกิน 6 ล้านคน และเมืองปริมณฑลมีประชากรไม่เกิน 2.3 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2529 ทั้งนี้โดยยึดหลักการกระจายกิจกรรมเศรษฐกิจออกไปสู่ชุมชนหลักในเขตปริมณฑลทั้ง 5 จังหวัด สำหรับมาตรการในการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นมีสาระสำคัญที่พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ การเร่งโยกย้ายและกระจายกิจการบางประเภทออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยจำกัดการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมหลักในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเป็นการกระจายแหล่งสร้างงานออกจากกรุงเทพมหานคร จัดระบบขนส่งมวลชนในบริเวณศูนย์กลางชุมชนหนาแน่น เพื่อให้มีการจลาจรคล่องตัว ประหยัดพลังงาน และพิจารณาถึงระบบขนส่งมวลชนระหว่างเมืองรอบนอกอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตลอดจนส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งทางรถไฟและทางน้ำให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งจัดตั้งสถานีขนส่งรถบรรทุกสินค้าและตลาดกลางบริเวณชานเมือง เพื่อไม่ให้บรรทุกสินค้าเข้าสู่เขตจลาจรคับคั่งภายในบริเวณศูนย์กลางชุมชนกรุงเทพมหานคร

นอกจากมาตรการดังกล่าวข้างต้นแล้ว แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ยังระบุให้มีการเร่งรัดปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม การกำจัดขยะมูลฝอยและมลภาวะ ตลอดจนเน้นการปรับปรุงสาธารณูปโภคในกรุงเทพมหานคร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่ล้าหลัง การจัดให้มีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกับทางราชการในการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สาธารณะสมบัติ และสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนสนับสนุนให้มีการวางผังเมืองเฉพาะให้แก่กรุงเทพมหานคร และชุมชน

หลักในปริมาณที่ ทั้งนี้เพื่อควบคุมการขยายตัวของเขตเมืองมิให้ขยายตัวไปในพื้นที่เกษตรกรรม โดยกำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวซึ่งจะประกาศให้เป็นเขตเกษตรกรรมและเขตป้องกันน้ำท่วม และจัดระบบการใช้ที่ดินเพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการควบคุมการใช้ที่ดินเพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการควบคุมการใช้ที่ดินของกรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล

โดยผลของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้วางมาตรการและกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองได้อย่างชัดเจนใน 3 รูปแบบ คือ การพัฒนาเมืองหลัก การพัฒนากรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล และการพัฒนาเมืองรอง แต่การดำเนินการยังคงประสบปัญหา โดยในการพัฒนาเมืองหลักยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของเมืองหลัก ตลอดจนเป้าหมายของการพัฒนาในบางส่วนยังไม่ชัดเจน นอกจากนี้การพัฒนาเมืองหลักเป็นภาระหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่น ซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านการเงินและการคลังจึงส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้เป็นไปอย่างล่าช้า

ในส่วนของการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เน้นการลดการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมีการขยายกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่จังหวัดในปริมณฑลมากขึ้นเพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาทั้งของหน่วยงานของรัฐและเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีทิศทาง เนื่องจากขาดหน่วยงานที่ทำหน้าประสานนโยบายและแผนพัฒนาโครงการต่าง ๆ จึงยังคงก่อให้เกิดความเจริญและความแออัดคับคั่งในกรุงเทพมหานครมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ในด้านนโยบายการพัฒนาเมืองได้ระบุไว้ในส่วนของการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ ภายใต้กรอบนโยบายหลักที่กระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนแออัด

ในด้านการพัฒนาพื้นที่เฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประเด็นการพัฒนาอยู่ในรูปแบบและแนวทางที่จะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และลดความแออัดคับคั่งเพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความคับคั่งของการจราจรและระบบขนส่ง ตลอดจนปัญหาน้ำท่วม แผ่นดินทรุด นอกจากนี้ต้องพัฒนากรุงเทพมหานครและ

ปริมาณพลให้เป็นพื้นที่เขตมหานครที่เชื่อมโยงกันภายใต้ระบบศูนย์ชุมชนที่มีความสมบูรณ์โดยเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาที่สำคัญไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

- 1) ประสานการใช้มาตรการด้านการลงทุนขยายโครงข่ายบริการพื้นฐาน และมาตรการทางด้านผังเมือง
- 2) กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะทำให้การใช้มาตรการทางด้านผังเมือง และการวางแผนบริการพื้นฐานได้สอดคล้องกับอัตราความหนาแน่น และขนาดของประชากร เช่น ในจังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอคลองหลวงและอำเภอธัญบุรีเป็นย่านอุตสาหกรรม และพื้นที่รอบนอกเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ
- 3) สนับสนุนและเพิ่มบทบาทขององค์กรส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้มากขึ้น
- 4) กำหนดนโยบายการพัฒนากลุ่มผู้มีรายได้น้อย และชุมชนแออัดโดยการปรับปรุงความเป็นอยู่และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเอง และให้มีการพัฒนาการศึกษาของคนในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรกลางพัฒนาเมืองระดับชาติและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมาณพลเฉพาะกิจ

ผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 การเติบโตของเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าช่วงแผนฯ 5 การขยายตัวของกรุงเทพมหานครขยายออกไปสู่พื้นที่ปริมาณพลมากขึ้น ทำให้พื้นที่เมืองมีรัศมีขยายออกไป การลงทุนด้านระบบบริการพื้นฐานตามแผนเดิมไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของประชาชนได้ เกิดปัญหาการขาดแคลน และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อากาศเป็นพิษ ปัญหาขยะ เป็นต้น ในแผนฯ 6 พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมาณพลได้มีการทำแผนการลงทุนโครงการพื้นฐานโดยมีโครงการปรับปรุงถนน ซอย ระบบขนส่งมวลชน และมีการสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนเช่น โครงการถนนยกระดับดอนเมืองโทลล์เวย์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการปรับปรุงชุมชนแออัดพร้อมทั้งมีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และมีการยกวางผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครและปริมาณพลให้สามารถใช้บังคับมีผล 5 ปี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหายังคงเป็นที่ปลายเหตุ การขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมาณพลยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และไร้ทิศทางพร้อมทั้งเกิดความแออัด และเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาภาคมหานคร ซึ่งปัจจุบันเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ 10,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 12 ล้านคน และมีการผลิตร้อยละ 55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ให้เชื่อมโยงกันเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและฐานการส่งออกที่

สำคัญของประเทศที่จะต้องจัดโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานนานาชาติและให้เป็นระบบที่ประสานสอดคล้องเข้ากับมาตรฐานการใช้ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตในพื้นที่ภาคมหานครโดยเป็นกลไกบริหารจัดการแผนงานโครงการลงทุน และบทบาทของภาครัฐบาลกลาง รัฐวิสาหกิจ เอกชน และส่วนท้องถิ่นให้ประสานกันอย่างมีเอกภาพ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยให้เปิดกว้างสู่นานาชาติเป็นเศรษฐกิจด้านหน้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถเชื่อมโยง และกระจายความเจริญเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศได้อย่างเป็นขั้นตอนโดยมีแนวทางหลักการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานครและปริมณฑลดังนี้

1) กำหนดแนวทางการพัฒนาขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยประสานการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานกับการจัดการด้านการใช้ที่ดินและสิ่งแวดล้อมให้เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งใช้ผังโครงสร้างภาคมหานครและผังเมืองรวมของแต่ละชุมชนเป็นแผนชี้นำ ตลอดจนให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างเปล่าในเมือง การควบคุมการขยายตัวของอาคารสูง การส่งเสริมให้มีสถานพักผ่อนหย่อนใจให้ทั่วถึง การพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน ตลอดจนการออกกฎหมายบังคับใช้สำหรับน้ำทิ้งชุมชน

สำหรับในด้านแนวทางการพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐาน โดยเร่งแก้ไขปัญหัจราจร และการจัดการระบบขนส่งในเมืองโดยการส่งเสริมระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ การประสานทางด่วนให้สัมพันธ์กับโครงข่ายระบบถนนในท้องถิ่นและการเร่งรัดก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าชานเมือง นอกจากนี้มีการพัฒนาระบบทางด่วนระหว่างเมือง การขยายระบบสื่อสาร การป้องกันน้ำท่วมและการเร่งขยายโครงข่ายการบริการประปาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับในด้านการพัฒนาคนจนในเมือง โดยให้มีการปรับปรุง และจัดสร้างที่อยู่อาศัยโดยสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนการพัฒนาคนจนในเมืองให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ

2) การเพิ่มประสิทธิภาพโดยวิธีการระดมทุนในท้องถิ่นในการจัดบริการพื้นฐานของเมืองโดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้าร่วมมีบทบาทในการลงทุนและการใช้มาตรการเก็บค่าบริการให้คุ้มทุนจากผู้ใช้บริการโดยตรงหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนของรัฐ

3) การปรับปรุงการบริหารงานพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยจัดให้มีกลไกระดับนโยบายเพื่อการวางแผนและประสานแผน การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองและการพิจารณาออกกฎหมายใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการพัฒนาเมือง

จากผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังคงมีการขยายตัวของประชากรสูงกว่าเมืองอื่น ๆ โดยมีประชากรประมาณ 12

ล้านคนกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่นี้ การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการค้าการบริการ อุตสาหกรรม และการอยู่อาศัยเกิดความคับคั่งและเป็นไปอย่างสับสน ทั้งการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวกว้างขวางออกไปสู่พื้นที่บริเวณชานเมืองตามแนวถนนสายหลัก ทำให้การใช้ที่ดินกระจุกตัวกระจายเป็นหย่อม ๆ ขาดความต่อเนื่องเกิดพื้นที่ว่างไม่ได้พัฒนา และพื้นที่ตามชานเมืองมีการขยายตัวรุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น จนเชื่อมต่อบริเวณชานเมืองเป็นพื้นที่เมืองเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากขาดแผนชี้้นำการพัฒนาและมาตรการทางด้านผังเมืองที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ผลกระทบของปัญหาดังกล่าวทำให้การใช้ที่ดินในเมืองไม่เต็มประสิทธิภาพบางบริเวณถูกปล่อยทิ้งรกร้างว่างเปล่าเพื่อการเก็งกำไรจากราคาที่ดิน ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะย่านชานเมืองกำลังลดลง และเปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรมากขึ้น เพราะความต้องการใช้พื้นที่เกษตรที่มีราคาสูงกว่าพื้นที่ในเมือง เพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น จัดสรรที่ดิน ศูนย์การค้า เป็นต้น นอกจากนี้การให้บริการโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เป็นระบบโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและบริเวณชานเมือง ยังปรากฏพื้นที่ปิดล้อมขนาดใหญ่ ซึ่งขาดแคลนระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาตนเองตามสภาพเศรษฐกิจเกิดการพัฒนายุทธศาสตร์ทาง เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม และทำลายภูมิทัศน์เมือง เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และการพัฒนาทางกายภาพอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตประจำวันเช่น จราจรติดขัดในช่วงโมงเร่งด่วน อากาศเป็นพิษจากยานพาหนะ เป็นต้น

ในด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่ทันกับการขยายตัวของเมือง บริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่ลงทุนไว้ยังคงมุ่งแก้ไขปัญหาระยะสั้นเฉพาะหน้า ในช่วงแผนฯ 7 มีโครงการลงทุนด้านจราจรทั้งสิ้น 274 โครงการ วงเงิน 316,000 ล้านบาท ใน 2 แผนงานคือแผนงานโครงการในเมืองซึ่งประกอบด้วยระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน การก่อสร้างทางด่วนขั้นที่ 2-3 การก่อสร้างวงแหวนรอบนอก การปรับปรุงและก่อสร้างโครงข่ายถนนสายต่าง ๆ ระบบการจราจร และบริการรถโดยสารสำหรับแผนงานที่ 2 คือแผนงานระหว่างเมือง ประกอบด้วยการขยายถนน 4 ช่องจราจร การก่อสร้างทางแยกต่างระดับ โครงการรถไฟฟ้ารางคู่ในเส้นทางรถไฟฟ้าชานเมือง เป็นต้น ซึ่งโครงการต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งก่อสร้างเสร็จแล้ว อยู่ระหว่างการดำเนินการ รอการอนุมัติ และขั้นแนวคิด ซึ่งโครงการเหล่านี้ย่อมมีผลต่อพื้นที่ตั้งโครงการในอนาคต

ปัญหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ยังมีการจัดการพัฒนาอย่างไม่ครบวงจรทั้งในพื้นที่ใจกลางเมืองและชานเมืองโดยรอบ เนื่องจากมาตรการด้านผังเมืองไม่เกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ และกฎหมายที่เอื้อต่อการเจรจาต่อรองและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและที่ดินร่วมกัน ระหว่างเจ้าของที่ดินและท้องถิ่นยังคงล่าช้าและไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทำให้การขยายตัวของเมืองขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานรองรับอย่างพอเพียงทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ การใช้ที่ดินไม่คุ้มค่าและตรงกับศักยภาพของพื้นที่

เช่น การรื้อถอนพื้นที่เกษตรกรรมที่สมบูรณ์เพื่อการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยชานเมืองกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เป็นต้น ประชากรเมืองส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาความขาดแคลนบริการพื้นฐาน เช่น ระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ พื้นที่ถนนไม่เพียงพอรับปริมาณรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าทำให้จราจรติดขัด สร้างปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและเวลา คุณภาพชีวิต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในส่วนของการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานคร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ชุมชนชายฝั่งทะเลตะวันออก ชุมชนอนุภาคกลางตอนบน และชุมชนอนุภาคตะวันตก เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประสานการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของฐานการผลิตหลักของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในภาคมหานครโดย

1) จัดระเบียบการขยายตัวของชุมชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์ธุรกิจ การเงิน การค้า และศูนย์ข่าวข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในใจกลางเมืองมหานครให้รักษา และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดีคงไว้ ในส่วนชุมชนชานเมืองวางแผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชนใจกลางมหานคร พร้อมทั้งจัดโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสำหรับพัฒนาที่อยู่อาศัย ตลอดจนจัดระเบียบศูนย์ธุรกิจการค้าที่จะช่วยรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนมหานคร เพื่อบรรเทาความแออัดของใจกลางเมืองมหานครได้ ในชุมชนเมืองใหม่ในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร โดยเป็นชุมชนเมืองใหม่ที่มีศักยภาพ ที่เป็นแหล่งงานและรองรับกิจกรรมและการลงทุนจากกรุงเทพมหานคร โดยมีการจัดโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสากล พร้อมทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีควบคู่กันไป

2) การพัฒนาชุมชนพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การใช้ที่ดิน และ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อบริการชุมชนเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

3) พัฒนาชุมชนอนุภาคกลางตอนบนและชุมชนอนุภาคตะวันตก โดยแบ่งเขตการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะจากโรงงานอุตสาหกรรม

4) แก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มและสังคมให้ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน

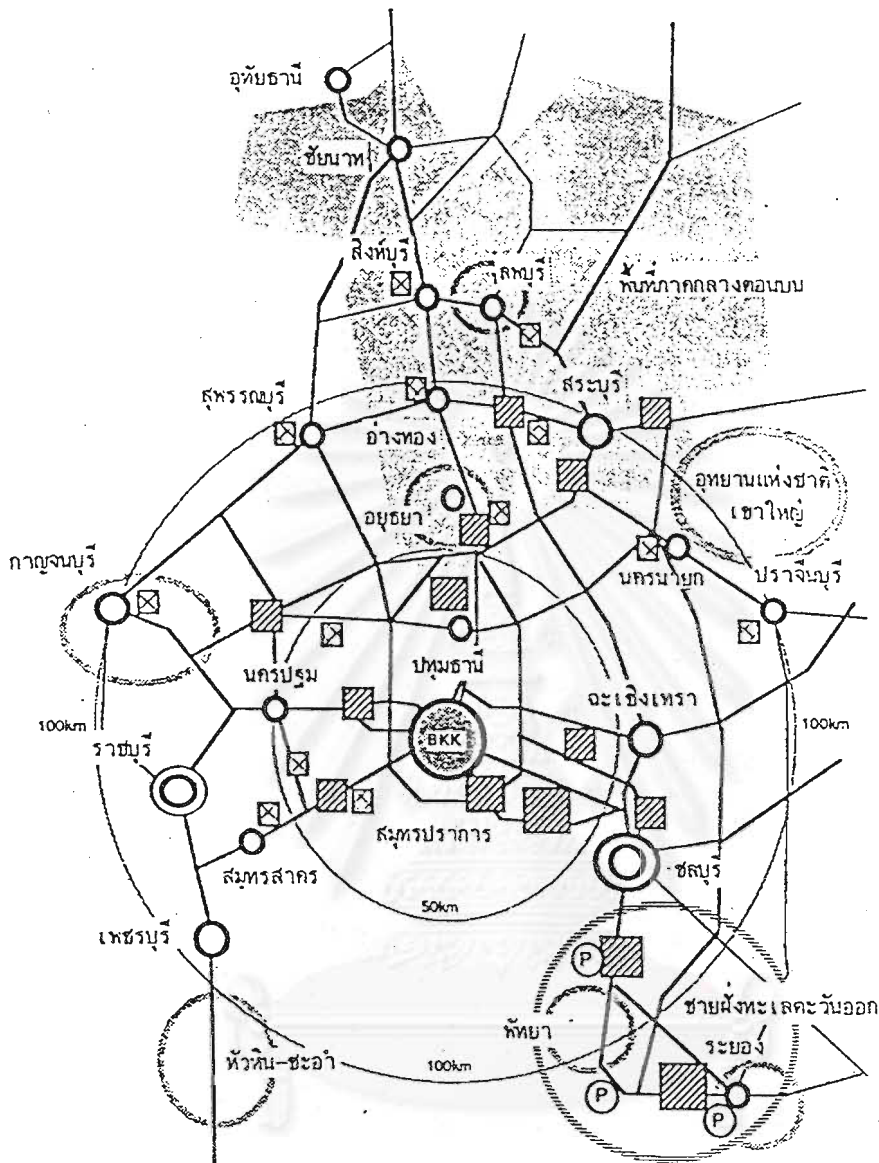
ที่มีประสิทธิภาพในการเดินทาง และเป็นตัวช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชนชนานมหานคร ชุมชนเมืองใหม่และศูนย์ธุรกิจให้กระจายออกไปอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนย้ายแหล่งกิจกรรมขนาดใหญ่ออกสู่พื้นที่ที่จัดไว้นอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้มีการจัดระบบการจราจรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้รถใช้ถนน นอกจากนี้จัดให้มีโครงข่ายถนนเลียบเมืองรอบกรุงเทพมหานครให้เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายกับถนนวงแหวน เพื่อช่วยลดความแออัดของการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร

5) กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยกำหนดพื้นที่เพื่อใช้ในการระบายน้ำในฤดูน้ำหลาก เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขังตั้งแต่อ่างทองถึงสมุทรปราการ กำหนดพื้นที่รอยต่อระหว่างชุมชนเมืองให้มีความหนาแน่นน้อยเพื่อรักษาไว้เป็นพื้นที่น้ำหลากเพื่อป้องกันน้ำท่วมในเขตเมือง และกำหนดให้มีพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่สีเขียวเพื่อพัฒนาแหล่งอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะขนาดต่าง ๆ และให้รัฐเป็นแกนนำการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง โดยการนำพื้นที่ของส่วนราชการที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่มาพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ และถนนเพื่อช่วยแก้ปัญหาจราจร ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และประชาชนในการจัดการด้านผังเมืองอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการพัฒนาและจัดทำงบประมาณอย่างมีขั้นตอน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นี้ยังคงเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากอดีตที่จะช่วยลดความแออัดของกรุงเทพมหานครทำให้การขยายตัวออกสู่พื้นที่โดยรอบ โดยเฉพาะการจัดระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การสร้างเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอกได้อย่างสะดวก ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ศึกษาที่อยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานครได้รับผลดังกล่าวโดยตรง และจะส่งผลให้พื้นที่ที่มีการขยายตัวสูงขึ้นในอนาคต

3.1.3.2 โครงสร้างระบบเมืองตามข้อเสนอของ JICA

จากการศึกษาขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) พบว่าจากการที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมืองของกรุงเทพมหานครจึงขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ทุกปี เขตเมืองได้ขยายออกไปในแนวรัศมีวงแหวน 30 กิโลเมตรรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร โดยมีการขยายตัวตามแกนหลัก 3 แกน คือ ตะวันออก ตะวันตก และทางด้านเหนือ ซึ่งแผนแม่บทในการพัฒนาภาคในด้านทิศเหนือ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่โดยให้จังหวัดปทุมธานีเป็นศูนย์กลางหลัก และเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครและภาคกลางตอนบนดังแผนที่ 3.12

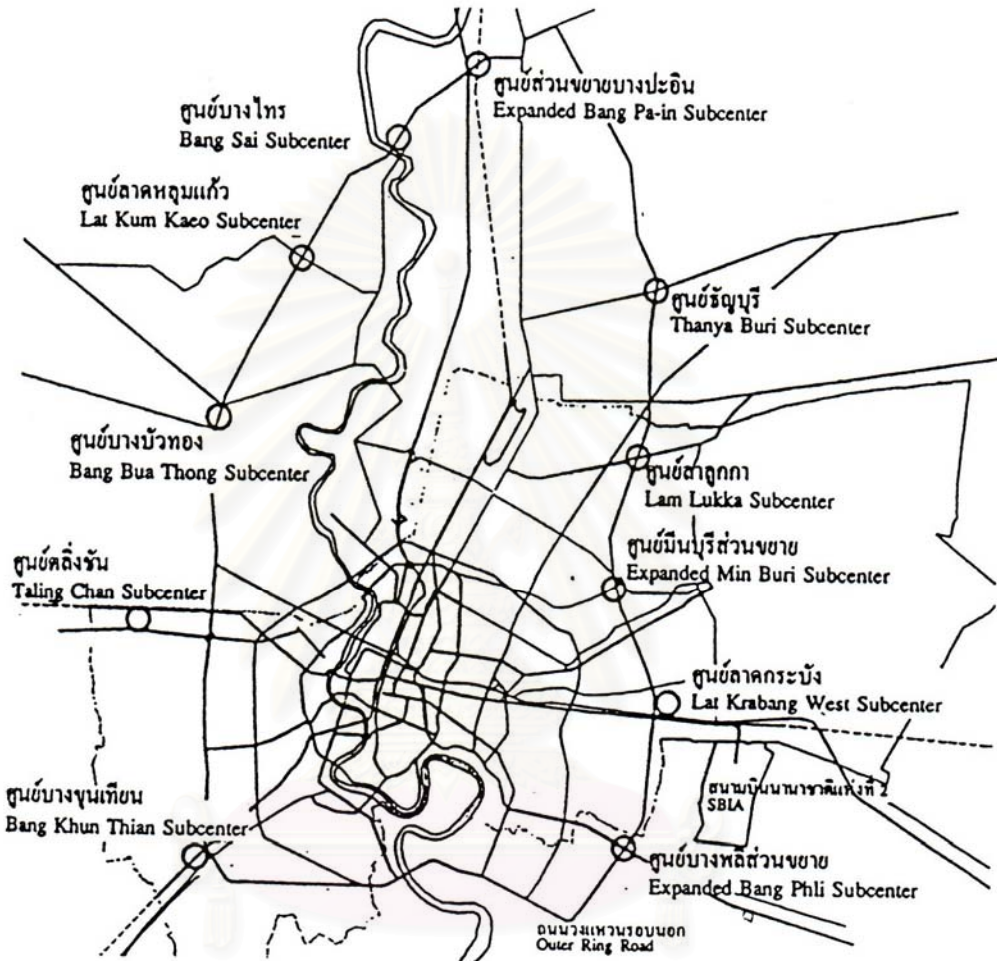
- ศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค (เมืองหลัก)
- ศูนย์กลางความเจริญลำดับรอง
- ศูนย์กลางความเจริญลำดับสาม
- ศูนย์กลางหลักอื่นๆ
- ท่าเรือ
- แหล่งอุตสาหกรรมหลัก
- แหล่งอุตสาหกรรมบริการ เกษตร
- แหล่งท่องเที่ยวหลัก

แผนที่ 3.12 N

แสดง: โครงสร้างระบบเมืองตามเสนอโดย JICA

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.13	0%	ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร
แสดง : ศูนย์กลางชุมชนตามข้อเสนอ MIT		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี		

3.1.3.3 ศูนย์กลางชุมชนในเขตมหานครตามข้อเสนอของ MIT

การศึกษาของ MIT พบว่ากรุงเทพมหานครมีการขยายตัวออกไปโดยรอบและมีชุมชนเกิดใหม่ในรัศมี 40 กิโลเมตร จากใจกลางเมืองเดิม ทำให้เกิดปัญหาในการจัดหาสาธารณูปโภคได้อย่างเพียงพอ ทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบชุมชนเขตมหานครเพื่อให้การขยายตัวของกรุงเทพมหานครในรูปแบบของการจัดตั้งศูนย์กลางชุมชนใหม่ที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่างที่ทำงานและบ้าน การจัดการระบบขนส่งมวลชน การพัฒนาแบบผสมผสาน การจัดให้มีบริการสาธารณูปโภคโดยการลงทุนของภาคเอกชนร่วมด้วย ซึ่งแผนดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพื้นที่จังหวัดปริมณฑลด้วย โดยเสนอให้มีศูนย์กลางชุมชนชานเมืองเพื่อลดการขยายตัวของเมืองตามถนนสายหลักที่ไว้ทิศทาง และเพื่อสร้างคุณภาพของแหล่งที่พักอาศัยและแหล่งงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความจำเป็นในการเดินทาง โดยศูนย์กลางชุมชนจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีบริการขนส่งมวลชนสามารถขยายไปได้ง่าย จึงเสนอให้มีชุมชนทั้งหมด 11 แห่งกระจายตามแนวถนนวงแหวนรอบนอก ได้แก่ ศูนย์ธัญบุรี ศูนย์ลำลูกกา ศูนย์มีนบุรีส่วนขยาย ศูนย์ลาดกระบัง ศูนย์บางพลีส่วนขยาย ศูนย์บางขุนเทียน ศูนย์ตลิ่งชัน ศูนย์บางบัวทอง ศูนย์ลาดหลุมแก้ว ศูนย์บางไทร และศูนย์บางปะอินส่วนขยาย ดังแผนที่ 3.13

โดยชุมชนชานเมืองเป็นการวางแผนศูนย์พาณิชย์กรรม และแหล่งงานย่อยในเขตที่มีการขยายตัวเร็ว มีการพัฒนาอาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงานและอุตสาหกรรมเบา ตลอดจนที่พักอาศัยแบบหนาแน่นสูงมารวมในบริเวณศูนย์กลางมากกว่าให้กระจายตามถนนสายหลัก ซึ่งทั้งนี้ จะมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นมารองรับ

3.1.5 สรุปบทบาทของพื้นที่ศึกษาต่อภาค

พื้นที่ศึกษาเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ที่มีอาณาเขตติดต่อกับด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร และมีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดปทุมธานี ได้รับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการขยายกิจกรรมต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานครออกสู่พื้นที่โดยรอบ เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้รวมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลไว้ในส่วนเดียวกัน โดยการพัฒนาเมืองเน้นการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานให้เพียงพอ การวางผังเมืองมีประสิทธิภาพ และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

ในส่วนของการก่อสร้างเมืองในระดับภาคนั้น ให้จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่เชื่อมต่อกับภาคกลางตอนบน เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่การพัฒนากรุงเทพมหานครเอง ได้มีการรวมพื้นที่ศึกษา บริเวณชุมชนลำลูกกา ไว้ในส่วน
ของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดให้เป็นชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับ
กับชุมชนธัญบุรี ที่จะมีการพัฒนาให้เป็นชุมชนที่มีความพร้อมทุกด้านเพื่อช่วยลดความแออัดจาก
การเดินทางของประชากรเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครไปยังพื้นที่โดยรอบนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการ
ขยายตัวตามแนวเส้นทางการคมนาคม ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ก็
ได้รับอิทธิพลดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญในการเดิน
ทางติดต่อระหว่างกัน และเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อไปยังภาคอื่น ๆ มีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ
ในพื้นที่ ซึ่งเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงประชากร ตลอดจนการใช้ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่เดิม
ที่เคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมลดลงอย่างต่อเนื่อง มีการขยายตัวของอุตสาหกรรม ซึ่งถือเป็นโครงสร้าง
การผลิตหลักของจังหวัด แต่เมื่อนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายภาคอุตสาหกรรมออกไปสู่
ภูมิภาค ทำให้ภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีชลอตัวลง ในปัจจุบันการพัฒนาที่อยู่อาศัยได้
เข้ามามีบทบาทสำคัญ เพราะราคาที่ดินถูกกว่าในใจกลางเมือง ประกอบกับการคมนาคมติดต่อกับ
กรุงเทพมหานครทำได้สะดวก ทำให้ที่อยู่อาศัยเหล่านี้เป็นที่รองรับแรงงานในพื้นที่และจาก
กรุงเทพมหานคร เมื่อที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ทำให้เกิดการขยายตัว
ด้านพาณิชยกรรมตามมา เพื่อรองรับความต้องการของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้วพื้นที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครในการเป็นพื้นที่รองรับ
การขยายตัวของกรุงเทพมหานครทางด้านเหนือ เป็นที่พักอาศัยย่านชานเมือง มีการขยายตัวด้าน
การค้า และการบริการมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดเป็นชุมชนชานเมืองที่มีบทบาทสำคัญแห่งหนึ่งของภาค
กรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่จะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาโครงสร้าง องค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของแต่ละส่วนที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ของชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบการวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอลำลูกกา

3.2.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอลำลูกกาสมัยก่อนเป็นที่ราบลุ่มเต็มไปด้วยป่าพงป่าแขมและป่าอ้อ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าทั่วไป ในบางฤดูมีสัตว์ใหญ่ดุร้ายลงมาหาอาหาร เช่น เสือ ค่าง กวาง และหมูป่า จึงไม่มีประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่เพราะกลัวอันตรายจากสัตว์ร้ายดังกล่าว สภาพของพื้นที่เป็นที่รกร้างกว้างใหญ่ จึงมีชื่อเรียกว่า “ทุ่งหลวง” ต่อมาสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประมาณ พ.ศ. 2433 พระองค์ทรงดำริที่จะพัฒนาประเทศสยามให้เจริญขึ้น และครั้งที่พระองค์เสด็จผ่านทุ่งหลวงแถบนั้น ทรงเห็นว่าทุ่งหลวงกว้างใหญ่ไพศาลมาก ควรจะให้ประชาชนเข้ามาอยู่เป็นที่พักอาศัยทำมาหากิน จึงทรงดำริว่า “กรุงเทพฯ คลองเป็นสำคัญ สมควรต้องขุดทุกปี” จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้บริษัทขุดคลองแกลคนาสยาม รับไปดำเนินการขุดคลองขึ้น เรียกว่า คลองหกวา (ขุดกว้าง 6 วา) เริ่มจากคลองซอยที่สอง ไปจนถึงอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง 900 เส้นเศษ และขุดคลองซอยที่เป็นระยะห่างกัน 60 เส้น จำนวน 16 คลอง ผลจากการขุดคลองนี้ จึงทำให้ประชาชนที่อยู่โน้นถิ่นกันดารต่างก็อพยพหลั่งไหลเข้ามาอยู่และทำการเพาะปลูกมากยิ่งขึ้น

สำหรับชื่อ อำเภอลำลูกกา นี้ ได้มีผู้เล่าว่ามีลำน้ำธรรมชาติอยู่ 2 ลำ ซึ่งอยู่ห่างกันประมาณ 25 เส้น ต้นลำน้ำทั้งสองนี้ อยู่ในเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร น้ำในลำทั้งสองไหลลงสู่คลองหกวา ลำหนึ่งเรียกว่าลำกระดาน อยู่ทางทิศตะวันออกของที่ว่าการอำเภอลำลูกกา และอีกลำหนึ่งเรียกว่า “ลำซีกา” อยู่ใกล้กับที่ว่าการอำเภอลำลูกกา ในลำนี้มีต้นซีกาขึ้นอยู่มาก ลูกซีกานี้เป็นไม้เลื้อย คล้ายบวบหอมหรือบวบเหลี่ยม ลูกค่อนข้างกลม ตระกูลเดียวกับบวบ พักแพงทั้งหลาย มีรสขม แพทย์แผนโบราณ ใช้ลูกซีกาผสมยารักษาโรค ฉะนั้นอำเภอนี้จึงมีนามว่า อำเภอลำลูกซีกา ส่วนคำว่า “ซีก” เห็นว่าหายาบ จึงตัดออกคงเหลือแต่ลำลูกกาเท่านั้น

แต่ตามประวัติบอกว่าเดิมนั้น ในท้องที่อำเภอนี้มีลำธารไหลผ่านมาบรรจบเป็นรูปตีนกา และปรากฏว่ามีนกมากมาอาศัยทำรังอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะที่รวมของลำธารนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยกุ้ง ปลา อาหารของสัตว์นานาชนิด ประชาชนจึงเรียกบึงนี้ว่า “บึงลำลูกกา” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อทางราชการได้ตั้งอำเภอขึ้นใกล้ ๆ กับบึงนี้ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2447 จึงขนานนามว่า “ที่ว่าการอำเภอลำลูกกา” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อตำบลที่ประชาชนเรียก ส่วนคำว่า “บึง” ได้หายไป เหลือแต่คำว่าลำลูกกา สันนิษฐานว่าเป็นเพราะนิยมใช้คำสั้น ๆ

3.2.2 ด้านกายภาพ

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอลำลูกกาตั้งอยู่ทางตะวันออกของจังหวัดปทุมธานี มีเนื้อที่ประมาณ 299 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 186,875 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตดอนเมือง เขตสายไหม เขตบางเขน เขตมีนบุรี เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

2) ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก ทำให้พื้นที่ของจังหวัดถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอมืองและอำเภอสสามโคก กับฝั่งตะวันออกของจังหวัด หรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอมืองบางส่วน อำเภอรัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอนองเสือ อำเภอลำลูกกา และอำเภอสสามโคกบางส่วน

โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดสภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ทางชายฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก สามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัยน้อยกว่า

นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ในจังหวัดปทุมธานียังประกอบด้วยลำคลองต่าง ๆ ที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ลำคลองที่สำคัญได้แก่ คลองเปรมประชากร คลองชลประทาน 1-5 คลองรังสิตประยูรศักดิ์ คลองระพีพัฒน์ คลองหกวา เป็นต้น

3) ลักษณะดิน

จากการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ราบน้ำทะเลเค็มท่วมถึง (แผนที่ 3.14) เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดิน 2 ประเภท คือ

-วัตถุต้นกำเนิดที่เกิดจากตะกอนน้ำกร่อยทับอยู่บนตะกอนน้ำทะเล พบอยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยบริเวณด้านตะวันตกของแม่น้ำ และบริเวณด้านตะวันออกที่อยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวตลอดชั้นดิน ส่วนบนมีสีเทาเข้มค่อนข้างเป็นกรด ส่วนล่างมีสีเทาอ่อนค่อนข้างเป็นกรดจนถึงเป็นด่างเพิ่มขึ้นตามความลึก สำหรับบริเวณด้านตะวันออกที่ลี้กออกไปจากแม่น้ำเจ้าพระยา ดินที่พบมีลักษณะเช่นเดียวกัน อาจพบสารคาโรไซต์ (Karosite) เล็กน้อย ชุดดินที่สำคัญที่พบได้แก่ ดินชุดอะเซิงเทรา

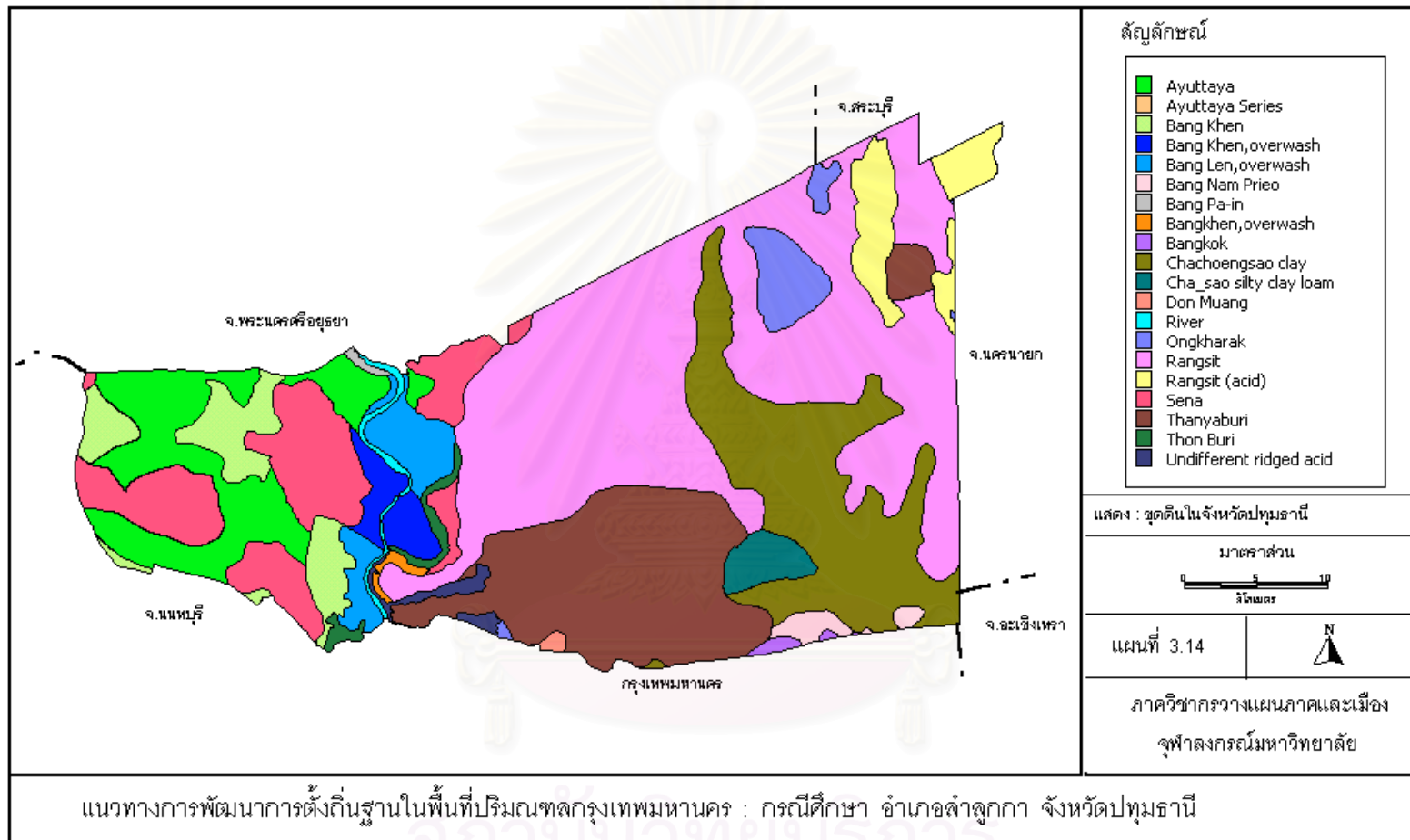
-วัตถุต้นกำเนิดดินที่เกิดจากตะกอนน้ำกร่อย ลักษณะดินที่พบเป็นดินเหนียวตลอดชั้นดินส่วนบน มีสีดำทราวเหมือนทรายวัตถุอยู่สูง ดินเป็นดินเปรี้ยว คือมีปฏิกิริยาเป็นกรดจัด และพบจุดประสีเหลืองของสารคาโรไซต์ ซึ่งสารนี้เกิดจากขบวนการเพิ่มออกซิเจนของสารประกอบกำมะถันในรูปของแร่ไพไรท์ (Pyrite) ทำให้เกิดกำมะดินและดินมีความเปรี้ยวลดลง ผลักยิปซัมนี้พบมากทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ชุดดินที่สำคัญที่พบ ได้แก่ ดินชุดรังสิต ดินชุดองครักษ์ ดินชุดธัญบุรี ดินชุดเสนา และดินชุดอยุธยา

ลักษณะดินแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนาดี มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 และกลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัด มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 เนื่องจากดินเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำไม่ดี และการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า ซึ่งสภาพดินดังกล่าวทำให้ไม่เหมาะสำหรับพืชไร่ และการปลูกข้าวได้ผลผลิตต่ำ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงดินโดยใช้ปูนขาวควบคู่กับการใช้ปุ๋ย

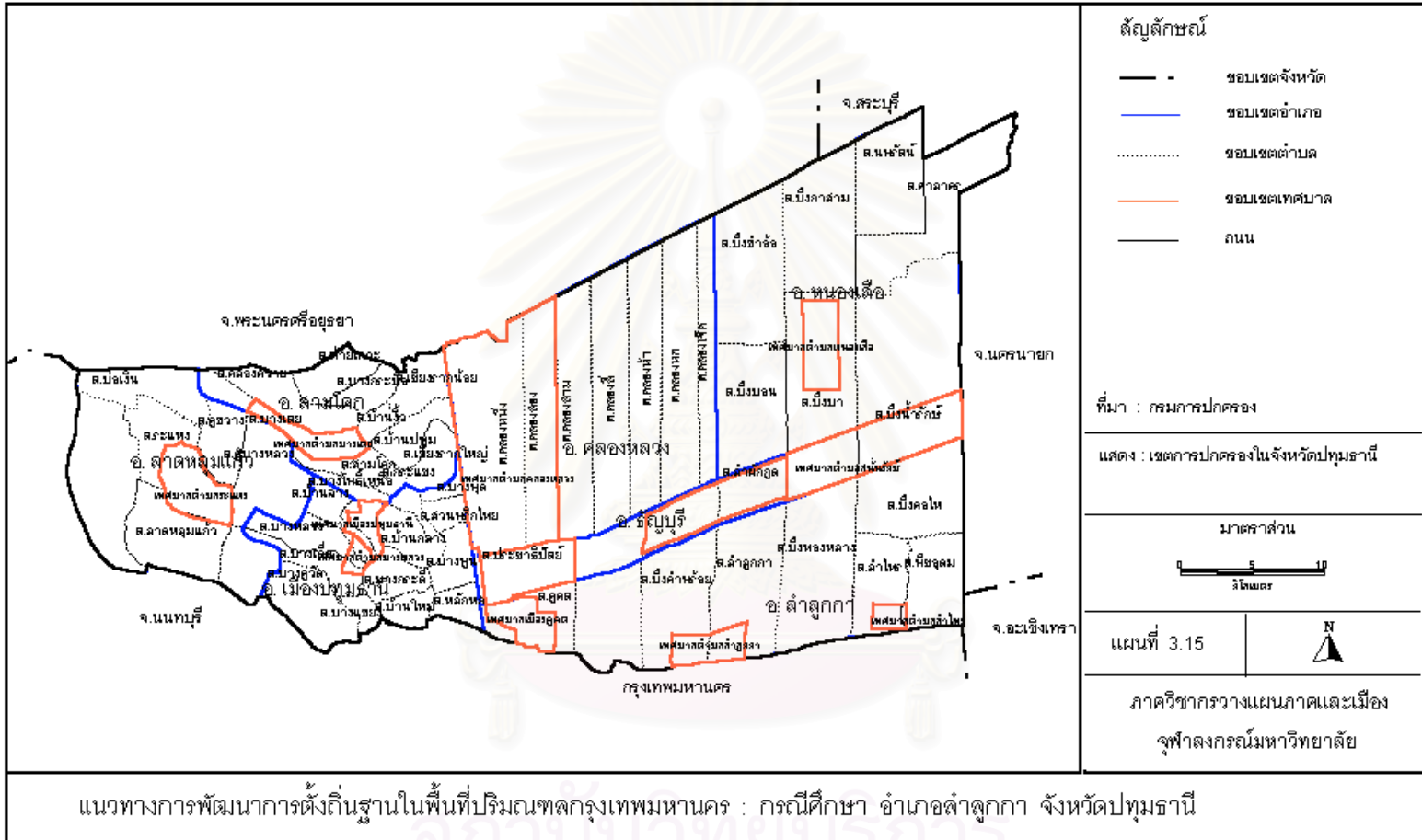
4) การแบ่งเขตการปกครอง

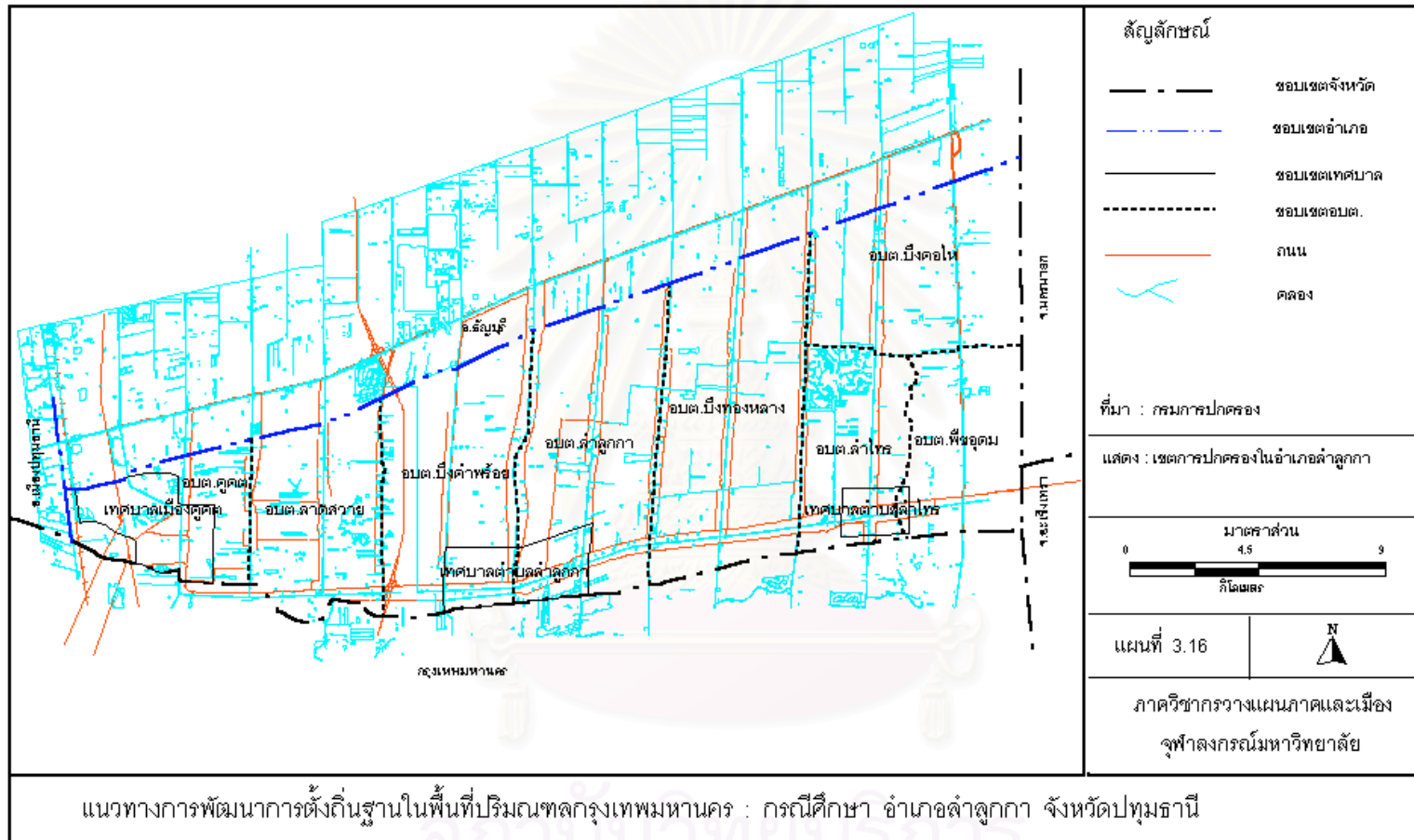
การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 8 ตำบล 114 หมู่บ้าน (แผนที่ 3.15) ดังนี้

- ตำบลคูคต	6	หมู่บ้าน
- ตำบลลาดสวาย	11	หมู่บ้าน
- ตำบลบึงคำพร้อย	19	หมู่บ้าน
- ตำบลลำลูกกา	21	หมู่บ้าน
- ตำบลบึงทองหลาง	22	หมู่บ้าน
- ตำบลลำไทร	14	หมู่บ้าน
- ตำบลพืชอุดม	9	หมู่บ้าน
- ตำบลบึงคอไห	12	หมู่บ้าน

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอลำลูกกา มีหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นเต็มพื้นที่ (แผนที่ 3.16) ได้แก่

- เทศบาลเมืองคูคต
- เทศบาลตำบลลำลูกกา
- เทศบาลตำบลลำไทร
- องค์การบริหารส่วนตำบลคูคต
- องค์การบริหารส่วนตำบลลาดสวาย
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคำพร้อย
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงทองหลาง
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร
- องค์การบริหารส่วนตำบลพืชอุดม
- องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคอไห

3.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ปัจจุบันปทุมธานีเป็นฐานการผลิตหลักในด้านอุตสาหกรรมของประเทศ ในขณะที่ภาคบริการเริ่มมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เกษตรกรรมเป็นภาคที่มีอัตราการเติบโตลดลง

3.2.3.1 เกษตรกรรม

พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากปี พ.ศ. 2528-2538 พบว่า อำเภอเมือง อำเภอสามโคก และอำเภอคลองหลวงมีการลดลงของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุด โดยมีการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.52 ร้อยละ 4.82 และร้อยละ 4.55 ตามลำดับ (ตาราง 3.9) และแนวโน้มในอนาคตพื้นที่เกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานียังคงลดลงและถูกแทนที่ด้วยกิจกรรมประเภทอื่น

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตมากที่สุด โดยมีการเพาะปลูกข้าวนาปีและข้าวนาปรังทั่วทุกอำเภอ นอกจากนี้แล้วจังหวัดปทุมธานียังมีพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ อีก เช่น ส้มเขียวหวาน มะม่วงและพืชผัก ส้มเขียวหวานเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าผลผลิตมากที่สุด รวมทั้งจังหวัดปทุมธานียังเป็นแหล่งผลิตส้มเขียวหวานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

เนื่องจากอำเภอลำลูกกาอยู่ในพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มในเขตชลประทานรังสิตใต้ โดยมีลำคลองหกขาดัดผ่านส่วนทิศใต้ของอำเภอเต็มพื้นที่ และมีคลองระบายน้ำขุดผ่านพื้นที่จาก คลองหกวาไปทางทิศเหนือจรดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ในเขตอำเภอธัญบุรี สภาพดินยังมีความอุดม สมบูรณ์พอที่จะทำเกษตรกรรมได้ การเพาะปลูกจะมีการทำนาปลูกข้าวนาปี และข้าวนาปรัง ทำ สวนส้มเขียวหวาน มะพร้าว มะม่วง รวมทั้งการปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์จะมีการเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ ทั้งเพื่อการรับประทานภายในครอบครัวและเพื่อการจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการทำประมง โดยเลี้ยงปลาหลายชนิด และเลี้ยงกุ้งกุลาดำเพื่อการจำหน่ายอีกด้วย

ตาราง 3.9 พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเปลี่ยนแปลงในปี 2528-2538

อำเภอ	พื้นที่การเกษตร (ไร่)		การเปลี่ยนแปลง เฉลี่ย/ปี (ร้อยละ)
	2528	2538	
เมืองปทุมธานี	47,684	21,372	-5.52
สามโคก	58,422	30,253	-4.55
ลาดหลุมแก้ว	109,346	83,088	-3.89
ธัญบุรี	46,703	28,530	-2.40
ลำลูกกา	161,528	108,357	-3.29
คลองหลวง	148,435	80,939	-4.82
หนองเสือ	182,813	144,966	-2.07
รวม	621,331	497,506	-1.99

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี

3.2.3.2 พาณิชยกรรม

เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก ทำให้มีประชากรและแรงงานอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางด้านพาณิชยกรรมเพื่อรองรับกับความต้องการของประชากรในพื้นที่ มีนักลงทุน และผู้ค้ารายย่อย เข้ามาขยายกิจการในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ดำเนินธุรกิจร้านค้า สำนักงาน ตลอดจนห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดปทุมธานีมีผู้ประกอบการจดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้า จำนวน 2,226 ราย (ตาราง 3.10) เป็นทะเบียนพาณิชย์ 1,326 ราย และนิติบุคคล 900 ราย

อำเภอที่มีการจดทะเบียนมากที่สุดคือ อำเภอลำลูกกา 672 ราย รองลงมาได้แก่ ัญบุรี คลองหลวง เมืองปทุมธานี สามโคก ลาดหลุมแก้ว และหนองเสือ ตามลำดับ

ตาราง 3.10 แสดงจำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้า จำแนกตามประเภทการจดทะเบียนเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543

อำเภอ	ทะเบียนพาณิชย์	นิติบุคคล		
		รวม	บริษัทจำกัด	ห้างหุ้นส่วนจำกัด
เมืองปทุมธานี	219	195	120	75
คลองหลวง	239	177	85	92
ัญบุรี	242	188	113	75
ลาดหลุมแก้ว	68	20	10	10
ลำลูกกา	400	272	160	112
สามโคก	89	37	18	19
หนองเสือ	69	11	5	6
รวม	1,326	900	511	389

ที่มา : สำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดปทุมธานี

พาณิชย์กรรมในอำเภอลำลูกกาโดยมากเป็นโรงสีข้าว การค้าเครื่องอุปโภคบริโภค การค้าข้าวเปลือก ปุ๋ย วัสดุก่อสร้าง รวมทั้งการส่งผักและผลไม้ชนิดต่าง ๆ ไปขาย โดยมีตลาดสินค้าที่สำคัญคือบริเวณตลาดสี่มุมเมือง มีธนาคารที่เปิดดำเนินการอยู่ในเขตอำเภอลำลูกกา จำนวน 9 แห่ง ตลาด 5 แห่ง โรงแรม 3 แห่ง ห้างสรรพสินค้า 3 แห่ง รวมทั้งมีสถานบริการต่าง ๆ เปิดให้บริการ

3.2.3.3 อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตที่สำคัญที่สุดของจังหวัด รวมทั้งเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศ ภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สร้างรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุด รวมทั้งยังเป็นภาคที่มีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมากอีกด้วย

โรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวนรวม 800 แห่ง ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในอำเภอกองหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอัญบุรี และอำเภอลำลูกกา เท่ากับร้อยละ 34.50, 22.75, 17.50 และ 13.75 ตามลำดับ ส่วนสามอำเภอที่เหลือ คือ อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก และอำเภอหนองเสือ มีโรงงานเพียงร้อยละ 6.50, 4.50

ตาราง 3.11 แสดงจำนวนโรงงาน เงินลงทุน และคนงานในจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2533 และ 2543

อำเภอ	โรงงาน				เงินลงทุน				คนงาน				อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี		
	2533		2543		2533		2543		2533		2543		โรงงาน (แห่ง)	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ			
เมืองปทุมธานี	182	22.75	433	21.98	19,711.84	25.58	32,987.25	26.76	30,393	22.46	45,596	23.32	13.79	6.73	5.00
คลองหลวง	276	34.50	541	27.46	44,416.65	57.64	58,690.17	47.60	73,292	54.17	91,581	46.83	9.60	3.21	2.50
ธัญบุรี	140	17.50	328	16.65	8,260.64	10.72	10,996.78	8.92	12,096	8.94	18,117	9.26	13.43	3.31	4.98
ลาดหลุมแก้ว	52	6.50	187	9.49	2,521.99	3.27	7,258.58	5.89	4,657	3.44	10,205	5.22	25.96	18.78	11.91
ลำลูกกา	110	13.75	337	17.11	1,892.44	2.46	8,985.89	7.29	13,549	10.01	26,503	13.55	20.64	37.48	9.56
สามโคก	36	4.50	120	6.09	235.90	0.31	4,183.51	3.39	1,193	0.88	3,043	1.56	23.33	167.34	15.51
หนองเสือ	4	0.50	24	1.22	15.02	0.02	191.24	0.16	129	0.10	502	0.26	50.00	117.32	28.91
รวม	800	100	1,970	100	77,054.48	100	123,293.42	100	135,309	100.00	195,547	100.00			

ที่มา : กรมโรงงานอุตสาหกรรม

และ 0.50 ตามลำดับ (แผนที่ 3.17) สำหรับจำนวนโรงงานปี พ.ศ. 2543 มีจำนวนรวม 1,970 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอคลองหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา และอำเภอธัญบุรี เท่ากับร้อยละ 27.46, 21.98, 17.11 และ 16.65 ตามลำดับ ส่วนสามอำเภอที่เหลือ คืออำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก และอำเภอหนองเสือ มีโรงงานเพียงร้อยละ 9.49, 6.09 และ 1.22 ตามลำดับ ดังตาราง 3.11

ในปี พ.ศ. 2543 อำเภอลำลูกกา มีโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทรวม 337 แห่ง คิดเป็น 17.11% ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งจังหวัด เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2533 ซึ่งมีจำนวน 110 แห่ง คิดเป็น 13.75% ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งจังหวัด มีอัตราการขยายตัวระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2543 เฉลี่ยร้อยละ 20.64 ต่อปี (ตาราง 3.12)

ในปี พ.ศ. 2533 โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลคูคต เป็นจำนวน 60 แห่ง รองลงมาได้แก่ ตำบลลาดสวาย ตำบลลำลูกกา ตำบลบึงคำพร้อย ตำบลลำไทร ตำบลบึงทองหลาง และตำบลบึงคอไห มีจำนวน 26, 8, 6, 6, 3, และ 1 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2543 โรงงานอุตสาหกรรมยังมีมากที่สุดในพื้นที่ตำบลคูคตมากที่สุด เป็นจำนวน 136 แห่ง รองลงมาได้แก่ ตำบลลาดสวาย ตำบลลำลูกกา ตำบลบึงคำพร้อย ตำบลลำไทร ตำบลบึงทองหลาง ตำบลบึงคอไห และตำบลพีชอุดม เป็นจำนวน 85, 53, 29, 13, 12, 6 และ 3 ตามลำดับ โรงงานอุตสาหกรรมจะกระจุกตัวอยู่บริเวณพื้นที่ที่ใกล้เส้นทางคมนาคมสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ซึ่งมีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ราคาที่ดินที่ไม่สูงนัก จึงทำให้โรงงานอุตสาหกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่บริเวณตำบลคูคตเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่พื้นที่ตำบลอื่น ๆ นั้น มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะตำบลชั้นในเริ่มมีการกระจายตัวมากยิ่งขึ้น

เงินทุนจดทะเบียนในปี พ.ศ. 2533 มีรวมกันประมาณ 77,054 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินทุนของโรงงานในอำเภอคลองหลวง และอำเภอเมืองปทุมธานี ซึ่งเท่ากับร้อยละ 57.64 และ 25.58 โดยที่อำเภอคลองหลวงมีโรงงานเพียง 276 แห่ง และอำเภอเมืองปทุมธานีมี 182 แห่ง ค่าเฉลี่ยของเงินทุนต่อโรงงานของอำเภอคลองหลวงและอำเภอเมืองปทุมธานี อยู่ระดับที่สูงคือเท่ากับ 160.93 ล้านบาท/แห่ง และ 108.31 ล้านบาท/แห่ง ตามลำดับ

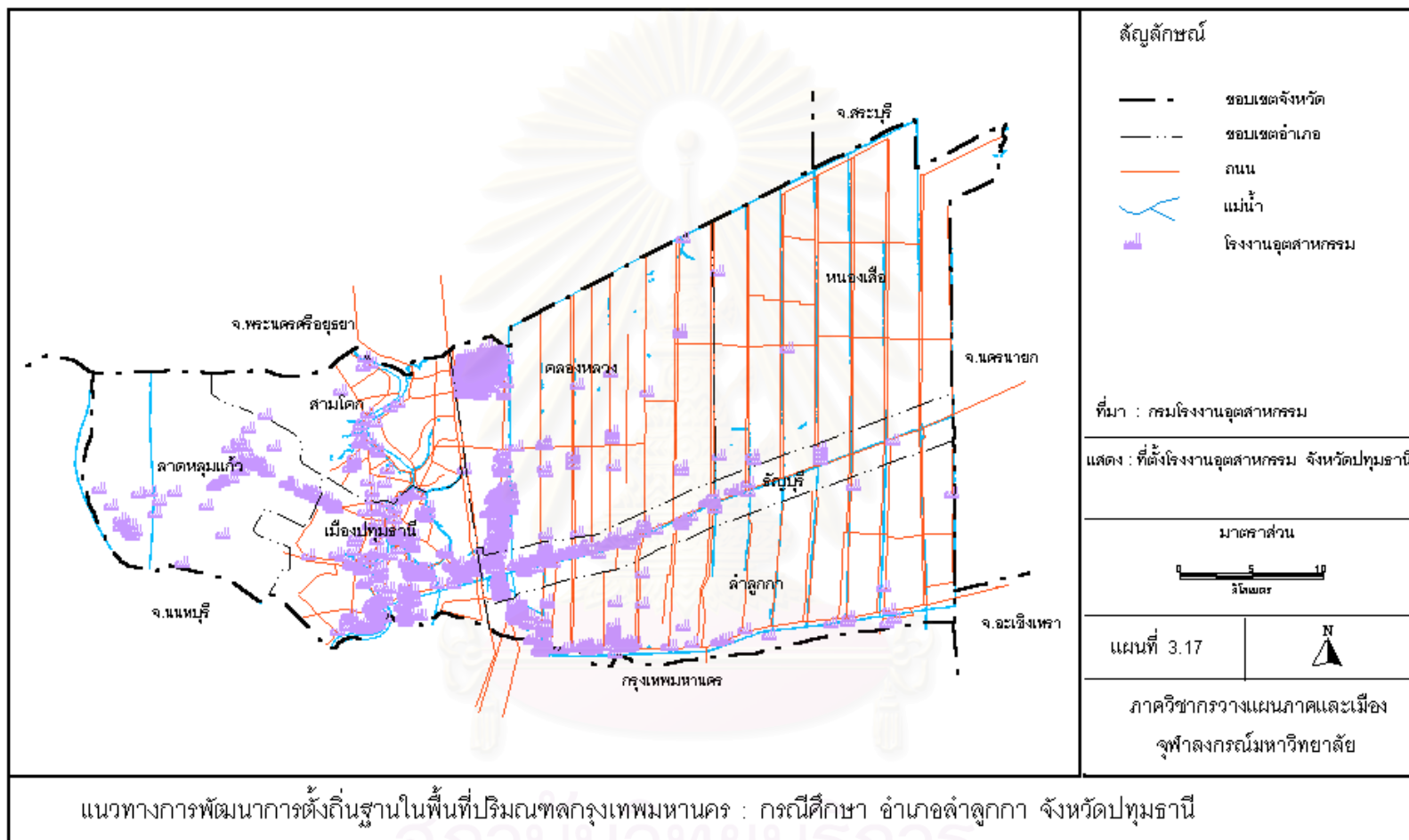
สำหรับจำนวนเงินลงทุนในปี พ.ศ. 2543 มีรวมกันประมาณ 123,293 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินทุนในอำเภอคลองหลวง และเมืองปทุมธานี ซึ่งเท่ากับร้อยละ 47.60 และ 26.76 ส่วนอำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอหนองเสือ มีเงินทุนเพียงร้อยละ 8.92, 7.29, 5.89, 3.39 และ 0.16 ตามลำดับ (ตาราง 3.11)

ในขณะที่อำเภอลำลูกกา มีจำนวนเงินลงทุนรวมกันในปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 8,989.89 ล้านบาท เพิ่มจากปี พ.ศ. 2533 ถึง 7,093.44 ล้านบาท ตำบลคูคตเป็นตำบลที่มีการลงทุนมากที่สุด ถึง 2,594.18 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ ตำบลลำไทร 2,182.46 ล้านบาท ซึ่ง

ตาราง 3.12 แสดงจำนวนโรงงาน เงินลงทุน และคนงานในอำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2533 และ 2543

ตำบล	โรงงาน				เงินลงทุน				คนงาน				อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี		
	2533		2543		2533		2543		2533		2543		โรงงาน (แห่ง)	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ			
คูคต	60	54.55	136	40.36	1,572.42	83.09	2,594.18	28.87	10,399	76.75	15,912	60.04	12.67	6.50	5.30
บึงคอไห	1	0.91	6	1.78	0.44	0.02	90.74	1.01	3	0.02	204	0.77	50.00	2,052.27	670.00
บึงคำพร้อย	6	5.45	29	8.61	17.87	0.94	698.66	7.78	94	0.69	2,948	11.12	38.33	380.97	303.62
บึงทองหลาง	3	2.73	12	3.56	0.17	0.01	125.22	1.39	10	0.07	175	0.66	30.00	7,355.88	165.00
พืชอุดม	-	-	3	0.89	-	-	758.70	8.44	-	-	94	0.35	-	-	-
ลาดสวาย	26	23.64	85	25.22	280.84	14.84	1,779.39	19.80	2,931	21.63	5,208	19.65	22.69	53.36	7.77
ลำลูกกา	8	7.27	53	15.73	18.45	0.97	756.54	8.42	88	0.65	1,274	4.81	56.25	400.05	134.77
ลำไทร	6	5.45	13	3.86	2.26	0.12	2,182.46	24.29	24	0.18	688	2.60	11.67	9,646.90	276.67
รวม	110	100.00	337	100.00	1,892.45	100.00	8,985.89	100.00	13,549	100.00	26,503	100.00			

ที่มา : กรมโรงงานอุตสาหกรรม

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นที่น่าสังเกตว่าตำบลลำไทรนั้น แม้ว่าจะมีจำนวนโรงงานเพียง 6 แห่ง แต่มีจำนวนเงินลงทุนอย่างมาก

สำหรับการจ้างงานของภาคอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2533 มีคนงานรวมกันประมาณ 135,309 คน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง และอำเภอเมืองปทุมธานี มีการจ้างงานร้อยละ 54.17 และ 22.46 ตามลำดับ ในขณะที่ปี พ.ศ. 2543 มีการจ้างงานรวมกันประมาณ 195,547 คน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอลำลูกกา ซึ่งมีการจ้างงานร้อยละ 46.83, 23.32 และ 13.55 ตามลำดับ

ในเขตอำเภอลำลูกกาการจ้างงานของโรงงานอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 13,549 คน ในขณะที่ปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 26,503 คน คิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 9.56 ต่อปี แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในพื้นที่ และในอำเภอใกล้เคียง รวมทั้งมีแรงงานบางส่วนที่มีการอพยพเข้ามาจากพื้นที่อื่น ๆ ตำบลที่มีคนงานมากที่สุด คือ ตำบลคูคต ซึ่งการขยายตัวเป็นไปในทางเดียวกับจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่

3.2.3.4 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวม

ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2542 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับของภาค โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 10.88 ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตที่มีการขยายตัวมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคบริการ และภาคเกษตรกรรม โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 12.54, 8.02 และ -0.54 ตามลำดับ ดังตาราง 3.13 ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายของรัฐที่ต้องการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ทำให้ผู้ประกอบการเลือกที่จะไปประกอบธุรกิจในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งปทุมธานีมีปัจจัยดึงดูดหลายด้าน เช่น เป็นพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริม ราคาที่ดินต่ำ การคมนาคมขนส่งสะดวก อยู่ใกล้ตลาด รวมทั้งไม่ได้รับผลกระทบจากการประกาศกฎหมายผังเมืองและสิ่งแวดล้อมมากนัก ทำให้การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมีอย่างมาก ส่วนภาคบริการนั้นมีการเติบโตค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการประกอบธุรกิจต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีประชากร และกำลังแรงงานจากที่ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มากขึ้น ทำให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพิ่มมากขึ้นด้วย สำหรับเกษตรกรรมนั้นลดความสำคัญลง

เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดจำแนกตามรายสาขาการผลิต โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 สาขาหลัก คือ ภาคปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ โดยศึกษาข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2533-2542 ปรากฏว่า จังหวัดปทุมธานีในภาครวมแล้วมีโครงสร้างการผลิตหลักคือ สาขาทุติยภูมิ มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ. 2542 ถึงร้อยละ 83.04 ของจังหวัด

ตารางที่ 3.13 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างการผลิตรายสาขาจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ปี										อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี		
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2533-2537	2538-2542	2533-2542
ภาคเกษตรกรรม	2,060	2,101	1,992	2,007	2,144	1,917	1,831	1,702	1,778	1,949	0.82	0.33	(0.54)
กลีกรวม	1,267	1,291	1,389	1,422	1,533	1,352	1,292	1,178	1,252	1,395	4.20	0.64	1.01
ปศุสัตว์	484	502	329	308	312	274	205	183	181	201	(7.11)	(5.33)	(5.85)
ประมง	90	99	75	74	90	77	109	110	115	119	0.00	10.91	3.22
ป่าไม้	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.00	0.00	0.00
บริการทางการเกษตร	69	69	52	55	51	50	53	49	43	45	(5.22)	(2.00)	(3.48)
การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	150	140	147	148	158	164	172	182	187	189	1.08	2.99	2.64
ภาคอุตสาหกรรม	33,419	37,592	39,226	49,856	61,407	71,947	76,444	71,546	62,799	74,318	16.75	0.66	12.24
เหมืองแร่และย่อยหิน	76	79	78	168	172	178	229	294	229	273	25.26	10.67	25.92
อุตสาหกรรม	28,367	31,207	31,933	41,184	50,603	59,582	62,028	63,547	57,418	68,576	15.68	3.02	14.17
การก่อสร้าง	2,514	3,454	3,998	4,826	6,817	7,969	9,694	3,049	749	938	34.22	(17.65)	(6.27)
การไฟฟ้าและประปา	2,462	2,852	3,217	3,679	3,815	4,217	4,493	4,656	4,403	4,531	10.99	1.49	8.40
ภาคบริการ	7,394	8,176	9,188	10,707	12,077	13,066	14,551	14,608	13,494	13,234	12.67	0.26	7.90
การคมนาคมขนส่ง	462	758	946	1,285	1,538	2,129	2,670	2,547	2,119	1,727	46.58	(3.78)	27.38
การค้าส่ง-ค้าปลีก	2,809	3,087	3,296	3,632	3,953	4,353	4,450	4,305	3,770	3,951	8.15	(1.85)	4.06
การธนาคาร-ประกันภัย	1,229	1,113	1,380	1,802	2,153	2,124	2,298	2,125	1,942	1,206	15.03	(8.65)	(0.19)
ที่อยู่อาศัย	607	667	805	918	1,054	1,261	1,482	1,628	1,714	1,771	14.73	8.09	19.18
การบริหารป้องกันประเทศ	405	435	445	474	493	568	605	657	715	765	4.35	6.94	8.89
การบริการ	1,882	2,116	2,316	2,596	2,886	2,631	3,045	3,346	3,234	3,815	10.67	8.99	10.27
รวม	42,873	47,869	50,405	62,571	75,628	86,930	92,826	87,857	78,072	89,501	15.28	0.59	10.88

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตาราง 3.14 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี พ.ศ. 2533-2542 ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531 ของจังหวัดปทุมธานี

สาขาการผลิต	ปี									
	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542
ภาคเกษตรกรรม	4.80	4.39	3.95	3.21	2.83	2.21	1.97	1.94	2.28	2.18
กสิกรรม	2.96	2.70	2.76	2.27	2.03	1.56	1.39	1.34	1.60	1.56
ปศุสัตว์	1.13	1.05	0.65	0.49	0.41	0.32	0.22	0.21	0.23	0.22
ประมง	0.21	0.21	0.15	0.12	0.12	0.09	0.12	0.13	0.15	0.13
ป่าไม้	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
บริการทางการเกษตร	0.16	0.14	0.10	0.09	0.07	0.06	0.06	0.06	0.06	0.05
การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร	0.35	0.29	0.29	0.24	0.21	0.19	0.19	0.21	0.24	0.21
ภาคอุตสาหกรรม	77.95	78.53	77.82	79.68	81.20	82.76	82.35	81.44	80.44	83.04
เหมืองแร่และยอหิน	0.18	0.17	0.15	0.27	0.23	0.20	0.25	0.33	0.29	0.31
อุตสาหกรรม	66.16	65.19	63.35	65.82	66.91	68.54	66.82	72.33	73.55	76.62
การก่อสร้าง	5.86	7.22	7.93	7.71	9.01	9.17	10.44	3.47	0.96	1.05
การไฟฟ้าและประปา	5.74	5.96	6.38	5.88	5.04	4.85	4.84	5.30	5.64	5.06
ภาคบริการ	17.25	17.08	18.23	17.11	15.97	15.03	15.68	16.63	17.28	14.79
การคมนาคมขนส่ง	1.08	1.58	1.88	2.05	2.03	2.45	2.88	2.90	2.71	1.93
การค้าส่ง-ค้าปลีก	6.55	6.45	6.54	5.81	5.23	5.01	4.79	4.90	4.83	4.41
การธนาคาร-ประกันภัย	2.87	2.33	2.74	2.88	2.85	2.44	2.48	2.42	2.49	1.35
ที่อยู่อาศัย	1.42	1.39	1.60	1.47	1.39	1.45	1.60	1.85	2.20	1.98
การบริหารป้องกันประเทศ	0.94	0.91	0.88	0.76	0.65	0.65	0.65	0.75	0.92	0.85
การบริการ	4.39	4.42	4.59	4.15	3.82	3.03	3.28	3.81	4.14	4.26
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รองลงมาคือ โครงสร้างด้านตติยภูมิ ร้อยละ 17.28 และด้านปฐมภูมิ ร้อยละ 2.18 เท่านั้น ดังตาราง 3.14

5) รายได้เฉลี่ยต่อคน

ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2539 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดปทุมธานีเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2539 มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 246,870 บาท ในขณะที่ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 นั้น รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง เนื่องจากประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อรายได้ต่อหัวของประชากรตามไปด้วย ในปี พ.ศ. 2542 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดเท่ากับ 231,184 บาท จังหวัดปทุมธานีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงที่สุดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังตารางที่ 3.6 ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม

3.2.4 ด้านสังคม

3.2.4.1 การศึกษา

จังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาในระบบโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน ในปีการศึกษา 2543 รวม 273 แห่ง จำนวนนักเรียน นักศึกษา 186,276 คน จำนวนครูและอาจารย์ 10,054 คน คิดเป็นอัตราส่วนนักเรียนต่อครูเป็น 19 : 1 โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 66.04 เป็นสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาได้แก่สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และระดับมัธยมปลาย-อนุปริญญาตามลำดับ (ตาราง 3.15) และเนื่องจากจังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาจึงมีสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษามากถึง 9 แห่ง โดยผู้เข้ารับการศึกษาเป็นนักศึกษาทั้งจากจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดอื่น ๆ

นอกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว จังหวัดปทุมธานียังจัดให้มีการศึกษา นอกโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้ารับการศึกษาแก่ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษาในระบบโรงเรียนได้

เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาทุกระดับจนถึงระดับอุดมศึกษา และสถาบันการศึกษาระดับประเทศ จึงทำให้จังหวัดปทุมธานีมีความสำคัญด้านการศึกษาทั้งในระดับจังหวัดและระดับภาค

ตารางที่ 3.15 แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู และระดับการศึกษาที่เปิดสอนของจังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2543 จำแนกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	สถานศึกษา	ระดับการศึกษาสูงสุดที่ เปิดสอน	นักเรียน นักศึกษา	ครู	นักเรียน:ครู
เมืองปทุมธานี	48	ปริญญาตรี	45,918	2,239	21 : 1
สามโคก	29	มัธยมศึกษาตอนปลาย	5,957	326	18 : 1
ลาดหลุมแก้ว	28	มัธยมศึกษาตอนปลาย	7,798	409	19 : 1
ธัญบุรี	36	ปริญญาตรี	33,127	1,488	22 : 1
ลำลูกกา	53	มัธยมศึกษาตอนปลาย	25,052	1,186	21 : 1
คลองหลวง	51	ปริญญาเอก	61,377	4,074	15 : 1
หนองเสือ	28	มัธยมศึกษาตอนปลาย	7,007	332	21 : 1
รวม	273		186,276	10,054	19 : 1

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

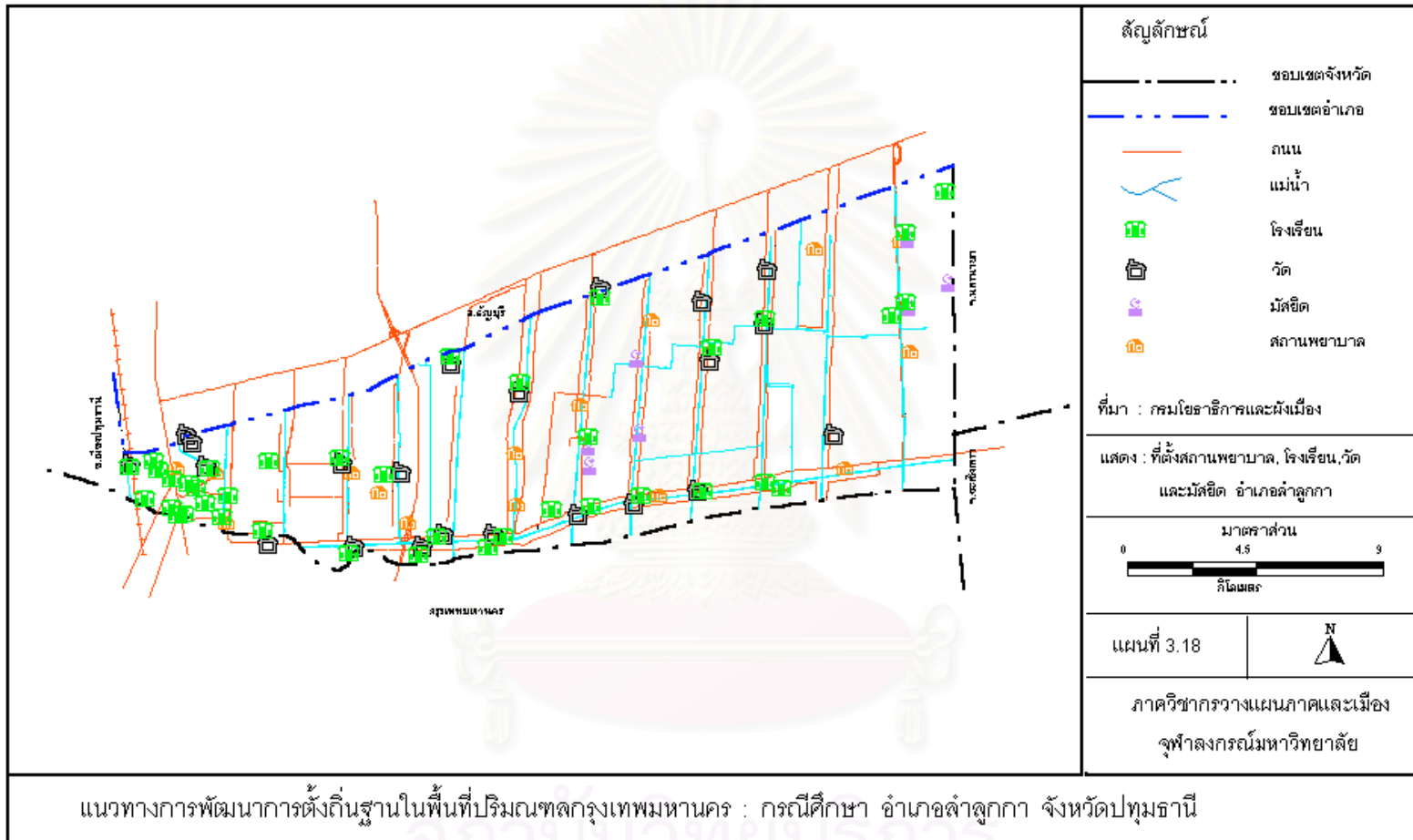
อำเภอลำลูกกามีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกรมต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบในด้านการให้บริการด้านการศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2543 อำเภอลำลูกกามีโรงเรียนและสถานศึกษาในแต่ละสังกัด ดังนี้

สังกัดกรมสามัญศึกษา	4 แห่ง
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	32 แห่ง
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	17 แห่ง

มีจำนวนนักเรียน 25,052 คน และมีครู 1,186 คน มีอัตราส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ ครู 1 คน ต่อนักเรียน 21 คน เนื่องจากอำเภอลำลูกกามีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่อำเภออื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ทำให้มีการเดินทางไปรับการศึกษาภายนอกพื้นที่มากยิ่งขึ้น

3.2.4.2 ศาสนา

ประชากรในจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ กล่าวคือ นับถือศาสนาพุทธ 579,132 คน (ร้อยละ 75.55) นับถือศาสนาอิสลาม 52,432 คน (ร้อยละ 12.87) และนับถือศาสนาคริสต์ 2,430 คน (ร้อยละ 11.58) ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดปทุมธานีมีสถานที่ซึ่งเป็น

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันของศาสนา จำนวน 213 แห่ง ได้แก่ วัดพุทธ 176 แห่ง มัสยิด 27 แห่ง สำนักสงฆ์ 7 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 3 แห่ง (ตาราง 3.16)

มีจำนวนพระภิกษุ 3,105 รูป และสามเณร 937 รูป พื้นที่ที่มีสถานที่ซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนามากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก และอำเภอลำลูกกา ตามลำดับ

อำเภอลำลูกกาประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มีวัด 31 แห่ง มัสยิด 9 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง

ตารางที่ 3.16 แสดงจำนวนวัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุและสามเณร จำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543

อำเภอ	จำนวนวัด	จำนวนสำนักสงฆ์	จำนวนโบสถ์คริสต์	จำนวนมัสยิด	จำนวนพระภิกษุ	จำนวนสามเณร
เมืองปทุมธานี	41	-	1	3	660	92
คลองหลวง	21	2	-	4	814	368
ธัญบุรี	9	1	1	1	158	173
ลาดหลุมแก้ว	15	2	-	6	224	24
ลำลูกกา	31	2	1	9	648	103
สามโคก	40	-	-	2	320	160
หนองเสือ	19	-	-	2	281	17
รวม	176	7	3	27	3,105	937

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

3.2.4.3 สถานพยาบาลและสาธารณสุข

ในปี 2543 จังหวัดปทุมธานีมีสถานบริการสาธารณสุขของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้น 255 แห่ง ประกอบด้วยโรงพยาบาล สถานเอนามัย คลินิก (ตาราง 3.17) มีอัตราแพทย์ 1 คน ต่อประชากร 4,091 คน และอัตราเจ้าหน้าที่สถานเอนามัย 1 คน ต่อประชากร 2,156 คน อัตราการตายของประชาชน 3 อันดับแรกมีสาเหตุมาจากโรกระบบไหลเวียนเลือด อุบัติเหตุขนส่ง และผลที่ตามมา และโรคเนื้องอก ตามลำดับ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนถึงระดับการบริการสาธารณสุขที่ถูกต้องได้ เพราะประชากรในจังหวัดสามารถเดินทางเข้ารับบริการสาธารณสุขที่มีอยู่มากมายในกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกเพราะมีพื้นที่ติดต่อกัน

ตารางที่ 3.17 แสดงจำนวนสถานพยาบาล จำแนกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2543

อำเภอ	โรงพยาบาลรัฐบาล ¹	โรงพยาบาลเอกชน	สถานีนอนามัย	คลินิกทุกประเภท
เมืองปทุมธานี	1	2	19	28
คลองหลวง	2	4	12	41
ธัญบุรี	2	4	4	48
ลาดหลุมแก้ว	1	-	11	5
ลำลูกกา	1	1	13	30
สามโคก	1	-	11	1
หนองเสือ	1	-	9	3
รวม	9	11	79	156

หมายเหตุ : 1 รวมโรงพยาบาลของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเทศบาล (ไม่รวมโรงพยาบาลเฉพาะโรค)

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี

อำเภอลำลูกกา มีโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนอย่างละ 1 แห่ง สถานีนอนามัย 13 แห่ง คลินิกเอกชน 10 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 20 แห่ง และร้านขายยาแผนโบราณ 7 แห่ง

3.2.4.4 ไฟฟ้า

จังหวัดปทุมธานีมีสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตั้งอยู่ภายในจังหวัดรวม 3 แห่ง ได้แก่ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี รับผิดชอบอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสสามโคก สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคธัญบุรี รับผิดชอบอำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอหนองเสือ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครังสิต รับผิดชอบอำเภอกองหลวง ตำบลประชาธิปัตย์ และตำบลคูคต ปัจจุบันสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 199,415 ราย (ตาราง 3.18) โดยมีอำเภอกองหลวงใช้มากที่สุด โดยส่วนใหญ่ใช้ในธุรกิจและอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะอำเภอกองหลวงมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ความต้องการกระแสไฟฟ้าจึงมีสูงมาก ในขณะที่พื้นที่อื่น ๆ ก็มีความต้องการกระแสไฟฟ้าเช่นเดียวกัน เกิดปัญหาความไม่พอเพียง กระแสไฟฟ้าขัดข้อง และไฟฟ้าดับบ่อยครั้ง

เนื่องจากจังหวัดปทุมธานี เป็นย่านอุตสาหกรรม ธุรกิจ และบ้านพักอาศัย ทำให้มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้ามากขึ้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจึงได้มีแผนงานเสริมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถกำลังการผลิต โดยมีโครงการปรับปรุงเสริมระบบจำหน่ายประกอบด้วย การเพิ่มกำลังการผลิตให้กับอุตสาหกรรม ธุรกิจ บ้านพักอาศัยในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคธัญบุรี โดยก่อ

สร้างสถานีจ่ายไฟย่อยเพิ่มขึ้นที่อำเภอลำลูกกา ขนาด 40x2 เอ็มวีเอ. อีก 1 สถานี มีการเชื่อมโยงระบบสายส่งแรงสูง 115 เควี. เพื่อจ่ายไฟฟ้าให้กับโรงงานอุตสาหกรรมในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี และมีการปรับปรุงระบบจำหน่ายแรงสูง 22 เควี. ภายในการไฟฟ้าฝ่ายผลิตทั้ง 3 แห่ง เพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับเขตจังหวัดปทุมธานี และอำเภอธัญบุรี

ตารางที่ 3.18 แสดงการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า และจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า เป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2543

จังหวัด	กระแสไฟฟ้าเพื่อการจำหน่าย						จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า
	รวมยอด	ร้อยละ	ธุรกิจและอุตสาหกรรม	ที่อยู่อาศัย	สถานที่ราชการและสาธารณะ	อื่น ๆ	
เมืองปทุมธานี	1,126.4	27.12	996.6	108.5	14.0	7.3	42,989
คลองหลวง	2,189.3	52.71	1,858.7	257.2	62.0	11.4	70,546
ธัญบุรี	426.5	10.27	318.8	96.1	11.6	-	37,639
ลาดหลุมแก้ว	208.7	5.03	185.6	18.2	2.6	2.3	10,522
ลำลูกกา	150.6	3.63	96.9	47.6	2.7	3.4	24,538
สามโคก	31.1	0.75	16.1	13.3	1.3	0.4	6,138
หนองเสือ	20.5	0.49	11.7	8.3	0.5	-	7,043
รวม	4,153.1	100.00	3,484.4	549.2	94.7	24.8	199,415

ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี

3.2.4.5 ประปา

จังหวัดปทุมธานีมีสำนักงานการประปาจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สำนักงานการประปาปทุมธานี รับผิดชอบพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว และสำนักงานการประปารังสิต รับผิดชอบพื้นที่อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และอำเภอคลองหลวง มีกำลังการผลิตน้ำประปา รวม 74,377,447 ลบ.ม. ใช้บ่อน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำดิบ 45 บ่อ ปัจจุบันมีผู้ใช้น้ำรวมทั้งสิ้น 148,342 ราย ปริมาณความต้องการใช้น้ำเฉลี่ย 1 ลบ.ม./ราย/วัน

เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีการเจริญเติบโตในด้านอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยสูง ทำให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ซึ่งการบริการยังไม่ทั่วถึงและยังคงมีไม่เพียงพอ ดังนั้นเพื่อรองรับกับความต้องการใช้น้ำดังกล่าว การประปาส่วนภูมิภาคได้เตรียมการแก้ไขปัญหานี้

น้ำประปาในพื้นที่การประปาปทุมธานี-รังสิต โดยดำเนินการโครงการปรับปรุงขยายการประปา
ปทุมธานี-รังสิต วางแผนก่อสร้างระบบประปาขนาดใหญ่ โดยใช้น้ำผิวดินแม่น้ำเจ้าพระยามาใช้ทด
แทนแหล่งน้ำใต้ดิน เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต

ตารางที่ 3.19 แสดงกำลังการผลิตน้ำประปา ปริมาณน้ำประปาที่ผลิตได้ ปริมาณน้ำที่จำหน่ายแก่ผู้ใช้ ปริมาณ
น้ำที่ใช้ในระบบ และจำนวนผู้ใช้น้ำประปาเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543

อำเภอ	กำลังการผลิต (ลบ.ม.)	น้ำที่ผลิตได้ (ลบ.ม.)	ปริมาณน้ำที่จำหน่าย แก่ผู้ใช้ (ลบ.ม.)	ปริมาณน้ำที่ ใช้ในระบบ (ลบ.ม.)	จำนวนผู้ใช้น้ำ
เมืองปทุมธานี	51,100,000	7,795,374	3,800,190	-	16,161
คลองหลวง ²	3,504,000	733,394	733,394	733,394	6,089
ธัญบุรี	97,100,000	65,848,679	38,080,560	35,904,037	92,529
ลาดหลุมแก้ว ¹					
ลำลูกกา ²					33,273
สามโคก ¹					
หนองเสือ ²					320
รวม	151,704,000	74,377,447	42,614,144	36,637,431	148,372

หมายเหตุ : 1 ข้อมูลรวมอยู่ในอำเภอเมืองปทุมธานี

2 ข้อมูลรวมอยู่ในอำเภอธัญบุรี

ข้อมูลของอำเภอคลองหลวงเป็นข้อมูลที่สำนักงานประปาเทศบาลตำบลคลองหลวง

ที่มา : สำนักงานการประปาจังหวัดปทุมธานี, สำนักงานประปารังสิต

3.2.4.6 โทรศัพท์

ในปี 2543 จังหวัดปทุมธานีมีชุมสายโทรศัพท์จำนวน 13 แห่ง ชุมสาย ซึ่งให้
บริการในพื้นที่ต่าง ๆ รวม 79,598 เลขหมาย เป็นเลขหมายที่มีผู้เช่า 52,122 เลขหมาย ในจำนวน
นี้บ้านเป็นประเภทของผู้เช่าที่เช่าเลขหมายมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ธุรกิจ โทรศัพท์สาธารณะ
ราชการ และ ท.ศ.ท. ตามลำดับ ดังตาราง 3.20

ตารางที่ 3.20 แสดงบริการโทรศัพท์ในจังหวัด ปี 2537-2543

ปี	จำนวนเลขหมายที่มี	จำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่า					
		รวม	ราชการ	บ้าน	ธุรกิจ	ท.ศ.ท.	สาธารณะ
2537	47,264	39,735	837	29,926	8,290	176	506
2538	47,264	41,935	994	31,295	8,532	288	826
2539	47,496	42,288	1,154	31,220	8,486	294	1,134
2540	47,556	42,035	1,265	30,745	8,282	320	1,423
2541	62,708	41,812	1,408	30,820	7,522	345	1,717
2542	79,598	50,701	1,178	39,885	6,155	385	3,098
2543	79,598	51,122	1,222	40,338	6,155	393	3,018

ที่มา : เขตโทรศัพท์นครหลวงที่ 4.2

3.2.4.7 การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคมในจังหวัดปทุมธานีมีทั้งการคมนาคมทางบกและทางน้ำ ซึ่งมีการเชื่อมโยงกันทั้งในจังหวัดเองและจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้กับสนามบินนานาชาติ ในกรุงเทพมหานครอีกด้วย

1) ทางน้ำ ในอดีตมีคลองหลอด และคลองระบายน้ำเป็นเส้นทางสำคัญในการคมนาคม และขนส่งสินค้าสู่ตลาด สามารถติดต่อได้ทุกหลังคาเรือน มีเรือหาง ออกจากสะพานใหม่ ดอนเมือง ไปตามคลองหกขวานผ่านอำเภอลำลูกกา ไปจนถึงตลาดคลอง 16 เขตจังหวัด ฉะเชิงเทรา ส่วนเขตอำเภอลำลูกกาสุดแค่คลอง 14 ปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากมีสิ่งปฏิกูล และวัชพืชมากทำให้ไม่สะดวก รวมทั้งการคมนาคมทางบกมีความสะดวกมากกว่า จึงไม่ได้รับความนิยมในช่วงหลัง แต่ยังมีประชาชนใช้เรือในการเดินทางภายในพื้นที่ใกล้เคียงบ้าง

2) ทางบก

2.1) เส้นทางการคมนาคมที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 กรุงเทพมหานคร-รังสิต (พหลโยธิน) ระยะทางประมาณ 31.48 กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 31 ดินแดง-รังสิต (วิภาวดีรังสิต) ระยะทางประมาณ 28.48 กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 รังสิต-นครนายก ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัด 33.5 กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 รังสิต-สามแยกบางพูน ระยะทางประมาณ 7.4 กิโลเมตรและสาย 306 สามแยกบางพูน-สามแยกสะพานกรุงธนบุรี ระยะทาง 29.561 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัด 6.9 กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3100 เลียบคลองรังสิต ระยะทางประมาณ 6.6 กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3186 สามแยกบางพูน-ทำนน้ำปทุมธานี ระยะทางประมาณ 2.9 กิโลเมตร

-ทางหลวงสายพหลโยธิน-ลำลูกกา ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร

-ทางหลวงสายสามโคก-บางไทร ฝั่งตะวันออก ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร

อำเภอลำลูกกามีถนนเชื่อมต่อถนนวิภาวดีรังสิต และถนนพหลโยธิน คือสายพหลโยธิน-ลำลูกกา เชื่อมต่อไปยังถนนนิมิตใหม่ และเป็นจุดตัดของโครงการวงแหวนฝั่งตะวันออก ซึ่งเป็นโครงข่ายเชื่อมกับพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้การเดินทางมีความสะดวกมากขึ้น และมีถนนระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนเรียบคลองระบายน้ำต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลูกรังและถนนลาดยาง ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักโยธาธิการจังหวัด กรมโยธาธิการ และเทศบาล

2.2) บริการขนส่งคนโดยสารสาธารณะ

การคมนาคมขนส่งทางถนนของอำเภอลำลูกกา ที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จังหวัดใกล้เคียง และภายในพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี มีรถโดยสารให้บริการประชากร ดังนี้

2.2.1) รถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ให้บริการในเส้นทางที่ผ่านพื้นที่ศึกษา จำนวน 11 สาย ดังตาราง 3.21

ตาราง 3.21 แสดงเส้นทางการเดินรถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

สาย	เส้นทาง
29	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต – หัวลำโพง
34	รังสิต – ถนนพหลโยธิน – หัวลำโพง
39	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต – สนามหลวง
59	รังสิต – สนามหลวง
ปอ.3	รังสิต – สายใต้ใหม่
ปอ.4	รังสิต – สวนธนบุรีรมย์
ปอ.10	รังสิต – บางปะกอก
ปอ.13	รังสิต – ปู่เจ้าสมิงพราย
ปอ.29	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต – หัวลำโพง
ปอ.39	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต – สนามหลวง
ปอ.543	ลำลูกกา – คูเขมา

ที่มา : องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

2.2.2) รถโดยสารประจำทางเอกชน ภายในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมี 4 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่วิ่งติดต่อระหว่างอำเภอลำลูกกากับพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 1 เส้นทาง ได้แก่

สายรินทร์ทอง - เปียนนท์

สายคลอง 2 - ฟ้าคราม

สายลำลูกกา - รัษฎบุรี

สายรังสิต - ลำลูกกา คลอง 9

สายสะพานใหม่ - คลอง 16

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับการให้บริการในพื้นที่อำเภอลำลูกกานั้น เกี่ยวกับระยะทาง จำนวนผู้ใช้บริการ และจำนวนรถโดยสารที่ให้บริการยังไม่เพียงพอ

3) ทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟสายเหนือ และสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านในพื้นที่ แต่ไม่มีจุดจอด ต้องเดินทางต่อไปที่สถานีรถไฟรังสิต ในอำเภอเมือง สถานีเชียงราก ในอำเภอสามโคก หรือจะย้อนกลับมาที่สถานีดอนเมือง ในกรุงเทพมหานคร

3.2.5 ด้านประชากร

1) **ขนาดและการกระจายตัวของประชากร** จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนประชากรเพิ่มจาก 313,674 คน ในปี พ.ศ. 2523 เป็น 654,701 คน ในปี พ.ศ. 2543 มีการกระจายของประชากรใน 7 อำเภอของจังหวัด ทางฝั่งตะวันออกจะประกอบด้วยอำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอธัญบุรี และอำเภอลำลูกกา ฝั่งตะวันตกจะประกอบด้วยอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก โดยที่บริเวณทางฝั่งตะวันออกของจังหวัดจะเป็นบริเวณที่มีประชากรมากกว่าฝั่งตะวันตก ทั้งนี้เพราะเป็นบริเวณที่มีแหล่งงานมาก ประกอบกับเส้นทางการคมนาคมขนส่งสะดวก ทำให้มีประชากรอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอลำลูกกา จะมีการขยายตัวค่อนข้างสูง ในขณะที่ทางฝั่งตะวันตกจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอลำลูกกา คิดเป็นร้อยละ 21.61 รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว คิดเป็นร้อยละ 20.52, 19.64, 17.81, 7.02, 6.77 และ 6.63 ตามลำดับ ดังตาราง 3.22

ในปี พ.ศ. 2533 อำเภอลำลูกกามีประชากรรวม 84,311 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 141,504 คน ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ ตำบลคูคต ในปี พ.ศ. 2543 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาคิดเป็นประชากรที่เพิ่มขึ้น 57,193 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 67.84 หรืออัตราเพิ่มร้อยละ 6.78 ต่อปี นับว่าเป็นอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรที่ค่อนข้างสูง

2) **การเปลี่ยนแปลงประชากร** จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.44 โดยในช่วง ปี พ.ศ. 2523-2533 นั้น มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.43 และในช่วงปี พ.ศ. 2533-2543 ร้อยละ 4.46 อำเภอลำลูกกาเป็นอำเภอที่มีอัตราการขยายตัวสูงมาก โดยมีอัตราการขยายตัวในช่วงปี พ.ศ. 2523-2533 ร้อยละ 7.43 และในปี พ.ศ. 2533-2543 ร้อยละ 6.78 ส่วนอำเภอที่มีอัตราการขยายตัวต่ำที่สุด คือ อำเภอหนองเสือโดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.93 ในช่วงปี พ.ศ. 2523-2533 และร้อยละ 1.47 ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2543

การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2543 ในพื้นที่ 8 ตำบลของอำเภอลำลูกกานั้น ตำบลลาดสวายเป็นตำบลที่มีขนาดการเปลี่ยนแปลงประชากรมากที่สุด รองลงมาคือ ตำบลคูคต โดยทั้งสองตำบลมีขนาดการเปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยละ 100 สำหรับอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2543 นั้น ตำบลลาดสวายมีอัตรา

ตารางที่ 3.22 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรจังหวัดปทุมธานีรายอำเภอปี พ.ศ. 2523-2543

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี	
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	(ร้อยละ/ปี)	
								2523-2533	2533-2543
เมืองปทุมธานี	128.45	59,238	461	91,449	712	134,339	1,046	5.44	4.69
คลองหลวง	298.40	60,849	204	79,788	267	116,624	391	3.11	4.62
ธัญบุรี	111.88	57,657	515	83,029	742	128,577	1,149	4.40	5.49
หนองเสือ	400.23	30,967	77	40,047	100	45,950	115	2.93	1.47
ลาดหลุมแก้ว	187.71	27,672	147	35,201	188	43,378	231	2.72	2.32
ลำลูกกา	374.83	48,381	129	84,311	225	141,503	378	7.43	6.78
สามโคก	94.76	28,910	305	38,868	410	44,330	468	3.44	1.41
รวม	1,596.26	313,674	1,839	452,693	2,644	654,701	3,777	4.43	4.46

ที่มา : สำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2523, สำนักงานทะเบียนราษฎร

สถาบันวิทยบริการ

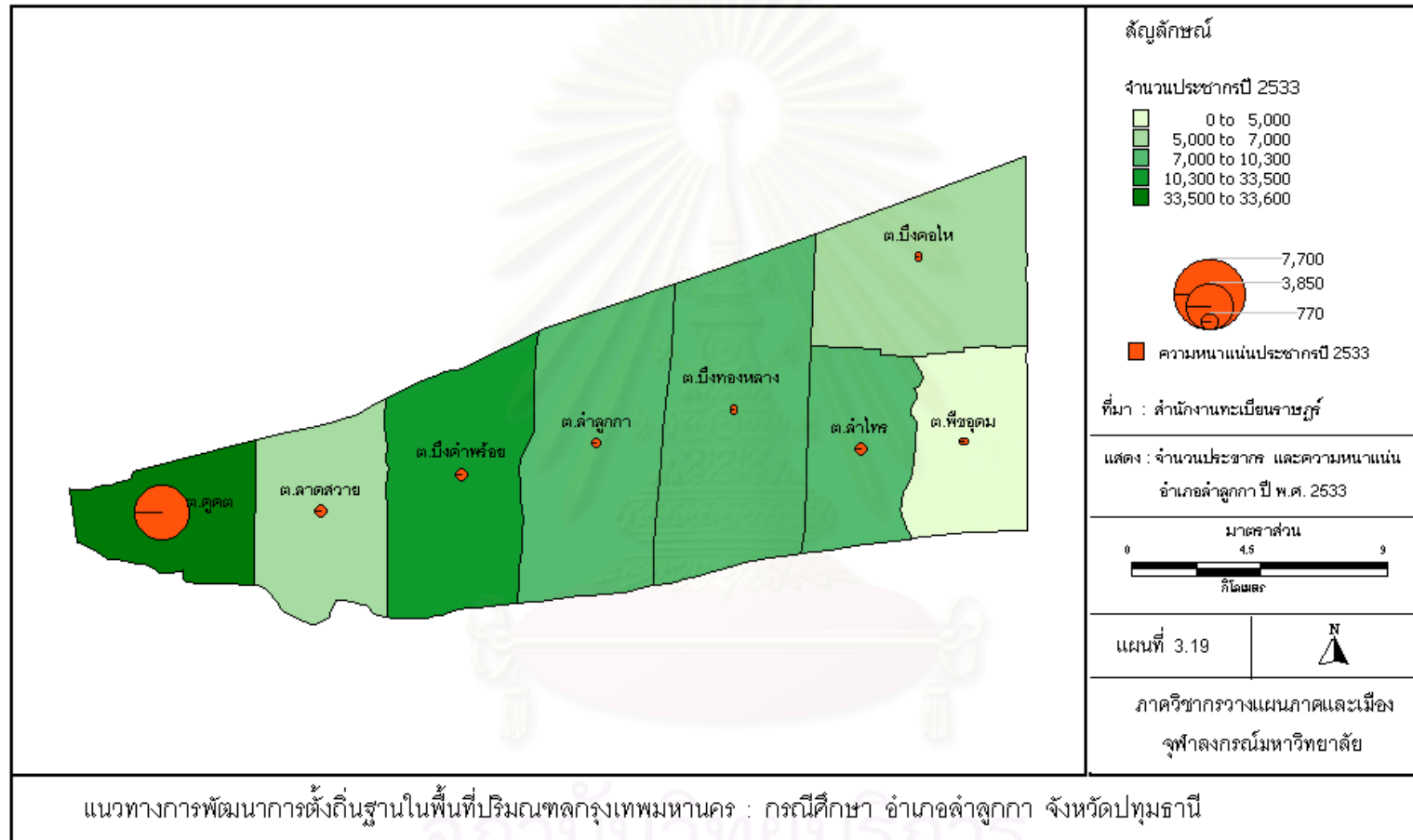
จุฬา

ตารางที่ 3.23 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และอัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี รายตำบล ในอำเภอลำลูกกา ปี พ.ศ. 2533-2543

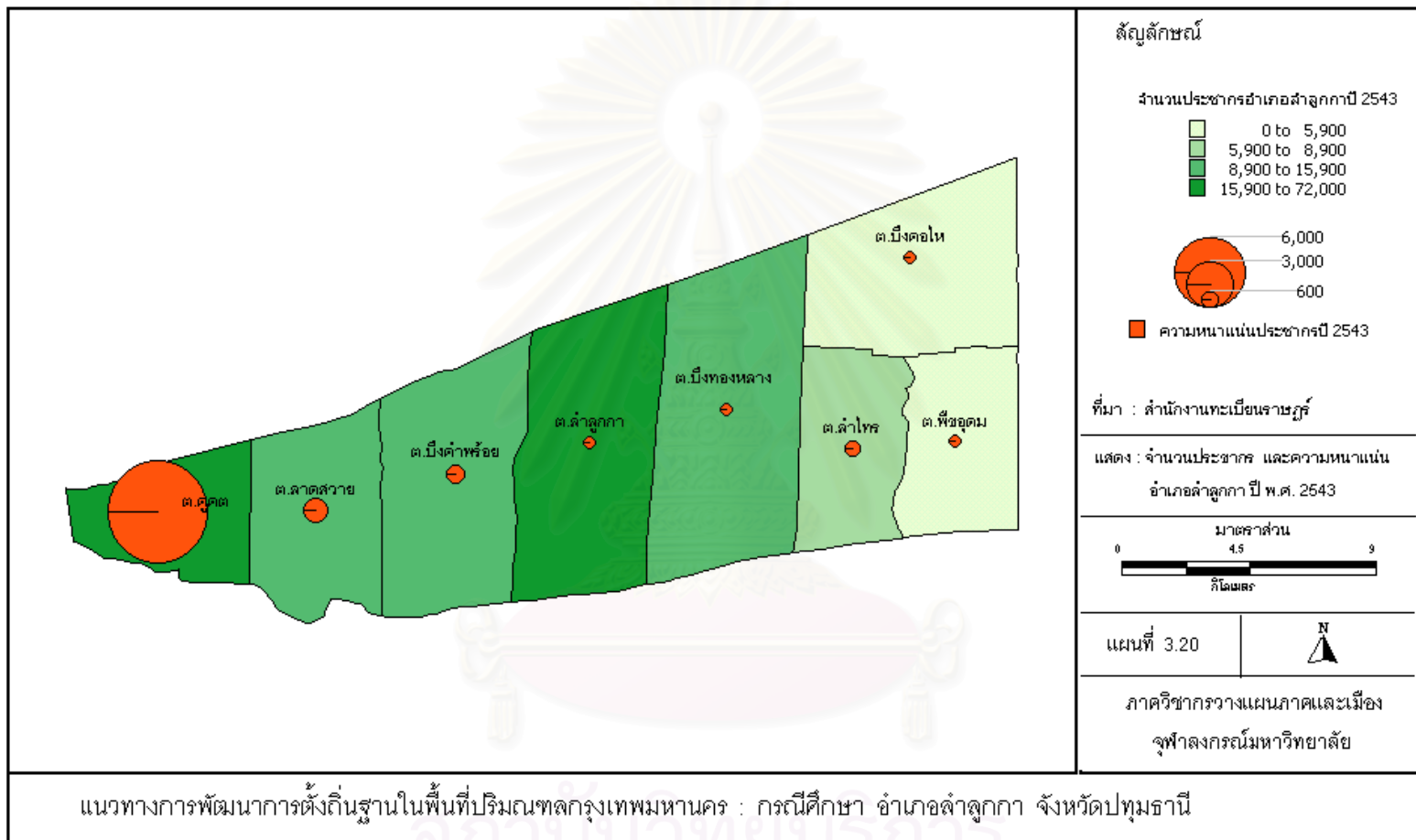
เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี) 2533-2543
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
ต.คูคต	12.04	33,549	2,786	71,960	5,977	11.45
ต.ลาดสวาย	31.06	6,353	205	15,877	511	14.99
ต.บึงคำพร้อย	43.00	10,968	255	11,439	266	0.43
ต.ลำลูกกา	92.16	10,251	111	16,404	178	6.00
ต.บึงทองหลาง	52.80	7,618	144	8,909	169	1.69
ต.ลำไทร	31.15	7,029	226	7,281	234	0.36
ต.บึงคอไห	40.00	5,006	125	5,895	147	1.78
ต.พีชอุดม	24.50	3,537	144	3,739	153	0.57
รวม	326.71	84,311	258	141,504	433	6.78

หมายเหตุ : ต.คูคต ปี พ.ศ. 2543 รวมเทศบาลเมืองคูคตและอบต.คูคต

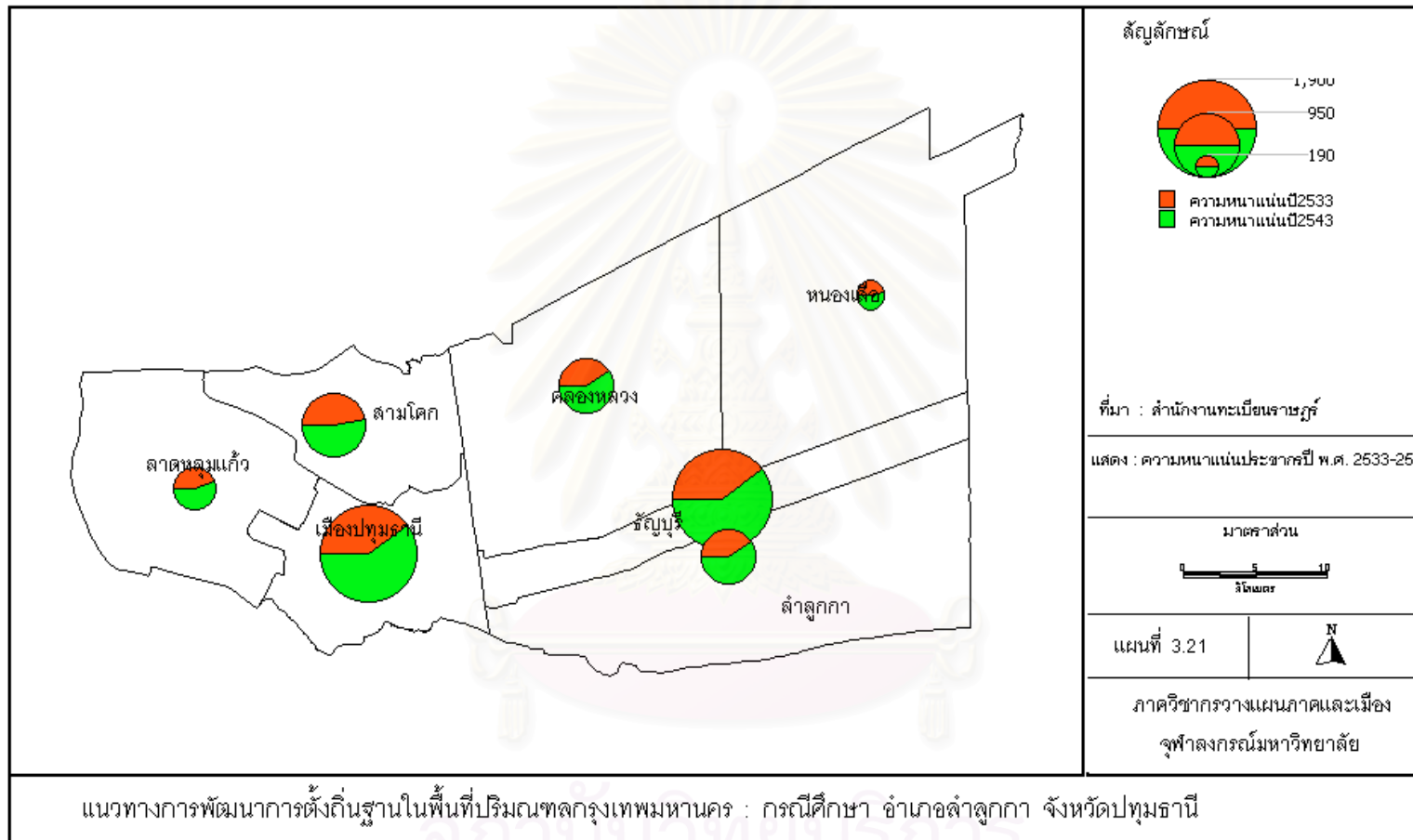
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การขยายตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.99 รองลงมาได้แก่ ตำบลคูคต, ตำบลลำลูกกา, ตำบล บึงคอไห, ตำบลบึงทองหลาง, ตำบลพืชมุดม, ตำบลบึงคำพร้อย และตำบลลำไทร โดยคิดเป็นร้อยละ 11.45, 6.00, 1.78, 1.69, 0.57, 0.43 และ 0.36 ตามลำดับ

3) ความหนาแน่นของประชากร จังหวัดปทุมธานีมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 410 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นมากที่สุด คือ อำเภอธัญบุรี มีความหนาแน่น 1,149 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาเป็นอำเภอเมืองปทุมธานี เท่ากับ 1,046 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอหนองเสือเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด เท่ากับ 115 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตาราง 3.22)

ความหนาแน่นของประชากรในแต่ละตำบลของอำเภอลำลูกกาในปี พ.ศ.2533 - 2543 จากตาราง 3.23 จะเห็นได้ว่า ตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงจะกระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลที่เป็นเขตเทศบาล ซึ่งได้แก่ตำบลคูคต ตำบลบึงคำพร้อย ตำบลลำไทรและตำบลลาดสวาย ตำบลคูคตเป็นตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุด ซึ่งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมสายสำคัญ เดินทางเข้าถึงสะดวก ทำให้มีประชากรกระจุกตัวอยู่บริเวณนี้มาก ตำบลบึงคำพร้อยและตำบลลำลูกกา มีเทศบาลตำบลลำลูกกาตั้งอยู่ และตำบลลำไทรที่มีเทศบาลตำบลลำไทรตั้งอยู่ ความหนาแน่นของประชากรยังไม่สูงนัก เนื่องจากการเข้าถึงพื้นที่ยังไม่สะดวกมาก ในขณะที่ตำบลลาดสวาย แม้ว่าจะไม่มีเขตเทศบาลตั้งอยู่ แต่เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของชุมชนในตำบลคูคต ประกอบกับยังมีความสะดวกในการเข้าถึงมากอยู่ ทำให้ความหนาแน่นของประชากรจึงค่อนข้างสูงตามไปด้วย

3.2.6 สรุปบทบาทของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานี เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีกิจกรรมอันเป็นส่วนสำคัญต่อภาคการผลิตของจังหวัด ทั้งภาคอุตสาหกรรม การค้าพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เนื่องจากความได้เปรียบของพื้นที่ที่เป็นประตูจากกรุงเทพมหานครไปสู่ภาคอื่น ๆ

นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง ทั้งการขยายตัวด้านประชากร พื้นที่เมืองที่กระจายเข้าสู่พื้นที่โดยผ่านทางถนนพหลโยธินอันเป็นถนนสายหลักซึ่งผ่านตำบลคูคต ทำให้พื้นที่เดิมที่เป็นแหล่งเกษตรกรรมถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม เป็นต้น ประกอบกับอำเภออื่นที่อยู่ใกล้เคียง มีการขยายตัวมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาด้านโครงสร้าง

พื้นฐานเข้าสู่พื้นที่ เช่น การสร้างและปรับปรุงขยายถนน การตั้งเขตอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษา เป็นต้น ทำให้การขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งเมื่อบริเวณริมถนนพหลโยธินมีความหนาแน่นมาก การขยายตัวจึงกระจายไปตามแนวถนนอื่น ๆ ได้แก่ ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ถนนรังสิต-นครนายก เป็นต้น และเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ด้านใน

การขยายตัวที่เกิดขึ้นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ทำให้พื้นที่ตำบลคูคตมีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น จึงมีการกระจายออกสู่พื้นที่โดยรอบ ตำบลคูคตเป็นตำบลที่มีความสำคัญต่ออำเภอลำลูกกา ทั้งในด้านแหล่งงาน เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ ที่อยู่อาศัย และการคมนาคม โดยที่การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มีเป็นระยะ ๆ ในอนาคตพื้นที่นี้และบริเวณใกล้เคียงจะได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากแผนและนโยบายของรัฐ ซึ่งล้วนจะส่งผลต่อพื้นที่ในระยะสั้นและระยะยาวทั้งสิ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอลำลูกกา

ในการศึกษาวิวัฒนาการของชุมชนนั้น ในการพัฒนาพื้นที่จะมีเป็นระยะ ๆ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ที่ดินในเวลาต่อมา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ช่วงที่ 1 ยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2430-2475)

อำเภอลำลูกกานับได้ว่ามีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2430 พื้นที่อำเภอลำลูกกา นั้น แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่รู้จักกันในนาม "ทุ่งหลวง" อันหมายถึง ทุ่งอันกว้างใหญ่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทางตอนใต้ของอยุธยาลงมาจรดกรุงเทพฯ มีแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำบางปะกง หรือแม่น้ำนครนายก เป็นแนวกระหนาบทางซ้ายและทางขวา กับมีคลองแสนแสบ-บางขนากเป็นแนวเขตแดนทางตอนใต้ จากหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งให้เห็นว่าภายหลังการขุดคลองแสนแสบแล้ว (ซึ่งขุดในสมัยรัชกาลที่ 3) ได้มีการอพยพผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานตามแนวคลองแสนแสบและคลองสาขา ทำให้ทุ่งหลวงบริเวณคลองแสนแสบมีชื่อเรียกเฉพาะว่า "ทุ่งหลวงแสนแสบ" หรือ "ทุ่งแสนแสบ" (บริตเลย์, 2514 : 294) ในขณะที่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการขุดคลองรังสิตและคลองซอยต่าง ๆ เขตทุ่งหลวงบริเวณที่ขุดคลองใหม่นี้ก็ถูกเรียกว่า "ทุ่งหลวงรังสิต" หรือ "ทุ่งรังสิต" คลองที่ขุดขึ้นใหม่เป็นตัวกำหนดการแบ่งแยกเขต "ทุ่งหลวง" แต่เดิมออกจากกัน และได้มีการยกฐานะ เขตทุ่งหลวงทั้งสองขึ้นเป็นเมืองสองเมืองคู่กันคือ "เมืองมีนบุรี" สำหรับ "ทุ่งหลวงแสนแสบ" และ "เมืองธัญญบุรี" สำหรับ "ทุ่งหลวงรังสิต" อำเภอลำลูกกาเป็นอำเภอหนึ่งในเมืองธัญญบุรี

การตั้งถิ่นฐานในเขตทุ่งหลวงรังสิตก่อนการขุดคลองรังสิตนั้น จะมีอยู่อย่างเบาบาง การตั้งถิ่นฐานอย่างเป็นกลุ่มก้อนชัดเจนจะมีอยู่เฉพาะบริเวณที่มีคลองหรือบาง ซึ่งเป็นลักษณะภูมิประเทศที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำ และสามารถชักน้ำเข้าไปถึงพื้นที่ที่ทำการเพาะปลูก หรือเพื่อเป็นเส้นทางเข้าไปตั้งบ้านเรือน ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากแม่น้ำลำคลองคงจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจาย พระยาอนุমানราชธนได้กล่าวถึงสภาพการตั้งบ้านเรือนในเขตทุ่งรังสิตก่อนการขุดคลองไว้ว่า

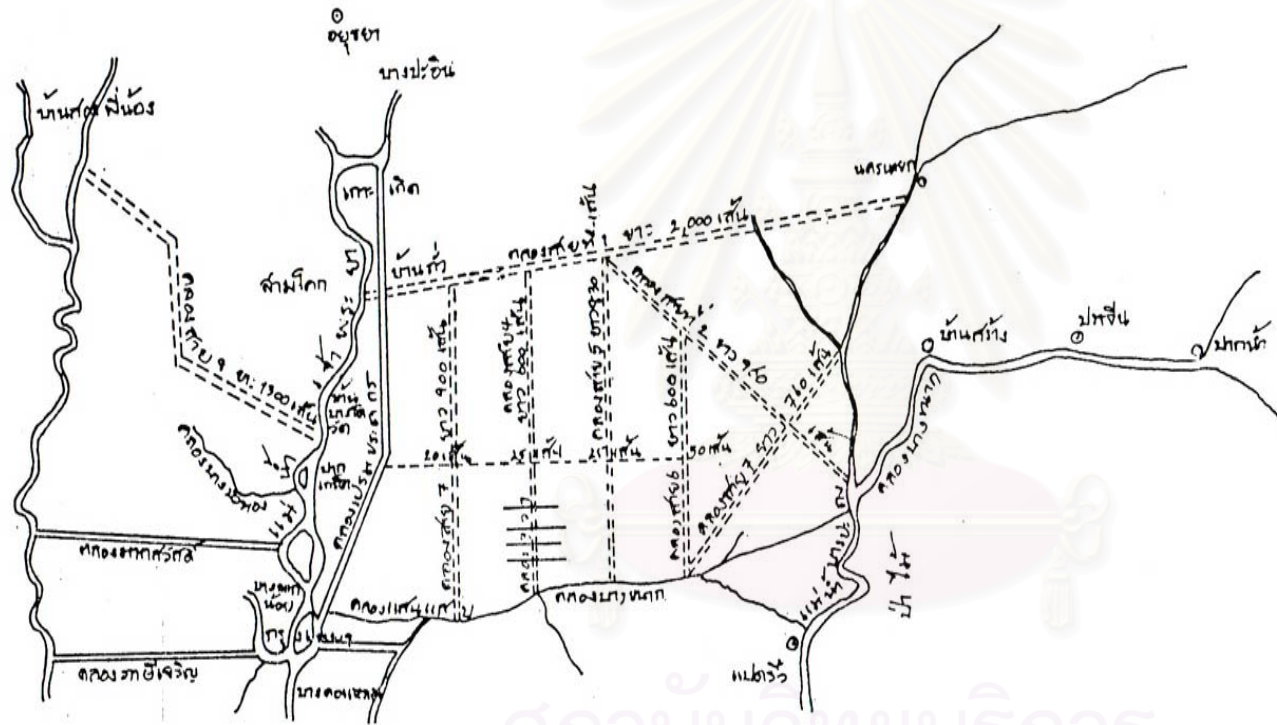
"อย่างบ้านเรือนแถวทุ่งรังสิต ซึ่งเป็นทุ่งเว้งกว้างใหญ่เห็นลิบลิ้วสุดสายตา มีหมู่ไม้ขึ้นขัดจังหวะอยู่กระจัดกระจายกันไปเป็นหย่อม ๆ คล้ายเป็นเกาะเป็นตอนอยู่กลางน้ำ ที่ตรงหมู่ไม้ขึ้น

ถมดินเป็นโคกเพื่อหนีน้ำท่วมในฤดูหน้าน้ำแล้วสร้างบ้านปลูกเรือนอยู่กันเป็นหย่อม ๆ เมื่อครั้งไม่ได้ขุดคลองเข้าไป นี้ก็เห็นจะเรียกว่าหมู่บ้านกระจาย (scatter village) ได้อีกเหมือนกัน...

ลักษณะทางกายภาพของทุ่งหลวงรังสิตเมื่อเริ่มต้นการบุกเบิก กล่าวได้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า ผู้คนยังไม่สามารถเข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน มีบ้างกระจัดกระจาย การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของผู้คนจะเริ่มตื้นขึ้นพร้อม ๆ กับการขุดคลองรังสิตและคลองซอยต่าง ๆ ในเวลาต่อมา

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น มีการขอทำสัญญาซื้อข้าวเพื่อนำไปเลี้ยงพลเมืองที่เป็นเมืองขึ้น ด้วยเหตุนี้การคมนาคมและการขนส่งจึงมีความสำคัญ รัฐบาลจึงมีการประกาศพระราชบัญญัติกรรมเนียมคลอง ในปี พ.ศ. 2413 เพื่อเป็นการรักษาการคมนาคมทางคลองให้คงอยู่เพื่อการขนส่งสินค้า ต่อมาปี พ.ศ. 2420 ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการขุดคลองขึ้นใหม่ เพราะการถือครองที่ดิน 2 ฝั่งคลองที่ดำเนินควบคู่ไปกับโครงการขุดคลองนั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายเนื้อที่ที่ใช้ทำนาเลย จึงออกประกาศขุดคลอง ในปี พ.ศ. 2420 และประมาณปี พ.ศ. 2430 ประเทศไทยได้ส่งออกข้าวไปขายให้กับต่างประเทศมากขึ้น ข้าวไทยมีราคาสูงและเป็นที่ต้องการของตลาด ยิ่งกว่านั้นที่ดินบริเวณริมคลองที่ใช้สำหรับทำนา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครก็พลอยมีราคาสูงขึ้นด้วย ที่ดินเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งที่มีผู้ต้องการมาก ดังนั้นโครงการขุดคลองที่แต่เดิมเคยเป็นโครงการของรัฐบาล จึงเป็นโครงการที่เอกชนสนใจขอเป็นผู้ดำเนินการ ที่สำคัญคือ บริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับสัมปทานให้เป็นผู้ดำเนินการขุดคลองรังสิตและคลองซอยต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่ทุ่งหลวง รวมทั้งสัมปทานในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

“คลองรังสิต” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการรังสิต อันเป็นโครงการสร้างระบบคลองชลประทาน (กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร อ้างถึงใน ยุวดี , มปป : 192) ที่ริเริ่มโดยเอกชนกลุ่มหนึ่งที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการปลูกข้าว โดยมีพระวรวงษ์เธอพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ เป็ฯผู้ริเริ่มงานเมื่อปี พ.ศ. 2431 ซึ่งบุคคลดังกล่าวคาดว่า การสร้างคลองขึ้นมาจะสามารถควบคุมการเก็บกักส่งน้ำ และระบายน้ำ รวมทั้งเป็นเส้นทางขนส่งข้าวออกไปขายและเป็นเส้นทางสำหรับราษฎรสัญจรได้สะดวกยิ่งขึ้น และมูลเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสกับพระองค์เจ้าสายมาก่อนว่า “ในพระราชอาณาเขตสยามนี้ คลองเป็นสิ่งสำคัญ ในปีหนึ่งควรรให้ได้มีคลองขึ้นสักสายหนึ่ง จะทำให้บ้านเมืองเจริญถึงจะออกพระราชทรัพย์ปีละพันชั่งหรือสองพันชั่งก็ไม่ทรงเสียดาย” (กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร อ้างถึงใน ยุวดี , มปป : 192) ดังนั้น พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ จึงได้ดำเนินงานขออนุญาตขุดคลองตามโครงการรังสิตนี้ในนามของ “กอมปนีขุดคลองแลคูนาสยาม” ซึ่งในระยะต่อมาเรียกชื่อว่า “บริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม”

สัญลักษณ์

 คลองและแม่น้ำสายเก่า

 คลองที่เสนอขอขุดใหม่

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

แสดง : คลองตามโครงการรังสิตที่
บริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม
ขุดครั้งแรก พ.ศ. 2433

แผนที่ 4.1

%

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

สาเหตุที่พระองค์เจ้าสาย ได้ทรงคิดที่จะขุดคลองและเลือกโครงการรังสิตก็เพราะได้เคยปรึกษากับนายแกรซึ่งสถาปนิก ถึงการที่จะปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรของประเทศ และนายแกรซึ่งได้ทูลแนะนำว่า ควรจะทำในลักษณะของงานชลประทานในกลุ่มแม่น้ำทั้ง 4 คือ กลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ท่าจีน เจ้าพระยา และบางปะกง ซึ่งเป็นบริเวณที่ใช้ในการเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ โดยการสร้างระบบคลองส่งน้ำขึ้น เพื่อจะสามารถนำเอาความอุดมสมบูรณ์มาสู่นาข้าว (กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร อ้างถึงใน ยุวดี , มปป : 193) และเพื่อที่จะมิให้ต้องเสียพระราชทรัพย์จึงได้ทรงตรวจหาทุ่งต่าง ๆ ในที่สุดก็ได้้นำความขึ้นกราบบังคมทูลของพระบรมราชานุญาตขุดคลองในพระราชอาณาเขตเองในนามของบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ จากนั้นจึงมีหนังสือสัญญาพระราชานุญาตขุดคลองให้กับบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม โดยขออนุญาตขุดคลอง 8 สาย เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2431 เรียกว่า “พระบรมราชานุญาตพิเศษ” โดยรัฐบาลยอมให้บริษัทผูกขาดการขุดคลองได้ทั่วพระราชอาณาจักจนานถึง 25 ปี ซึ่งรัฐบาลต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมาก คือ การที่รัฐบาลยอมให้บริษัทมีอำนาจจะเลือกขุดคลองในที่แห่งหนึ่งแห่งใดได้ก่อนผู้อื่นทั่วราชอาณาจักร มีผลทำให้บริษัทมีอำนาจมากและเกินกำลังบริษัทที่จะทำได้ รัฐบาลจำต้องระงับการขุดคลองตามหัวเมืองเสียหลายหัวเมือง ทำให้การพัฒนาบ้านเมืองหยุดชะงักไปด้วย นอกจากนี้แล้วบริษัทยังได้ประโยชน์จากสิทธิในที่ดินสองฝั่งคลองที่ขุดคลองผ่านไป ตลอดลำคลอง ซึ่งสามารถทำผลประโยชน์ให้บริษัทอย่างมาก

การที่รัฐบาลยินยอมทำสัญญาเสียเปรียบเช่นนี้ อาจพิจารณาได้ 2 ประการด้วยกัน ประการแรก เนื่องจากภาวะการค้าข้าวของไทยฟื้นตัวขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2428 และก้าวหน้าต่อไปอย่างมั่นคง ทำให้รัฐบาลพยายามพัฒนาที่ดินและขุดคลองเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวสนองความต้องการตลาด แต่เนื่องจากรัฐบาลไม่มีทุนเพียงพอ จึงต้องเชิญชวนให้เจ้านายและข้าราชการที่มีทุนทรัพย์มาดำเนินการแทน โดยรัฐบาลให้สิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดิน 2 ฝั่งคลองและมีอำนาจซื้อขายได้อย่างเต็มที่เป็นการตอบแทน ปราบกฏว่าในระยะแรกไม่มีข้าราชการหรือเจ้านายที่มีทุนทรัพย์กล้ามาลงทุน เพราะต้องลงทุนมาก และไม่แน่ใจว่าจะได้ทุนคืนจึงไม่สำเร็จตามความต้องการ ดังนั้นเมื่อมีผู้เสนอตัวเข้ามารับภาระอันนี้แทนรัฐบาล ก็ยอมเป็นที่พึงใจของรัฐบาลอย่างยิ่ง และคงมีส่วนทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยินยอมอะลุ่มอะล่วยในข้อสัญญาที่ทำกับบริษัทอย่างมาก

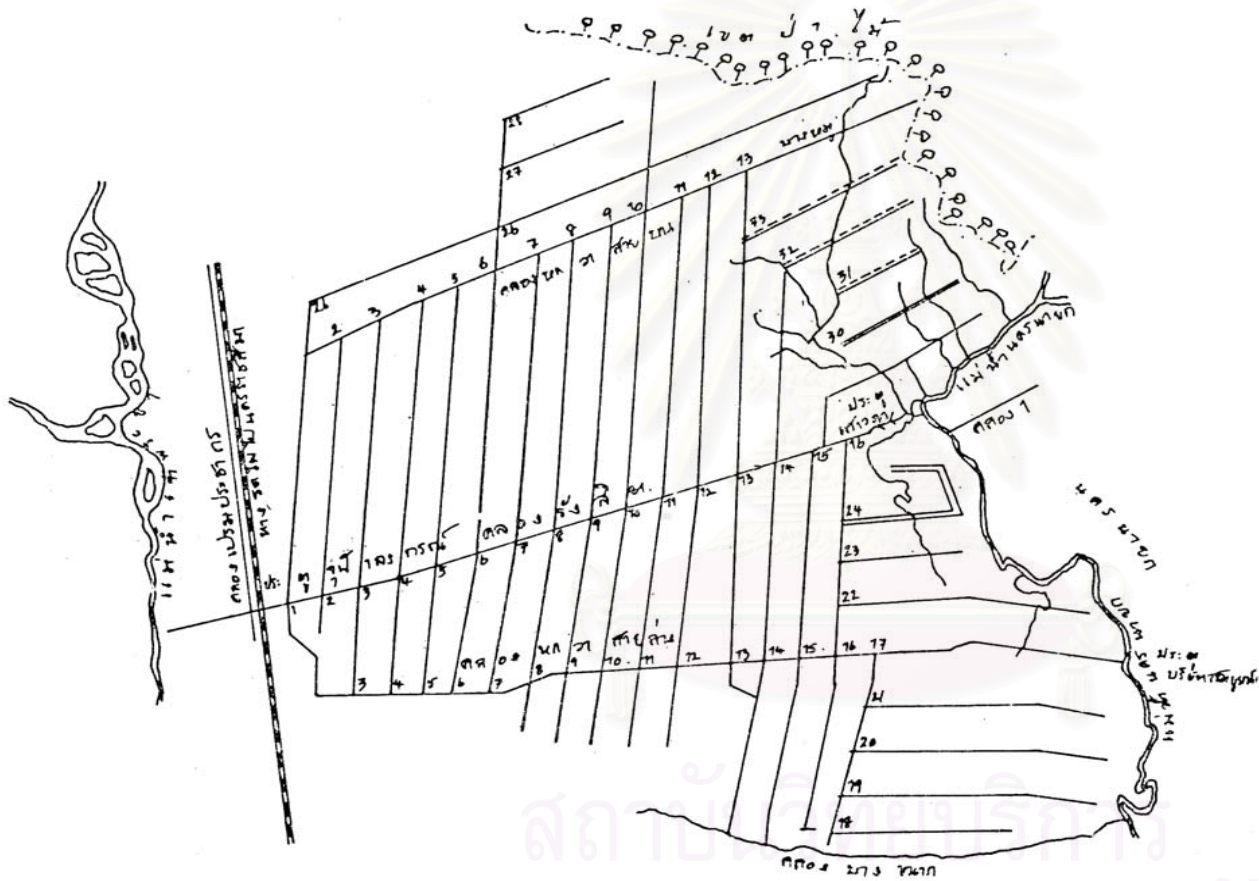
อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ทำให้พระองค์จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือไปโดยปริยายก็เป็นได้ (กิตติ อ้างถึงใน ยุวดี , มปป. : 195) อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ได้คลองเพิ่มขึ้น

มากมายและรวดเร็วกว่ารัฐบาลชุดเอง โดยรัฐบาลไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เพียงแต่ว่ารัฐบาลต้องคอยแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่บริษัทร้องเรียนมาเท่านั้น

ภายหลังจากที่ทำสัญญากันแล้ว บริษัทได้ทำแผนที่พร้อมทั้งสำรวจบริเวณที่จะขุดคลองซึ่งใหญ่จะครอบคลุมที่ราบลุ่มเจ้าพระยาตอนใต้ส่วนบนทั้งสองฝั่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และได้มีการทำหนังสืออนุญาตขุดคลองลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2433 และบริษัทก็ได้ลงมือขุดคลองสายใหญ่ซึ่งเป็นสายสำคัญเป็นคลองแรกเรียกว่า “คลองรังสิตประยูรศักดิ์” โดยขุดตั้งแต่แม่น้ำเจ้าพระยา ณ ตำบลบ้านใหม่ใต้เกาะใหญ่ แขวงปทุมธานี ไปออกแม่น้ำนครนายก ที่ตำบลปากกุดหัวควาย โดยขุดเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2440 ต่อมาทางบริษัทได้ทำหนังสือขออนุญาตขุดคลองที่เหลืออีก 7 สายหลายครั้ง แต่ไม่ได้รับอนุญาต จนถึงสมัยเจ้าพระยาบรมมศักดิ์มนตรี ได้ตรวจแผนที่ขุดคลองเดิม เห็นว่ายังไม่พอกับความเจริญของบ้านเมือง จึงได้พูดกับบริษัทว่าควรขยายคลอง (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ อ้างถึงใน สุนทรีย์, 2530 : 23) และจัดแทรกคลองซอยให้เต็มจึงอนุญาตให้ขุดคลองต่อไปได้ การที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีอนุญาตให้บริษัทขุดคลองขึ้นอีกจำนวนมาก แต่เป็นการตัดซอยจากคลองเดิมนั้น มิได้คำนึงถึงประโยชน์ว่าเมื่อขุดแล้วจะมีน้ำในคลองหรือไม่ จะก่อให้เกิดปัญหาต่อมา คือ คลองที่ขุดไม่ได้ให้ประโยชน์แก่การทำนาในแง่ของการชลประทาน ประโยชน์ที่มีจึงได้กับบริษัท ซึ่งปรากฏว่าเมื่อบริษัทขุดคลองซอยเต็มพื้นที่ทั้งหมด จะทำให้บริษัทได้กรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งหมดในเขตนี้ ซึ่งในข้อนี้เราก็ไม่อาจตำหนิบริษัทได้แน่นอน เพราะเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ยืนยันเองว่าเป็นความคิดของท่านเองที่ให้ขุดตั้งนั้น (จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี อ้างถึงใน สุนทรีย์, 2530 : 25) จึงกล่าวได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ได้กระทำการที่มีผลให้ประโยชน์ส่วนใหญ่ตกเป็นของบริษัท โดยมีได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวม

โดยสรุปบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามได้ขุดคลองเฉพาะในทุ่งรังสิต นับตั้งแต่ พ.ศ. 2433-2447 ดังนี้ (สุนทรีย์, 2530 :25)

- 1) คลองขนาดใหญ่ 3 สาย คือ
 - คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ขุดในปี พ.ศ. 2433 – 2440
 - คลองหกวาสายล่าง ขุดในปี พ.ศ. 2436-2440
 - คลองหกวาสายบน ขุดในปี พ.ศ. 2436-2444
- 2) คลองซอยต่าง ๆ ที่แยกออกจากคลองใหญ่ คือ
 - คลองซอยฝั่งใต้คลองรังสิต 18 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2446
 - คลองซอยฝั่งใต้คลองหกวาสายล่าง 14 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2446
 - คลองซอยฝั่งเหนือคลองรังสิต 20 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2443-2447

สัญลักษณ์

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

แสดง : คลองตามโครงการรังสิตที่
บริษัทชุดคลองแลคูนาสยาม
ได้ขุดในทุ่งหลวงฝั่งตะวันออก
ของแม่น้ำเจ้าพระยา

แผนที่ 4.2

%

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

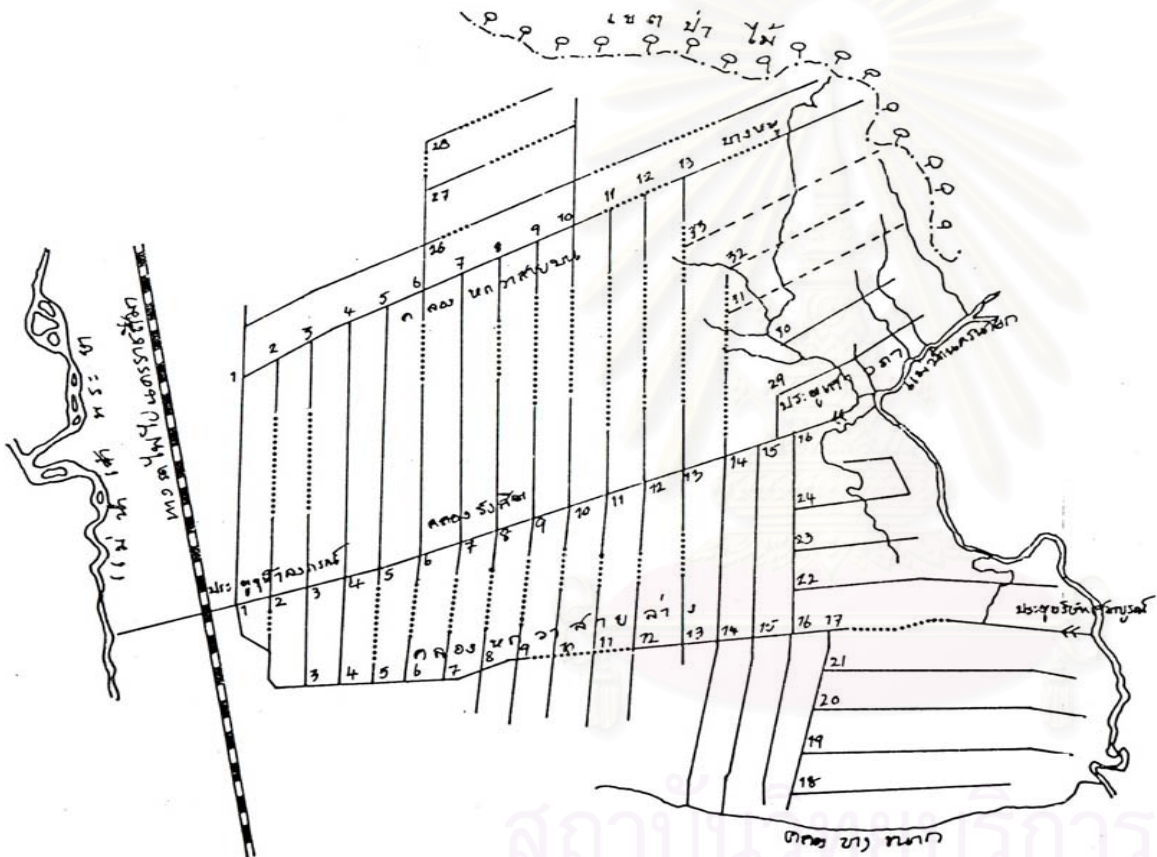
- คลองซอยฝั่งเหนือคลองหกวาสายบน 6 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2444-2446
- คลองรถไฟ (Railway Canal) ขุดในปี พ.ศ. 2448

นอกจากนี้บริษัทก็ได้สร้างประตูน้ำขึ้น 3 แห่ง คือ ประตูน้ำที่คลองรังสิต ทางด้านตะวันตก คือ ประตูจุฬาลงกรณ์ และด้านตะวันออก คือ ประตูเสาวภา สร้างในปี พ.ศ. 2439 – 2440 และทางด้านตะวันออกของคลองหกวาสายล่าง คือ ประตูน้ำสมบุญณ์ ทั้งนี้เพื่อใช้สำหรับบังคับน้ำตามต้องการ

การขุดคลองของบริษัทประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมายได้เป็นอย่างดี บริษัทสามารถขายที่ดินจนไม่พอกับความต้องการของผู้ต้องการที่ดิน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความต้องการข้าวในช่วง พ.ศ. 2438-2442 ยังอยู่ในระดับสูง ราคาข้าวก็เหยิบสูงขึ้นจากหาบละ 4.60 บาท ในช่วง พ.ศ. 2438-2442 เป็น 5.50 บาท ในช่วง พ.ศ. 2443-2447 นับว่าเป็นตัวเลขที่ทำให้ชาวนาปรารถนาที่นาเพื่อการปลูกข้าวได้เป็นอย่างดี ความต้องการที่นาจึงอยู่ในระดับสูงมาก แม้ว่าราคาจะแพงขึ้นก็ตาม มีผู้คนอพยพมาจากพื้นที่ต่างมากมาย เพื่อจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณทุ่งหลวงรังสิต ซึ่งเชื่อกันว่าจะเป็นที่ที่สามารถเพาะปลูกข้าวได้ดี เนื่องจากมีการขุดคลองแบบระบบชลประทาน ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินสองฝั่งคลองที่ขุดใหม่ ทำให้มีการจัดสรรที่ดินและมีการจับจองที่ดินโดยผู้คนจากหัวเมืองต่าง ๆ เกิดการหลังไหลและอพยพของชาวนาจากที่อื่น และเกิดกลุ่มชาวนาใหม่โดยเฉพาะผู้ที่เพิ่งพ้นสภาพจากการเป็นทาสเข้ามาอยู่และถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินบริเวณริมคลองกันมาก

ผู้ต้องการที่ดินของบริษัทมี 2 ประเภท คือ พวกที่ไม่ทำนา และพวกที่ต้องการทำนาประเภทแรกนั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ในกรุงเทพฯ ใกล้ชิดกับรัฐบาล จึงรู้ข่าวคราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินเป็นอย่างดีและมีเงินทุนสูง ทำให้สามารถเลือกซื้อที่ดินที่ดี ๆ ได้ก่อน เป็นพวกที่ต้องการที่นาไว้เพื่อให้คนอื่นเช่าทำนาหรือขายเอากำไรในอนาคต ซึ่งสามารถขายได้ในราคาสูงโดยที่เก็บไว้ไม่นานนัก ส่วนพวกที่ต้องการทำนาเพื่อเลี้ยงชีพอย่างแท้จริง นอกจากจะไม่มีเงินสดที่จะซื้อแล้ว ยังไม่ค่อยได้ทราบข่าวคราวเรื่องการซื้อขายที่ดินอีกด้วย จึงมักจะซื้อได้หลังผู้อื่น และได้ที่นาไม่ค่อยดีนัก คนเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องเช่าคนอื่นทำมากกว่า

การจัดสรรที่ดินของบริษัทประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ในระยะแรกบริษัทจะขายที่ดินแปลงขนาดใหญ่ บริษัทประสบความสำเร็จที่สามารถขายให้แก่ผู้ซื้อที่ดินที่เป็นคนกรุงเทพฯ อันเป็นที่มาของการเกิดเจ้าของที่ดินนอกเขตเช่าในเขตโครงการรังสิต ซึ่งเป็นลักษณะที่ชัดเจนของเขตนี้ที่แตกต่างจากเขตอื่น ๆ ในที่ราบภาคกลาง ชาวนาต้องเช่ามาจากนายทุนชาวกรุงเทพฯ ต่อมาจึงมีการขายที่ดินขนาดเล็กลงให้กับพวกชาวนา การอพยพของพวกชาวนาได้เริ่มขึ้นหลัง

สัญลักษณ์
..... ความยาวของคลองที่ตื้นเขิน

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

แสดง : บริเวณคลองที่ตื้นเขิน
ในปี พ.ศ. 2449

แผนที่ 4.3	%

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณคลองกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

จากเขตคลองแสนแสบและคลองประเวศ เพราะบริเวณดังกล่าวมีการตั้งถิ่นฐานเต็มพื้นที่เดิมแล้ว คนก็เริ่มอพยพเข้ามาในเขตรังสิต โดยเริ่มเข้ามาทางใต้ก่อน ซึ่งได้แก่บริเวณอำเภอลำลูกกา เนื่องจากมีการขุดคลองหกวาสายล่างก่อนในระยะแรก และมีการเชื่อมต่อคลองซอยระหว่างคลองรังสิตกับคลองแสนแสบ แล้วค่อย ๆ กระจายขึ้นไปทางตอนเหนือคือ จะดำเนินไปพร้อม ๆ กับที่คลองของบริษัทได้ขุดเข้าไป หรืออาจจะเข้าไปตั้งถิ่นฐานก่อนหน้านั้นเล็กน้อย ในกรณีที่มีการเข้าไปจับจองดักหน้าคลอง

4.1.1 การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมคลอง เพื่อความสะดวกในการคมนาคม และใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม และเป็นการตั้งถิ่นฐานที่ไม่ถาวร เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินเอง จึงมีการโยกย้ายไปเช่านาที่ใหม่อยู่เสมอเพื่อเพิ่มผลผลิต ภายหลังจากการขุดคลอง การสร้างบ้านเรือนบริเวณริมฝั่งคลองทำได้ง่ายขึ้น แต่เดิมต้องถมดินขึ้นเป็นโคกกลางทุ่งนา ต่อมาคันคลองจึงสามารถจะกั้นน้ำไว้ได้ แต่ส่วนใหญ่บ้านก็ยังกระจายอยู่ห่าง ๆ กัน ในระยะแรกจึงประสบปัญหาโจรผู้ร้ายลอบทำร้ายและลักขโมยอยู่เสมอ ซึ่งรัฐยังไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง

มีประชากรจากหลายส่วนของประเทศ อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณพื้นที่รังสิต ด้วยเหตุผลแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่มองเป็นโอกาสที่เศรษฐกิจกำลังเฟื่องฟู การค้าข้าวกำลังเจริญ และราคาข้าวก็สูงขึ้น คนจึงให้ความสนใจด้วยการเข้าไปลงทุนซื้อที่นาและเข้าไปทำนา เหตุผลอีกประการหนึ่งของการอพยพเข้ามาก็คือ การเลิกระบบไพร่และการเลิกทาส การปฏิรูปทางสังคม การเมืองและการปกครอง ที่สำคัญคือ การเลิกระบบไพร่และการเลิกทาส ซึ่งมีผลให้เกิดมีแรงงานอิสระขึ้นจำนวนมาก คนเหล่านี้จะถูกผลักดันให้ต้องออกไปทำมาหากินเลี้ยงตัวเองในดินแดนใหม่ที่ได้เปิดขึ้น อีกประการหนึ่ง มาจากการที่คนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบคลองชลประทานของบริษัท ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้ทำการเพาะปลูกได้ดีขึ้นกว่าเดิมที่ตนเองคือมีน้ำทำอุตสาหกรรม และยังมีเส้นทางขนส่งอีกด้วย

จากรายงานของไฮเด กล่าวว่า ผู้ที่อพยพเข้ามาในรังสิตส่วนหนึ่ง มาจากแถบชายฝั่งทะเลทางตอนใต้ พวกนี้ทำนาอยู่แต่เดิมแต่ต้องอพยพทิ้งที่นาเดิม ซึ่งดินและน้ำได้เค็มขึ้นจนไม่อาจเพาะปลูกได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการขุดคลองบริเวณริมฝั่งทะเลเพื่อเข้าไปตัดดินและจาก เมื่อนานเข้าคลองเหล่านี้จะขยายกว้างออก ทำให้น้ำเค็มไหลเข้าคลอง และทำให้น้ำเสียหาย ขณะเดียวกัน การที่ป่าริมทะเลถูกตัดทำลาย ก็พิจารณาได้ว่า เป็นเหตุให้น้ำเค็มไหลเข้ามาได้ง่ายด้วย ซึ่งบริเวณที่ประสบกับปัญหานี้จะได้แก่ นาแถบเมืองฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ นาคคลองประเวศบุรีรัมย์ และคลองนิคมยาตรา รวมถึงนาแขวงกรุงเทพฯและนนทบุรี นอกจากนี้ก็มีชาวนาจากที่

อื่น ๆ อีกที่อพยพเข้ามา เช่น จากมีนบุรี อยุธยา นครนายก นอกจากนั้นก็ยังมีพวกลาว จากหัวเมืองมณฑลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งที่มาจับจ้างทำนาเฉพาะฤดูกาล และที่ มาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นการถาวร ก็มีสาเหตุมาจากที่ทำนาเดิมมีน้ำท่าไม่สมบูรณ์ และทำนาไม่ได้ผล เป็นสำคัญ

เมื่อมีประชากรอพยพเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ทูงรังสิตได้รับการสถาปนาเป็นเมืองรัตนบุรี ในปี พ.ศ. 2445 แบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ คืออำเภอรัตนบุรี ลำลูกกา คลองหลวง และหนองเสือ มีการสร้างที่ทำการอำเภอลำลูกกาในปี พ.ศ. 2447 โดยมีหลวงเกษตรสีมา รักรักษ์เป็นนายอำเภอ ซึ่งมีบทบาทเป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการส่งออกที่สำคัญของประเทศในช่วง เวลานั้น

แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้จะมีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา ต่อมามีการขุดคลอง จึงเป็นเหมือนทาง ระบายน้ำ มีผลทำให้พื้นที่กลายเป็นพื้นที่แห้งขึ้นและได้กลายเป็นพื้นที่ปลูกข้าวในเวลาต่อมา การปลูกข้าวในพื้นที่ทูงรังสิตในระยะแรกนี้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก คลองที่ขุดไม่ สามารถจะส่งน้ำให้แก่ที่นาได้ตามต้องการ และเป็นผลที่ทำให้นาได้รับความเสียหาย การทำนา ไม่ได้ผลเกือบทุกปี สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาดินเปรี้ยว ทำให้มีชาวนาอพยพไป จากทูงรังสิตเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะในระยะแรกนั้นบริษัทไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์จากการชล ประทานมากนัก มุ่งหวังเพื่อทำกำไรจากการค้าที่ดิน รัฐบาลจึงต้องปรับปรุงระบบการชลประทาน หลังจากที่ได้โอนสัมปทานกลับมาเป็นของรัฐ มีการก่อสร้างโครงการชลประทานป่าสักขึ้น ในปี พ.ศ. 2458 เพื่อช่วยจัดหาน้ำให้แก่โครงการรังสิต ซึ่งช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำ การตื่นเงิน ของคลอง และมีส่วนช่วยให้ดินเปรี้ยวน้อยลง เพราะน้ำในแม่น้ำป่าสักมีความเป็นด่างมากกว่า แม่น้ำเจ้าพระยา เหตุที่เป็นต่างมากกว่า เนื่องจากไหลผ่านภูเขาหินปูนในจังหวัดสระบุรี สภาพ ดินในพื้นที่ทูงรังสิต จึงได้รับการแก้ปัญหาให้มีดินความเปรี้ยวน้อยลง ชาวนาจึงกลับมาทำนาใน พื้นที่เดิม

4.1.2 บทบาทชุมชน

เป็นชุมชนชนบทเกษตรกรรม เป็นชุมชนที่ไม่เป็นบ้านและครอบครัวเต็มรูป ตั้งถิ่นฐาน อยู่ห่าง ๆ กันสองฝั่งคลอง ยังไม่มีการพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่ชัดเจน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำ การเพาะปลูกโดยการเช่าที่นา ทำให้ไม่ได้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงไม่มีการพัฒนาที่อยู่อาศัย ของตน ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านมีน้อย เนื่องจากยังอยู่ห่างไกลกัน ชุมชนที่รวมกลุ่มกันส่วน ใหญ่อยู่บริเวณคลองซอยที่ 6 และ 7 และบริเวณที่ว่าการอำเภอลำลูกกา ริมคลองหกวาสายล่าง จะเป็นชุมชนลำลูกกา ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งแต่เริ่มขุดคลอง

4.1.3 การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในพื้นที่จะเป็นที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะกระจุกกระจายอยู่บริเวณริมฝั่งคลองซอยที่ขุดแยกมาจากตัวคลองหลัก และใช้ทำเกษตรกรรม ทำนาข้าว ลักษณะชุมชนจะเป็นชุมชนที่ไม่เป็นบ้านและครอบครัวเต็มรูปแบบ เป็นชุมชนชนบท บริเวณที่มีการกระจุกตัวกันมากจะอยู่บริเวณคลองซอยที่ 6 และ 7 ต่อเนื่องกับธัญบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนและศูนย์กลางพาณิชยกรรม คือ บริเวณปากคลองเจ็ด เป็นที่ตั้งของโรงสีข้าว ตลาด ร้านขายของชำของชาวจีน ป่อนการพนัน เป็นต้น เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของประชากรยังคงเป็นแบบชั่วคราว ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีไม่มาก กิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกันจึงไม่มีสังเกตได้จากวัดเก่าแก่ไม่ใช่วัดที่ชาวบ้านสร้างขึ้นแต่เป็นวัดที่เจ้านายและขุนนางในกรุงเทพฯมาสร้างให้เพื่อเป็นการทำบุญกุศล

การคมนาคมติดต่อกันระหว่างบ้านต่อบ้าน หรือระหว่างเมืองต่อเมืองก็ต้องอาศัยเรือแจวเรือพายใช้เวลาเป็นวันหรือแรมเดือนแรมปี เวลาติดต่อดำขายหรือราชการ จะใช้เรือแจวเรือพายเป็นพาหนะ ก็ต้องถ่อเรือลัดเลาะไปตามลำบึง บึงที่ใช้เป็นเส้นทางติดต่อราชการและไปมาค้าขายที่สำคัญ คือ บึงทะเลสาบ บึงนี้เริ่มต้นจากแม่น้ำเจ้าพระยาตรงวัดเทียนถวายเป็นหนองปลาสิบ ตรงไปทางทิศตะวันออก เข้าคลองยายไผ่ผ่านตำบลหลักหก ทำวัดรังสิตทิศใต้ ตรงสะพานรถไฟ ผ่านเมืองเอก วิทยาลัยรังสิต โรงเรียนสายปัญญารังสิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเกษตรปทุมธานี ทะลุดถนนพหลโยธินตรงสะพานสอง กรุงเทพฯเมืองใหม่ เข้าคลองสวนผ่านโรงเรียนธัญบุรี ตรงไปคลองสองเรื่อยขึ้นไปจนถึงตำบลบึงน้ำรักษ์ เข้าเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ประชาชนที่อยู่ทางแถบดอนเมืองจะไปจังหวัดนครนายก จะต้องถ่อเรือผ่านลาดเป็นเข้าตำบลคูตไปเชื่อมกับบึงทะเลสาบ แล้วก็ไปตามบึงทะเลสาบต่อไป

การเดินทางระหว่างจังหวัดนั้น จะใช้รถไฟเป็นหลักในการเดินทาง เนื่องจากช่วงเวลานี้ได้มีการพัฒนากิจการรถไฟเพื่อใช้ในการเดินทางติดต่อระหว่างกัน ประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการเดินทางจะต้องเดินเท้า หรือพายเรือมาจอด แล้วจึงโดยสารรถไฟอีกต่อหนึ่ง แม้ว่าในอำเภอลำลูกกาจะไม่มีสถานีจอดรถไฟ แต่ประชาชนสามารถขึ้นได้ที่บริเวณสถานีรังสิต การโดยสารรถไฟในระยะแรกที่เปิดให้บริการนั้น จะเป็นเส้นทางระหว่างกรุงเทพฯ - นครราชสีมา ส่วนการเดินทางทางรถยนต์นั้น ยังไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากรถยนต์มีราคาแพง และบางพื้นที่ก็ยังไม่มีการตัดผ่าน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอลำลูกกา ในช่วงนี้มีความสัมพันธ์กับเส้นทางการสัญจรทางน้ำอย่างใกล้ชิด นั่นคือ ตัวชุมชนจะตั้งอยู่เป็นแนวยาวขนานไปกับคลองซอยต่าง ๆ

(Canal Linear Settlement) ทั้งนี้เพื่ออาศัยประโยชน์จากคลองได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเรื่องการคมนาคมขนส่ง การใช้ประโยชน์ที่ดินต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นบริเวณริมฝั่งคลอง ในระยะนี้เรือจึงเป็นพาหนะที่มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการคมนาคมขนส่งของประชาชน

4.1.4 สรุป

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่พัฒนาพื้นที่แถบนี้ใหม่ ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานของประชากรยังมีไม่มากตั้งถิ่นฐานอยู่ห่าง ๆ กัน กระจายไปตามริมคลองซอยต่าง ๆ การบริการขั้นพื้นฐานยังไม่มี พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นหลัก โดยมีบทบาทเป็นชุมชนเกษตรกรรม เพาะปลูกข้าวเป็นหลัก พื้นที่โดยรอบยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม การเดินทางไประหว่างกันจะเป็นทางเรือ คลองจึงมีบทบาทสำคัญทั้งเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค และเส้นทางคมนาคม

4.2 ช่วงที่ 2 เกษตรกรรม (พ.ศ. 2475 – 2516)

ในช่วงนี้เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เศรษฐกิจของโลกตกต่ำ ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารปกครองใหม่ ในปี พ.ศ. 2475 เมืองธัญบุรีได้ถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี อำเภอลำลูกกาจึงเปลี่ยนไปขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี

ในระยะที่ผ่านมากการขยายตัวของพื้นที่ยังคงมีไม่มากนัก ยังคงเป็นสังคมชนบทเกษตรกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ โดยขยายตัวไปตามคลองต่าง ๆ ที่มีความสำคัญในแง่เกษตรกรรมและการคมนาคมขนส่ง ในระยะนี้เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ กล่าวคือ เกิดการพัฒนาการคมนาคมทางบก โดยเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ที่เน้นการสร้างความเร็วเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีการสร้างถนนพหลโยธินและถนนวิภาวดีรังสิตขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางสู่ภาคต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมการเดินทางระหว่างจังหวัดนั้น จะใช้การคมนาคมทางรถไฟเป็นหลัก เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทาง จากทางรถไฟไปสู่การเดินทางทางรถยนต์มากขึ้น

ต่อมารัฐบาลได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรม ได้เริ่มมีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานครในย่านรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากคือ บริเวณถนนพหลโยธิน ที่มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและราคาที่ดินใน

บริเวณพื้นที่แถบรังสิตมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากชุมชนชนบทไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น

4.2.1. ด้านกายภาพ

1) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะอยู่บริเวณริมคลองต่าง ๆ เช่นเดิม เป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของคลองซอยต่าง ๆ ในบริเวณคลองซอยยังไม่มีอาคารระจุกตัวกันมากนัก ลักษณะของที่อยู่อาศัยยังคงเป็นบ้านเดี่ยวที่มีการจัดสร้างเองกระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรมกว้างใหญ่ ชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบทอยู่ร่วมกัน โดยเป็นชุมชนชาวนาและชาวสวนเป็นหลัก ในชุมชนจะมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชน มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปริมคลองต่าง ๆ มีมัสยิดบริเวณคลอง 8-9 มีโบสถ์คริสต์บริเวณคลอง 7 และ 12 พื้นที่ที่มีความหลากหลายในการนับถือศาสนา สืบเนื่องมาจากการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของคนหลายกลุ่มตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ซึ่งนับถือศาสนาแตกต่างกัน ในขณะที่พื้นที่มีการตั้งถิ่นฐานในลักษณะชุมชนเมืองบริเวณตำบลคูคต บริเวณถนนพหลโยธิน

บริเวณย่านการค้าของชุมชนตั้งอยู่บริเวณริมคลองซอยที่ 6-7 ต่อเนื่องมาจากทางด้านใต้ของอำเภอธัญบุรี และบริเวณที่ว่าการอำเภอลำลูกกา

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมได้เกิดขึ้น เมื่อมีการพัฒนาระบบถนน การคมนาคมทางรถยนต์มีความสะดวกมากขึ้น แต่ยังไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากถนนยังตัดไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ การคมนาคมทางน้ำมีความสะดวกมากกว่า

2) บทบาทชุมชน

ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนชนบท เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานที่ถาวรมากขึ้น เริ่มคิดที่จะบำรุงรักษาดิน เนื่องจากชาวนาบางส่วนได้เป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่เป็นเพียงส่วนน้อย ลักษณะการประกอบอาชีพเริ่มมีทางเลือกมากขึ้น จากชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็มีทางเลือกด้านอาชีพของสมาชิกในครอบครัวเกษตรกรรมดั้งเดิม มาเป็นการขายแรงงาน รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง แต่ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

-สหภาพล่ำลูกกา เป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังมีชุมชนอื่น ๆ ถึงแม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ศึกษา แต่ก็มีบริเวณใกล้เคียงกัน จึงนำมากล่าวในที่นี้ด้วย ได้แก่

-สุขาภิบาลธัญบุรี เป็นชุมชนเก่าที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเกษตร

-สุขาภิบาลประชาธิปไตย มีพื้นที่ 20.8 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนเก่าแก่ เป็นย่านการค้าและบริการที่สำคัญ เป็นชุมทางการคมนาคม ซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางน้ำ ทางรถยนต์เป็นจุดเชื่อมของถนนพหลโยธิน รังสิต-นครนายก และบางพูน-รังสิต ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญของจังหวัด ในพื้นที่มีศูนย์รถประจำทางหลายสายด้วยกัน มีสถานีรถไฟรังสิต เป็นสถานีหลัก สำหรับการเดินทางทางน้ำมีคลองรังสิตประยูรศักดิ์ผ่านกลางชุมชนจากฝั่งตะวันออกถึงตะวันตก พื้นที่นี้สามารถติดต่อกับตัวเมืองปทุมธานีโดยผ่านประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ออกไป แม่น้ำเจ้าพระยาได้

-สุขาภิบาลคลองหลวง ชุมชนนี้ตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2516 แต่เดิมมีบทบาทด้านเป็นศูนย์กลางเกษตรกรรม ในบริเวณตอนใต้ของพื้นที่ติดกับสุขาภิบาลธัญบุรี มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ขยายตัวออกมาจากกรุงเทพมหานครตั้งอยู่ ซึ่งเป็นโรงงานขนาดใหญ่ ใช้แรงงานสูงขึ้น

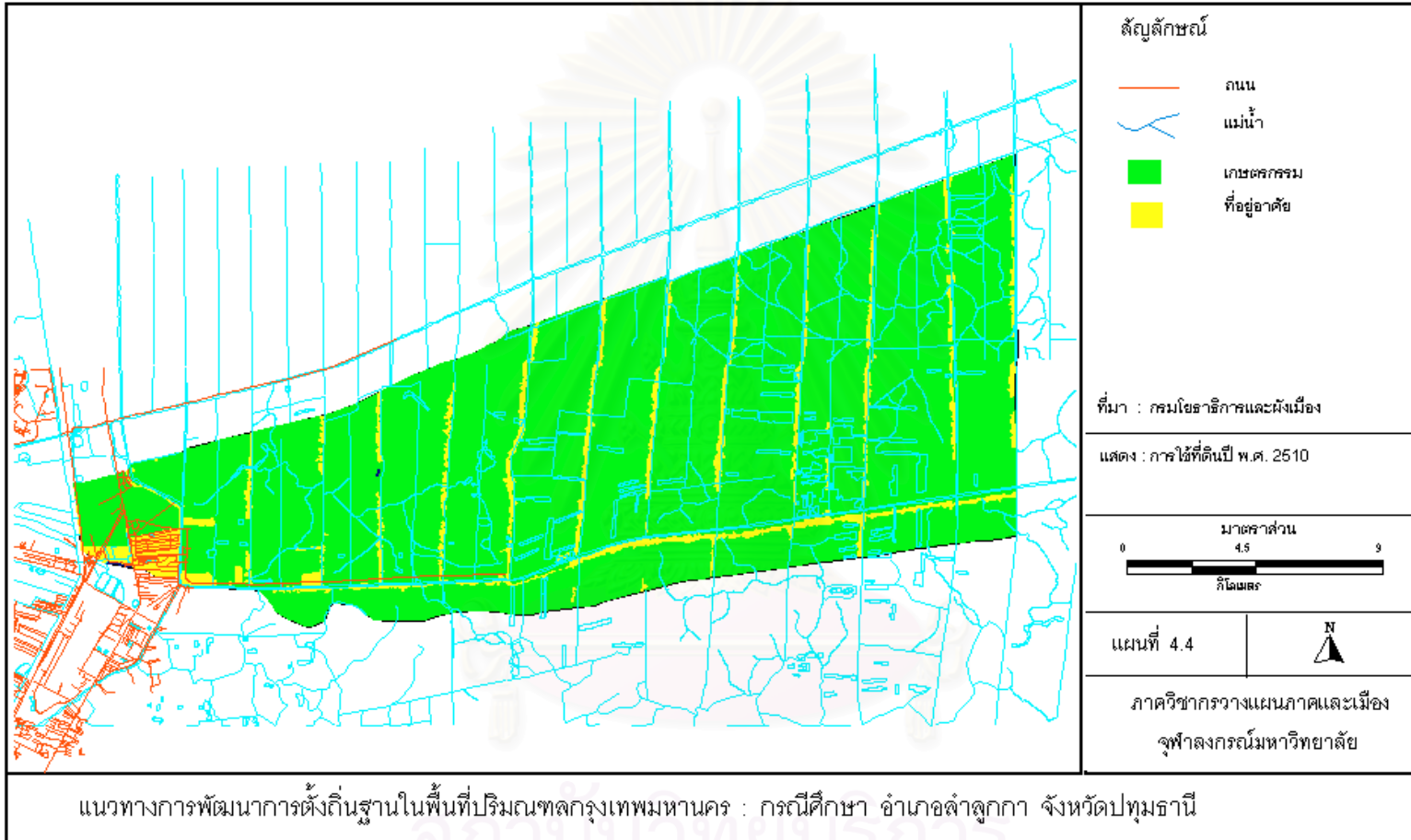
3) การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอยู่มาก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ปลูกข้าว แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2495 เกษตรกรเริ่มมีการแบ่งพื้นที่เพื่อปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เป็นพืชไร่หรือพืชสวน ได้แก่ แตงโม กัญหหอม ส้ม และมันเทศ โดยอาศัยคลองซอยต่าง ๆ เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร เป็นเส้นทางคมนาคม และเป็นทางระบายน้ำในช่วงฤดูฝน มีการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมเพิ่มขึ้นในตำบลคูคต บริเวณตลาดสี่มุมเมือง

ตาราง 4.1 แสดงสัดส่วนการใช้ที่ดินแต่ละประเภท ปี 2510

การใช้ที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)
นา	175,256	91.57
พื้นที่เมือง	13,364	6.98
ที่ว่างและอื่น ๆ	2,777	1.45
รวม	191,397	100.00

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2510

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยกระจายตามแนวคลองต่าง ๆ ซึ่งในช่วงนี้ยังคงมีการใช้การคมนาคมทางน้ำอยู่เพราะมีความสะดวก ลักษณะของที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านเดี่ยวที่มีการจัดสร้างกระจายอยู่ทั่วไป แหล่งพาณิชยกรรมจะอยู่บริเวณจุดตัดระหว่างถนนพหลโยธินและวิภาวดีรังสิต และเป็นร้านค้าปลีกกระจายอยู่ตามคลองซอยต่าง ๆ โดยพื้นที่เมืองมีทั้งหมดประมาณ 13,364 ไร่ คิดเป็นสัดส่วน 6.98% ของพื้นที่ทั้งหมด ที่นา 175,256 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 91.57 และเป็นพื้นที่ว่างและอื่น ๆ 2,777 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.45

ในปี พ.ศ. 2510 การใช้ที่ดินยังไม่หนาแน่นมากนัก บริเวณที่มีการกระจุกตัวอยู่มาก คือ ตำบลคูคต ทิศทางการขยายตัวของพื้นที่เมืองมีถนนเป็นหลัก โดยกระจายตัวตามแนวถนนพหลโยธิน

4.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอลำลูกกาในช่วงนี้ยังคงมีภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ ยังคงเพาะปลูกข้าวเป็นสำคัญ ในขณะที่พื้นที่เริ่มได้รับอิทธิพลจากภาคอุตสาหกรรมที่เข้ามารวมตัวในบริเวณพื้นที่รังสิต ทำให้พื้นที่อำเภอลำลูกกาบางส่วนมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ตามแนวถนนพหลโยธิน และถนนลำลูกกา แต่เป็นโรงงานขนาดเล็กถึงขนาดกลาง

4.2.3 ด้านสังคม

1) โครงสร้างพื้นฐาน

ระบบสาธารณูปโภคของพื้นที่ ยังคงต้องพึ่งพาการบริการจากกรุงเทพมหานครอยู่มาก ในด้านการบริการไฟฟ้าอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้านครหลวง ซึ่งในพื้นที่มีไฟฟ้าใช้ในบางบริเวณ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้กับถนน ได้แก่ บริเวณตำบลคูคต ส่วนบริเวณคลองต่าง ๆ ที่เป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลเข้าไปยังคงไม่มีไฟฟ้าใช้

การประปาขึ้นกับการประปานครหลวง โดยยังไม่มีการให้บริการในพื้นที่ศึกษา ใช้น้ำอุปโภคบริโภคจากแหล่งน้ำ ได้แก่ คลอง ตลอดจนการขุดเจาะน้ำบาดาล

ในด้านการคมนาคม ถนนสายหลักของพื้นที่ศึกษาคือ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต มีลักษณะเป็น 4 ช่องจราจร และถนนลำลูกกาเป็นถนนที่ทำหน้าที่กระจายการจราจรไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในขณะที่ถนนสายอื่น ๆ ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ที่มักมีปัญหาในช่วงฤดูฝน การคมนาคมในช่วงนี้จะเดินทางโดยอาศัยเรือ บริเวณที่ใกล้เส้นทางคมนาคมทางบก จะเดินทาง

โดยการเดินเท้าหรือรถยนต์ เหตุที่ยังคงใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ เนื่องจากการคมนาคมทางบก ยังไม่มีความสะดวกมากนัก โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล การเดินทางโดยเรือมีความสะดวกสบายกว่า

สำหรับการขนส่งมวลชนในช่วงนี้ มีรถไฟ โดยมีสถานีรังสิตเป็นสถานีหลัก แต่ความนิยมมีน้อย เนื่องจากการเข้าถึงสถานีทำได้ยากเพราะไม่มีถนนติดต่อกัน ส่วนการโดยสารประจำทางอื่น ๆ ยังคงมีน้อยมาก

4.2.4 โครงการ

ในช่วงเวลานี้มีโครงการที่สำคัญเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน มีการขยายตัวออกจากกรุงเทพมหานครสู่จังหวัดปทุมธานีที่อยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร โดยมีโครงการที่สำคัญได้แก่

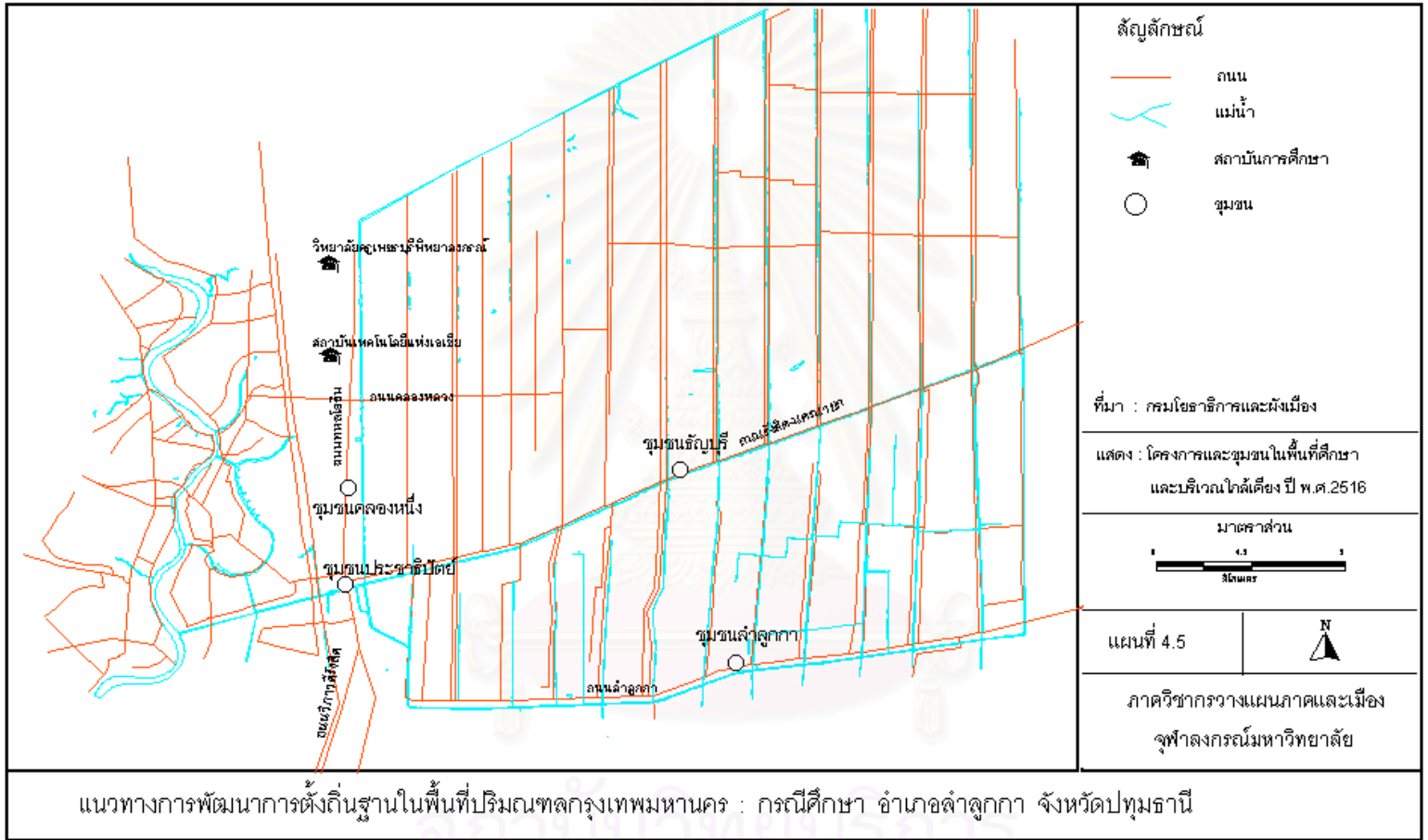
1) วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์

ในปี พ.ศ. 2515 วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ได้ย้ายจากพญาไท กรุงเทพฯ ไปอยู่ตำบลคลองหนึ่งใกล้ประตูน้ำพระอินทร์ มีเนื้อที่ประมาณ 294 ไร่ เปิดสอนในวิชาสี่พครุ ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูให้สามารถเปิดสอนในวิชาสาขาอื่นที่ไม่ใช่ครูได้ถึงระดับปริญญาตรี และปรับปรุงระบบบริหารของวิทยาลัยให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ดียิ่งขึ้น

2) สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT)

สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียเป็นสถาบันศึกษาระหว่างประเทศ เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาที่มีการบริหารงานอย่างเป็นเอกเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองหนึ่ง ในอำเภอคลองหลวง มีเนื้อที่ประมาณ 1,100 ไร่ สถาบันแห่งนี้ย้ายและเปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2516

การย้ายสถาบันการศึกษาออกจากกรุงเทพมหานคร ไปสู่พื้นที่ทางตอนเหนือในอาณาเขตจังหวัดปทุมธานีนี้ ส่งผลให้มีการขยายตัวของประชากรที่มาเข้ามารับการศึกษาก่อให้เกิดการเดินทางจากกรุงเทพมหานครออกมาสู่พื้นที่ดังกล่าว รวมทั้งเกิดการขยายตัวของธุรกิจการค้าที่เกิดขึ้นรองรับความต้องการของประชากรที่จะเข้าสู่พื้นที่มากขึ้น พื้นที่ศึกษาในฐานะที่มีเส้นทางผ่านไปสู่อสถานศึกษานั้น จึงได้รับอานิพผลจากการที่มีการขยายตัวตามไปด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.5 สรุป

ลักษณะพื้นที่ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2475-2516 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานยังคงอยู่บริเวณริมคลองหกวาสายล่าง และคลองซอยต่าง ๆ ในขณะเดียวกันจากการพัฒนาระบบถนน ทำให้เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมเส้นทางการคมนาคมบ้าง แต่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธินที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก การเดินทางส่วนใหญ่ใช้การคมนาคมทางน้ำ แม้ว่าจะมีเส้นทางรถยนต์และรถไฟแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากการเข้าถึงไม่สะดวกเท่ากับการคมนาคมทางน้ำ ในช่วงนี้มีภาคเกษตรกรรมมีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ ชุมชนยังคงเป็นสังคมชนบทเกษตรกรรม แม้ว่าในช่วงเวลานี้จะมีการขยายตัวของเมืองจากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่จังหวัดปริมณฑล โดยเฉพาะทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร แต่พื้นที่ศึกษาไม่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวดังกล่าวมากนัก ถึงแม้ว่าจะมีโครงการด้านการศึกษาของรัฐเข้ามาในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วภาคอุตสาหกรรมที่เริ่มมีการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่ทางตอนเหนือบริเวณรังสิตเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่เป็นชุมชน เช่น บริเวณชุมชนประชาธิปไตยมากกว่า

4.3 ช่วงที่ 3 ช่วงอุตสาหกรรม (พ.ศ. 2517-2530)

เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยได้เปิดทำการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นอย่างมากเพื่อส่งเป็นสินค้าออกไปต่างประเทศ ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งเน้นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค เพื่อลดความแออัดในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 แต่ยังอยู่ในขั้นเตรียมการ แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ได้ดำเนินการต่อเนื่องมา มีการกระจายกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่จังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะจังหวัดปริมณฑล ในพื้นที่ด้านเหนือของกรุงเทพมหานครนั้น จังหวัดปทุมธานีได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวดังกล่าวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม ที่ส่งผลให้จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีภาคการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมเป็นหลัก เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างมาก โดยเฉพาะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มนิคมอุตสาหกรรมทางด้านเหนือของจังหวัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นอย่างมาก ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น เกิดกิจกรรมการใช้ที่ดินที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

4.3.1 ด้านกายภาพ

1) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

จากอิทธิพลของนโยบายรัฐบาลที่ต้องการกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาคเพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียงมีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เกิดแหล่งงานที่สามารถรองรับแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ จึงมีมากขึ้นตามไปด้วย มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยจากกรุงเทพมหานคร โดยในระยะแรกเป็นการขยายตัวออกจากพื้นที่ชั้นในสู่พื้นที่ชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร และขยายต่อไปยังจังหวัดปริมณฑล

การขยายตัวทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานครนั้น จะเป็นการขยายตัวตามแนวถนนพหลโยธิน บริเวณที่มีการขยายตัวอย่างมาก คือ บริเวณตลาดสะพานใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาในรูปแบบของบ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ต่อมาจึงมีการลงทุนด้านพาณิชย์กรรม มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ เช่น โรบินสัน (ปัจจุบันเปลี่ยนกิจการเป็นบิ๊กซี) และมีการปรับปรุงตลาดสะพานใหม่ครั้งใหญ่ ขยายขนาดเพิ่มพื้นที่การให้บริการเพื่อรองรับความต้องการของประชากร รวมทั้งมีการสร้างโรงพยาบาลภูมิพล ต่อเนื่องไปจากบริเวณตลาดสะพานใหม่ มีหน่วยงานของราชการกระจายตัวตามแนวถนนพหลโยธิน ต่อเนื่องไปจนถึงพื้นที่ศึกษา และเริ่มมีการขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ศึกษา บริเวณถนนลำลูกกาช่วงต้น ซึ่งเป็นลักษณะของบ้านจัดสรรเป็นหลัก

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ศึกษาในช่วงเวลานี้ มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ การตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม จะเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว อยู่บริเวณริมคลองหกวา และคลองซอยต่าง ๆ ลักษณะอาคารที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านเดี่ยวที่สร้างขึ้นเอง กระจายไปตลอดแนวคลอง ซึ่งเป็นสังคมชนบทเกษตรกรรม และการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบใหม่ ที่เป็นการขยายตัวของตามแนวเส้นทางคมนาคมสายหลัก โดยเฉพาะถนนพหลโยธิน มีการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยมากขึ้น ในลักษณะที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมเมืองมากขึ้น

บริเวณย่านการค้าที่สำคัญ ได้แก่ บริเวณตลาดสี่มุมเมือง ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน มีร้านค้าพาณิชย์เกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลานี้ ซึ่งถือได้ว่าบริเวณตลาดสี่มุมเมืองเป็นบริเวณที่เป็นย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี

2) บทบาทชุมชน

เนื่องจากในช่วงเวลานี้มีการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่ปริมณฑลมากขึ้น มีการกระจายกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่พื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียง ทำให้บทบาทของชุมชนในพื้นที่ศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น โดยมีทั้งชุมชนที่มีลักษณะของการเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง และชุมชนที่ยังคงเป็นสังคมชนบทแบบดั้งเดิม เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมไปสู่การเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก เนื่องจากได้รับผลตอบแทนที่ดีกว่า มีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพน้อยกว่า ชุมชนสำคัญ ได้แก่

- สุขาภิบาลคูคต พื้นที่ด้านใต้ของชุมชนติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และด้านเหนือติดต่อกับสุขาภิบาลประชาธิปไตย เป็นสุขาภิบาลที่ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526 มีพื้นที่ 12.475 ไร่ เป็นชุมชนที่มีบทบาทด้านที่อยู่อาศัย สามารถติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก โดยถนนพหลโยธิน และถนนวิภาวดีรังสิต และมีบทบาทด้านการค้า เนื่องจากมีตลาดสี่มุมเมือง
- สุขาภิบาลลำลูกกา เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรกรรม และเริ่มมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยในปลายช่วงนี้เพิ่มขึ้นเช่นกัน
- สุขาภิบาลประชาธิปไตย ยังคงมีบทบาทด้านการค้าและบริการ โดยมีตลาดรังสิตเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากโครงสร้างการคมนาคมทำให้ชุมชนนี้มีลักษณะเป็นจุดเปลี่ยนการเดินทางของประชากรและการขนถ่ายสินค้า นอกจากนี้พื้นที่ยังมีการกระจายของโรงงานอุตสาหกรรมทั่วพื้นที่ แต่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการขยายตัวของบ้านจัดสรรมากขึ้น
- สุขาภิบาลคลองหลวง มีบทบาทด้านอุตสาหกรรม มีนิคมอุตสาหกรรมนวนครที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของชุมชน ซึ่งเป็นที่รวมโรงงานอุตสาหกรรม และมีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพร้อม
- สุขาภิบาลธัญบุรี มีบทบาทด้านเกษตรกรรม เริ่มมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้น เพราะมีการปรับปรุงถนนรังสิต - นครนายก ให้ดีขึ้น ทำให้มีความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่

3) การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2530 ของพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ถนนมีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมการใช้ที่ดินต่าง ๆ เกาะตัวอยู่ตามแนวยาวของถนนอย่างชัดเจน การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมี 15,939 ไร่ คิดเป็นสัดส่วน 8.33 % ของพื้นที่ทั้งหมด

การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ได้มีการขยายตัวอย่างมากในบริเวณตลาดสี่มุมเมือง ต.คูคต ริมถนนพหลโยธิน มีพื้นที่ประมาณ 817 ไร่ คิดเป็น 0.43 %

การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ได้ขยายตัวจากเดิม ในบริเวณสองฟากถนนพหลโยธิน โรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นขนาดกลางถึงขนาดเล็ก กระจายอยู่ทั่วไปในถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา มีพื้นที่ประมาณ 44 ไร่ คิดเป็น 0.22 %

การใช้ที่ดินเกษตรกรรม มีการลดลงของการใช้ที่ดินประเภทนี้ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ แล้ว ยังคงมีสัดส่วนมากอยู่ เป็นพื้นที่ประมาณ 170,012 ไร่ คิดเป็น 88.83% ของพื้นที่ทั้งหมด

การใช้ที่ดินประเภทคลอง มีคลองที่ขุดในสมัยรัชกาลที่ 5 กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ 2,777 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ 1.45 %

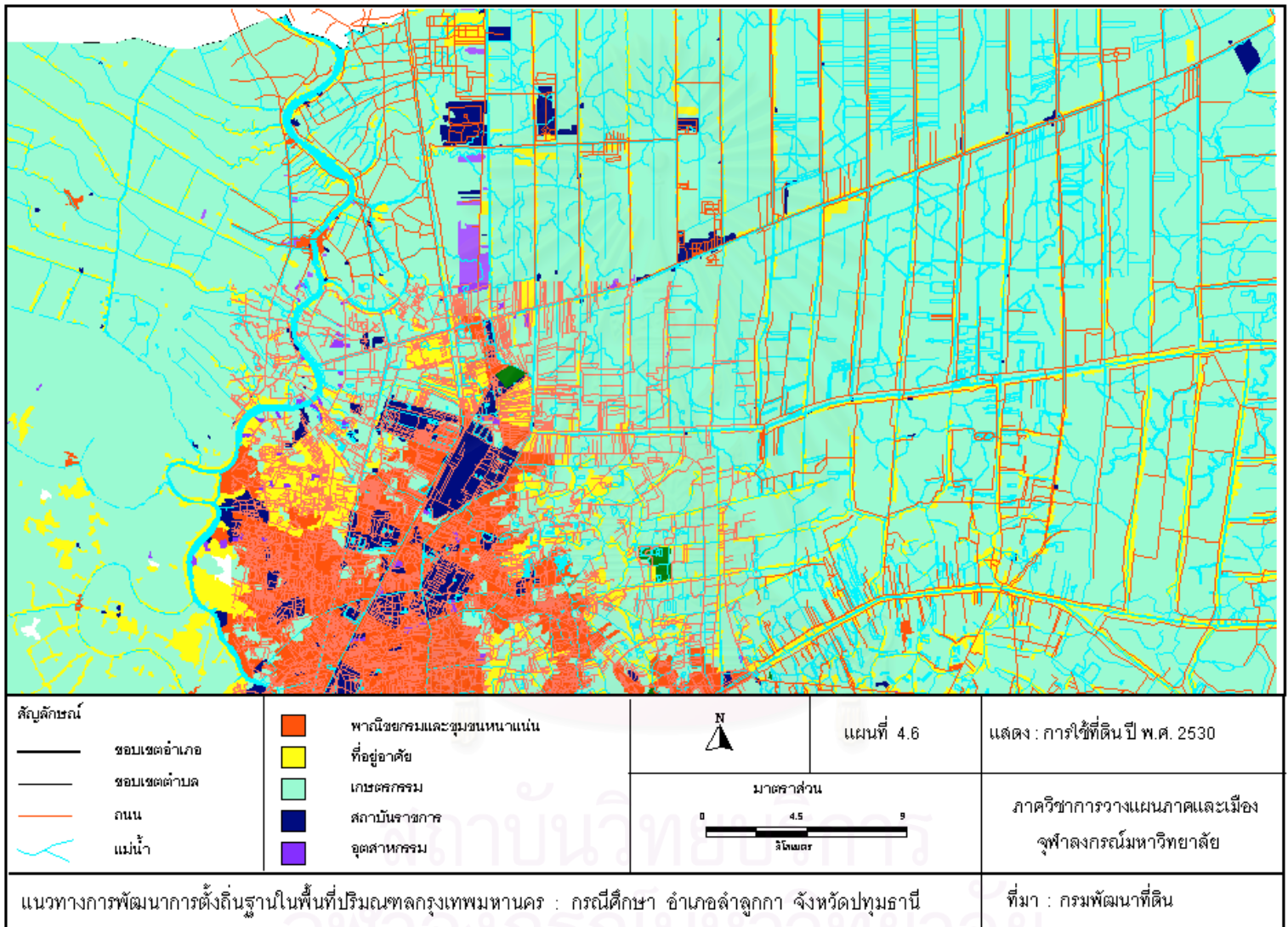
การใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถนน ซอย ที่มีทั้งการสร้างใหม่และการปรับปรุงให้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่มีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่มากขึ้น โดยมีทิศทางการขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักคือถนนพหลโยธิน วิภาวดีรังสิต และกระจายสู่ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ซึ่งเป็นพื้นที่ตอนในมากขึ้น

ตารางที่ 4.2 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาปี พ.ศ. 2530

การใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2530	
	ไร่	%
ตัวเมืองและพาณิชยกรรม	817	0.43
ที่อยู่อาศัย	15,939	8.33
ราชการ	1,808	0.94
อุตสาหกรรม	44	0.02
คลอง	2,777	1.45
เกษตรกรรม	170,012	88.83
รวม	191,397	100.00

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

4.3.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างมาก ทั้งด้านพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม การขยายตัวทางเศรษฐกิจ สืบเนื่องมาจากแรงกระตุ้นของนโยบายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ที่จะลดการขยายตัวของกรุงเทพมหานครโดยการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ชานเมือง ประกอบกับความเหมาะสมในด้านที่ตั้งและความสะดวกของการคมนาคมเป็นสำคัญ

ด้านพาณิชย์กรรมนั้น มีตลาดสี่มุมเมืองเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลคูคต เป็นตลาดกลางขายส่งผักและผลไม้ และมีห้องเย็นสำหรับเก็บผลไม้ด้วย เริ่มมีการขยายตัวของร้านค้าพาณิชย์มากขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยจากกรุงเทพมหานครที่ออกไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะบริเวณถนนพหลโยธินที่มีศูนย์การค้าดอนเมืองพัฒนา และตลาดสี่มุมเมืองตั้งอยู่ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ไม่ไกลจากแหล่งงานอุตสาหกรรมในอำเภอใกล้เคียงมากนัก ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่มีการขยายตัวในการทำงานเกี่ยวกับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย

ด้านอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณริมถนนพหลโยธินมากขึ้น ซึ่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมส่งผลให้มีการอพยพเข้าของแรงงาน

4.3.3 ด้านสังคม

1) การคมนาคม

ระบบโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2530 นั้น ยังคงมีถนนพหลโยธินเป็นถนนสายหลักที่เป็นเส้นทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ และมีถนนรังสิต - นครนายก ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา และรังสิต-บางพูน-ปทุมธานี เป็นถนนที่ทำหน้าที่กระจายการจราจรไปยังพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง ถนนเลียบคลองยังคงเป็นถนนลูกรังที่มักมีปัญหาในช่วงฤดูฝน

เนื่องจากถนนพหลโยธินเป็นถนนที่มีการเข้าถึงสะดวกจึงมีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 2 ข้างถนน ทำให้การจราจรบนถนนพหลโยธินคับคั่งมากขึ้น เนื่องจากต้องรองรับปริมาณจราจรระหว่างเมืองที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการจราจรติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วน โดยเฉพาะบริเวณจุดเชื่อมต่อระหว่างถนนพหลโยธินและถนนวิภาวดีรังสิต

การขนส่งมวลชนในพื้นที่มีรถโดยสารประจำทางในจังหวัดที่เดินทางระหว่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง และรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร ที่มี

บริการในพื้นที่ตำบลคูคต ผ่านไปจนถึงสิ้นสุดที่บริเวณตลาดรังสิต และมีการขยายเส้นทางเดินรถไปจนถึงบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต สำหรับรถไฟนั้น ไม่ค่อยได้รับความนิยม เนื่องจากสถานีรถไฟไม่มีทางรถยนต์เข้าถึง

2) ไฟฟ้า

การไฟฟ้าของพื้นที่ศึกษายังคงใช้บริการของการไฟฟ้านครหลวงที่ให้บริการในพื้นที่ตำบลคูคต เพียงตำบลเดียวในอำเภอลำลูกกา พื้นที่นอกนั้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้ใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัย ธุรกิจต่าง ๆ และสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยไฟฟ้ามีบริการทั่วทุกพื้นที่ แต่พื้นที่ตามคลองซอยต่าง ๆ หรือห่างไกลถนนเข้าไปบางแห่งยังคงไม่มีไฟฟ้าใช้

3) ประปา

การบริการประปา อยู่ในความรับผิดชอบของการประปานครหลวง และการประปาส่วนภูมิภาค แต่พื้นที่ศึกษายังไม่มีบริการน้ำประปา การใช้น้ำจะใช้น้ำจากคลองในการอุปโภคบริโภค สำหรับโรงงานอุตสาหกรรม บ้านจัดสรรจะใช้น้ำจากการขุดบ่อน้ำบาดาล

4.3.4 ด้านประชากร

ในพื้นที่อำเภอลำลูกกา ประกอบด้วย 7 ตำบล ในปี พ.ศ. 2530 อำเภอลำลูกกา มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 73,158 คน ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ ตำบลคูคต 24,924 รองลงมาได้แก่ ตำบลลำลูกกา 10,925 คน และตำบลลำไทร 10,859 คน (ตาราง 4.3) ซึ่งทั้งสามตำบลนี้เป็นตำบลในเขตสุขภาพบาล เหตุที่ตำบลคูคตมีจำนวนประชากรมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพราะเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร เชื่อมต่อกันด้วยถนนพหลโยธิน และถนนวิภาวดีรังสิต ทำให้สามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้สะดวก ประกอบกับมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เป็นต้น ตลอดจนมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพร้อมกว่าตำบลอื่น ๆ ทำให้การตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณนี้มีมากกว่าตำบลอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ ตำบลบึงทองหลางมีประชากร 7,937 คน ตำบลบึงคำพร้อย 7,594 คน ลาดสวาย 5,874 คน และตำบลตำบลบึงคอไห 5,045 คน ตามลำดับ

ตาราง 4.3 จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรรายตำบล พ.ศ. 2530

อำเภอ/ตำบล	พื้นที่	พ.ศ. 2530	
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
อำเภอลำลูกกา	326.71	73,158	224
ต.คูคต	12.04	24,924	2,070
ต.ลาดสวาย	31.06	5,874	189
ต.บึงคำพร้อย	43.00	7,594	177
ต.ลำลูกกา	92.16	10,925	119
ต.บึงทองหลาง	52.80	7,937	150
ต.ลำไทร	31.15	10,859	349
ต.บึงคอไห	40.00	5,045	126

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร์

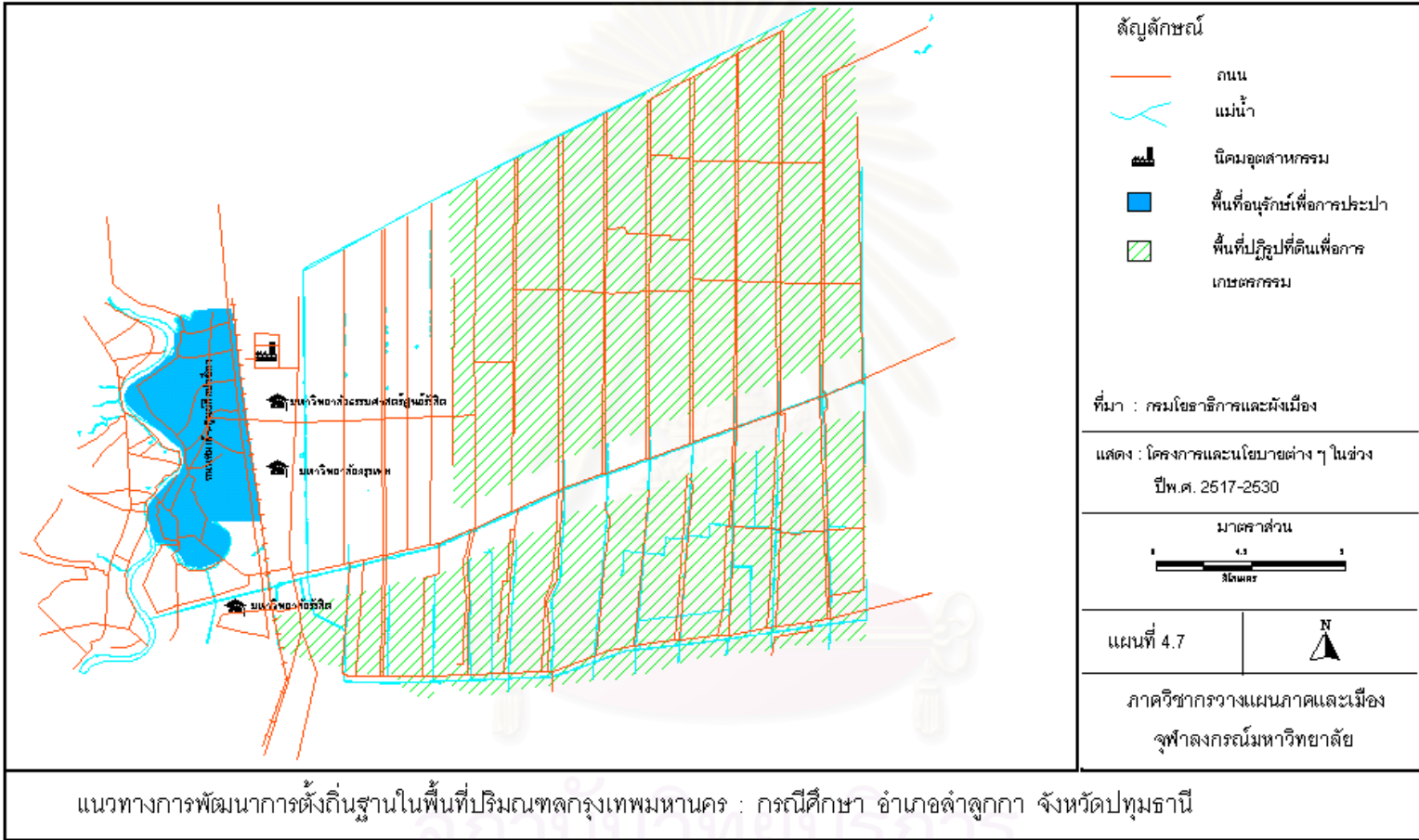
4.3.5 โครงการสำคัญ

ในช่วงเวลานี้มีโครงการที่สำคัญเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน มีการขยายตัวออกจากกรุงเทพมหานครสู่จังหวัดปทุมธานีที่อยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร โดยมีโครงการที่สำคัญได้แก่

- ตลาดกลางขายส่งสี่มุมเมือง ตั้งอยู่ในตำบลคูคต ริมถนนพหลโยธิน เป็นตลาดขายส่งผักและผลไม้และมีห้องเย็นสำหรับเก็บผลไม้ด้วย

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต ตั้งอยู่ตำบลคลองหนึ่ง มีพื้นที่ประมาณ 1,729 ไร่ เปิดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นการรองรับการขยายตัวของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์

- มหาวิทยาลัยกรุงเทพวิทยาเขตรังสิต ตั้งอยู่ตำบลคลองหนึ่ง มีพื้นที่ 341 ไร่ ซึ่งได้ขยายจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพที่กล้วยน้ำไท พระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเปิดดำเนินการสอนในปี พ.ศ. 2529 โดยดำเนินการสอนนักศึกษาทุกคนะใน 2 ปีแรกของการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยรังสิต ตั้งอยู่ตำบลประชาธิปัตย์ อ.ธัญบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 160 ไร่ ในบริเวณหมู่บ้านเมืองเอกมีพื้นที่ 2,000 ไร่ เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน เปิดดำเนินการสอนในปี พ.ศ. 2529

- โครงการชุมชนนวนครเมืองใหม่ มีพื้นที่ 7,245 ไร่ ตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน เป็นเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ผู้ที่เข้ามาลงทุนในเขตนี้จะได้รับสิทธิพิเศษรวมทั้งการยกเว้นภาษีต่าง ๆ และภายในพื้นที่ได้มีการวางแผนรองรับประชากรประมาณ 80,000 – 100,000คน ประกอบด้วยที่อยู่อาศัย ย่านธุรกิจการค้า และนิคมอุตสาหกรรม รวมถึงโรงเรียน โรงพยาบาล สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสวัสดิการอื่น ๆ โดยจะทำให้เป็นชุมชนมาตรฐานมีลักษณะเป็นชุมชนอุตสาหกรรมที่มีการออกแบบด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้โรงงานที่ตั้งกระจายตัวมารวมในพื้นที่ ทำให้ง่ายต่อการกำจัดของเสีย โดยโรงงานเหล่านี้จะเป็นแหล่งงานของประชากรในชุมชนและพื้นที่รอบข้างด้วย

- พื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

พื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลำลูกกา และหนองเสือ และบางส่วนของอำเภอลองหลวง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 787.6 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 492,246 ไร่ ซึ่งจะเป็นการสงวนพื้นที่เกษตรกรรม และสกัดกั้นการขยายตัวของพื้นที่เมือง โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดมลภาวะต่อพื้นที่เกษตรและสภาพแวดล้อม

- พื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการผลิตประปาในบริเวณแหล่งสูบน้ำดิบของการประปานครหลวง เพื่อป้องกันไม่ให้คุณภาพน้ำดิบที่จะใช้ในการผลิตประปาของการประปานครหลวงมีคุณภาพเสื่อมลง สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จึงได้เสนอมาตรการอนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปานครหลวงนบริเวณที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันน้ำเสีย และสารพิษจากอุตสาหกรรม ซึ่งได้ประกาศห้ามตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทที่อยู่ในบริเวณจุดสูบน้ำดิบ อันได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ในเขตอำเภอสสามโคก และอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

4.3.6 สรุป

ในช่วงปี พ.ศ. 2517-2530 พื้นที่ศึกษามีการขยายตัวกว่าในช่วงที่ผ่านมาอย่างมาก เนื่องจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร การกระจายกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่พื้นที่รอบนอก โดยเฉพาะการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และบทบาทชุมชนในพื้นที่ศึกษา กิจกรรมต่าง ๆ ขยายตัวตามแนวโน้มอย่างชัดเจน เพราะความสะดวกในการเข้าถึงและมีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งการกระจุกตัวของกิจกรรมส่งผลให้ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ริมถนนพหลโยธินมีบทบาทชัดเจนยิ่งขึ้น

ในช่วงเวลานี้ มีการขยายตัวของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ออกจากกรุงเทพมหานคร ประกอบกับการขยายตัวของอุตสาหกรรม ออกสู่พื้นที่บริเวณด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร โดยเกาะอยู่ตามแนวถนนพหลโยธิน ทำให้พื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียงมีการพัฒนาอย่างมาก อุตสาหกรรมในพื้นที่มีความต้องการแรงสูง เกิดการอพยพเข้าของแรงงานจากพื้นที่อื่น ๆ ประกอบกับการมีสถาบันการศึกษาเพิ่ม ทำให้จำนวนประชากรในพื้นที่มีขนาดเพิ่มขึ้น เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มความต้องการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ ก็เพิ่มตามมา ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจการค้าพาณิชย์ต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะบริเวณตลาดรังสิตในชุมชนประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณตลาดรังสิต เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการคมนาคม มีประชาชนมาต่อรถบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก และเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงโรงงานอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษาอีกด้วย

4.4 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน)

ในช่วงปี พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน อยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 และเป็นเวลาที่ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างมาก เป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในเกณฑ์ดี มีการลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ ที่มีการแข่งขันสูงมาก มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงระบบถนนหนทางมากที่สุดช่วงหนึ่ง มีการปรับปรุงระบบถนนต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียง ทำให้การคมนาคมติดต่อเป็นไปได้อย่างสะดวกสบาย การขยายตัวของเมืองก็มีเพิ่มมากขึ้นด้วย

4.4.1 ด้านกายภาพ

4) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานในช่วงนี้จะเป็นการตั้งถิ่นฐานริมเส้นทางการคมนาคมเป็นหลัก โดยเฉพาะถนนพหลโยธิน วิทยาดิรั้งสิตและถนนลำลูกกา ในขณะที่พื้นที่ชุมชนเดิมในบริเวณคลองซอยยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองซอยเช่นเดิม ในขณะที่ที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรรมีการขยายตัวจำนวนมาก เกิดหมู่บ้านจัดสรรและที่ดินจัดสรรกระจายในพื้นที่ริมถนนสายหลัก และมีการขยายพื้นที่เข้าไปบริเวณคลองซอยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณคลองซอยที่ 8อง

5) บทบาทชุมชน

- สุขาภิบาลคูคต มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเป็นอันมาก เนื่องจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการเติบโตอย่างรวดเร็วประกอบกับพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครและการคมนาคมติดต่อสามารถทำได้สะดวก

- สุขาภิบาลลำลูกกา มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยมากขึ้น เพราะมีอาณาเขตใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร และมีการปรับปรุงถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ทำให้การคมนาคมสะดวกมากยิ่งขึ้น

- สุขาภิบาลประชาธิปัตย์ ยังคงเป็นย่านการค้าและจุดเปลี่ยนเส้นทางที่สำคัญ เนื่องจากช่วงนี้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ได้มีการขยายตัวอย่างมาก พื้นที่ชุมชนมีการเข้าถึงสะดวก เป็นพื้นที่ที่มีระบบสาธารณูปโภคที่พร้อมกว่าบริเวณอื่น ๆ จึงมีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้น พร้อม ๆ กับการค้าและบริการที่รองรับความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ

- สุขาภิบาลคลองหลวง ในขณะที่ด้านเหนือมีชุมชนนวนครที่มีบทบาทด้านอุตสาหกรรมกำลังขยายตัว ในบริเวณบางชั้นลงมา มีการขยายตัวของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้นจากเดิมซึ่งมีวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียอยู่ทางด้านเหนือได้มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่บริเวณชุมชนบางชั้น จึงทำให้มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยทั้งบ้านจัดสรรในรูปแบบ ทาวน์เฮาส์ อาคารพาณิชย์ อาคารชุดที่จัดทำเป็นหอพักนักศึกษาและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ มีการขยายตัวของการค้าและบริการในลักษณะของอาคารพาณิชย์เพื่อบริการประชากรในพื้นที่ทำให้เกิดเป็นชุมชนย่อย ๆ มีบทบาทด้านการศึกษา ส่วนทางด้านใต้มีการเกาะกลุ่มของโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มาก ดังนั้นในช่วงนี้ชุมชนคลองหลวงจึงมีชุมชนย่อย ๆ เกิดขึ้นคือชุมชนนวนครมีบท

บาทด้านอุตสาหกรรม ชุมชนบางชั้นมีบทบาทด้านเป็นศูนย์กลางการศึกษา และชุมชนทางด้านใต้ของสุขาภิบาลคลองหลวงซึ่งมีบทบาทด้านอุตสาหกรรม

- สุขาภิบาลธัญบุรี มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยมากขึ้น เพราะกำลังมีการปรับปรุงถนนรังสิต-องครักษ์ ที่จะทำให้มีความสะดวกในการเดินทางมากยิ่งขึ้น

- ชุมชนบางกะดี ตั้งอยู่ในตำบลบางกะดี ถึงแม้ว่าไม่เป็นพื้นที่เทศบาลหรือสุขาภิบาลแต่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมสูง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสวนอุตสาหกรรมบางกะดี แม้ว่าจะมีขนาดเล็กกว่านิคมอุตสาหกรรมนวนคร แต่ลักษณะอุตสาหกรรมการผลิตเช่นเดียวกัน ซึ่งล้วนแต่มีความต้องการแรงงานในการผลิตสูง ดังนั้นจึงมีผลให้ชุมชนโดยรอบมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยมากขึ้นด้วย

3) การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก พื้นที่เกษตรกรรมมีการลดลง ถูกแทนที่ด้วยที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรมและคลังสินค้า และสนามกอล์ฟเป็นต้น โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้มีการขยายตัวอย่างมาก เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมีมากขึ้น และได้เข้าสู่พื้นที่โดยรอบของกรุงเทพมหานคร

การใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยครอบคลุมพื้นที่ ทั้งหมด ไร่ คิดเป็น % ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งพื้นที่อยู่อาศัยเหล่านี้มีการขยายตัวอย่างมากในพื้นที่ตำบลคูคต บริเวณถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ลักษณะของที่อยู่อาศัยมีทั้งที่ดินจัดสรร บ้านเดี่ยว อาคารพาณิชย์ ทาวน์เฮาส์ และอาคารชุดเดิมที่อยู่อาศัยจะเกาะตัวตามแนวถนน ในปี พ.ศ. 2533 ได้รุกเข้าสู่พื้นที่ด้านในที่มีคลองชลประทานที่ขึ้นอยู่เป็นระยะ ๆ โดยมีการสร้างสะพานข้ามคลองเหล่านั้นเป็นระยะ ๆ โดยพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครยังได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครด้วย

การใช้ที่ดินด้านอุตสาหกรรมมีพื้นที่ 6,049 ไร่ คิดเป็น 3.16 % ของพื้นที่ศึกษาทั้งหมด ยังคงมีการขยายตัวจาก โดยกระจายอยู่ตามตำบลต่าง ๆ ริมถนนลำลูกกา อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลของระบบโครงข่ายการคมนาคมยังคงเป็นตัวกระตุ้นให้พื้นที่อุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลกระทบของอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้มีส่วนสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ในพื้นที่รอบข้างด้วย

การใช้ที่ดินด้านพาณิชยกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่บริเวณตลาดสี่มุมเมือง โดยมีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ คิดเป็นพื้นที่ 2,878 ไร่ มีสัดส่วน 1.50 % ของพื้นที่ทั้งหมด มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยจากปี 2530 คิดเป็น %

ตารางที่ 4.4 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาปี พ.ศ.2530 และ 2544

การใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2530		พ.ศ. 2544		อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย/ปี	
	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%
ตัวเมืองและพาณิชยกรรม	817	0.43	2,878	1.50	2,061	28.03
ที่อยู่อาศัย	15,939	8.33	35,444	18.52	19,505	13.60
ราชการ	1,808	0.94	14,369	7.51	12,561	77.19
อุตสาหกรรม	44	0.02	6,049	3.16	6,005	1516.41
คลอง	2,777	1.45	2,777	1.45	0	0.00
เกษตรกรรม	170,012	88.83	111,398	58.20	-58,614	-3.83
นันทนาการ			15,396	8.04	15,396	0.00
อื่น ๆ			5,864	3.06	5,864	0.00
รวม	191,397	100.00	191,397	100.00	0	0.00

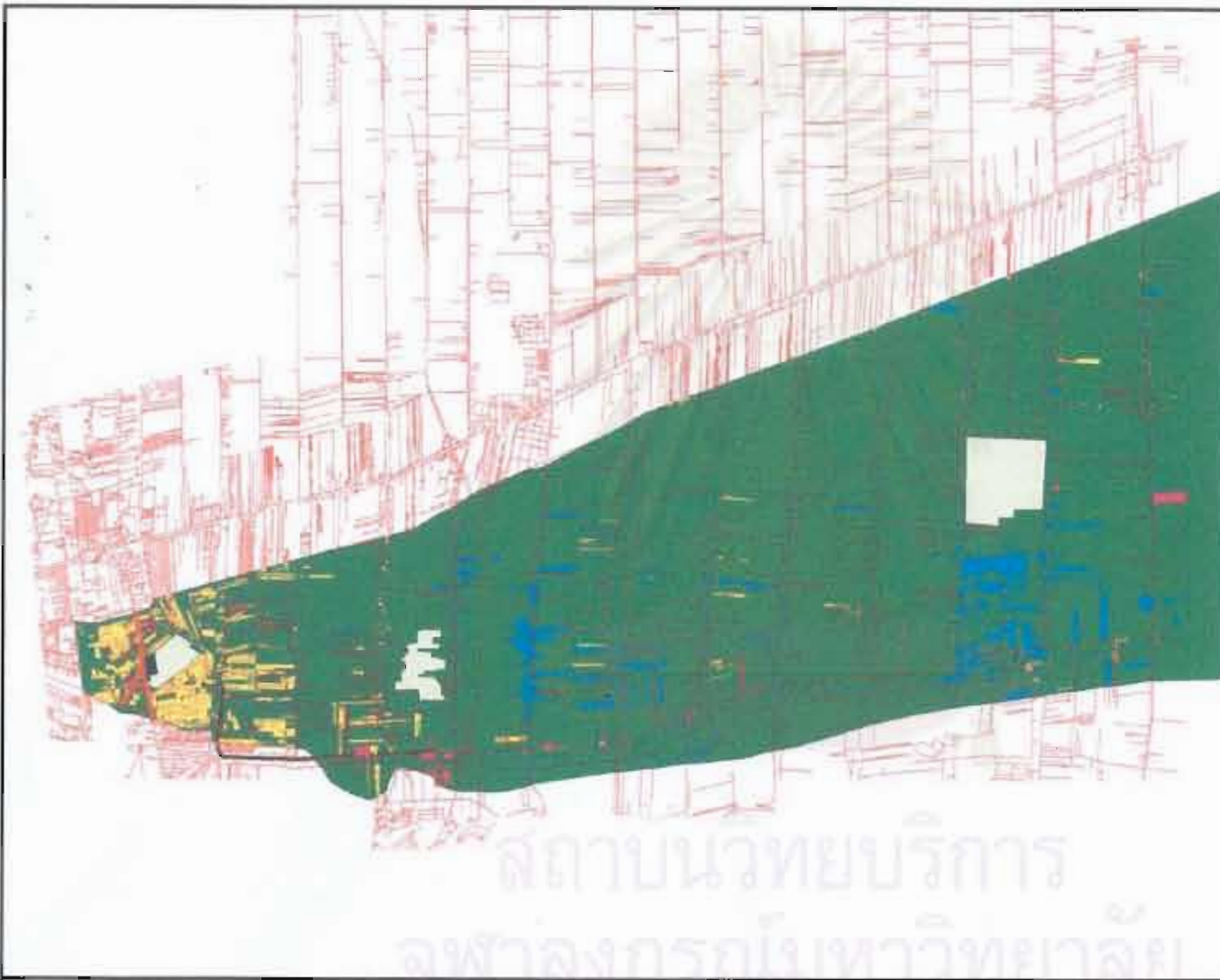
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่นันทนาการอย่างมากเป็นผลมาจากโครงการสนามกอล์ฟที่มีพื้นที่ของแต่ละโครงการที่มีพื้นที่กว้างขวางมาก โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 15,396 ไร่ คิดเป็น 8.04% ของพื้นที่ทั้งหมด และการเพิ่มของถนนซอยมีมากขึ้นเนื่องจากการขยายตัวและการปรับปรุงถนนเพิ่มเติม

โดยสรุปแล้วการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างยังคงยึดแนวถนนเป็นสำคัญ และมีพื้นที่ขยายเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ด้านในของคลอง ทิศทางการขยายตัวยังคงยึดแนวถนนสายหลักเนื่องจากอำเภอลำลูกการมีคลองเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้าง และพื้นที่ด้านในของคลองมีระบบถนนน้อยมาก และมักชำรุดเมื่อถึงฤดูฝน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการคมนาคม

4.4.2 ด้านเศรษฐกิจ

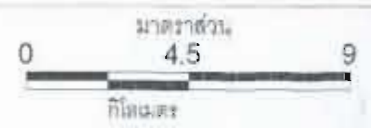
ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2533 เศรษฐกิจของโดยรวมของประเทศมีการขยายตัวอย่างมาก เช่นเดียวกับจังหวัดปทุมธานี ก็มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีภาคอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัด พื้นที่อำเภอลำลูกการก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการ

- สัญลักษณ์
- เกษตรกรรม
 - พาณิชยกรรม
 - อุตสาหกรรมและคลังสินค้า
 - สถาบันราชการ
 - ที่อยู่อาศัย
 - นันทนาการ

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

แสดง : การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2539

แผนที่

ภาควิชาการวางแผนที่ดินและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2533 ตำบลคูคตมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ถึง 60 แห่ง ตามมาด้วย ต.ลาดสวาย 26 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมจะกระจุกตัวอยู่บริเวณพื้นที่ที่ใกล้เส้นทางคมนาคมสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ซึ่งมีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ราคาที่ดินที่ไม่สูงนัก จึงทำให้โรงงานอุตสาหกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่บริเวณตำบลคูคตเป็นส่วนใหญ่

ในด้านพาณิชยกรรม ลักษณะการค้ายังคงเป็นการค้าปลีกเป็นส่วนใหญ่ เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่โดยรอบ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ มีสถานประกอบการกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็กที่ไม่ได้มีการจดทะเบียนการค้า

ในด้านราคาที่ดิน จากข้อมูลการประเมินราคาที่ดินของสำนักงานกลางประเมินราคาทรัพย์สินกลาง กรมที่ดิน พบว่า ราคาที่ดินในบริเวณริมถนนสายต่าง ๆ มีราคาสูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลชุมชนมากยิ่งมีราคาที่ดินต่ำ

จากราคาประเมินปี พ.ศ. 2531-2534 พบว่า พื้นที่ที่มีราคาที่ดินสูงสุดคือพื้นที่ติดถนนพหลโยธิน และบริเวณตลาดสี่มุมเมือง ซึ่งสูงถึง 4,500-6,000 บาทต่อตารางวา ในขณะที่ติดถนนวิภาวดีรังสิต ราคา 6,000 บาทต่อตารางวา ติดถนนลำลูกกาสูงสุด 2,500 บาทต่อตารางวา และลดลงตามระยะทางที่อยู่ห่างจากพื้นที่ชุมชนเมือง ในขณะที่พื้นที่อื่น ๆ จะมีราคาที่ดินไม่เกิน 1,000 บาทต่อตารางวา

บริเวณริมถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา เป็นพื้นที่ที่มีการลงทุนด้านที่อยู่อาศัย โดยเป็นโครงการบ้านจัดสรรต่าง ๆ อยู่มาก โดยเฉพาะบริเวณคลองซอยที่ 2 มีการขยายตัวของบ้านจัดสรรมากขึ้น บริเวณริมถนนพหลโยธินในเขตสุขาภิบาลคูคต มีการลงทุนด้านการค้าพาณิชยกรรม เพราะสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ดีที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.4.3 ด้านสังคม

1) การคมนาคม

ในปี พ.ศ. 2533 เป็นปีที่มีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระบบถนน โดยส่วนใหญ่อยู่ในขั้นการปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น จึงทำให้การเดินทางในช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงถนนไม่สะดวก ในถนนพหลโยธินมีการขยายช่องจราจร มีการจราจรติดขัดตลอดเวลา และส่งผลไปยังการจราจรบนถนนสายอื่น ๆ ที่เชื่อมต่อกับด้วย มีการปรับปรุงถนนให้ดีขึ้น ในขณะที่การสร้างถนนใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นถนนสายย่อย ๆ ของโครงการบ้านจัดสรร ซึ่งเป็นถนนภายในโครงการเพื่อเชื่อมต่อกับถนนหลักอื่น ๆ ในช่วงเวลานี้ประชาชนและนักศึกษาที่ต้องเดินทางออกมาบริเวณพื้นที่แถบรังสิต จะนิยมเดินทางโดยรถไฟ ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางน้อยกว่า แต่ระบบขนส่งจากสถานีรถไฟไปบริเวณอื่น ๆ ยังมีไม่มาก

การขนส่งสาธารณะ ในช่วงนี้มีการขยายพื้นที่การให้บริการขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ มีการขยายเส้นทางถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต ทำให้ประชาชนเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น

2) ไฟฟ้า

มีการขยายกำลังการผลิตเพื่อสนองความต้องการของประชากร และชุมชนต่าง ๆ ที่ขยายตัวมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2533 การบริการไฟฟ้าครอบคลุมทั่วทั้งพื้นที่ เนื่องจากบริเวณด้านในของคลองมีการตัดถนน และเดินสายไฟหลักทั่วพื้นที่

3) ประปา

ระบบประปามีการขยายพื้นที่การให้บริการไปยังสุขาภิบาลคูคต และสุขาภิบาลคลองหลวง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณ 2 ข้างถนน พื้นที่นอกเหนือจากนี้ ยังคงมีการใช้น้ำบาดาล และคลอง ซึ่งคุณภาพน้ำในคลองบางส่วนเริ่มมีการเน่าเสียไม่สามารถนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้

4.4.4 ด้านประชากร

อำเภอลำลูกกามีประชากรในปี 2533 ทั้งสิ้น 84,311 คน พื้นที่ที่มีประชากรมากที่สุดคือ ตำบลคูคต 33,549 คน ซึ่งมีความแตกต่างจากจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ โดยรอบ

อยู่มาก ตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุด คือตำบลพีชอุดม ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งขึ้นใหม่ มีประชากรในพื้นที่ 3,537 คน

ตาราง 4.5 การเปลี่ยนแปลงประชากรปี พ.ศ. 2530-2539

อำเภอ/ตำบล	พื้นที่	พ.ศ. 2530		พ.ศ. 2539		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี)
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
อำเภอลำลูกกา	326.71	73,158	224	141,504	389	7.19
ต.คูคต	12.04	24,924	2,070	71,960	14	14.52
ต.ลาดสวาย	31.06	5,874	189	15,877	49	13.10
ต.บึงคำพร้อย	43.00	7,594	177	11,439	55	3.89
ต.ลำลูกกา	92.16	10,925	119	16,404	115	3.86
ต.บึงทองหลาง	52.80	7,937	150	8,909	55	0.94
ต.ลำไทร	31.15	10,859	349	7,281	33	-2.53
ต.บึงคอไห	40.00	5,045	126	5,895	41	1.30
ต.พีชอุดม	24.50	-	-	3,739	-	-

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร

จากตาราง 4.5 ความหนาแน่นของประชากรอำเภอลำลูกกา ในปี พ.ศ.2530 คือ 224 คนต่อตารางกิโลเมตร ตำบลที่มีประชากรหนาแน่นสูงมาก คือ ตำบลคูคต 2,070 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมา คือ ตำบลลำไทร 349 คนต่อตารางกิโลเมตร ตำบลลาดสวาย 189 คนต่อตารางกิโลเมตรตำบลบึงคำพร้อย 205 คนต่อตารางกิโลเมตร

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรจากปี พ.ศ. 2530-2543 พบว่า ตำบลคูคตเป็นตำบลที่มีการเพิ่มของประชากรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นที่ตั้งของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร และในพื้นที่มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการพร้อมกว่าบริเวณอื่น ๆ ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวอย่างหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี 2527-2533 เกิดขึ้นในบริเวณตำบลที่มีเส้นทางคมนาคมสายหลักผ่าน ได้แก่ถนนพหลโยธินเป็นถนนสายสำคัญ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงในการเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการขยายตัวของประชากรตามมา รวมถึงกิจกรรมด้านที่อยู่อาศัยและการค้าการบริการ

4.4.5 โครงการที่สำคัญ

1) สวนอุตสาหกรรมบางกะดี

เป็นโครงการนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในอำเภอเมืองปทุมธานี ซึ่งดำเนินงานโดยภาคเอกชน มีพื้นที่โครงการทั้งหมด 1,000 ไร่ เปิดทำการอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2534 แต่เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2530 แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมส่งออกประเภทต่าง ๆ

2) การสร้างและปรับปรุงระบบถนนต่าง ๆ ได้แก่

- การปรับปรุงทางหลวงหมายเลข 305 ช่วงรังสิต-องครักษ์-นครนายก เป็นคอนกรีต และอัฒฟัสติก 4 และ 2 ช่องจราจร
- การปรับปรุงทางหลวงหมายเลข 306 ช่วงรังสิต-บางพูน-ปทุมธานี เป็นถนนคอนกรีต 6 ช่อง 4 ช่อง และ 2 ช่อง ลดหลั่นตามลำดับ พร้อมทั้งสร้างสะพานข้ามทางรถไฟ
- ปรับปรุงถนนทางหลวงหมายเลข 3100 ตอนเลียบบคลองรังสิต เป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางจราจร
- การก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 3309 ตอน บางพูน-วัดเสด็จ-ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร เป็นคอนกรีต 2 ช่องจราจร
 - ทางแยกต่างระดับถนนวิภาวดีรังสิตกับถนนพหลโยธิน
 - ทางแยกต่างระดับบริเวณทางแยกรังสิต
 - ขยายถนนวิภาวดีรังสิตตั้งแต่หน้าท่าอากาศยานดอนเมือง และพหลโยธินไปจนถึงบริเวณแยกรังสิต

3) พื้นที่อนุรักษ์น้ำประปา

การขยายพื้นที่อนุรักษ์น้ำประปา ในปี พ.ศ. 2531 โดยขยายพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณจุดสูบน้ำดิบเดิม 17 ตำบลในจังหวัดปทุมธานี เป็น 19 ตำบล เพิ่มตำบลคลองหนึ่งและคลองสองของอำเภอคลองหลวง โดยมีมาตรการควบคุมเช่นเดิม

4) ผังเมือง

กรมการผังเมืองได้ดำเนินการวางผังเมืองรวมทั้งหมด 3 ผังในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ผังเมืองรวมปทุมธานี ผังเมืองรวมชุมชนประชาธิปไตย-คลองหลวง และผังเมืองรวมชุมชนคูคต ซึ่งมีเพียงผังเมืองรวมปทุมธานีเท่านั้นที่มีการประกาศใช้บังคับในช่วงระยะเวลา

5) ทางหลวงสายกาญจนภิเษกหรือวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร

เป็นทางหลวงพิเศษที่สามารถช่วยแบ่งเบา และแก้ปัญหาการจราจรที่ติดขัดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่มีปริมาณการจราจร และการขนส่งเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องการระบบการจราจร และการขนส่งในลักษณะต่างๆ ทางหลวงสายนี้จะเป็นเส้นทางเปรียบเสมือนทางเลี้ยวเมืองที่เชื่อมโยงทุกภาคของประเทศโดยไม่ต้องผ่านเข้าไปในใจกลางกรุงเทพมหานคร ซึ่งกรมทางหลวงมีโครงการที่จะก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521

การดำเนินโครงการ โครงการทางหลวงพิเศษสายนี้ ได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านตะวันออก (บางปะอิน-บางพลี) เป็นทางแนวใหม่ระยะทาง 63 กิโลเมตร แบ่งการก่อสร้างเป็นทางขนาด 4-8 ช่องจราจร ค่าก่อสร้าง 11,892 ล้านบาท

	ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี	2541

-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านตะวันตก (บางปะอิน-บางบัวทอง-บางขุนเทียน) ระยะทาง 68 กิโลเมตร ก่อสร้างแล้วเสร็จโดยช่วงบางปะอิน-บางบัวทอง เป็นทางแนวใหม่ระยะทาง 44 กิโลเมตร ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2538 และช่วงบางบัวทอง-บางขุนเทียน ระยะทาง 24 กิโลเมตร โดยขยายทางเดิม 2-4 ช่องจราจร เป็น 10-12 ช่องจราจร ค่าก่อสร้าง 6,175 ล้านบาท

	ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี	2543

-ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านใต้(บางขุนเทียน-บางพลี) ระยะทาง 34 กิโลเมตร แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงบางขุนเทียน-พระประแดง ระยะทาง 12 กิโลเมตร และ ช่วงพระประแดง-บางพลี ระยะทางประมาณ 22 กิโลเมตร

6) โครงการถนนคร่อมคลองประปา

โครงการถนนคร่อมคลองประปา เป็นโครงการสืบเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้ศึกษาสภาพคลองประปาในอนาคต หากชุมชนมีความหนาแน่น น้ำในคลองประปาคงสกปรก เนื่องจากคลองประปาเป็นระบบเปิด ความสกปรกเข้าได้เต็มที่ ควรปิดทำเป็นอุโมงค์ส่งน้ำเข้ามา แล้วใช้พื้นที่ด้านบนให้เกิดประโยชน์ โดยใช้เป็นถนนหรือระบบขนส่งมวลชน

4.4.5 สรุป

พื้นที่ที่มีการปรับปรุงระบบถนนสายต่าง ๆ โดยเฉพาะถนนสายหลัก ๆ ซึ่งล้วนอยู่ในช่วงการปรับปรุงให้มีความคล่องตัวมากขึ้น มีการขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรรอยู่มาก โดยเฉพาะตัวอยุธิมถนนสายสำคัญ พื้นที่ด้านในคลองซอยมีการจัดสรรที่ดินบาง ในระยะนี้การขยายตัวของพื้นที่ไม่เพียงเพราะอิทธิพลจากโครงข่ายคมนาคมเท่านั้น แต่ยังมีภาคอุตสาหกรรมและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียง ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ โดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัยและด้านการค้าเป็นอย่างมาก

4.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน

จากที่ (Jeslie J. King, Reginald G Gollede 1978 : 286-287) กล่าวไว้ว่าการอพยพที่เกิดขึ้นระหว่างเมืองมักเน้นถึงปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) โดยจำนวนประชากรในเขตอำเภอลำลูกกามีสาเหตุหลักจากการย้ายถิ่น จึงสามารถพิจารณาปัจจัยทั้ง 2 นี้จาก

- ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของอำเภอลำลูกกาเอง ซึ่งจะเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการอพยพเข้าไปยังอำเภอลำลูกกาโดยเฉพาะด้านที่พักอาศัย
- ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดการอพยพจากที่อยู่เดิมเพื่อเข้าไปยังอำเภอลำลูกกา

เมื่อพิจารณา 2 ปัจจัยนี้เข้าด้วยกันจะทำให้ทราบถึงโอกาสในการขยายตัวการใช้ที่ดินในอำเภอลำลูกกา

4.5.1. ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) เป็นปัจจัยที่เป็นแรงบีบบังคับให้เกิดการอพยพออกจากเมือง มีดังนี้

4.5.1.1 ความหนาแน่นของประชากรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จากการที่กรุงเทพมหานครเป็นเอกนคร (Primate City) รวมความเจริญในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ทำให้มีผู้คนจากทั่วทุกภาคของประเทศอพยพหลั่งไหลเข้ามาสู่กรุงเทพมหานคร ทำให้ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2513-2523 กรุงเทพมหานครมีการเพิ่มประชากร

อย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.31 (ตาราง 3.7) ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2523-2533 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2533-2543 (ตาราง 3.8) นั้นมีอัตราการเพิ่มที่ลดลง โดยระหว่างปี พ.ศ. 2533-2543 มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 0.01 ในขณะที่จังหวัดในบริเวณที่มีการขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.91 โดยที่จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวสูงสุดคือร้อยละ 4.46 ตามด้วยนนทบุรี ร้อยละ 3.85 สมุทรสาคร ร้อยละ 2.39 นครปฐม ร้อยละ 2.20 และสมุทรปราการ ร้อยละ 2.11 ซึ่งแนวโน้มการขยายตัวของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและบริเวณทลในอนาคตยังคงจะขยายตัวต่อไป แต่ในอัตราที่ลดลงอันเนื่องมาจากผลของนโยบายการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคในระยะที่ผ่านมา

เนื่องมาจากจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างมาก ประกอบกับความแออัดที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายออกไปสู่เขตชั้นกลางและชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร รวมถึงอำเภอที่ต่อเนื่องไปในจังหวัดบริเวณทล อันได้แก่ เขตอำเภอลำลูกกาของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีปัจจัยแรงดึงดูดมาจากการเลือกเองของประชากรที่จะเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่ใด จะเห็นได้ว่าอำเภอลำลูกกาจัดว่ามีความเหมาะสมทางด้านที่อยู่อาศัย อีกทั้งการเดินทางระหว่างกรุงเทพมหานครกับปทุมธานีนับว่ามีความสะดวก จึงทำให้เป็นปัจจัยหลักให้มีการเคลื่อนย้ายและมีความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น อุปทานที่ดินในเขตอำเภอลำลูกกามีเพียงพอที่จะรองรับการขยายตัวของเมืองได้

4.5.1.2 นโยบายและการดำเนินงานของภาครัฐบาล

ภาครัฐบาลได้ปรับโครงสร้างบริการพื้นฐานในประเทศ เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมีนโยบายและโครงการต่าง ๆ อันที่จะมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการขยายตัวของอำเภอลำลูกกา แนวนโยบายพัฒนาเมืองที่ผ่านมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-8 ที่มีการพัฒนาเมืองศูนย์กลางในภูมิภาค เพื่อสนองต่อนโยบายการกระจายความเจริญออกจากกรุงเทพมหานคร พัฒนาเมืองหลักเมืองรอง

ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชนอำเภอลำลูกกา โดยมีนโยบายระดับภาคของกรุงเทพมหานครและบริเวณทลกำหนดให้กระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แหล่งจ้างงาน แหล่งการศึกษา และย้ายสถานที่ราชการต่าง ๆ ออกจากเขตบริเวณทลประกอบกับการดำเนินการให้บริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับความเจริญและแบ่งเบาภาระจากกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เป็นเพราะอำเภอลำลูกกาเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ประชิดติดกับกรุงเทพมหานครนั่นเอง

4.5.2. **ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors)** เป็นปัจจัยที่มีแรงดึงดูดให้มีการอพยพเข้าไปในพื้นที่ได้แก่

4.5.2.1 ด้านกายภาพ

1) ท่าเลที่ตั้ง

บริเวณพื้นที่อำเภอลำลูกกามีท่าเลที่ตั้งที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานครที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมืองของกรุงเทพมหานครจึงต้องขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ พื้นที่ที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครจึงต้องมีบทบาทในการรองรับ อำเภอลำลูกกาก็เป็นบริเวณหนึ่งที่เหมาะสมต่อการรองรับความเป็นเมือง ที่ถูกผลักดันจากความต้องการของกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง สถานที่ตั้งซึ่งมีท่าเลอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พื้นที่ชานเมืองโดยรอบของกรุงเทพมหานคร มีเงื่อนไขของราคาที่ดินเป็นข้อจำกัดมากขึ้น และมีปัจจัยสนับสนุนจากการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น

2) การคมนาคมขนส่ง

จากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่แผ่ขยายพื้นที่ไปสู่จังหวัดปริมณฑลนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาถนนสายหลักที่เชื่อมโยงกับพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง การขยายตัวของแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชานเมืองและจังหวัดปริมณฑล ตลอดจนมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย ส่งผลให้อำเภอลำลูกกา เป็นพื้นที่ชานเมืองที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยที่อำเภอลำลูกกามีอาณาเขตติดต่อกับและมีท่าเลที่ตั้งใกล้กรุงเทพมหานคร มีเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ศูนย์กลางกรุงเทพมหานครได้หลายเส้นทาง ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก นอกจากนี้ยังมีถนนลำลูกกา ถนนสายใหม่ และถนนนิคมใหม่ ซึ่งการเดินทางเข้าสู่ถนนดังกล่าวสามารถใช้บริการของขสมก. ได้หลายสายทั้งรถธรรมดาและปรับอากาศ รถตู้ของบริษัทเอกชน รถประจำทางของบริษัทเอกชน ซึ่งการคมนาคมที่สะดวกจะทำให้การขยายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้น ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมในอำเภอลำลูกกาทางฝั่งตะวันออกนั้นลดน้อยลง

3) สาธารณูปโภค – สาธารณูปการ

จากการศึกษา พบว่า การให้บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชนในอำเภอลำลูกกา อยู่ในเกณฑ์ดี มีเพียงพอและมีประสิทธิภาพ เช่น การให้บริการไฟฟ้า ถนนหนทาง สาธารณสุข โดยขณะที่บริการอื่น ๆ ที่สำคัญ ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เช่น การให้บริการประปา การให้บริการโทรศัพท์ การเก็บขยะมูลฝอย เป็นต้น แต่อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไข และเตรียมป้องกันปัญหาอันเกิดจากการรองรับการขยายตัวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยไว้เรียบร้อยแล้ว

การปรับปรุงและขยายโครงข่ายของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน ทำให้มีความสะดวกในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบต่าง ๆ

4.5.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) ราคาที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินนับได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณอำเภอลำลูกกา เมื่อพิจารณาราคาที่ดินในพื้นที่ศึกษา พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ราคาที่ดินเฉลี่ยในพื้นที่ศึกษามีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์บูมสุดขีด มีการซื้อขาย และเก็งกำไรราคาที่ดินกันมาก ราคาที่ดินมีความเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นตลอดเวลาและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ธุรกิจบ้านจัดสรรได้มีการขยายตัวเข้ามาสู่พื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอธัญบุรี คลองหลวง และลำลูกกา มีการขยายตัวสู่ถนนสายรองที่ตัดแยกจากถนนพหลโยธิน ได้แก่ ถนนลำลูกกา และเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับการประเมินราคาที่ดินของสำนักงานกลางประเมินราคาทรัพย์สินกลาง กรมที่ดิน ที่ได้มีการประเมินราคาที่ดิน ในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 พบว่า ราคาที่ดินบริเวณถนนพหลโยธิน ลำลูกกา มีราคาสูงกว่าราคาประเมินในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 ถึงเกือบ 10 เท่าตัว ส่วนบริเวณที่ถัดจากพื้นที่ติดแนวถนนนั้น ราคาที่ดินก็มีการปรับสูงขึ้นเช่นเดียวกัน

ราคาประเมินที่ดินในระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 ของอำเภอลำลูกกานั้น ยังไม่มีการแบ่งเป็นพื้นที่ย่อยมากนัก พื้นที่ที่มีราคาที่ดินสูงที่สุดในอำเภอลำลูกกา คือ ตำบลคูคต เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครมีการเข้าถึงสะดวก ทำให้ที่ดินมีราคา

สูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธินและถนนวิภาวดีรังสิต จะมีราคาประมาณ 4,500 – 6,500 บาทต่อตารางวา ถนนลำลูกกา ราคา 2,500 บาทต่อตารางวา ในขณะที่ตำบลอื่น ๆ แม้ว่าบางพื้นที่จะมีถนนลำลูกกาตัดผ่านแล้วก็ตาม แต่ราคาที่ดินก็มีการลดหลั่นกันไปตามความสามารถในการเข้าถึง ในบริเวณริมคลองหกวาสายล่าง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของชุมชนนั้น ราคาที่ดินไม่สูงมากนัก แต่ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้โดยทางเรือ ทำให้ราคาที่ดินต่ำกว่าพื้นที่ติดถนนไม่มากนัก โดยอยู่ระหว่าง 100-1,000 บาทต่อตารางวา สำหรับพื้นที่อื่น ๆ ราคาที่ดินจะค่อนข้างต่ำ โดยมีราคาที่ดินระหว่าง 40-700 บาทต่อตารางวา ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงต่ำ บางพื้นที่ยังไม่มีถนนตัดผ่าน บางพื้นที่ยังไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยรถยนต์ ประกอบกับระยะทางที่อยู่ไกลจากเส้นทางการคมนาคมสายหลักไปมาก ต้องใช้การเดินเท้า หรือใช้เรือเป็นพาหนะ จึงทำให้มีราคาที่ดินต่ำ พื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดินต่ำที่สุดคือ ตำบลบึงคอกไห โดยมีราคาประเมินที่ดินไม่ถึง 100 บาทต่อตารางวา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยมีการขยายตัวสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ที่ดินเป็นที่ต้องการของนักลงทุนและนักเก็งกำไร มีการกว้านซื้อที่ดินในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้ราคาที่ดินในทุกพื้นที่มีการปรับตัวสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้นักลงทุนบางส่วนเล็งพื้นที่ในเขตชานเมืองที่คาดว่าจะมีการเจริญเติบโตต่อเนื่องจากกรุงเทพมหานคร ทำให้ที่ดินในเขตชานเมืองปริมณฑลเป็นที่ต้องการอย่างมาก ราคาที่ดินจึงปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว พื้นที่อำเภอลำลูกกาเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว ถึงแม้ว่าภายหลังจากปี พ.ศ. 2538 ประเทศไทยจะประสบกับสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ความต้องการที่ดินลดลงไปมาก อย่างไรก็ตาม ราคาที่ดินก็ยังคงปรับตัวสูงอยู่

สำหรับราคาประเมินที่ดินในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 ของอำเภอลำลูกกา นั้น มีการปรับตัวขึ้นสูงมากในทุกพื้นที่ บริเวณที่มีราคาที่ดินสูงมาก คือ ติดถนนพหลโยธินและวิภาวดีรังสิต มีราคา 20,000 – 70,000 บาทต่อตารางวา ในขณะที่บริเวณย่านศูนย์กลางการค้าของอำเภอบริเวณตลาดสี่มุมเมืองมีราคาปรับตัวสูงตามไปด้วย โดยมีราคาที่ดินระหว่าง 60,000 – 70,000 บาทต่อตารางวา บริเวณหมู่บ้านจัดสรรราคาที่ดินอยู่ระหว่าง 10,000 – 30,000 บาทต่อตารางวา บริเวณริมถนนลำลูกกา 6,000 – 20,000 บาทต่อตารางวา ลดหลั่นกันตามระยะทางที่ไกลออกไปจากถนนสายหลัก สำหรับพื้นที่ตอนในราคาที่ดินจะอยู่ระหว่าง 1,000 – 10,000 บาทต่อตารางวา เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ตำบลอื่น ๆ ที่อยู่ทางตะวันออกของอำเภอสามารถเข้าถึงสะดวกมากยิ่งขึ้น มีเส้นทางคมนาคมสายใหม่เกิดขึ้นหลายสาย ทำให้ราคาที่ดินปรับตัวสูงขึ้น

ผลการปรับตัวสูงขึ้นของราคาที่ดินนี้เอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยที่ดินที่มีราคาสูงจะนำไปใช้ในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง ส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง และมีผลต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะต่อโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้การลงทุนทางด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อบริการประชาชนในพื้นที่ ทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากปัญหาเรื่องการเงินวงเงิน ทำให้รัฐประสบปัญหาต้นทุนด้านที่ดินที่สูงขึ้นเป็นอย่างมาก ราคาที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำให้ยากต่อทั้งการพัฒนาและการควบคุมการพัฒนา

ราคาที่ดิน ที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากยังคงมีพื้นที่ว่าง มีสิ่งก่อสร้างน้อยทำให้โอกาสพัฒนาเป็นเมืองมีน้อยกว่าที่จะไปแทรกตัวในส่วนกลางของเมือง จึงดึงดูดให้นักพัฒนาที่ดินซื้อเก็บไว้เพื่อการเก็งกำไร การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงเป็นการพัฒนาในลักษณะที่เน้นผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากกว่าผลประโยชน์จากการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

2) การลงทุนของภาคเอกชน

จากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายความเจริญ ย้ายฐานการผลิตออกจากกรุงเทพมหานคร ทำให้ภาคเอกชนสนใจที่จะพัฒนารูทธุรกิจในบริเวณพื้นที่บริเวณชานเมืองมากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นที่ไม่ห่างไกลจากตลาดสินค้ามากนัก เดินทางได้สะดวก มีการลงทุนของภาคเอกชนในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่

ในด้านพาณิชยกรรม ในพื้นที่อำเภอลำลูกกามีโครงการตลาดสี่มุมเมือง และบริเวณใกล้เคียงห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ คาร์ฟู เซียร์ รังสิต เดอะ ดีปี้ และกลุ่มนักลงทุนรายย่อยอื่น ๆ ที่เข้ามาประกอบการค้า จะเห็นว่าการลงทุนของภาคเอกชน เป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอลำลูกกา

ในด้านอุตสาหกรรม ในระยะแรกมีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมตามถนนสายหลัก โดยเฉพาะถนนพหลโยธิน เนื่องจากมีความสะดวกในการเข้าถึง ต่อมาเริ่มมีการขยายตัวสู่บริเวณถนนลำลูกกามากขึ้น มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่มาก เกิดเป็นแหล่งงาน ผลักดันให้เกิดการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการประกอบอาชีพ

4.5.2.3 นโยบายของรัฐ

เนื่องจากความแออัดคับคั่งของกรุงเทพมหานคร ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่จะชลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร โดยมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้เกิดเมืองบริวารรอบกรุงเทพมหานคร โดยให้เป็นการพัฒนาเมืองต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมและมีศักยภาพที่จะขยายตัวเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีแหล่งงานและที่อยู่อาศัย การบริการของเมืองอย่างครบครัน เพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และประชากรที่อพยพจากจังหวัดต่าง ๆ โดยอำเภอลำลูกกาได้ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์ชุมชนขนาด 1 ใน 11 แห่ง โดยพัฒนาเมืองตามแนวนนวงแหวนรอบนอก โดยให้อำเภอลำลูกกาเป็นศูนย์ชุมชนขนาดอำเภอ ลำลูกกา มีบทบาทเป็นศูนย์ชุมชนขนาดใหญ่และแหล่งงาน เป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาได้มาก เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนา และเป็นประตูเปิดการพัฒนากรุงเทพมหานครไปสู่พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพมหานคร ซึ่งในอนาคตจะมีแนวทางการทางพิเศษแห่งประเทศไทยผ่าน ทำให้การเข้าถึงสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจะรองรับประชากรได้ 150,000 คน พื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่

จากปัจจัยดึงดูดและผลักดันข้างต้น ทำให้ประชากรขยายเข้าสู่พื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร รวมทั้งอำเภอลำลูกกา โดยขยายตัวตามแนวนนพหลโยธิน และถนนลำลูกกา ซึ่งเชื่อมต่อกับถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก โดยเชื่อมโยงพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกกับกรุงเทพมหานคร และสามารถเดินทางไปในจุดต่าง ๆ ในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานครได้ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านเข้าตัวเมืองกรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่อำเภอลำลูกกาเหมาะสมต่อการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัย เพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

4.6 ปัญหาในเขตพื้นที่อำเภอลำลูกกา

ชุมชนอำเภอลำลูกกาได้พัฒนามาโดยลำดับ และเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวอย่างมาก ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาหลายประการตามมา จากการศึกษาที่ผ่านมาพอที่จะสรุปปัญหาได้ดังนี้

1) ปัญหาการใช้ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ยังมีความสับสนและไม่เป็นระเบียบของกิจกรรมการใช้ที่ดิน การขยายตัวของชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม เมื่อเมืองได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น ความซับซ้อนของกิจกรรมมากขึ้น ปัญหาจึงได้ปรากฏเด่นชัดในปัจจุบัน กล่าวคือ การใช้ที่ดินแบบพักอาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ปะปนกันไม่แบ่งแยกเป็น

บริเวณใดบริเวณหนึ่งให้ชัดเจน ตลอดจนปัญหาการปล่อยที่ดินให้รกร้างว่างเปล่า และเป็นแหล่งเกิดแมลงศัตรูพืชและแมลงที่เป็นพาหะนำโรค

2) ปัญหาสาธารณูปโภค

สาธารณูปโภคนับว่าเป็นบริการพื้นฐานที่ควรจะต้องมีการให้บริการอย่างทั่วถึง

-ไฟฟ้า การให้บริการไฟฟ้ายังมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน เช่น พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคอกไห ไฟฟ้าสาธารณะตามแหล่งชุมชนยังไม่เพียงพอกับความต้องการและพบปัญหาไฟฟ้าขัดข้องบ่อยในบางพื้นที่ ทำให้ต้องมีการขยายกำลังการผลิตที่มีอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น และเดินสายไฟฟ้าให้ทั่วทุกพื้นที่เพื่อจะได้มีไฟฟ้าใช้ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

-ประปา ปริมาณน้ำใช้ยังไม่เพียงพอ การขยายประปาของการประปาส่วนภูมิภาคยังไม่ทั่วถึง บางพื้นที่ต้องใช้น้ำจากลำคลองและการขุดบ่อบาดาล ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่มีมาก ทำให้ความต้องการน้ำใช้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้การผลิตน้ำประปาต้องเร่งให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชากร และขยายพื้นที่การให้บริการเพื่อให้ครอบคลุมชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ผู้ใช้น้ำยังประสบกับปัญหาคุณภาพน้ำประปาโดยเฉพาะที่ผลิตจากน้ำบาดาล สำหรับพื้นที่นอกเหนือการให้บริการยังคงมีปัญหาด้านแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคอยู่มาก

-โทรศัพท์ การให้บริการโทรศัพท์ที่ติดตามบ้านเรือน ยังไม่สามารถขยายขอบข่ายการให้บริการได้ในทุกพื้นที่

-ถนน ปัญหาการคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ยังไม่สะดวกเท่าที่ควร อีกทั้งถนนบางสายยังเป็นทางลูกรัง มีสภาพต่ำและแคบ ทำให้การคมนาคมไม่สะดวก เช่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา บริเวณคลองซอยที่ 8 ฝั่งตะวันตก นอกจากนี้ในบางพื้นที่ประสบปัญหาถนนทรุดโทรมอันเนื่องมาจากอายุการใช้งานของถนนเป็นเวลานาน และมีการผ่านเข้าออกของรถบรรทุกขนาดใหญ่ที่ขนส่งสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีน้ำหนักมาก ทำให้เกิดปัญหาถนนชำรุดเนื่องจากไม่สามารถรับน้ำหนักบรรทุกเหล่านี้ได้

-การขนส่งมวลชน เนื่องจากในพื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแรงงานทั้งภายในพื้นที่ แรงงานภายในจังหวัดปทุมธานี และแรงงานที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ต้องมีการเดินทางไป-กลับจากบ้านและที่ทำงาน การเดินทางของนักเรียนนักศึกษา โดยการเดินทางของประชาชนส่วนหนึ่งใช้บริการด้านขนส่งมวลชนของกรุงเทพมหานคร และของการขนส่งภายในจังหวัด ซึ่งการบริการดังกล่าวมีไม่เพียงพอกับความต้องการในช่วงเวลาเร่งด่วน

3) ปัญหาด้านแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทำได้ไม่เต็มที่ ลำคลองตื้นเขิน เนื่องจากมีวัชพืชและสิ่งปฏิกูลอยู่ตามคลอง นอกจากนี้ยังพบปัญหาระบบบำบัดน้ำเสียยังมีไม่ครบทุกโรงงาน ทำให้ตามโรงงานต่าง ๆ ปล่องน้ำเสียลงสู่ลำคลอง ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย ไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้เต็มที่ เช่น คลองหกวาสายล่าง นอกจากนี้ในบางพื้นที่ทางน้ำถูกขุดจากสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ทำให้ในช่วงฤดูฝนจะเกิดปัญหาน้ำท่วม

4) ปัญหาสภาพแวดล้อม

มีปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นของเหลือจากกระบวนการผลิต และจากการใช้สอยของมนุษย์ เป็นปัญหาสำคัญที่ทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากการเติบโตของชุมชน การขยายตัวของเศรษฐกิจและการเพิ่มของประชากรที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะมูลฝอยก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นที่ตั้งของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและเป็นเขตที่มีโรงงานอุตสาหกรรม โดยขยะมีแหล่งกำเนิดจากชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งการจัดเก็บและกำจัดไม่สามารถทำได้หมด ทำให้มีขยะตกค้าง มีปัญหาการปนเปื้อนขยะมูลฝอย การเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค การปลิวของเศษขยะมูลฝอยต่าง ๆ และส่งผลในด้านแมลงและกลิ่นรบกวน นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ ที่มีแหล่งกำเนิดจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีลักษณะเป็นฝุ่นละออง ก๊าซพิษ และโลหะหนักต่าง ๆ จากขบวนการเผาไหม้ และในบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่นได้แก่ บริเวณจุดตัดถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านกลิ่นและเสียงรบกวนจากโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งต่อชุมชนที่พักอาศัยโดยรอบอีกด้วย

ปัญหาดังกล่าวล้วนนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อพื้นที่ หากปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้มีการวางแผนแก้ไข จะยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเนื่องจากพื้นที่ยังคงมีการขยายตัวอยู่อย่างต่อเนื่อง และจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเตรียมการแก้ไขเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้นต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

แนวโน้มการพัฒนาในอนาคต

5.1 การพัฒนาในพื้นที่ศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน

จากนโยบาย แผนงานต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพื้นที่ศึกษาตั้งแต่แผนระดับชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผังเมืองรวม ที่เป็นแนวทางหลักของแผนงานและนโยบายต่าง ๆ ในพื้นที่โดยตรงและที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ยังมีแผนและข้อเสนอต่าง ๆ ที่กล่าวถึงแล้วในบทที่ 3 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

-การพัฒนาภาคมหานครตามข้อเสนอของ JICA ที่เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดให้พื้นที่ในส่วนของจังหวัดปทุมธานี เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ

-ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ตามข้อเสนอของ MIT เสนอให้กรุงเทพมหานครมีชุมชนชานเมืองเพื่อช่วยลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร โดยชุมชนชานเมืองมีบทบาทเป็นแหล่งงาน ที่อยู่อาศัย และมีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพร้อม ตลอดจนการติดต่อเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวก โดยมีชุมชนล้าลูกกาเป็นชุมชนชานเมืองตามข้อเสนอของ MIT

นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังมีโครงการต่าง ๆ มากมาย ที่จะมามีอิทธิพลต่อการขยายตัวของพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการด้านการคมนาคม เช่น ระบบทางด่วน ถนนวงแหวนรอบนอก เป็นต้น แผนงาน นโยบาย และโครงการข้างต้นล้วนส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ต่อพื้นที่ศึกษาในอนาคต

5.1.1 ด้านกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ศึกษามีลักษณะเด่น คือ มีระบบคลองต่าง ๆ กระจายอยู่มาก จากอดีตคลองมีบทบาทสำคัญในด้านการเป็นแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม ประโยชน์ด้านการคมนาคม และการระบายน้ำ ในปัจจุบันสภาพของคลองเหล่านี้ถูกบุกรุก น้ำในคลองเริ่มเน่าเสียเนื่องจากเป็นที่ระบายน้ำเสียของชุมชน ปัจจุบันการระบายน้ำในพื้นที่เป็นไปได้ยากขึ้น เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่คลองของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ นอกจากนี้บริเวณอำเภอล้าลูกกายังเป็นพื้นที่รับน้ำของโครงการแก้มลิง จึงทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ

ในด้านการคมนาคมขนส่ง ในอดีตขณะพื้นที่ศึกษามีบทบาทสำคัญในด้านเกษตรกรรม ระบบถนนยังมีน้อย เนื่องจากนิยมใช้การคมนาคมทางน้ำ ซึ่งพื้นที่ศึกษามีคลองต่าง ๆ เชื่อมโยงถึงกัน เมื่อระบบถนนเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น การขยายตัวด้านการเดินทางทางรถยนต์มีเพิ่มมากขึ้น โดยมีถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางสายหลักที่อยู่ในสภาพดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด และในช่วงปี พ.ศ. 2527 – 2533 เป็นระยะเวลาที่มีการปรับปรุงและขยายถนนสายหลักในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างมาก แต่ยังคงขาดถนนสายรองที่เชื่อมโยงกับถนนสายหลัก เกิดปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วน และในพื้นที่ห่างไกลจากถนนสายหลักยังคงขาดแคลนระบบถนนที่มีประสิทธิภาพ

มีการพัฒนาระบบการขนส่งมวลชนสาธารณะมากขึ้น เนื่องจากมีการเดินทางของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ระบบการขนส่งมวลชนในอำเภอลำลูกกามีทั้งของจังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นการขนส่งระยะสั้นและขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) โดยการบริการของ ขสมก. ได้มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก ในด้านจำนวนรถที่ให้บริการ และการขยายพื้นที่การให้บริการทำให้สามารถติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก สำหรับการขนส่งทางรถไฟมีการพัฒนาระบบรถไฟสายชานเมืองในช่วงเวลาเร่งด่วน เพื่อรองรับการเดินทางของประชาชนและนักศึกษา แต่ก็ยังขาดความสะดวก เนื่องจากขาดระบบการเชื่อมโยกับสถานีรถไฟ

สำหรับการบริการพื้นฐานอื่น ๆ ในพื้นที่ ได้แก่การบริการด้านไฟฟ้ามีทั่วทุกพื้นที่ สำหรับการบริการโทรศัพท์และประปา นั้นจะมีบริการเฉพาะในเขตที่เป็นชุมชน หรืออยู่ในเขตเทศบาลเท่านั้น ซึ่งการบริการยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยพื้นที่ที่อยู่นอกเขตการให้บริการจะใช้น้ำบาดาล แต่ในบางพื้นที่ถึงแม้ว่าจะอยู่ในข่ายการให้บริการ แต่ไม่รับบริการของการประปา แต่จะเลือกใช้ระบบประปาหมู่บ้านมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านจัดสรร

การบริการการศึกษาและสาธารณสุขนั้น มีการขยายตัวมากขึ้น ส่วนมากจะตั้งอยู่ในเขตชุมชน แต่เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร และบริเวณพื้นที่อำเภอใกล้เคียงก็มีความพร้อมในบริการดังกล่าวมากกว่า ประกอบกับความเชื่อถือในประสิทธิภาพของสถานบริการในกรุงเทพมหานครมากกว่า ประชากรส่วนหนึ่งจึงไปใช้บริการของกรุงเทพมหานคร

5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตพื้นที่ศึกษามีระบบเศรษฐกิจในสาขาเกษตรกรรมเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานครออกสู่พื้นที่ในจังหวัดปริมณฑล โดยในพื้นที่อำเภอลำลูกกามีการขยายตัวของอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก โดยได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่แผ่ขยายมาในพื้นที่แถบรังสิต ซึ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และเป็น

แหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี ในปัจจุบันเริ่มมีการชลอตัวลง เนื่องจากนโยบายของรัฐที่ต้องการให้มีการกระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค

การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคม การขยายตัวของอุตสาหกรรม ทำให้มีการขยายตัวของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อจำนวนประชากรให้เพิ่มตามมา เมื่อมีประชากรมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครออกมาสู่พื้นที่รอบนอก ทำให้มีความต้องการด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น โดยรูปแบบที่อยู่อาศัยในพื้นที่จะเป็นโครงการบ้านจัดสรรเป็นหลัก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการขยายตัวด้านการค้าในย่านการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตลาดสี่มุมเมือง ต่อมามีการลงทุนด้านการค้าขนาดใหญ่มากขึ้น เนื่องจากความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง การคมนาคม และผลของการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัย มหาวิทยาลัย ตลอดจนการขยายตัวของกิจกรรมอุตสาหกรรมในอดีตที่ส่งผลต่อจำนวนแรงงานทั้งในพื้นที่เองและบริเวณใกล้เคียง ทำให้มีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคมีมากขึ้น

5.1.3 ประชากร

ประชากรในพื้นที่ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่ที่มีประชากรกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นจะเป็นบริเวณตำบลคูคต โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองคูคต โดยมีจำนวนแตกต่างจากพื้นที่โดยรอบมาก ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ พร้อมกว่าบริเวณอื่น ๆ และมีการเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกกว่าบริเวณอื่น ๆ ในปัจจุบันเริ่มมีการขยายตัวของประชากรสู่พื้นที่ใกล้เคียง

5.1.4 ทิศทางการขยายตัวและการใช้ที่ดิน

ในอดีตที่ผ่านมาการขยายตัวของเมืองของอำเภอลำลูกกา จะยึดตามแนวถนนสายต่าง ๆ เนื่องจากมีการเข้าถึงที่สะดวก และบริเวณที่มีระบบบริการพื้นฐานต่าง ๆ ก็มักจะอยู่บริเวณริมถนน นอกจากนี้พื้นที่อำเภอลำลูกกามีข้อจำกัดในการขยายตัวของเมือง โดยมีระบบคลองชลประทาน และพื้นที่มีข้อจำกัดด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และปัญหาน้ำท่วมในบางบริเวณ ทำให้การขยายตัวจึงเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่จำกัด

การขยายตัวและการใช้ที่ดินจากอดีตถึงปัจจุบันในพื้นที่ศึกษามีการขยายตัวตามแนวถนนสายสำคัญ คือ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต และถนนลำลูกกา โดยได้รับอิทธิพลการขยายตัวจากภายนอกพื้นที่ ทั้งจากกรุงเทพมหานคร และการขยายตัวในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ใกล้เคียง

เคียง เมื่อการขยายตัวบริเวณริมถนนมีความหนาแน่นมาก ราคาที่ดินสูงขึ้น การขยายตัวจึงขยายสู่พื้นที่ที่อยู่ห่างไกลออกไป ซึ่งมีราคาที่ดินถูกกว่า โดยการใช้ที่ดินในบริเวณที่มีราคาสูงนั้นจะเป็นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง

ในช่วงที่เศรษฐกิจในภาพรวมมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในระหว่างปี พ.ศ. 2527-2533 นั้น อำเภอลำลูกกามีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพิ่มมากขึ้นด้วย ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ศึกษาเท่านั้นที่มีการขยายตัว พื้นที่ต่าง ๆ โดยรอบก็มีการขยายตัวเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดปทุมธานี บริเวณเขตอำเภอธัญบุรี และคลองหลวง รวมทั้งเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร บริเวณด้านใต้ของพื้นที่ศึกษา มีโครงการทั้งของรัฐและเอกชนเข้ามาสู่พื้นที่ดังกล่าว อาทิ การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย บ้านจัดสรร เป็นต้น และการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของกรุงเทพมหานครที่ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยมีมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2534-ปัจจุบันนั้น ทิศทางการขยายตัวยังคงต่อเนื่องจาก ปี พ.ศ. 2533 โดยเฉพาะการขยายตัวของที่อยู่อาศัย และพาณิชย์กรรม ทำให้สภาพพื้นที่เป็นชุมชนเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณตลาดสี่มุมเมือง

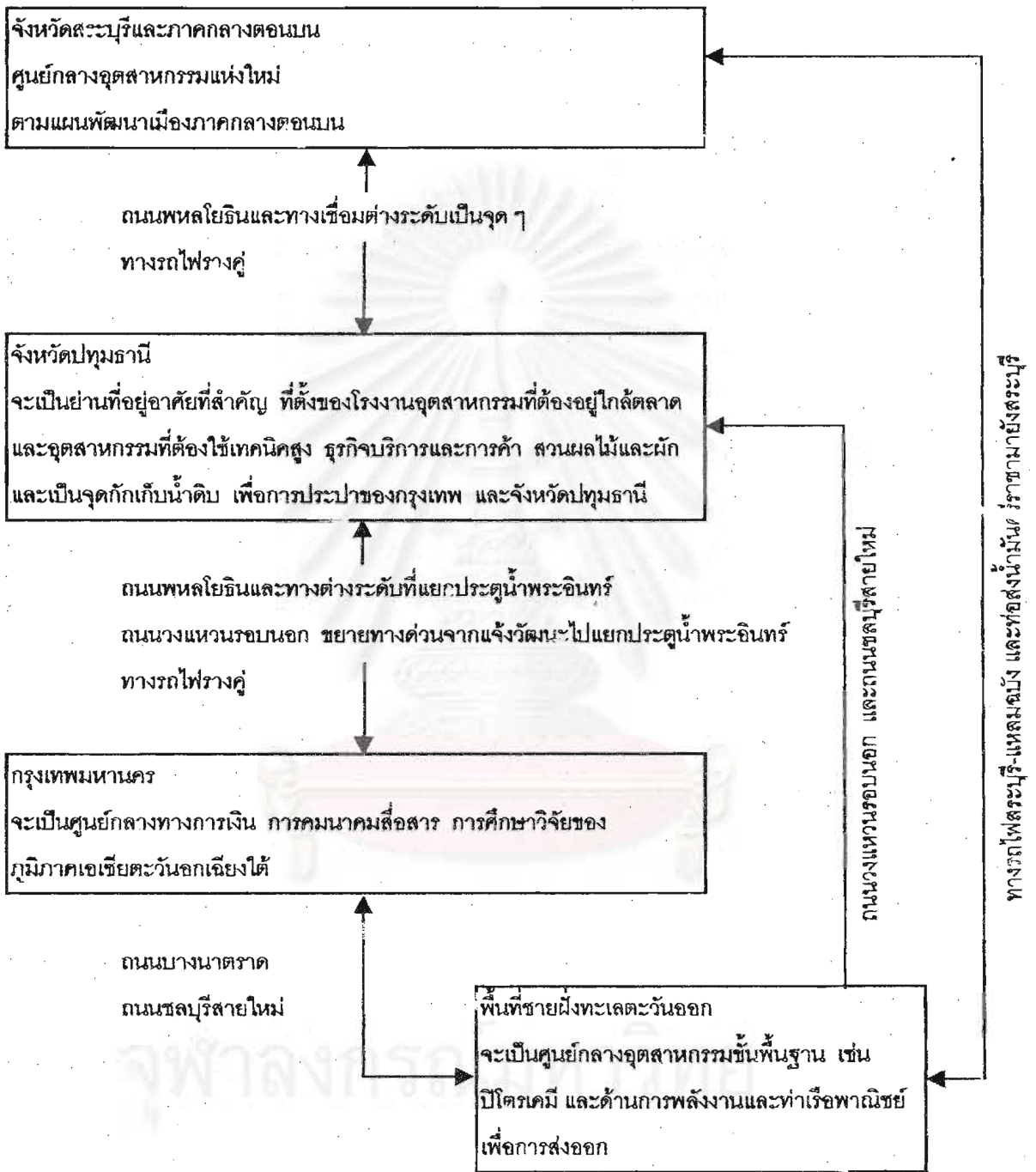
ลักษณะการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยในรูปแบบบ้านจัดสรรขยายตัวจากริมถนนเข้าสู่พื้นที่บริเวณห่างจากถนนสายหลักออกไป มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยประเภททาวเฮาส์และอาคารพาณิชย์มากขึ้น โดยกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ชุมชน ย่านการค้า ในขณะที่ที่อยู่อาศัยเดิมจะอยู่บริเวณริมคลองต่าง ๆ มีการใช้ที่ดินด้านพาณิชย์กรรมอย่างเข้มข้นบริเวณพื้นที่ตลาดสี่มุมเมือง การใช้ที่ดินด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่จะกระจายอยู่บริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก ปัจจุบันมีการขยายเข้าสู่พื้นที่ตอนใน แต่การขยายตัวด้านอุตสาหกรรมเริ่มชลอตัวลง ซึ่งการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ที่ดินแบบต่าง ๆ ล้วนส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง

5.2 แนวโน้มการพัฒนาของพื้นที่ศึกษาในอนาคต

5.2.1 บทบาทของพื้นที่ศึกษาในระดับภาค

อำเภอลำลูกกาตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร ในอดีตมีบทบาทในด้านเกษตรกรรม เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ และเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างกรุงเทพมหานครไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีถนนพหลโยธินและทางรถไฟสายเหนือเป็นตัวเชื่อมโยง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่การขยายตัวของกรุงเทพมหานครทางตอนเหนือในด้านที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงแนวทางการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี

ที่มา : แผนการลงทุนจังหวัดปทุมธานี

จากการขยายตัวของเมืองตามแผนภาคมหานคร ที่ครอบคลุมพื้นที่จาก กรุงเทพมหานครและปริมณฑลออกไปในรัศมี 200 กิโลเมตร ถึงจังหวัดสระบุรีและชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ระบบเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้มีการเชื่อมโยงถึงกัน จากโครงข่ายคมนาคมที่ทำให้พื้นที่ศึกษาเชื่อมต่อกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น โดยสามารถเชื่อมโยงกับภาคกลางอันมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมแห่งใหม่ตามแผนพัฒนาภาคกลาง โดยเฉพาะจังหวัดสระบุรีที่ให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมใหม่ที่ขยายตัวออกจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีถนนพหลโยธินและทางเชื่อมต่างระดับต่าง ๆ รวมทั้งทางรถไฟสายคู่ในการเชื่อมโยงถึงกัน มีระบบทางด่วนสายปากเกร็ด-ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร และถนนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้สะดวกยิ่งขึ้นและเป็นเส้นทางที่ช่วยรองรับการจราจรบนถนนพหลโยธินทางหนึ่ง

นอกจากนี้การเชื่อมโยงของพื้นที่ศึกษากับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน เช่น ปิโตรเคมีและด้านพลังงาน เป็นท่าเรือพาณิชย์เพื่อการส่งออกสามารถทำได้โดยถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออกที่เชื่อมต่อกับถนนชลบุรีสายใหม่ ถนนบางนา-ตราด ทำให้เศรษฐกิจเมืองของจังหวัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนี้ มีการเชื่อมโยงกันมากขึ้นทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัย ธุรกิจบริการและการค้า การศึกษา การคมนาคมสื่อสาร อุตสาหกรรม และบริการที่เน้นการใช้แรงงานที่มีทักษะ

การติดต่อกับกรุงเทพมหานครที่เป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน และตามแผนพัฒนาภาคกำหนดให้เป็นศูนย์กลางด้านการเงิน การคมนาคม และการศึกษา ในอนาคตมีความสะดวกขึ้นเป็นอย่างมากจากเดิมที่มีเพียงถนนพหลโยธิน และถนนวิภาวดีรังสิตเป็นหลัก ปัจจุบันเริ่มมีระบบทางด่วนทั้งทางด่วนสายปากเกร็ด-ศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทรที่มีส่วนเชื่อมกับทางด่วนสายอื่น ๆ ในเขตชั้นในกรุงเทพมหานคร ทางด่วนสายรามอินทรา-ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก โครงการทางยกระดับโกลด์เวย์ โครงการระบบขนส่งทางรถไฟและทางยกระดับ โครงการถนนนคร่อมคลองประปา ถนนวงแหวนรอบนอก ทางด่วนรามอินทรา-ถนนวงแหวน และระบบรถไฟรางคู่ที่มีความคล่องตัวมากขึ้น ดังนั้นการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะขยายเข้าสู่พื้นที่ศึกษามากขึ้น ทำให้ศักยภาพด้านการขนส่งของพื้นที่มีบทบาทสำคัญมากอีกด้วย

5.2.2 บทบาทของพื้นที่ศึกษาโดยรวม

จากการศึกษาบทบาทที่ผ่านมาของจังหวัดปทุมธานี ในการที่เป็นเมืองรองของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีศักยภาพในการที่จะเป็นฐานเศรษฐกิจ เป็นที่รองรับการขยาย

ตัวของกรุงเทพมหานคร ประกอบกับบทบาทและความสำคัญของจังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปบทบาทของชุมชนอำเภอลำลูกกาในอนาคต ดังนี้

5.2.2.1 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

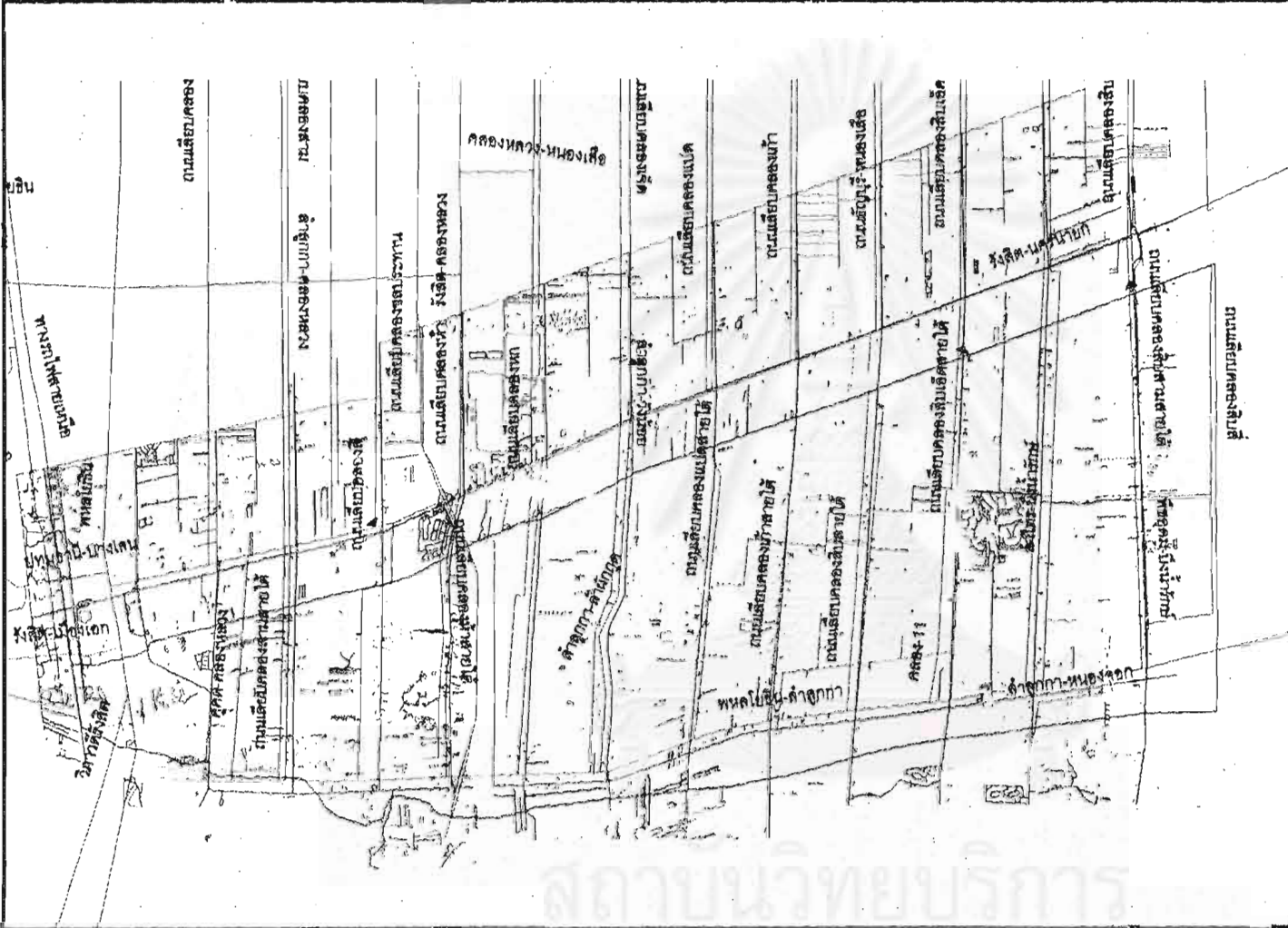
1) ระบบถนน

การพัฒนาถนนในพื้นที่ศึกษาในอนาคตมีการพัฒนาโครงการขนส่งขนาดใหญ่ ถึงแม้ว่าบางโครงการเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอก ซึ่งมีได้เน้นการขนส่งในเฉพาะพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่ก็มีส่วนอย่างมากในการติดต่อคมนาคมระหว่างพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการสร้างโครงการขนาดเล็กเพื่อมาเชื่อมโยงระบบขนาดใหญ่ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้พื้นที่มีระบบโครงข่ายมากขึ้นกว่าเดิม ได้แก่

1.1) โครงการทางด่วน

ก. โครงการทางด่วนสายปากเกร็ด-บางปะอิน (แจ้งวัฒนะ-บางพูน-บางไทร) เป็นทางด่วนส่วนต่อขยายจากทางด่วนชั้นที่ 2 ในส่วน C มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ในปี พ.ศ. 2541 ที่จะจัดให้มีขึ้นที่ศูนย์การแข่งขันกีฬาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต โดยจุดเริ่มต้นของทางด่วนสายนี้อยู่บริเวณถนนแจ้งวัฒนะและไปสิ้นสุดที่ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตก อีกทั้งเพื่อขยายโครงข่ายของระบบทางด่วนเบื้องต้นในกรุงเทพมหานคร เขตปริมณฑล และจังหวัดใกล้เคียงให้มีความสมบูรณ์ และเพื่อรองรับการจราจรทางด้านทิศเหนือให้เข้าสู่ระบบทางด่วนในเมืองได้โดยตรง ตลอดจนกระจายการจราจรจากใจกลางกรุงเทพมหานครให้ออกสู่ชานเมืองได้รวดเร็วขึ้น ในส่วนของทางด่วนสายนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของทางด่วนระหว่างเมืองอีกด้วย

ทางด่วนสายบางปะอิน-ปากเกร็ดอยู่ในความรับผิดชอบของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย และดำเนินการโดยบริษัททางด่วนกรุงเทพเหนือจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชน ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างเป็นทางด่วนแนวรัศมีรับปริมาณการจราจรจากใจกลางเมืองมาเชื่อมกับถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรมทางหลวง ซึ่งทำหน้าที่เป็นทางอ้อมเมือง เพื่อไปยังจังหวัดต่าง ๆ โดยรอบกรุงเทพมหานคร โดยมีแนวสายทางโครงการเริ่มต้นจากปลายทางด่วนชั้นที่ 2 บริเวณถนนแจ้งวัฒนะขึ้นไปทางทิศเหนือ ผ่านอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี (ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา) สิ้นสุดที่ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตก

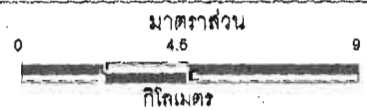

สัญลักษณ์

- ขอบเขตอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

แสดง : เส้นทางการคมนาคม

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณทลกรุงเทพรวมหนคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ตกที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทางประมาณ 34 กิโลเมตร แบ่งการดำเนินการโครงการออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 ช่วงแจ้งวัฒนะ – เชียงราก ระยะทางประมาณ 24.05 กิโลเมตร (รวมส่วนที่แยกไปศูนย์กีฬาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระยะทางประมาณ 4.05 กิโลเมตร) เริ่มต้นจากจุดเชื่อมต่อกับทางด่วนชั้นที่ 2 บริเวณถนนแจ้งวัฒนะไปถึงบางพูน จะเป็นการก่อสร้างทางด่วนยกระดับขนาด 4 ช่องจราจร และจากบางพูน-เชียงราก เป็นทางด่วนระดับดิน ขนาด 4 ช่องจราจร (ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร) และก่อสร้างเป็นทางด่วนยกระดับขนาด 4 ช่องจราจร จากเชียงรากไปมหาวิทยาลัยรังสิต ระยะทางประมาณ 4.05 กิโลเมตร

- ระยะที่ 2 ช่วงเชียงราก – บางไทร ระยะทางประมาณ 9.95 กิโลเมตร เชื่อมต่อกับระยะที่ 1 ที่เชียงราก และมีแนวทางมุ่งไปทางทิศเหนือ ไปสิ้นสุดที่ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรมทางหลวงที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยในเบื้องต้นจะก่อสร้างเป็นทางด่วนระดับดินขนาด 4 ช่องจราจร และเมื่อมีปริมาณจราจรเพิ่มมากขึ้นในอนาคตจะมีการขยายทางด่วนทั้งสาย จาก 4 ช่องจราจรเป็น 6 ช่องจราจรต่อไป

ลักษณะโครงการทั้งหมดจะกันเขตทางส่วนใหญ่ไว้ในระดับที่ 400 เมตร งบประมาณในการดำเนินการทั้งหมด 27,773 ล้านบาท เป็นค่าเวนคืนที่ดิน 10,000 ล้านบาท ที่เหลือเป็นค่าออกแบบ ก่อสร้าง และควบคุมงาน โดยตลอดเส้นทางจะมีจุดขึ้นลง 5 จุด คือ แจ้งวัฒนะ เมืองทองธานี บางพูน เชียงราก และบริเวณวงแหวนรอบนอก

ข. โครงการทางด่วนสายรามอินทรา – ถนนวงแหวนรอบนอก เป็นระบบทางด่วนระหว่างเมืองสายหนึ่งที่เป็นส่วนต่อขยายจากทางด่วนรามอินทรา – อาจนรงค์ มีระยะทางจากถนนรามอินทราถึงแนวถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก ในพื้นที่ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 5.25 กิโลเมตร ลักษณะเส้นทางเป็นทางด่วนระดับผิวดิน 6 ช่องจราจรไปและกลับ

1.2) โครงการทางหลวงวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก

ตามมติคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เห็นชอบกำหนดให้ทางหลวงวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออก (บางปะอิน-บางพลี) เป็นทางหลวงพิเศษ ซึ่งเชื่อมต่อกับวงแหวนด้านตะวันตก ที่อำเภอบางปะอิน และด้านใต้ที่บางพลี รวมถึงทางหลวงสายกรุงเทพฯ – ชลบุรี – พัทยา (สายใหม่) ที่อ่อนนุช

โครงการทางหลวงวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออกมีระยะทาง 64 กิโลเมตร มีจุดเริ่มต้นที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) อำเภอบางปะอิน จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา มาบรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 สายบางนา-บางปะกงที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยทำการก่อสร้างเป็นมาตรฐานชั้นพิเศษกันทางคู่ขนานแยกการจราจรไปและกลับข้างละ 2 ช่องจราจร (Divided Highway) ผิวทางเป็น Asphalt Concrete กว้าง 7 เมตร ไหล่ทางกว้างข้างละ 2.5 เมตร และ 1.5 เมตร ยกเว้นช่วงรามอินทรา – บางพลี (ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร) ซึ่งเป็นย่านชุมชนจะมีทางคู่ขนานอีกข้างละ 2 ช่องจราจร รวมเป็น 8 ช่องจราจร สำหรับจุดที่ตัดกับทางหลวงที่สำคัญจะมีการก่อสร้างทางแยกต่างระดับ (Interchange) 8 แห่ง ได้แก่ ในบริเวณธัญบุรี ลำลูกกา รามอินทรา คลองกุ่ม สุขาภิบาล 3 ทับช้าง อ่อนนุช และวัดสลุด และในส่วนที่ตัดกับทางหลวงท้องถิ่นเดิมจะมีการก่อสร้างสะพานลอย (Over Pass) รวม 4 แห่งด้วยกัน

โครงการทางหลวงวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออกเป็นทางหลวงพิเศษที่มีการควบคุมทางตลอดแนวเขตทาง โดยมีรั้วกั้นตลอดเส้นทาง (Motorway) และให้เป็นทางหลวงที่เก็บค่าธรรมเนียมผ่านทางในระบบปิด (Closed System) คือ จ่ายค่าธรรมเนียมผ่านทางตามระยะทาง ซึ่งด่านเก็บค่าบริการมี 8 จุด คือ ด่านบางปะอิน ด่านธัญบุรี ด่านลำลูกกา ด่านรามอินทรา ด่านคลองกุ่ม ด่านสุขาภิบาล 3 ด่านอ่อนนุช และด่านวัดสลุด

2) ระบบขนส่งมวลชน

ในพื้นที่ศึกษามีทั้งระบบขนส่งของจังหวัด และของ ขสมก. รถตู้โดยสารปรับอากาศ ที่เข้าให้บริการภายในพื้นที่ ในอนาคตความต้องการของระบบขนส่งมวลชนในพื้นที่จะมีมากขึ้น เนื่องจากจะมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น

3) ระบบโทรศัพท์

ปัจจุบันในพื้นที่ที่เป็นชุมชนหนาแน่น เช่น บริเวณเทศบาลเมืองคูคต มีปัญหาคู่สายและหมายเลขโทรศัพท์ไม่เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งในอนาคตมีโครงการขยายเลขหมายโทรศัพท์เพิ่มขึ้น เพื่อรองรับความต้องการที่สูงขึ้นด้วย

4) การประปา

แม้ว่าพื้นที่ศึกษาบางส่วนมีน้ำประปาใช้ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงใช้น้ำบาดาล และน้ำคลองในการอุปโภคบริโภค ซึ่งการบริการน้ำประปายังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การประปาส่วนภูมิภาคจึงมีโครงการร่วมทุนกับภาค

เอกชนในการขยายกำลังการผลิตและขยายพื้นที่การให้บริการให้กว้างขวางออกไป ซึ่งอยู่ในระยะดำเนินการตามสัญญา ซึ่งผลของการดำเนินโครงการในระยะแรกยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากแหล่งน้ำบาดาลของจังหวัดปทุมธานีมีคุณภาพ ยังมีภาคเอกชนและประชาชนบางส่วนที่อยู่ในพื้นที่ที่การประปาสามารถให้บริการน้ำประปาได้ยังคงใช้น้ำบาดาลอยู่ ทำให้น้ำที่ผลิตได้ต่อวันตามที่มีการตกลงกันในสัญญา มีมากเกินความต้องการ การประปาส่วนภูมิภาคต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก จึงมีการประสานงานกับกรมทรัพยากรธรณี ให้มีการประกาศเขตวิกฤติน้ำบาดาลและดำเนินการสั่งให้ยกเลิก/ปิดบ่อบาดาล แต่กรมทรัพยากรธรณียังไม่ได้ดำเนินการทำให้การแก้ปัญหาวิกฤตการณ์แผ่นดินทรุดในจังหวัด ปทุมธานี อันเนื่องจากการใช้น้ำใต้ดินมากเกินไป ซึ่งยังมีได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมในภาพรวม ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากบริเวณพื้นที่ศึกษาได้รับการประกาศเป็นเขตวิกฤตน้ำบาดาลชั้นที่ 1 ซึ่งมีปัญหาการทรุดของแผ่นดินมาก ในอนาคตหากปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ประกอบกับการประปาส่วนภูมิภาคจะขยายกำลังการผลิต และพื้นที่บริการให้มากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการของประชากรที่จะเพิ่มสูงขึ้นแล้ว จะสามารถแก้ไขปัญหาประปาในพื้นที่ได้

5) ไฟฟ้า

การไฟฟ้าในจังหวัดปทุมธานีมีบริการทั่วทุกพื้นที่ แต่ประสบกับปัญหาไฟตกและดับบ่อยครั้ง เนื่องจากมีความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงขึ้น กิจกรรมบางประเภทมีการใช้ไฟฟ้าสูง เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ในอนาคตจะมีความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงขึ้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคปทุมธานีมีการขยายกำลังการผลิตให้กับย่านอุตสาหกรรม ธุรกิจ ที่พักอาศัยในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยก่อสร้างสถานีจ่ายไฟย่อยที่ อ.ลำลูกกา อีก 1 สถานีด้วย สำหรับความต้องการในอนาคตนั้น จากนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการให้มีกระจายความเจริญ ธุรกิจอุตสาหกรรม และประชากรไปสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น มีการสนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพด้านต่างๆที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบธุรกิจ ดังนั้น จึงได้มอบหมายให้ กฟภ. จัดสรรงบประมาณลงทุนปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพของการจ่ายกระแสไฟฟ้า เพื่อเพิ่มคุณภาพในการให้บริการอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมากทุกปี มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในระบบไฟฟ้าและงานบริการ เช่น การนำระบบมาใช้ควบคุมการส่งจ่ายไฟ เพื่อช่วยลดปัญหากระแสไฟฟ้าดับครั้งละนานๆลงได้นอกจากนี้ ยังมีการนำระบบเคเบิลใยแก้วเพื่อการสื่อสารมาติดตั้งเครือข่ายเชื่อมโยงไปทั่วประเทศ เพื่อให้ระบบฐานข้อมูลการใช้ไฟฟ้าสามารถให้บริการผู้ใช้ไฟฟ้าได้อย่างสมบูรณ์แบบ

6) สาธารณูปการ

พื้นที่ศึกษามีโรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชนอย่างละ 1 แห่ง มีโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษากระจายอยู่ทั่วไป ในอนาคตความต้องการด้านบริการด้านสาธารณสุขและการศึกษาจะมากขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการพัฒนาระบบสาธารณูปการในพื้นที่จะเป็นการลงทุนจากภาคเอกชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงนิยมที่จะเดินทางมาใช้บริการสาธารณสุขและการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่อำเภอใกล้เคียง เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกัน สามารถเดินทางได้อย่างสะดวก และเห็นว่าการบริการในกรุงเทพมหานครมีคุณภาพสูง

5.2.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครด้านเหนือโดยมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้หลายทาง โดยเฉพาะถนนพหลโยธินที่มีการปรับปรุงขยายช่องทางทำให้การเดินทางติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร พื้นที่ศึกษา และจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางตอนบนและภาคเหนือทำได้รวดเร็วมากขึ้น อันจะนำไปสู่การขยายตัวของเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้

-ภาคเกษตรกรรม

ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มที่จะลดความสำคัญลง แม้ว่าจะมีความได้เปรียบด้านที่ตั้งที่มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ ใกล้เคียงเงินทุน มีความได้เปรียบด้านการขนส่ง การซื้อขายสินค้าที่มีตลาดกลางสี่มุมเมืองรองรับ ซึ่งเป็นตลาดรวมและกระจายผลผลิตที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในระดับภูมิภาค รวมทั้งตลาดข้าวที่มีความได้เปรียบจากการอยู่ใกล้พ่อค้าส่งออกในกรุงเทพมหานคร ทำให้เสียค่าขนส่งต่ำกว่าจังหวัดที่อยู่ไกล ๆ นอกจากนี้มีความได้เปรียบจากการที่อยู่ใกล้แหล่งบริการด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะของภาครัฐบาล เช่น ศูนย์วิจัยและสถานีทดลองข้าว กรมวิชาการเกษตร สามารถเข้าไปขอคำปรึกษาได้อย่างสะดวก แต่อย่างไรก็ตามศักยภาพด้านเกษตรกรรมของพื้นที่อำเภอลำลูกกาก็ลดลง

เนื่องจากปัญหาด้านที่ดินที่มีสภาพเป็นดินเปรี้ยวการระบายน้ำไม่ดี ทำให้พื้นที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชบางชนิดเท่านั้น ทำให้พืชเศรษฐกิจไม่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ปัญหาด้านการเช่าที่ดินที่มีเจ้าของที่ดินไม่ได้อยู่ในพื้นที่ หรืออยู่ในพื้นที่แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์โดยตรง ประกอบกับมีความเสี่ยงในการให้ชาวนาเช่าพื้นที่ เนื่องจากปัจจุบันภาวะราคาข้าวตกต่ำและผลตอบแทนจากการใช้ที่ดินต่ำ ทำให้เจ้าของที่ดินขายที่ดินเพื่อผลตอบแทนที่สูง

กว่า รวมทั้งการเป็นผู้เช่าจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน คือขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงการผลิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตในภาคเกษตรกรรมไปสู่การผลิตที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า เช่น พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ และประมง

ปัญหาด้านแหล่งน้ำ แม้ว่าพื้นที่ศึกษาจะมีระบบชลประทานที่มีคลองระบายน้ำ แต่ก็มีปัญหาในด้านการแย่งชิงการใช้น้ำระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมกับสนามกอล์ฟ หรือปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยลงสู่คลอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมในที่สุด

นอกจากนี้ในภาคเกษตรกรรมยังขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับต่ำ ทำให้แรงงานมีการย้ายภาคการผลิตไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า ไม่ต้องเสี่ยงกับภาวะขาดทุน ทำให้แรงงานหนุ่มสาวย้ายออกนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ลดความสำคัญลง

-ภาคอุตสาหกรรม

ในอดีตที่ผ่านมามีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากความได้เปรียบทางพื้นที่ ที่ใกล้กับเส้นทางการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และเป็นพื้นที่ที่สามารถเดินทางติดต่อกรุงเทพมหานครและพื้นที่อื่น ๆ ได้สะดวกขึ้น ในอนาคตคาดว่าภาคอุตสาหกรรมจะมีการชะลอตัวลง ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของรัฐ ประกอบกับข้อจำกัดของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อเกษตรกรรม รวมทั้งราคาที่ดินที่สูงขึ้นอีกด้วย

-ภาคการค้าและบริการ

ในอนาคตพื้นที่อำเภอลำลูกกาจะมีความเป็นเมืองมากขึ้น จะมีการขยายตัวของระบบโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม ซึ่งแผ่อิทธิพลมาจากกรุงเทพมหานคร ทำให้ภาคบริการที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นย่านการค้าและบริการเดิมจะยังมีความเข้มข้นมากขึ้น

การขยายตัวของกิจกรรมการผลิตในภาคต่าง ๆ นั้น เป็นการขยายตัวเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม และมีลักษณะกระจุกกระจายไว้ระเบียบ ซึ่งสร้างปัญหาเกี่ยวกับการจัดการบริการขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับความต้องการที่มีขึ้น เนื่องจากในบางพื้นที่เป็นการลงทุนไม่คุ้มค่า ซึ่งการขยายตัวอย่างไว้ระเบียบดังกล่าว จะส่งผลต่อสภาพแวดล้อม เกิดปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และมลพิษอื่น ๆ ในอนาคตคาดว่าปัญหาจะมีความรุนแรงขึ้น

2) การลงทุนของภาคเอกชน

ในพื้นที่ศึกษาที่มีประชากรหนาแน่น ได้แก่ ในเขตเทศบาลเมืองคูคตนั้น มีโครงการลงทุนด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่มีธุรกิจการค้าและการบริการ เช่น ร้านค้า ธนาคารพาณิชย์ โรงแรม เป็นต้น มากกว่าบริเวณอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สำคัญ ๆ พร้อมกว่าพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

จากการศึกษาของคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อจัดทำแผนการลงทุนในจังหวัดปทุมธานี สรุปว่าพื้นที่อำเภอลำลูกกา มีแนวโน้มการลงทุนด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ธุรกิจการค้าและบริการ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีสำคัญและกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว

การลงทุนด้านอุตสาหกรรม แม้ว่าจะถูกจำกัดพื้นที่ลง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นระดับที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมากขึ้น ใช้แรงงานน้อย มีการขยายออกไปพื้นที่รอบนอกที่มีประชากรหนาแน่นน้อย และราคาที่ดินถูกกว่า

การเกษตรกรรมมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรม เปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินจากการทำนาข้าว มาเป็นการปลูกพืชผัก ไม้ผลและทำการประมงน้ำจืดแทน ซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า

การพัฒนาในโครงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในพื้นที่เนื่องจากทำให้เกิดความสะดวกในการคมนาคมยิ่งขึ้น ซึ่งการลงทุนของภาคเอกชนที่สำคัญคือ โครงการบ้านจัดสรรที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การลงทุนด้านการค้าพาณิชย์มีเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการของประชากรในการบริโภคสินค้าและบริการมีมากขึ้น การลงทุนด้านการค้าในปัจจุบันมีลักษณะเป็นการค้าขนาดใหญ่ที่รวมสินค้าอุปโภคบริโภคเกือบทุกประเภทไว้ในที่เดียวกัน ในรูปแบบห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ลักษณะการกระจุกตัวของห้างสรรพสินค้านี้ ส่งผลต่อการดึงดูดลูกค้าและกิจการค้าพาณิชย์อื่น ๆ ให้มากระจุกตัวบริเวณดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

3) ราคาที่ดิน

จากปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมาราคาที่ดินในพื้นที่ที่มีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเก็งกำไรจากที่ดิน จากการประเมินราคาที่ดินของสำนักงานกลางประเมินราคาทรัพย์สิน กรมที่ดิน ได้ประเมินราคาที่ดินในอนาคตจากปี พ.ศ. 2543-2546 พบว่าราคาที่ดินบริเวณพื้นที่ริมถนนพหลโยธิน และวิภาวดีรังสิตนั้น มีราคาสูงกว่า

60,000 บาทต่อตารางวา ซึ่งราคาจริงที่มีการซื้อขายนั้นอาจจะสูงกว่าที่มีการประเมินไว้
ราคาที่ดินบริเวณถนนพหลโยธิน ลำลูกกา มีราคาสูงกว่าราคาประเมิน
ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 ถึงเกือบ 10 เท่าตัว ส่วนบริเวณที่ถัดจากพื้นที่ติดแนวถนนนั้น
ราคาที่ดินก็มีการปรับสูงขึ้นเช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินในอนาคตนั้นคาดว่าจะยังคงมีการปรับตัวสูง
ขึ้น บริเวณที่มีราคาสูงเช่น ริมถนนพหลโยธิน ถนนลำลูกกา ยังคงมีการปรับตัวสูงขึ้น แม้ว่าจะ
ปรับตัวเพิ่มในอัตราที่ลดลงก็ตาม ทั้งนี้เพราะบริเวณดังกล่าวราคาเดิมสูงอยู่แล้ว และจะมีการ
เปลี่ยนแปลงในเขตพื้นที่ด้านในมากยิ่งขึ้น

ในอนาคตคาดว่าราคาที่ดินยังคงขยับตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการ
เข้าถึงอย่างสะดวก ซึ่งผลของราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น จะมีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยที่ดินที่
มีราคาสูงจะถูกนำไปใช้ในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง และที่ดินราคาต่ำจะถูกนำไปใช้ในกิจกรรม
ที่ให้ผลตอบแทนต่ำ ซึ่งราคาที่ดินจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การกำจัดขยะ
หรือบำบัดน้ำเสีย เนื่องจากมีปัญหาด้านต้นทุนที่ดินที่สูงขึ้น

5.2.2.3. ด้านประชากร

การขยายตัวของประชากรในพื้นที่ศึกษามีอย่างต่อเนื่อง และลักษณะการ
เพิ่มขึ้นในอดีตมีลักษณะเป็นเส้นตรง และเมื่อพิจารณาถึงสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม
การใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา ในอนาคตคาดว่าจะการเพิ่มขึ้นของประชากรยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจาก
อดีต ซึ่งจากการคาดการณ์ประชากรทั้งหมด โดยใช้สมการเส้นตรง พบว่า จำนวนประชากรทั้ง
หมดในปี พ.ศ. 2548 มีประชากร 201,069 คน ปี พ.ศ. 2553 มีประชากร 243,128 คน ปี พ.ศ.
2558 มีประชากร 327,247 คน และปี พ.ศ. 2563 มีประชากร 327,247 คน ตามลำดับ ดังตา
รางที่ 5.1

5.2.2.4. ทิศทางการขยายตัวและการใช้ที่ดิน

ในอนาคตคาดว่าจะการขยายตัวของเมืองจะขยายตัวในพื้นที่ถนนพหลโยธิน-
ลำลูกกามากขึ้น เนื่องจากเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกมากขึ้น รวมทั้งการขยายตัวสู่พื้นที่ตอนใน
บริเวณคลองซอยต่าง ๆ มากขึ้น

ตาราง 5.1 การคาดการณ์จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2544-2565

ปี พ.ศ.	อ.ลำลูกกา	ต.คูคต	ต.ลาดสวาย	ต.บึงคำพร้อย	ต.ลำลูกกา	ต.บึงทองหลาง	ต.ลำไทร	ต.บึงคอไห	ต.พิชิตม
2544	167,421	62,429	16,513	11,910	16,100	8,865	7,305	6,010	3,751
2545	175,833	65,310	17,686	12,457	16,543	8,909	7,356	6,095	3,785
2546	184,245	68,191	18,860	13,004	16,986	8,952	7,407	6,180	3,819
2547	192,657	71,071	20,033	13,551	17,429	8,996	7,458	6,266	3,853
2548	201,069	73,952	21,207	14,099	17,873	9,039	7,510	6,351	3,888
2549	209,480	76,833	22,381	14,646	18,316	9,083	7,561	6,436	3,922
2550	217,892	79,714	23,554	15,193	18,759	9,127	7,612	6,521	3,956
2551	226,304	82,594	24,728	15,740	19,202	9,170	7,663	6,606	3,990
2552	234,716	85,475	25,901	16,287	19,645	9,214	7,714	6,691	4,024
2553	243,128	88,356	27,075	16,835	20,089	9,257	7,766	6,777	4,059
2554	251,540	91,237	28,248	17,382	20,532	9,301	7,817	6,862	4,093
2555	259,952	94,117	29,422	17,929	20,975	9,345	7,868	6,947	4,127
2556	268,364	96,998	30,595	18,476	21,418	9,388	7,919	7,032	4,161
2557	276,775	99,879	31,769	19,024	21,861	9,432	7,970	7,117	4,196
2558	285,187	102,759	32,942	19,571	22,304	9,475	8,021	7,203	4,230
2559	293,599	105,640	34,116	20,118	22,748	9,519	8,073	7,288	4,264
2560	302,011	108,521	35,289	20,665	23,191	9,563	8,124	7,373	4,298
2561	310,423	111,402	36,463	21,212	23,634	9,606	8,175	7,458	4,332
2562	318,835	114,282	37,636	21,760	24,077	9,650	8,226	7,543	4,367
2563	327,247	117,163	38,810	22,307	24,520	9,693	8,277	7,629	4,401

ที่มา : จากการคาดการณ์โดยสมการเชิงเส้นตรง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวโน้มการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในพื้นที่อำเภอลำลูกกา สรุปได้ดังนี้

1) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย

จากเดิมมีการพัฒนาจากบริเวณริมคลองต่าง ๆ ไปยังบริเวณถนนสายหลักและชั้บตัวเข้าสู่พื้นที่ห่างไกลออกไป เนื่องจากราคาที่ดินริมถนนสูงขึ้นมาก

-ย่านที่อยู่อาศัยเดิม ได้แก่บ้านเรือนบริเวณริมคลองต่าง ๆ ในพื้นที่ปัจจุบันยังคงมีกระจายอยู่ตามคลองต่าง ๆ

-ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นได้แก่ บริเวณเทศบาลเมืองคูคต ตามแนวถนนพหลโยธิน ตลาดสี่มุมเมือง และบริเวณทางเข้าหมู่บ้านเมืองเอก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยที่ปะปนกับอาคารพาณิชย์ มีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นโดยมีสภาพเป็นอาคารพาณิชย์ และบ้านจัดสรร

ลักษณะของบ้านจัดสรร จะเป็นลักษณะโครงการในรูปของบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ และในรูปที่ดินจัดสรร ในอนาคตคาดว่า จะมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยลักษณะบ้านจัดสรรมีมากขึ้น และเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักในพื้นที่ ทิศทางการขยายตัวคาดว่าจะอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา และในคลองซอยต่าง ๆ ที่ไม่ไกลเส้นทางคมนาคมมากนัก

2) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม

การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม มักเกาะตัวอยู่ตามริมถนนที่มีการเข้าถึงสะดวก บริเวณที่มีการกระจุกตัวของย่านพาณิชยกรรม ได้แก่ ตลาดสี่มุมเมือง การประกอบการค้า มีทั้งร้านค้าย่อย สำนักงานขาย ศูนย์การค้า และตลาด

ในอนาคตคาดว่าบริเวณตลาดสี่มุมเมืองจะมีการขยายตัวอย่างหนาแน่นมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกในการเข้าถึง รวมทั้งแรงดึงดูดของกิจการค้าขนาดใหญ่ และทิศทางการขยายตัวจะอยู่ตามแนวถนนพหลโยธิน เพราะมีการเข้าถึงที่สะดวกทั้งการขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้มาใช้บริการ นอกจากนี้คาดว่าบริเวณชุมชนลำลูกกาที่มีการคมนาคมสะดวก และสามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครทางด้านในพื้นที่ โดยผ่านถนนสายใหม่ นวัตกรรม และถนนวงแหวนรอบนอก รวมทั้งอยู่ไม่ไกลกรมการปกครอง จะเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวด้านพาณิชยกรรมต่อไปในอนาคต

3) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

ในอนาคตคาดว่า การขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมจะลดน้อยลง เนื่องจากนโยบายที่ต้องการกระจายออกไปจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบกับราคาที่ดินสูงขึ้นมาก

4) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการและสาธารณูปการ สถานศึกษา และ

ศาสนสถาน

คาดว่าไม่มีการขยายตัวเพิ่มมากนัก นอกจากการสร้างอาคารเพิ่มหรือความหนาแน่นของอาคารเพิ่ม

5) การใช้ประเภहनันทนาการ

ในช่วงที่ผ่านมา มีการขยายตัวของสนามกอล์ฟในพื้นที่มาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการเอกชน และบางพื้นที่เป็นของราชการ เช่น ภายในสนามกีฬาธูปเตมีย์ พื้นที่นันทนาการที่เป็นสาธารณะมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่สนามกีฬาของโรงเรียนต่าง ๆ

6) การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม

การใช้ที่ดินเกษตรกรรมนั้นแต่เดิมมีความสำคัญ เมื่อมีการขยายตัวของเมืองมากขึ้น ทำให้พื้นที่เมืองบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงอย่างมาก ในอนาคตคาดว่าจะมีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมอีก เนื่องจากเจ้าของที่ดินหันไปทำกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า หรือขายให้กับนายทุนนำไปจัดสรรขายต่อไป ปัจจุบันถึงแม้ว่าในอำเภอลำลูกกา จะมีพื้นที่เกษตรกรรมค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ แต่พื้นที่ดังกล่าวนี้ มีการจับจองซื้อขายกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว บางส่วนปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า บางส่วนให้ผู้อื่นเช่า แต่ทั้งนี้เพื่อรอการพัฒนาที่กำลังจะเกิดขึ้นในระยะเวลาอันใกล้นี้

สรุปว่าการใช้ที่ดินในอนาคตของพื้นที่ศึกษา จะมีการขยายตัวในด้านที่อยู่อาศัยมากกว่าการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ การขยายตัวด้านพาณิชยกรรมจะขยายตัวแทนที่พื้นที่อยู่อาศัยเดิม หรือเปลี่ยนพื้นที่เดิมให้มีความหนาแน่นขึ้น ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวจะทำให้เกิดการปะปนกัน ซึ่งหากขาดการควบคุมจะทำให้เกิดปัญหาตามมาในอนาคต

5.3.2 ระดับพื้นที่ศึกษาย่อย

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้าง และแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้มีความชัดเจนของพื้นที่มากยิ่งขึ้น จึงมีการแบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็นเขตพื้นที่ย่อยโดยใช้ปัจจัยด้านการใช้ที่ดิน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บริเวณย่านการค้าและที่อยู่อาศัยหนาแน่น

ขอบเขตพื้นที่ ตำบลคูคตจะประกอบด้วยพื้นที่เทศบาลเมืองคูคต และองค์การบริหารส่วนตำบลคูคต

สภาพทั่วไปของพื้นที่ เป็นบริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก โดยมีถนนสายหลัก 3 สาย ได้แก่ ถนนพหลโยธิน วิทยาดิรั้งสิต และถนนลำลูกกา โดยสองสายแรกเป็นถนนที่มีบาท

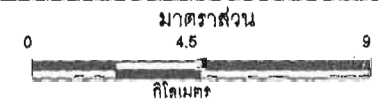

สัญลักษณ์

- ขอบเขตพื้นที่ย่อย
- ถนน
- แม่น้ำ

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

แสดง : การแบ่งเขตพื้นที่ย่อยในพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 5.2

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

บาทสำคัญต่อการคมนาคมขนส่งของประเทศ มีรถประจำทางของจังหวัดและของขสมก. ผ่านหลายสาย ทำให้การเดินทางติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ เป็นไปอย่างสะดวก

ลักษณะการเข้าถึงที่สะดวกของพื้นที่ ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีพร้อมของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ทำให้เป็นบริเวณที่มีการกระจุกตัวของประชากร และมีการย้ายเข้าของประชากร นอกจากนี้เป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของกิจกรรมต่าง ๆ อยู่มาก ส่งผลให้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดและพื้นที่ศึกษา ซึ่งศูนย์กลางสำคัญจะอยู่บริเวณตลาดสี่มุมเมืองและบริเวณใกล้เคียง

ตำบลคูคตเป็นบริเวณที่มีราคาที่ดินสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ ในพื้นที่ศึกษามาก และเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองคูคต ซึ่งเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอลำลูกกา เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น และมีกิจกรรมอื่น ๆ ประปรายอยู่บ้าง เช่น อุตสาหกรรม สถาบันราชการ เป็นต้น ตำบลคูคตมีบทบาทเป็นย่านการค้าและที่อยู่อาศัยหนาแน่น

การใช้ที่ดินในเขตนี้ มีการใช้ที่ดินหลักคือ พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น และมีกิจกรรมอื่น ๆ ประปรายอยู่บ้าง

(1) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย จะกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณพื้นที่ริมถนนพหลโยธินและถนนลำลูกกา โดยปัจจุบันมักเป็นโครงการจัดสรร หมู่บ้านจัดสรร และอาคารพาณิชย์ ส่วนด้านในจะเป็นชุมชนพักอาศัยดั้งเดิม

(2) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ปัจจุบันย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญจะอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน ซึ่งได้แก่ บริเวณตลาดสี่มุมเมือง ซึ่งเป็นตลาดพืชผลทางการเกษตรและสินค้าอุปโภค-บริโภค และเป็นที่ตั้งของศูนย์การค้าเซียร์ และศูนย์ค้าปลีกคาร์ฟูร์ ที่กระจุกตัวอยู่ร่วมกันบริเวณทางแยกถนนพหลโยธินตัดกับถนนวิภาวดีรังสิต และอาคารพาณิชย์ที่เกาะตัวริมถนนอีกเป็นจำนวนมาก ในบริเวณพื้นที่ใกล้กับกรุงเทพมหานครนั้น เป็นย่านการค้าประเภทสถานบันเทิงและร้านอาหารต่าง ๆ และช่วงบริเวณระหว่างตลาดสี่มุมเมืองถึงรังสิต จะเป็นย่านการค้าประเภทอะไหล่รถยนต์ บริเวณทางเข้าหมู่บ้านเมืองเอกก็มีกลุ่มอาคารพาณิชย์กระจุกตัวอยู่มากเช่นเดียวกัน

(3) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมถนนลำลูกกา ซึ่งเป็นโรงงานขนาดใหญ่ มีจำนวนแรงงานมาก และเป็นโรงงานประเภทผลิตอุปกรณ์ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมขนาดเล็กจะกระจายตัวอยู่ตามอาคารพาณิชย์ เช่น การซ่อมรถควบกับการขายอะไหล่รถยนต์ บริเวณริมถนนพหลโยธิน

(4) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน และริมถนนลำลูกกา มีเขตทหารตั้งอยู่ในพื้นที่

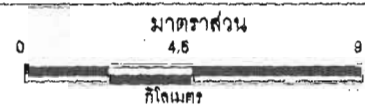

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาล
- ถนน
- แม่น้ำ
- ที่อยู่อาศัย
- นันทนาการ
- ที่ดินจัดสรร
- สถานที่ราชการ
- เกษตรกรรม

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

แสดง : เขตพาณิชย์กรรมและชุมชนหนาแน่น

แผนที่

ภาควิชาวางแผนที่และเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

แนวโน้มในอนาคต

เนื่องจากพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีการเข้าถึงสะดวก ส่งผลให้ราคาที่ดินสูงกว่าพื้นที่เขตอื่น ๆ จึงมีการลงทุนในโครงการต่าง ๆ ของภาคเอกชน เพื่อให้ผลตอบแทนต่อที่ดินคุ้มค่า มีการลงทุนด้านที่อยู่อาศัย และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีการเข้าถึงได้ดี มีลักษณะการกระจุกตัวของการค้าดั้งเดิมที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนในด้านการค้ามากขึ้น เนื่องจากเกิดระบบการพึ่งพากันของย่านการค้า ทำให้ลูกค้ามีโอกาสเปรียบเทียบสินค้าตามความพอใจ ทำให้มีการดึงดูดลูกค้ามากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านประชากรในพื้นที่และโดยรอบที่อยู่อย่างหนาแน่น และมีประชากรที่เป็นกลุ่มนักศึกษาและแรงงานในพื้นที่และใกล้เคียงอีกด้วย บริเวณที่คาดว่าจะมีการขยายตัวของกิจกรรมการค้ายังคงอยู่ในบริเวณย่านตลาดสี่มุมเมือง ที่มีลักษณะเป็นการค้าขนาดใหญ่และหนาแน่นมากขึ้น นอกจากนี้คาดว่าจะย่านการค้าจะขยายตัวตลอดแนวถนนพหลโยธิน เนื่องจากมีปัจจัยของการเข้าถึงพื้นที่ และระบบบริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่พร้อม

ในอนาคตการขยายตัวในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดบ้าง เนื่องจากอยู่ในเขตผังเมืองรวมชุมชนคูคต ซึ่งมีการกำหนดประเภทการใช้ที่ดินไว้

สำหรับการขยายตัวของที่อยู่อาศัยคาดว่า มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ในรูปของอาคารและหมู่บ้านจัดสรรที่อยู่ห่างจากถนนพหลโยธินเข้าไป เนื่องจากพื้นที่ริมถนนเป็นย่านการค้า และมีราคาที่ดินสูง ลักษณะการขยายตัวของการใช้ที่ดิน 2 ประเภทหลัก ส่งผลให้ถนนพหลโยธินที่เป็นถนนที่ใช้ติดต่อระหว่างภาค ต้องรองรับปริมาณการจราจรของชุมชนรอบข้าง ทำให้เกิดปัญหาการจราจรหนาแน่น และติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วนอยู่เสมอ

เมื่อพื้นที่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างมาก จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความแออัดของพื้นที่ ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือ ปัญหาน้ำเสียชุมชน โดยเกิดจากน้ำทิ้งจากบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม อาคารชุมชนขนาดใหญ่ และปัญหาขยะ ที่คาดว่าจะมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้น ตามการเพิ่มของประชากร แต่การจัดเก็บไม่สามารถทำได้หมดจึงเหลือขยะตกค้าง ในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวยังไม่รุนแรงมากนัก แต่ในอนาคตจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากปริมาณขยะที่เพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพของการจัดเก็บไม่เพียงพอ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ของพื้นที่ ได้แก่ มลพิษทางอากาศและเสียงริมถนนพหลโยธิน อันเกิดจากปริมาณจราจรที่เพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ได้

2) เขตที่มีการใช้ที่ดินหลายประเภท

ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ตำบลลาดสวาย และตำบลบึงคำพร้อย ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลลาดสวาย และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงคำพร้อย ซึ่งพื้นที่บางส่วนของตำบลบึงคำพร้อยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลำลูกกา

สภาพทั่วไปของพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่มีคลองชลประทานอยู่ในแนวเหนือใต้ และคลองหกวา ตามแนวตะวันออก - ตะวันตก ถนนที่สำคัญคือ ถนนลำลูกกา และถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก ซึ่งเป็นถนนที่มีบทบาทสำคัญ สามารถเดินทางไปยังพื้นที่ใกล้เคียงและเดินทางต่อไปยังบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ และมีถนนเลียบบคลอง สามารถเชื่อมถนนลำลูกกาและถนนรังสิต - นครนายกได้ เป็นพื้นที่ติดต่อกับตำบลคูคต ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของเขตตำบลคูคต ทำให้มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยค่อนข้างมาก ได้รับบริการการขนส่งมวลชนทั้งของจังหวัดและของขสมก. บริการในพื้นที่

มีกิจกรรมต่าง ๆ กระจายทั่วพื้นที่ โดยมีการกระจุกตัวของกิจกรรมอยู่ ได้แก่ ริมถนนลำลูกกาบริเวณคลองสี่ และคลองห้า เป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม พื้นที่ลึกเข้าไปในคลองซอย จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ปะปนกับพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนา สวน และขุดบ่อเลี้ยงปลา ในเขตนี้มีพื้นที่นันทนาการ ได้แก่ สนามกอล์ฟบริเวณคลอง 5 แต่เป็นพื้นที่นันทนาการที่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์

การใช้ที่ดิน มีความหลากหลาย โดยมีการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

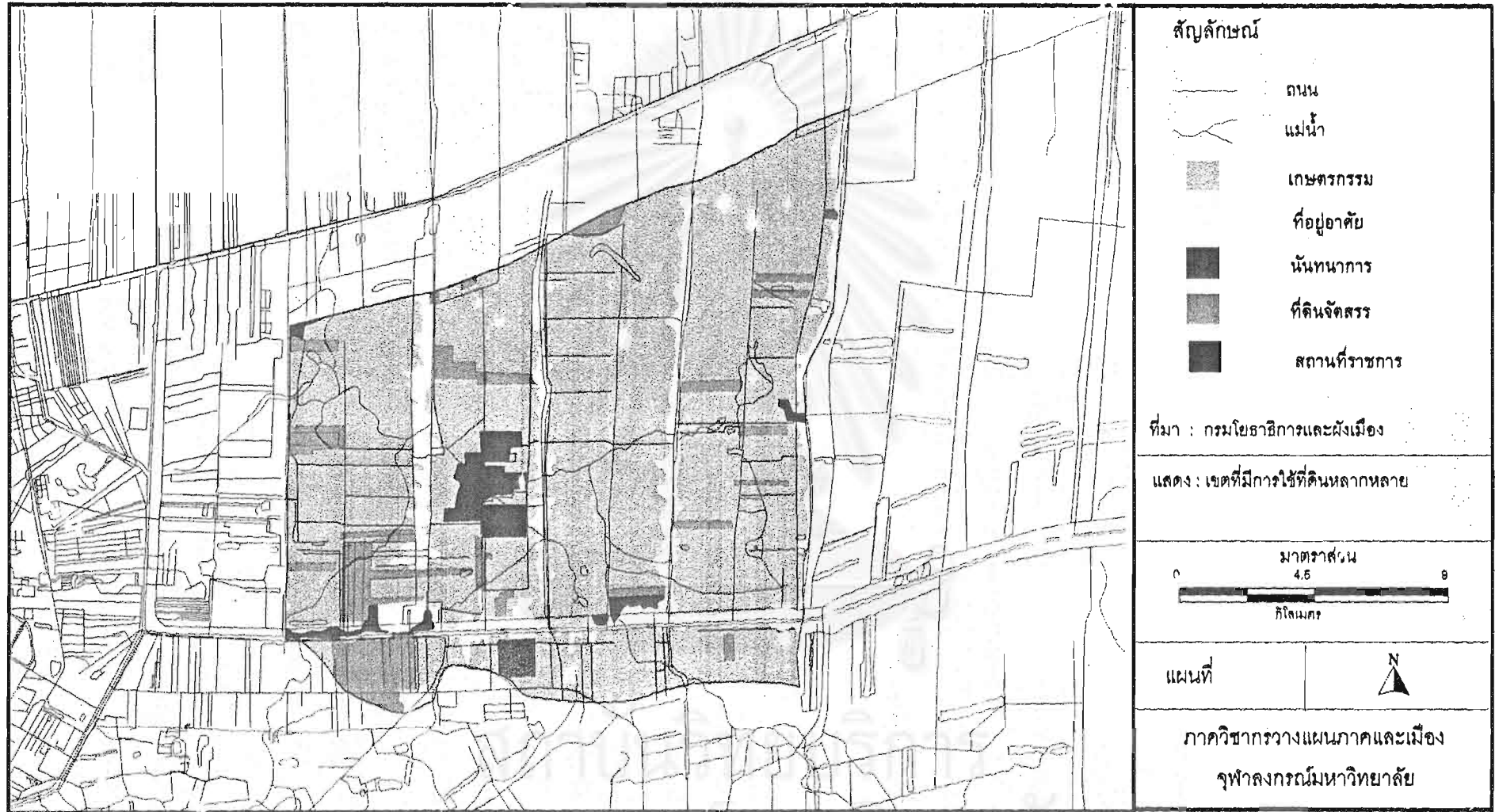
(1) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม ในเขตนี้มีการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มาก โดยที่กระจุกตัวอยู่มี 2 บริเวณ คือ ริมถนนลำลูกกาบริเวณคลองสี่ และคลองห้า ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งบริษัท ปิโตรเลียมแก๊ส (ลำลูกกา) จำกัด

(2) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย กระจายตัวอยู่ 2 ข้างถนนลำลูกกา เป็นลักษณะอาคารพาณิชย์ และที่กระจายลึกเข้าไปในเขตคลองซอยต่าง ๆ โดยมีลักษณะเป็นโครงการบ้านจัดสรร และบ้านเดี่ยวในชุมชนอยู่อาศัยเดิม

(3) การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ อยู่ในรูปของสนามกอล์ฟ โดยในพื้นที่มีสนามกอล์ฟ 5 แห่งตั้งอยู่ใกล้คลอง 5 โดยสนามกอล์ฟเหล่านี้ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ ในพื้นที่บริเวณห่างจากถนน ย่อมมีราคาสูงกว่าและมีระบบชลประทานที่ดี

แนวโน้มในอนาคต

ในอนาคตคาดว่าจะมีการขยายตัวของพื้นที่ จะมีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้น ปะปนกับโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวออกมาจากตำบลคูคต เกิดการขยายตัวด้านการค้าและบริการตามมา ทำให้มีการปะปนกันของสภาพการใช้ที่ดิน เนื่องจากราคาที่ดินในเขตนี้จะมีราคาสูงกว่าในพื้นที่ตำบลคูคต ในพื้นที่นี้บริเวณตำบลลาดสวายถูกกำหนดประเภทการ

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ใช้ที่ดินโดยผังเมืองรวมชุมชนคูศดแล้ว การขยายตัวก็จะมีข้อกำหนดมากขึ้น ในขณะที่ตำบลบึงคำพร้อยยังไม่มีมาตรการดังกล่าว ซึ่งการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ประปนกัน จะทำให้เกิดปัญหาในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ที่กรมโยธาธิการและผังเมืองกำหนดล่าช้ากว่าสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่จริง ทำให้ผังดังกล่าวไม่สามารถจัดระเบียบและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่บางส่วนจริง ๆ ได้

จากการคาดการณ์จำนวนประชากรในพื้นที่ คาดว่าในปี พ.ศ. 2563 ตำบลลาดสวายจะมีประชากร 38,810 คน ในขณะที่ตำบลบึงคำพร้อยจะมีจำนวนประชากร 22,307 คน ถือว่ามี การขยายตัวอย่างมากรองจากตำบลคูศด ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวจะส่งผลต่อการขยายตัวของที่อยู่อาศัยตามมาด้วย ทำให้พื้นที่ที่มีการขยายตัวหนาแน่นมากขึ้น และยังคงมีการใช้ที่ดินประปนกัน ซึ่งปัญหาที่ตามมา คือ ปัญหาการขัดแย้งของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท การขาดแคลนระบบโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากมีกิจกรรมหลายประเภทที่ต้องการบริการขั้นพื้นฐานสูง จึงเกิดความไม่เพียงพอ นอกจากนี้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่พื้นที่ประสบอยู่ ได้แก่ ปัญหาน้ำเสีย และกลิ่นจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในอนาคตจะทวีความรุนแรงขึ้น และมีปัญหาด้านการจัดเก็บขยะ ที่ยังคงเหลือตกค้างอีกด้วย

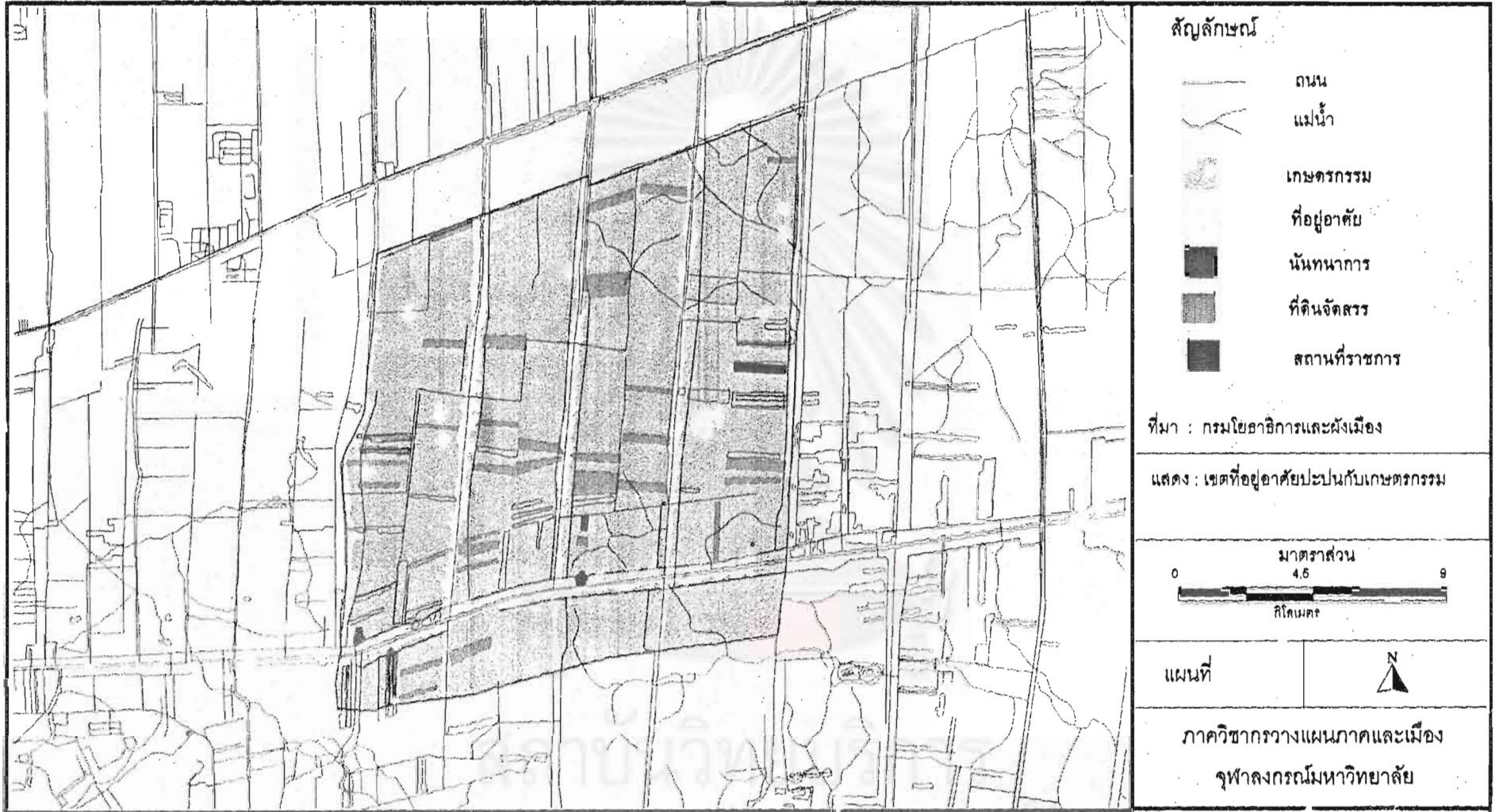
3) เขตที่อยู่อาศัยปะปนกับพื้นที่เกษตรกรรม

ขอบเขตของพื้นที่ ได้แก่ ตำบลลำลูกกา และตำบลบึงทองหลาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลตำบลลำลูกกา องค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงทองหลาง

สภาพทั่วไปของพื้นที่ มีสภาพใกล้เคียงกับตำบลลาดสวายและตำบลบึงคำพร้อย ที่มีคลองชลประทานอยู่ในแนวเหนือใต้ สำหรับถนนของพื้นที่ที่สำคัญคือถนนลำลูกกา ที่อยู่ทางใต้ของพื้นที่เป็นถนนสายหลัก และมีถนนเลียบคลองมีลักษณะเป็น 2 ช่องจราจร ที่สามารถเชื่อมถนนลำลูกกา กับถนน รังสิต - นครนายกได้ นอกจากนี้พื้นที่ยังสามารถติดต่อกับเขตกรุงเทพมหานครโดยถนนนิมิตใหม่ และถนนสายใหม่

พื้นที่ในเขตนี้แม้ว่าจะมีระบบคมนาคมสะดวก แต่โครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ยังไม่ทั่วถึงนัก เช่น ประปายังขาดแคลน ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง สำหรับการขนส่งมวลชน มีรถประจำทางวิ่งจากสะพานใหม่ - คลอง 16

เขตตำบลลำลูกกา และตำบลบึงทองหลาง มีบทบาทเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเดิม และมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยบริเวณตำบลลำลูกกา โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลลำลูกกา แต่เนื่องจากระบบบริการพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ขาดแคลน ทำให้การขยายตัวมีไม่มากนัก

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ที่อยู่อาศัยจะห่างจากถนนสายหลักเข้าไปในแนวริมคลองซอยในรูปของบ้านเดี่ยว พื้นที่นอกจากนั้นยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอยู่

การใช้ที่ดิน

(1) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย การขยายตัวของที่อยู่อาศัยจะอยู่ในแนวถนนลำลูกกา และบริเวณริมคลองหกวาสายล่าง และคลองซอยต่าง ๆ เนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครจึงมีการขยายตัวของโครงการที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้น ในรูปของบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ และที่ดินจัดสรรในบริเวณที่ห่างจากถนนเข้าไป

(2) การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม ถูกบุกกรุกด้วยที่อยู่อาศัย และการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม มากขึ้น ในปัจจุบันยังคงมีสภาพนา และเป็นพื้นที่ที่รกร้างที่รอการพัฒนาอยู่มาก

แนวโน้มในอนาคต

ในอนาคตคาดว่าจะมีการขยายตัวของพื้นที่ ในด้านที่อยู่อาศัยมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันพื้นที่ยังขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะระบบประปา ซึ่งในอนาคตเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ความต้องการระบบบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวจำกัดการขยายตัวในที่สุด ในอนาคตพื้นที่จะมีการพัฒนามาก เนื่องจากความสะดวกในการคมนาคม จากโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่เข้ามาในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง อาทิ การปรับปรุงถนนลำลูกกา การเข้าถึงด้วยระบบวงแหวนรอบนอก ตลอดจนระบบทางด่วนรามอินทรา-วงแหวน ปัจจุบันมีการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยรถบริการขนส่งมวลชนของขสมก. และรถตู้โดยสารของเอกชนจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงพื้นที่ที่มีความคล่องตัวดีขึ้น ประกอบกับพื้นที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครและสามารถติดต่อได้โดยถนนนิมิตใหม่ และถนนสายใหม่ จะทำให้การขยายตัวของพื้นที่เป็นไปได้มากขึ้น

ในอนาคตคาดว่าจะมีการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ตำบลลำลูกกา 24,520 คน และตำบลบึงทองหลาง 9,693 คน ซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการบริการขั้นพื้นฐานมากขึ้น นอกจากนี้การขยายตัวของที่อยู่อาศัยส่งผลให้เกิดการบุกกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปเกษตรกรรม และพื้นที่พักน้ำในโครงการแก้มลิง การขยายตัวตามแนวถนนซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ว่างในบริเวณที่ห่างถนน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เกิดปัญหาจราจร และปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านมลพิษทางอากาศและเสียงได้

เมื่อมีการกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาขยะและน้ำเสียเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ อีกด้วย

4) เขตพื้นที่เกษตรกรรม

ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ บริเวณตำบลบึงคอไห ตำบลลำไทร และตำบลพีชอุดม ประกอบด้วยเทศบาลตำบลลำไทร องค์การบริหารส่วนตำบลบึงคอไห องค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร และองค์การบริหารส่วนตำบลพีชอุดม

สภาพพื้นที่ พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีคลองหกวาและคลองชอยต่าง ๆ กระจายทั่วพื้นที่ มีการตั้งถิ่นฐานเบาบาง ราคาที่ดินในพื้นที่จะต่ำกว่าพื้นที่อื่น ๆ ระบบถนนในพื้นที่ที่สำคัญ คือ ถนนลำลูกกา 2 ช่องจราจร นอกจากนี้ยังมีถนนย่อยเป็นถนนลาดยาง และลูกรัง ในพื้นที่ยังขาดระบบขนส่งมวลชน โดยมีเพียงรถประจำทางของจังหวัดจากสะพานใหม่ไปคลอง 16 สายเดียวเท่านั้น ต้องใช้บริการรถรับจ้าง หรือการเดินทางเท้าเข้าไปในพื้นที่ ระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ยังคงมีไม่เพียงพอ เนื่องจากมีความหนาแน่นเบาบาง และพื้นที่มีขนาดใหญ่ ทำให้การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานต้องใช้งบประมาณสูงมาก

การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในเขตนี้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากมีน้ำเพียงพอ ลักษณะเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นนาข้าว สวนผลไม้ และสวนผัก ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ว่างรอการพัฒนาอยู่มาก

(1) การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย เป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมกระจายตัวตามคลองชอย และที่อยู่อาศัยใหม่กระจายตัวอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลำไทรที่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานดีกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในเขตเดียวกัน

(2) การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ ในพื้นที่มีการใช้ที่ดินเป็นสนามกอล์ฟอยู่ตรงกลางระหว่างบริเวณคลอง 11 และ คลอง 12 ประชากรทั่วไปไม่ได้รับประโยชน์จากการใช้เป็นที่นันทนาการ

แนวโน้ม

พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวน้อยกว่าในเขตอื่น ๆ มาก มีปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ช่วงฤดูฝน และ พื้นที่ส่วนใหญ่ขาดระบบสาธารณูปโภคอยู่มาก แต่คาดว่าจะมีการขยายตัวในพื้นที่ยังคงมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะมีการขยายตัวในพื้นที่เทศบาลตำบลลำไทร ที่มีความพร้อมมากกว่า

พื้นที่ในเขตนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีการทำเกษตรกรรมมากที่สุดในอำเภอลำลูกกา ซึ่งควรจะสงวนไว้สำหรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรมต่อไป ทั้งนี้แม้ว่าในทุกตำบลของอำเภอลำลูกกาจะอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมก็ตาม แต่ไม่มีพื้นที่บริเวณใดมีความสมบูรณ์เท่าพื้นที่นี้ ซึ่งปัจจุบันได้มีการบุกรุกของกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ เข้ามาบ้าง จึงควรมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินที่เหมาะสม เพื่อควบคุมการพัฒนาที่จะเข้ามาในพื้นที่ในอนาคตอันใกล้

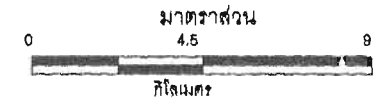

สัญลักษณ์

- ถนน
- แม่น้ำ
- เขตกรรม
- ที่อยู่อาศัย
- นันทนาการ
- ที่ดินจัดสรร
- สถานที่ราชการ

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

แสดง : การใช้ที่ดินในเขตเขตกรรม

แผนที่

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปริมณฑลกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

จากการคาดการณ์ประชากรในพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2563 ตำบลลำไทรจะมีประชากร 8,277 คน ตำบลบึงคอไห 7,629 คน และตำบลพิชอุดม 4,401 คน เป็นเขตที่มีประชากรเบาบางที่สุดในอำเภอลำลูกกา

5.4 สรุป

ในอนาคตพื้นที่จะมีการขยายตัวอย่างมาก จากการได้รับอิทธิพลการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและการพัฒนาในพื้นที่เอง ประกอบกับมีการขยายตัวของโครงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเข้ามาในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงและเชื่อมโยงพื้นที่กับภูมิภาคอื่น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะกับพื้นที่ใจกลางกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้สามารถติดต่อกับพื้นที่ภาคตะวันออกและภาคกลางตอนบนได้อย่างสะดวกอีกด้วย

ในพื้นที่ศึกษามีการพัฒนาโครงการของรัฐที่ส่วนใหญ่มีผลต่อระบบโครงข่ายคมนาคมของพื้นที่ และเป็นจุดดึงดูดการพัฒนาของภาคเอกชนทั้งด้านที่อยู่อาศัยและการค้า ในด้านเศรษฐกิจส่งผลให้พื้นที่ศึกษามีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นระบบเมืองมากขึ้น โดยเป็นการลงทุนด้านธุรกิจการค้า บริการ และที่อยู่อาศัย มีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างกระจุกกระจายไร้ระเบียบ เกิดปัญหาการขัดแย้งใช้ที่ดินปัญหาขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา

การลงทุนของภาคเอกชน ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนด้านที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดการขยายตัวของประชากรอย่างต่อเนื่อง และมีการลงทุนด้านการค้าในบริเวณที่มีการกระจุกตัวของประชากรและมีการเข้าถึงสะดวก

ในด้านทิศทางการขยายตัว และการใช้ที่ดินในอนาคตที่สำคัญ คือ การขยายตัวของที่อยู่อาศัย เนื่องจากการคมนาคมที่มีการพัฒนามากขึ้น ทำให้สามารถติดต่อกับพื้นที่ใจกลางกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก ประกอบกับราคาที่ดินของพื้นที่ห่างจากถนนมีราคาต่ำกว่าพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในรูปของอาคารชุดจะมีมากขึ้นในบริเวณที่มีราคาที่ดินสูง มีการเข้าถึงสะดวก ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชน โดยเฉพาะบริเวณตำบลคูคต นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวด้านพาณิชยกรรมในบริเวณตลาดสี่มุมเมืองมากขึ้น ซึ่งเป็นการขยายตัวที่ต่อเนื่องมาจากอดีต กล่าวคือ จะเป็นการขยายตัวในพื้นที่เดิมแต่มีความหนาแน่นมากขึ้น และกระจายสู่พื้นที่อื่น ๆ ที่เข้าถึงสะดวก ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนในการเปิดพื้นที่เกษตรกรรมให้มีการเข้าถึงได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้การพัฒนาโดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัยเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นในอนาคต

ในระดับพื้นที่ศึกษาอยู่นั้น บริเวณที่มีการกระจุกตัวของกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ สูง ได้แก่ บริเวณตลาดสี่มุมเมือง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการกระจุกตัวของกิจกรรมการค้า และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากกว่าบริเวณอื่น มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคพร้อม เข้าถึงสะดวก ในอนาคตความหนาแน่นของกิจกรรมจะมีมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้น โดยเฉพาะการค้า ซึ่งจะมีการขยายตัวต่อเนื่องไปตามแนวถนนลำลูกกา ทำให้พื้นที่ตำบลลาดสวาย บึงคำพร้อย ลำลูกกา และบึงทองหลาง เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัย และสามารถเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและพื้นที่อื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยระบบถนนวงแหวนรอบนอก และระบบทางด่วนที่อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่นัก

สำหรับพื้นที่ตำบลลำไทร บึงคอไห และพืชอุดมนั้น ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและกำลังมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังคงเป็นพื้นที่ที่ขาดแคลนระบบสาธารณูปโภคอยู่มาก

ข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ในอำเภอลำลูกกา คือ เป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่จำกัดการพัฒนา โดยเป็นการสงวนพื้นที่เกษตรกรรม และสกัดกั้นการขยายตัวของพื้นที่เมืองรวมทั้งบริเวณตำบลลำลูกกา และบึงทองหลางเป็นพื้นที่รับน้ำจากโครงการแก้มลิง จะทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมได้ ในเกือบทุกตำบลที่อยู่ในพื้นที่ตอนใน ยังคงมีการขาดแคลนระบบโครงสร้างพื้นฐานอยู่มาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่มีโครงการคมนาคมขนาดใหญ่ ได้แก่ ถนนวงแหวนรอบนอก ระบบทางด่วนรามอินทรา-วงแหวน และการปรับปรุงถนนสายต่าง ๆ ทำให้มีการเปิดพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังคงมีราคาต่ำ ก่อให้เกิดการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยในพื้นที่ได้

จะเห็นได้ว่าระบบการคมนาคมขนส่งที่ช่วยให้การติดต่อระหว่างพื้นที่กับกรุงเทพมหานคร และพื้นที่อื่น ๆ จะเป็นจุดดึงดูดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะที่อยู่อาศัย ซึ่งหากการขยายตัวในอนาคตไม่มีการควบคุมจะทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งการใช้ที่ดิน การขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมาอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ จะพิจารณาจากศักยภาพ ข้อจำกัดของพื้นที่ แนวโน้มอนาคต นโยบายและโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชนที่เป็นไปได้

ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ จำเป็นต้องสอดคล้องกับนโยบายหลักตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้อเสนอจากการศึกษาต่าง ๆ สามารถสรุปบทบาทและหน้าที่ ของพื้นที่ศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

- 1 เป็นชุมชนชานเมืองกรุงเทพมหานครที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร
- 2 เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการระดับจังหวัด

6.1 แนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่อำเภอลำลูกกา

จากการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอำเภอลำลูกกา พบว่า ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การขยายตัวของเมืองอย่างกระจัดกระจาย น้ำท่วมขัง โครงข่ายถนนไม่สมบูรณ์ ตลอดจนปัญหา ด้านการบริการพื้นฐานของรัฐ

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองเข้าไปยังพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เปลี่ยนไปเป็นการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ทำให้สาธารณูปโภคต่าง ๆ ไม่สามารถรองรับได้อย่างเพียงพอ

ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาอาจพิจารณาทางเลือกได้ 3 แนวทาง กล่าวคือ

- 1) พัฒนาพื้นที่ชุมชนเดิม กำหนดให้บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่หลักของอำเภอลำลูกกา เนื่องจากพื้นที่อำเภอลำลูกกา มีลักษณะทางกายภาพเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวและทำสวน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของคนในเมือง และยังเป็นพื้นที่รับน้ำหลากในฤดูฝนอีกด้วย
- 2) พัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ กำหนดให้พื้นที่เพื่ออยู่อาศัย เป็นพื้นที่หลักของอำเภอลำลูกกา เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขยายตัวชุมชนที่มีอยู่ในลักษณะ Linear Settlement ที่เป็นแนวยาวไปตามเส้นทางคมนาคม จะพิจารณาโดยการให้เกิดการพัฒนาในลักษณะการขยายตัวเป็นลักษณะหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory โดยกำหนดให้มีจุดศูนย์กลางย่อย ๆ (Sub Center) ในการเป็นศูนย์กลางในการบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

3) พัฒนาชุมชนใหม่แต่ยังอนุรักษ์ชุมชนเดิมไว้ เนื่องจากในปัจจุบัน พื้นที่อำเภอลำลูกกามีชุมชนใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อันเป็นผลมาจากสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในพื้นที่มีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนา ประกอบกับพื้นที่อำเภอลำลูกกา ยังมีพื้นที่ว่างเหลืออยู่มาก

การให้ความสำคัญต่อชุมชนใหม่ เพื่อรองรับด้านที่อยู่อาศัยของคนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ในขณะที่เดียวกันก็ยังให้ความสำคัญต่อชุมชนเกษตรซึ่งเป็นแหล่งอาหารและยังเป็นพื้นที่รับน้ำ ช่วยเหลือบรรเทาปัญหาน้ำท่วมได้ในระดับหนึ่ง

จากทางเลือกทั้งสามข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่นั้น จะทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมซึ่งเป็นแหล่งอาหารของคนเมืองและเป็นพื้นที่ที่ช่วยรับน้ำในฤดูน้ำหลากลดลงอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนใหม่จะพัฒนาอย่างไร้ทิศทาง การพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ตลอดจนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเดิมที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามชุมชนใหม่ที่เข้ามาบีบคั้นมากขึ้น ส่วนทางเลือกที่ 2 ซึ่งให้ความสำคัญกับชุมชนเดิมนั้น จะทำให้พื้นที่ในการรองรับด้านที่อยู่อาศัยของคนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลลดลง เอกชนที่เข้ามาซื้อที่ดินกักตุนไว้เสียโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ การลงทุนด้านต่าง ๆ น้อยลง ทางเลือกที่ 3 จะมีความเหมาะสมมากที่สุด เพราะในปัจจุบันพื้นที่อำเภอลำลูกกามีชุมชนใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พื้นที่ชุมชนเดิมก็ยังคงมีความสำคัญเป็นแหล่งอาหารและพื้นที่รับน้ำ ทั้งชุมชนเดิมและชุมชนใหม่ต่างมีความสำคัญอันต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตในชุมชนจึงจะมีความน่าอยู่

แนวทางการพัฒนาการใช้ที่ดินในพื้นที่อำเภอลำลูกกา ในอีก 20 ปีข้างหน้า ปี พ.ศ. 2563 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 327,247 คน โดยเป็นประชากรที่ได้จากการคาดการณ์จากแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาจากอดีต กำหนดให้ความสำคัญกับชุมชนใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย แต่ยังคงอนุรักษ์ชุมชนเดิม ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมไว้ โดยแนวความคิดหลักในการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาการขยายตัวของชุมชนที่มีอยู่ในลักษณะที่เป็นแนวยาวไปตามเส้นทางคมนาคม จะพิจารณาโดยการให้เกิดการพัฒนาในลักษณะหลายศูนย์กลาง โดยให้ศูนย์กลางการค้าเดิมบริเวณตลาดสี่มุมเมืองเป็นศูนย์กลางหลักและให้บริเวณศูนย์กลางใหม่ บริเวณตลาดใหญ่คลอง 7 เป็นศูนย์กลางรอง และพื้นที่เกษตรกรรมอยู่บริเวณที่ห่างไกลจากเส้นทางคมนาคม การเข้าถึงไม่สะดวก ไม่เหมาะสมในการพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งได้แก่พื้นที่ตอนในของอำเภอลำลูกกา

6.2 แนวความคิดในการวางแผนการใช้ที่ดิน

เนื่องจากอำเภอลำลูกกามีการใช้ที่ดินหลายประเภท และปะปนกันไปตามแนวถนนสายหลักของพื้นที่ ในการวางแผนการใช้ที่ดินเน้นการพัฒนาให้มีการรวมกลุ่มของกิจกรรม ไม่ให้มีการกระจัดกระจายอย่างไร้ทิศทาง และเพื่อลดปัญหาการใช้ที่ดินขัดแย้งกัน โดยเอื้อต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่

ในการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่อำเภอลำลูกกา ได้ศึกษาถึงข้อกำหนดการใช้ที่ดินในพื้นที่ จากผังเมืองรวมชุมชนคูคต และจากแผนพัฒนาภาคมหานคร ที่ครอบคลุมพื้นที่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกันกับสภาพปัจจุบัน ในด้านศักยภาพของพื้นที่ ตลอดจนข้อจำกัดของพื้นที่ จึงกำหนดให้อำเภอลำลูกกาควรมีการพัฒนาแบบหลายศูนย์กลาง เพื่อกระจายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่และจำนวนประชากรในอนาคต เป็นการลดความขัดแย้งของการใช้ที่ดิน โดยศูนย์กลางต่าง ๆ มีดังนี้

1) ศูนย์กลางหลัก คือชุมชนคูคต ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าและบริการต่อที่อยู่อาศัยโดยรอบและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการเข้าถึงสะดวก และมีการพัฒนาโครงสร้างการคมนาคมอย่างมาก เช่น โครงการยกระดับโทลล์เวย์ และมีโครงการในบริเวณใกล้เคียงคือ โครงการทางด่วนปากเกร็ด-บางปะอิน ที่ช่วยให้พื้นที่มีศักยภาพในการเข้าถึง ประกอบกับในพื้นที่มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ดังนั้นศูนย์กลางหลักที่ชุมชนคูคตสามารถเป็นศูนย์กลางชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานครได้เป็นอย่างดี

2) ศูนย์กลางรอง บริเวณชุมชนลำลูกกา เป็นชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานครรองรับการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัย และการบริการพื้นฐานต่าง ๆ โดยแผนพัฒนาภาคมหานครได้กำหนดให้เป็นชุมชนที่จะมีการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งต้องใช้เวลาในการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้พร้อมสำหรับการพัฒนาต่อไป

6.3 แนวทางการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน

1) โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง

ระบบโครงข่ายการคมนาคมในพื้นที่ศึกษา ในปัจจุบันมีโครงการต่าง ๆ เข้ามาในพื้นที่ศึกษาเองและบริเวณใกล้เคียง อาทิ ระบบวงแหวนรอบนอก ระบบทางด่วนรามอินทรา-วงแหวน ทางด่วนปากเกร็ด-บางปะอิน ทำให้การเดินทางไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ที่แต่เดิมใช้ถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางสายหลักนั้น เปลี่ยนมาใช้เส้นทางอื่นมากขึ้น เมื่อมีโครงการเหล่านี้เข้ามา ทำให้ลดปริมาณการจราจรบนถนนพหลโยธินได้ส่วนหนึ่ง ในระยะยาวจะเป็นเส้นทางที่สามารถรองรับ

รับปริมาณการจราจร และทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานครได้เป็นอย่างดี แต่ถนนสายรองที่จะรองรับโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่นั้น ปัจจุบันยังไม่เป็นระบบ ช่องทางการจราจรคับแคบ ผิวจราจรชำรุดไม่ดีนัก ซึ่งในอนาคตหากมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยมากขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาได้

เนื่องจากอำเภอลำลูกกามีระบบถนนที่ทำหน้าที่รองรับทั้งการจราจรระหว่างเมือง และการจราจรภายในเมือง จึงกำหนดถนน 3 ระดับคือ ถนนสายประธาน ถนนสายหลัก ถนนสายรอง และถนนสายย่อยเป็นถนนที่ให้บริการในท้องถิ่น

ถนนสายประธาน ถนนวงแหวนรอบนอก และทางด่วนสายรามอินทรา-ถนนวงแหวน ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างเมือง ทำหน้าที่เชื่อมโยงกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต และถนนที่ควรมีการปรับปรุงขยายช่องจราจรให้มีความกว้างมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ถนนลำลูกกา ขยายจาก 2 ช่องเป็น 4 ช่องจราจร ซึ่งเป็นถนนที่จะกระจายไปสู่ถนนสายรอง และถนนเหล่านี้จะเป็นถนนที่รับการจราจรถนนสายประธานเพื่อกระจายไปสู่ถนนรอง ขณะเดียวกันก็เป็นถนนระหว่างเมืองปะปนด้วย เนื่องจากเป็นถนนที่สามารถติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิภาคได้

ถนนสายรอง ได้แก่ เป็นถนนที่รับการจราจรจากถนนสายหลัก ทำหน้าที่กระจายการจราจรเข้าออกย่านพักอาศัย พาณิชยกรรม ตลอดจนเชื่อมต่อระหว่างชุมชน เป็นระบบถนนที่มีความเร็วและปริมาณการจราจรต่ำ และการเชื่อมต่อไม่มากนัก ซึ่งในพื้นที่ยังขาดระบบการจราจรของถนนสายรองมาก

ดังนั้นพื้นที่ศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัย ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบถนนสายรองต่าง ๆ ให้มีความเชื่อมโยงกันและเป็นถนนที่ทำหน้าที่กระจายการจราจรจากถนนสายประธานและถนนสายหลักต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการจราจรสายหลักให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการปรับปรุงถนนเลียบบดลองต่าง ๆ ให้มีสภาพการจราจรดีขึ้น ปรับปรุงผิวจราจร ตลอดจนขยายถนนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ ถนนเลียบบดลองซอยต่าง ๆ ตั้งแต่คลองที่ 2-13

2) ระบบขนส่งมวลชน

เนื่องจากพื้นที่ศึกษามีการบริการระบบขนส่งมวลชนไม่เพียงพอ ควรมีการขยายพื้นที่การให้บริการ ได้แก่ เส้นทางถนนพหลโยธินตลอดเส้นทาง ถนนลำลูกกา จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบการเชื่อมต่อของระบบการขนส่งต่าง ๆ โดยเป็นการให้บริการขนส่งมวลชนของจังหวัดปทุมธานีหรือของ ขสมก. จะทำให้ประชากรเดินทางได้สะดวกยิ่งขึ้น

3) ระบบประปา

ปัจจุบันมีการใช้น้ำบาดาลในการผลิตซึ่งทำให้เกิดปัญหาแผ่นดินทรุด และพื้นที่ศึกษายังคงมีปัญหาการขาดแคลนบริการประปาในพื้นที่ โดยเฉพาะในอนาคตที่มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้น ซึ่งที่อยู่อาศัยอยู่ในรูปโครงการจัดสรรที่อยู่นอกเขตการให้บริการ จึงจำเป็นต้องมีการขยายเขตบริการน้ำประปาให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งอำเภอ โดยปัจจุบันกำลังมีโครงการร่วมทุนกับเอกชนในการผลิตน้ำประปาจากแม่น้ำเจ้าพระยามาเป็นแหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา ซึ่งจำเป็นต้องมีการเพิ่มกำลังการผลิตอีกด้วย

4) การป้องกันและแก้ปัญหาน้ำท่วม

ในอดีตคลองมีบทบาทด้านการชลประทานเพื่อการเกษตร และการระบายน้ำออกจากพื้นที่ในช่วงฤดูน้ำหลากอีกด้วย ปัจจุบันคลองเป็นที่ระบายน้ำเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คลองเน่าเสีย เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ขณะเดียวกันคลองบางส่วนยังคงใช้สำหรับเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมอยู่ นอกจากนี้สภาพของคลองปัจจุบันยังถูกบุกรุกด้วยสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น ทำให้คลองตื้นเขิน ไม่สามารถระบายน้ำได้ ส่งผลต่อปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน โดยเฉพาะคลองหกวา

ดังนั้นจะเห็นว่าคลองในพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว โดยการดำเนินการมีดังนี้

- รณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการช่วยดูแลรักษาคุณภาพน้ำในคลอง และสภาพคลอง
- ป้องกันไม่ให้ประชาชนบุกรุกพื้นที่คลองชลประทานเพิ่มขึ้น
- ขุดลอกคูคลองในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง และเชื่อมโยงระบบคลองบริเวณดังกล่าว ให้สัมพันธ์กับโครงการในพระราชดำริ เพื่อที่จะสามารถถ่ายเทน้ำมากักเก็บอย่างมีประสิทธิภาพในยามน้ำหลาก และสามารถระบายน้ำออกในช่วงฤดูแล้ง
- ทำการปรับปรุงขยาย และขุดลอกคลองให้สามารถเป็นพื้นที่รับน้ำในช่วงฤดูฝน
- ประสานงานกับกรุงเทพมหานคร ในเรื่องการระบาย และการกักเก็บน้ำในพื้นที่ที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการระบายน้ำท่วมในฤดูฝนมาสู่พื้นที่อำเภอลำลูกกา

5) การกำจัดขยะ

เนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วอย่างรวดเร็วของชุมชนเมือง ทำให้ปริมาณขยะที่จัดเก็บได้จำเป็นต้องมีพื้นที่สำหรับกลบฝังอย่างถูกวิธี โดยเฉพาะขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม

ในระยะต้นจำเป็นต้องดำเนินการจัดเก็บขยะไม่ให้เหลือตกค้างหรือเหลือให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งให้มีการรณรงค์เพื่อแยกขยะก่อนทิ้ง เพื่อลดปริมาณขยะ

ในระยะยาวต้องเร่งจัดสร้างระบบการกำจัดขยะแบบฝังกลบถูกวิธี ซึ่งขณะนี้เทศบาลเมืองคูตกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งจะช่วยให้การจัดเก็บในอนาคตมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6.4 สรุป

จากการขยายตัวของพื้นที่ศึกษาซึ่งต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การใช้ที่ดินของพื้นที่ได้กระจุกกระจายไร้ระเบียบ เกิดการขัดแย้งกันของการใช้ที่ดิน ส่งผลต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งอนาคตโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงของพื้นที่ และการเชื่อมโยงพื้นที่ศึกษากับพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่เขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร และมีส่วนในการดึงดูดการขยายตัวของกิจกรรมในพื้นที่มากขึ้น ทั้งในด้านที่อยู่อาศัยและการค้า ซึ่งจากการศึกษาถึงศักยภาพของพื้นที่สามารถกำหนดพื้นที่ในบริเวณชุมชนคูตและชุมชนลำลูกกาให้เป็นบริเวณชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานครที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมและประชากรในอนาคต ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความแออัดของกรุงเทพมหานครได้นอกจากนี้การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ ซึ่งสามารถช่วยลดความขัดแย้งการใช้ที่ดิน รวมถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้พื้นที่สามารถรองรับการขยายตัวของประชากรและกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปผังเมืองรวมเพื่อให้มีความชัดเจนของการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละพื้นที่และสามารถเป็นผลในทางปฏิบัติ และต้องมีมาตรการในทางกฎหมายเพื่อให้การปฏิบัติตามผังที่วางไว้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรกช บุญรุ่ง. แนวทางการพัฒนาพื้นที่ปล່อยว่างบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา เขตบึงกุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร, 2540.
- จังหวัดปทุมธานี, สำนักงาน. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี 2527. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง. กรุงเทพมหานคร, 2527.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. ภูมิศาสตร์เมือง. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. กรุงเทพมหานคร, 2527.
- เฉลิมชัย เวียงนนท์. การศึกษาแนวทางการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ทองคำ พันนัทธิ และไพจิตร สุขศิลา. จังหวัดปทุมธานี น้ำศักดิ์สิทธิ์ วัด ศาลเจ้า. หจก.การพิมพ์พระนคร, มปป.
- ทองคำ พันนัทธิ. รายงานชีวิต. เสรีการพิมพ์. สมุทรปราการ, 2533.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์. ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์. แผนลงทุนจังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพมหานคร, 2537.
- นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพมหานคร, 2528.
- น้ำทิพย์ รัตนสกุล. การศึกษาศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- บุญเลิศ สดสุขชาติ. ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.มหาสารคาม, 2525.
- ประโยชน์ เรื่องโรจน์. การวิเคราะห์ที่ตั้งและสภาพเศรษฐกิจร้านค้าในเขตอำเภอเชียรใหญ่. จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2516.
- พัฒนาที่ดิน, กรม. กองวางแผนการใช้ที่ดิน. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพมหานคร, 2533.
- พาณิชย์, กระทรวง. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี. ข้อมูลการตลาดจังหวัดปทุมธานีปี 2538.
- พามิลา หารักษ์. วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกุฎีจีน และชุมชนวัดกัลยาณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ยูวดี เฉลยทรัพย์. สมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จังหวัดปทุมธานี “คลองรังสิต : ความคาดหวังในอดีต”. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง. มปป.

โยธาธิการและผังเมือง, กรม. ผังเมืองรวมชุมชนคูคต. กรุงเทพมหานคร, 2532.

วิชัย เทียนน้อย. ความสัมพันธ์ของลำน้ำกับการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบของเกษตรกรรม ในจังหวัดนครนายก. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2518.

สมเกียรติ สุรินทร์ไชย. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาพื้นที่เทศบาลเมืองชลบรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์. ภูมิศาสตร์เมือง. โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา. กรุงเทพมหานคร, 2522.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สถิติจังหวัดปทุมธานี 2543. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2523 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 ปริมณฑล. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 ปริมณฑล. กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ,สำนักงาน. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 ปริมณฑล. กรุงเทพมหานคร.

สุนทรี อาสะไวย์. ประวัติคลองรังสิต การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431-2457. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

สุรางรัตน์ อภิชิตโสภณ. แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุวัฒนา ธาดานิติ. กระบวนการนำแผนไปใช้ในทางปฏิบัติในประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1996.

สากล สถิตวิทยานันท์. ภูมิศาสตร์ชนบท. ไอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์. กรุงเทพมหานคร, 2532.

อุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี, สำนักงาน. ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีปี 2543. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด.

ภาษาอังกฤษ

Corwin R.Mocine. Suburban Development Problems in Planning. Illinois : American Society of Planning officials, 1956.

Goh Cheng Leong and Gillian C. Morgan. Human and Economic Geography. Hong Kong : Dai Nippon Printing Co. Ltd.,1975.

Harold Carter: The study of urban geography. London : Arnold,1975.

H . Robinson. Geography for Business. London : Macdonald & Evan Ltd., 1972.

Otis Worth Jr. Templer. "Geographical Aspects of Water Law in the Nueces River Basin, Texas" Dissertation Abstract 2, 1969.

Rubenstein, James M. The cultural landscape : an introduction to human geography. Upper Saddle River, N.J. Prentice hall, 1996.

Thomas Frank Barton. Thailand ' s Population Density and Distribution. Volume 3 Number 2. Indiana University, 1957.

Van der Heide. General Report on Irrigation and Drainage in the Lower Menam Valley, Bangkok, 1903.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางผนวกที่ 1 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
ตำบลคูคต	
ติดถนนพหลโยธินระยะ 20 เมตร	5,000 - 6,500
ติดถนนพหลโยธินระยะ 80 เมตร	4,500 - 6,000
ติดถนนวิภาวดีรังสิต	6,000
ติดถนนลำลูกกา	2,500
ติดคลองหกวาสายล่าง	500 - 1,000
ติดคลองซอยที่ 2 ฝั่งตะวันออก	500 - 1,000
ฝั่งตะวันออกของทางรถไฟสายเหนือ	500 - 1,000
ติดคลองซอยที่ 1 ฝั่งตะวันออก	250 - 500
ฝั่งคลองซอยที่ 2 ฝั่งตะวันตก	250 - 500
ติดคลองซอยที่ 3 ฝั่งตะวันตก	200 - 400
ตำบลลาดสวาย	
ติดถนนลำลูกกาในระยะ 20 เมตร	1,000 - 1,500
ติดถนนลำลูกกาในระยะ 80 เมตร	
- ที่อยู่อาศัย	700
- ที่สวน	400
- ที่นา	300
ติดคลองหกวาสายล่าง	
- ที่อยู่อาศัย	500
- ที่สวน	350
- ที่นา	250
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	
- ที่อยู่อาศัย	300
- ที่สวน	200
- ที่นา	150
ตำบลบึงคำพร้อย	
ติดถนนลำลูกกาในระยะ 20 เมตร	1,000
ติดคลองหกวาสายล่าง	750
ติดถนนลำลูกกาในระยะ 80 เมตร	250
ติดคลองซอยที่ 7	250
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	150

ตารางผนวกที่ 1 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2534 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
ตำบลลำลูกกา	
ติดคลองหกวาสายล่าง	400 - 625
ติดถนนลำลูกกาในระยะ 20 เมตร	375
- ที่อยู่อาศัย	250
- ที่สวน	200
- ที่นา	150
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	100 - 150
ตำบลบึงทองหลาง	
ติดถนนลำลูกกา	250
ติดคลองหกวาสายล่าง	125
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	75 - 100
ตำบลบึงคอไห	
ติดคลองซอยที่ 11 ฝั่งตะวันออก	38
ติดคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันตก	38
ติดคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันออก	38
ติดคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันตก	75
ติดคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันออก	75
ติดคลองซอยที่ 14 ฝั่งตะวันตก	50
ตำบลลำไทร	
ติดคลองหกวาสายล่าง	
- ในเขตเทศบาล	150
- นอกเขตเทศบาล	75
ติดถนนลำลูกกา	100
ติดคลองซอยที่ 11 ฝั่งตะวันออก	50
ติดคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันตก	50
ติดคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันออก	50
ติดคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันตก	60
ติดคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันออก	60
ติดคลองซอยที่ 14 ฝั่งตะวันตก	38

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
เทศบาลเมืองคูคต	
ติดถนนพหลโยธินระยะ 40 เมตร	70,000
ติดถนนพหลโยธินระยะ 80 เมตร	20,000 - 40,000
ติดถนนหน้าตลาดสี่มุมเมือง	70,000
ติดซอยตลาดสี่มุมเมือง	60,000
ติดถนนวิภาวดีรังสิตระยะ 40 เมตร	60,000
ติดถนนวิภาวดีรังสิตระยะ 80 เมตร	20,000
ที่ดินติดหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ	17,000 - 30,000
ติดถนนลำลูกกา	16,000 - 20,000
ติดซอยพหลโยธิน 64	15,000
ติดซอยจามร	15,000
ติดซอยแจ้งชั้น	15,000
ติดซอยรณชัย	15,000
ติดซอย	10,000 - 30,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	5,000 - 8,000
ตำบลคูคต	
นอกเขตเทศบาล	
ติดถนนลำลูกกา	15,000 - 16,000
ติดถนนพ้าคราม	15,000
ติดซอยบุญคุ้ม	10,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 3 ฝั่งตะวันตก	10,000
ที่ดินติดหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ	8,000 - 15,000
ที่ดินจัดสรร	8,000 - 15,000
ติดซอยประชาอุทิศ	6,500 - 12,000
ติดซอย	2,500 - 10,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,500 - 4,500

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
เทศบาลตำบลลำลูกกา	
ที่ดินนรล่ำลูกกา	10,000 - 12,000
ที่ดินนรนิมิตใหม่	12,000
ที่ดินนรเข้าอำเภอลำลูกกา	10,000
หมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ	8,000
ที่ดินจัดสรร	4,000 - 10,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	4,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 6 ฝั่งตะวันออก	4,000 - 6,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 7 ฝั่งตะวันออก	4,000
ที่ดินนรเลียบบคลองหกวาสายล่าง	3,000 - 6,000
ที่ดินชอย	2,000 - 6,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,000 - 3,000
ตำบลลำลูกกา	
นอกเขตเทศบาล	
ที่ดินนรล่ำลูกกา	7,000
ที่ดินนรเลียบบคลองหกวาสายล่าง	3,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	3,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 9 ฝั่งตะวันออก	2,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 10 ฝั่งตะวันตก	2,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 10 ฝั่งตะวันออก	2,000
ที่ดินนรเลียบบคลองซอยที่ 11 ฝั่งตะวันตก	2,000
ที่ดินชอย	1,500 - 2,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,000

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
เทศบาลตำบลลำไทร	
ติดถนนเลียบบคลองหกวาสายล่าง	6,000
ติดซอยตลาด	6,000
ติดถนนลำไทรพัฒนา	4,000
ติดถนนพืชรุดม-หนองจอก	4,000
ติดถนนลำไทร-หนองจอก	4,000
ที่ดินจัดสรร	3,000 - 4,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันตก	2,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันออก	2,000
ติดซอย	1,500 - 2,500
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	750 - 1,000
ตำบลลำไทร	
นอกเขตเทศบาล	
ติดถนนลำลูกกา	6,000
ที่ดินติดหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ	3,000
ติดถนนซอยหมู่บ้าน	2,000 - 3,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 11 ฝั่งตะวันออก	2,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันออก	2,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันตก	2,000
ติดซอย	1,500 - 2,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	750 - 1,000

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
ตำบลบึงคอไห	
ติดชอยหมู่บ้าน	3,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	3,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 11 ฝั่งตะวันตก	2,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันตก	2,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 12 ฝั่งตะวันออก	2,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันออก	2,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 13 ฝั่งตะวันตก	2,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 14 ฝั่งตะวันตก	1,500
ติดชอย	1,000 - 1,500
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	550 - 600
ตำบลบึงคำพร้อย	
นอกเขตเทศบาล	
ติดถนนลำลูกกา	12,000
ติดถนนหมู่บ้าน	10,000
ติดถนนวงแหวนรอบนอก	6,000
ติดถนนหทัยราษฎร์	4,000
ที่ดินจัดสรร	4,000 - 10,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	4,000 - 7,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 5 ฝั่งตะวันออก	4,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 6 ฝั่งตะวันตก	3,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 6 ฝั่งตะวันออก	3,500
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 7 ฝั่งตะวันตก	7,000
ติดถนนเลียบบคลองหกวาสายล่าง	3,000
ติดชอย	2,000 - 6,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,000 - 3,000

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
ตำบลบึงทองหลาง	
ที่ดินนาลำลูกกา	7,000
ที่ดินนาลีบบคลองหกวาสายล่าง	3,000
ที่ดินชอยหมู่บ้าน	3,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	3,000
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 9 ฝั่งตะวันออก	2,000
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 10 ฝั่งตะวันตก	2,000
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 10 ฝั่งตะวันออก	2,000
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 11 ฝั่งตะวันตก	2,000
ที่ดินชอย	1,500 - 2,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,000
ตำบลพิชอุดม	
ที่ดินนาลำลูกกา	6,000
หมู่บ้านจัดสรร	4,000
ที่ดินนาลีบบคลองหกวาสายล่าง	3,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	3,000
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 13 ฝั่งตะวันออก	2,500
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 13 ฝั่งตะวันตก	2,000 - 2,500
ที่ดินนาลีบบคลองชอยที่ 14 ฝั่งตะวันตก	2,000
ที่ดินชอย	1,000 - 2,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	750

ตารางผนวกที่ 2 แสดงราคาประเมินที่ดินของอำเภอลำลูกกา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 (ต่อ)

บริเวณ	ราคา (บาทต่อตารางวา)
ตำบลลาดสวาย	
ติดถนนลำลูกกา	14,000 - 15,000
มีโครงการสนามกอล์ฟ	10,000
ที่ดินติดหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ	6,000 - 10,000
ติดซอยร่วมบุญ	8,000
ติดถนนหทัยราษฎร์	6,000
ที่ดินจัดสรร	4,000 - 10,000
ติดซอยสายไหม	4,000 - 6,000
ติดถนนเลียบบคลองหกवासายล่าง	4,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 3 ฝั่งตะวันออก	3,500 - 400
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 4 ฝั่งตะวันตก	4,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 4 ฝั่งตะวันออก	2,500 - 6,000
ติดถนนเลียบบคลองซอยที่ 5 ฝั่งตะวันตก	3,000
ติดถนนกลางคลอง 4	2,500 - 5,000
ติดซอย	2,000 - 6,000
ที่ดินที่มีการปรับปรุงเป็นสวนเกษตร	1,500 - 5,000
นอกเหนือจากหน่วยต่าง ๆ	1,250 - 3,500

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวณัฐนันท์ ไรจนบุรานนท์ เกิดวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2520 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2541 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย